

PARLIAMENT OF MALAYSIA

JOURNAL OF THE MALAYSIAN PARLIAMENT

Volume 5 – 2025

ISSN 2773-4897 (PRINT)
ISSN 2773-4900 (ONLINE)

<https://journalmp.parlimen.gov.my>

JOURNAL
OF THE
MALAYSIAN
PARLIAMENT

Volume 5 – 2025

JOURNAL OF THE MALAYSIAN PARLIAMENT

MODE OF CITATION

[year] JournalMP page

2025 © Parliament of Malaysia

Journal of the Malaysian Parliament (JournalMP) is an open-access journal available to all users. JournalMP is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CCBY-NC-SA 4.0). Under this licence, users are free to copy and distribute, remix, adapt content, and build upon their work non-commercially, as long as appropriate credit is given to the original work, and license their new creations under identical terms. Materials appearing in JournalMP may be distributed freely by electronic or any other means provided that no charge is imposed and that JournalMP is acknowledged as the source.

Authors of articles provide their consent to publish and transfer copyright to the Parliament of Malaysia (as the publisher) upon the acceptance of an article for publication. Authors are responsible for factual accuracy and opinions expressed therein which do not necessarily reflect the knowledge, views, or position of the Parliament of Malaysia (as the publisher).

ISSN 2773-4897 (PRINT)
ISSN 2773-4900 (ONLINE)

AIMS AND SCOPE

- JournalMP is an open-access, peer-reviewed journal published annually by the Research and Library Division, Parliament of Malaysia.
- JournalMP focuses on practice and procedure in Houses of Parliament, issues pertaining to Parliamentary affairs involving the functions of Parliament for representation, oversight, lawmaking, and financial oversight including current issues from the Parliamentary perspective.
- In general, JournalMP is a journal for legislative studies in the Parliament of Malaysia, parliaments in the Southeast Asia region, and State Legislative Assemblies of all states in Malaysia.

CORRESPONDENCE

Enquiries, comments or suggestions should be addressed to the Journal of the Malaysian Parliament, Parliament of Malaysia, Jalan Parlimen, 50680 Kuala Lumpur, Malaysia.

E-mail: journalmp@parlimen.gov.my

Online access: <https://journalmp.parlimen.gov.my>

Published by
Parliament of Malaysia
Jalan Parlimen
50680 Kuala Lumpur

Design and layout by THOMSON REUTERS

Printed by
Pebinacom Sdn Bhd (200201002096)
No 16, Jalan Kencana 20, Taman Kencana, 56100 Kuala Lumpur

JOURNAL OF THE MALAYSIAN PARLIAMENT

EDITOR-IN-CHIEF

Professor Dr Nik Ahmad Kamal Nik Mahmod
Multimedia University

EDITORIAL BOARD

Distinguished Professor Datuk Dr Shamsul Amri Baharuddin FASc

*Institute of Ethnic Studies (KITA)
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)*

Professor Dr Andrew James Harding
National University of Singapore (NUS)

YB Senator Datuk Seri Prof. Dr. Awang bin Sariyan
Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP)

Professor Datuk Dr Denison Jayasooria
Society for Promotion of SDG & APPGM SDG Secretariat

Professor Emeritus Dr. Jamal Othman
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)

Datuk Professor Dr Awang Azman Awang Pawi
University of Malaya (UM)

Professor Zuraidah binti Abd Manaf
Universiti Tunku Abdul Rahman (UTAR)

Associate Professor Dr Khairil Azmin Mokhtar
International Islamic University Malaysia (IIUM)

Professor Dr Wong Chin Huat
Sunway University

Professor Dr Mohd. Azizzudin bin Mohd. Said
Universiti Utara Malaya (UUM)

Associate Professor Dr Danial Mohd. Yusof
International Islamic University Malaysia (IIUM)

Associate Professor Dr Rohaida Nordin
National University of Malaysia (UKM)

MANAGING TEAM

Lavinia Vyveganathan
Nurrul Saffida Kusaini
Augustine Leonard Anak Jen
Mas Liza Maslan

EDITORIAL

The re-enactment of the Parliamentary Service Act 2025 is a significant transformation for the Malaysian Parliament. The Act grants Parliament autonomy over its operations and governance, particularly on the authority over its staff's qualifications and terms of service. The 2025 Act enables Parliament to manage its own policies and affairs. Most importantly, administratively, Parliament is at arm's-length relationship with the executive branch. Even though the Act focuses on the employment terms and conditions of Parliamentary staff, remuneration, allowances, and benefits of Members of Parliament, the financial autonomy it obtained under the Act is a crucial reality to assert its independence within the constitutional framework of the principle of separation of powers.

Another important piece of legislation recently passed by Parliament is the Gig Workers Bill 2025. The Bill (which is awaiting Royal Assent) aims to provide a clear contractual relationship between gig workers and the service providers. Secondly, gig workers will be covered by the social security statute, the Self-Employment Social Security Act 2017 (Act 789), which is managed by the Social Security Organization (SOCSO). The proposed law also governs safety and health by requiring the parties to assess risks and ensure the safety and health of gig workers in the performance of their job. A special tribunal is established to resolve disputes and provide compensation, reinstatement, and back pay. Most significantly, gig workers are protected from unilateral changes to rates, arbitrary deactivations, and restrictions on working across multiple platforms. It is said that about 1.2 million people are involved in the gig economy and the protections afforded by the new law will benefit them tremendously. Despite criticism that the Bill does not extend the protection that an employee under the law enjoys, such as the right to trade unionism, the Gig Workers Act marks an important development in the enhancement of the country's gig economy that was worth RM13.3 billion in 2022.

The new volume of the journal features nine articles with a variety of themes. They are:

Pemeriksaan Belia untuk Pembangunan Negara: Peranan PLKN 3.0 dalam Melahirkan Pemimpin Masa Depan

(Strengthening the Youth for Nation Development: The Role of PLKN 3.0 in Nurturing Future Leaders)

The article discusses the effectiveness of the recent PLKN 3.0 initiative, which serves as a strategic platform to strengthen Malaysian youth through a leadership enhancement programme. The PLKN 3.0 is a comprehensive programme that combines basic military training and technical knowledge enhancement, aiming at producing young leaders who can deal with global challenges and contribute to nation building. The programme is specially crafted in line with the “Wawasan Kemakmuran 2030” that emphasises on nurturing critical skills such as strategic thinking, conflict management, and decision-making ability.

Akta Perkhidmatan Parlimen 2025: Reformasi dalam Institusi Parlimen Malaysia

(The Parliamentary Services Act 2025: Institutional Reform in the Malaysian Parliament)

The article discusses the development and reform of the Malaysian Parliament through the Parliamentary Services Act 2025 (Act 869). The repeal of the 1963 Act had constrained Parliament’s autonomy in administration, finance, and staffing. Using legal analysis and international references, the study highlights the rationale and implications of reintroducing the Act. Act 869 establishes the Parliamentary Services Council (Majlis Perkhidmatan Parlimen, MPP), granting Parliament operational and financial independence while reinforcing separation of powers. This reform strengthens professionalism, efficiency, and credibility, marking a milestone in consolidating Malaysia’s democratic system.

Petisyen Parlimen di Dewan Rakyat: Analisa Perbandingan dan Cadangan untuk Memperkasakan Penyertaan Awam di Parlimen

(Parliamentary Petitions in Dewan Rakyat: Comparative analysis and Proposals to Strengthen Public Participation in Parliament)

The article delves into the issues of petitions procedures in Parliament, focusing on unpacking the petition procedure in the Dewan Rakyat and impediments to its usability. It will be a two-level comparative analysis: first, comparing with the procedure at the UK House of Commons and

the Canadian House of Commons; and second, at the national level involving the state assemblies of Selangor, Sarawak, and Sabah. The study identifies that existing rules do not provide sufficient clarification about the scope, format, and content of petitions, including vital features.

Who Controls Time Controls Parliament: The Case for Shared Control of Parliamentary Time in Dewan Rakyat

The article deals with the need to reform parliamentary procedure to strengthen and expand the oversight role of the Dewan Rakyat and the representative function of its MPs, thereby creating better opportunities for public participation and inclusion in the parliamentary process. It is a comparative analysis with practices in the UK, Australia, Germany, and Scotland.

Tatacara dan Prosedur Parlimen: Ayat Mengundang-Undangkan dalam Undang-Undang

(Procedures in Parliament of Malaysia: Enacting the Formula of Bills)

The article discusses the importance of the placement of enacting formula of a bill passed in Parliament before the Yang di-Pertuan Agong's royal assent. The aim is to prove an in-depth understanding of the objective and placement of the enacting formula of a bill in accordance with the legal procedures in the Houses of Parliament.

Kemampanan Pendidikan Malaysia Era Pasca-Normal, Kesan dan Tindakan Isu-isu Pendidikan di Parlimen

(Sustainability of Malaysian Education in the Post-Normal Era: Factors, Impacts, and Actions on Educational Issues in Parliament)

This article is based on a descriptive-qualitative methodology to thematically analyse issues in education in line with Malaysia's efforts to fulfil Goal 4: Quality Education of Sustainable Development Goals (SDG), starting in the Post-Normal Era. The most significant pattern reveals several overarching themes concerning Malaysian education discussed in the Special Chamber, which consist primarily of infrastructure issues, policy issues, program effectiveness, and financial aid, as well as a few issues of Malaysian educational policy at the international level.

Social Solidarity Economy (SSE) as a Vehicle for Building Local Economics and Accelerating the Localising of Sustainable Development Goals (SDGs): Global Policy Initiatives of the United Nations and Lessons for Malaysian Parliamentarians

The article aims to elucidate the transformative potential of the Social and Solidarity Economy (SSE), exploring how SSE enhances SDG delivery and fosters a more inclusive and sustainable development agenda. It also examines how this approach challenges the prevailing emphasis on economic growth within dominant development theories. For Members of Parliament (MPs), it will help them to advocate for equitable economic distribution in national planning, such as the 13th Malaysia Plan. In the course, the article also reviews several UN initiatives and documents.

From Vision and Mission to implementation: Strengthening District-Level Administration through a Multi-Stakeholder SDG Initiative – The APPGM-SDG Experience

The article discusses how the All-Parliamentary Group Malaysia on Sustainable Development Goals (APPGM-SDG) efforts to strengthen local administration and adopt sustainable solutions involving multiple stakeholders. The district-level administrative officers, namely district officers and local governments, are the focal points in delivering sustainable solutions on the ground. The government's commitment is reflected in the 2021 Voluntary National Review (VNR) and its implementation in 2024. It was implemented in 2024 through a joint initiative between APPGM-SDG and Yayasan Hasanah. The article will delve into the journey of finding a solution for effective local administration and implementing the initiative in 2024.

The Economic and Regulatory Landscape of Nuclear Power: Implications for Malaysia

The article deals with pre-feasibility studies to consider the integration of nuclear power into the nation's energy mix. It aims to advance national discourse by analysing the economic and regulatory landscape of nuclear power development. It assesses the economic viability of nuclear power, considering market and operational risks, economies of scale, and the emerging challenge of capacity, as well as the adequacy of procurement for federal policymaking in the electric power sector.

Prof. Nik Ahmad Kamal bin Nik Mahmud
Chief Editor
23rd September 2025

CONTENTS

v Editorial

Prof. Dr. Nik Ahmad Kamal bin Nik Mahmood

Articles

- 1 **Pemeriksaan Belia untuk Pembangunan Negara: Peranan PLKN 3.0 dalam Melahirkan Pemimpin Masa Depan**
Empowering Youth for National Development: The Role of PLKN 3.0 in Shaping Future Leaders
Tan Sri Sri Dato' (Dr.) Johari bin Abdul, Emilya Elmy Mat Deris, Nurrul Saffida Kusaini
- 45 **Akta Perkhidmatan Parlimen 2025: Reformasi dalam Institusi Parlimen Malaysia**
The Parliamentary Services Act 2025: Institutional Reform in the Malaysian Parliament
Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman
- 52 **Who Controls Time Controls Parliament: The Case for Shared Control of Parliamentary Time in the Dewan Rakyat**
Maha Balakrishnan
- 81 **Tatacara dan Prosedur Parlimen di Malaysia: Ayat Mengundang-Undangkan dalam Undang-Undang**
Procedures in Parliament of Malaysia: Enacting the Formula of Bills
Jackie Mary Fernandis, Mohamad Tarmizi bin Ahmad dan Wan Noorzaleha binti Wan Hasan
- 100 **Kemampuan Pendidikan Malaysia semasa Era Pasca-Normal: Analisis Faktor, Kesan dan Tindakan dalam Isu-isu Pendidikan di Parlimen**
The Sustainability of Malaysian Education during the Post-Normal Era: Analysis of Factors, Effects, and Action Issues in Malaysian Parliament
Muhammad Qhidir bin Mat Isa and Dr Zuraini Seruji
- 131 **Petisyen Parlimen di Dewan Rakyat: Analisis Perbandingan dan Cadangan untuk Memperkasakan Penyertaan Awam di Parlimen**
Petitions in the Dewan Rakyat: Comparative Analysis and Proposals for Strengthening Public Participation in Parliament
Maha Balakrishnan
- 169 **Social and Solidarity Economy (SSE) as a Vehicle for Building Local Economies and Accelerating the Localising of Sustainable Development Goals (SDGs): Global Policy Initiatives of the United Nations and Lessons for Malaysian Parliamentarians**
Prof. Datuk Dr. Denison Jayasooria
- 192 **From Vision and Mission to implementation: Strengthening District-Level Administration through a Multi-Stakeholder SDG Initiative – The APPGM-SDG Experience**
Paniirselvam Jayaraman
- 205 **The Economic and Regulatory Landscape of Nuclear Power: Implications for Malaysia**
Leong Yuen Yoong and Lee Chean Chung

Pemeriksaan Belia untuk Pembangunan Negara: Peranan PLKN 3.0 dalam Melahirkan Pemimpin Masa Depan

*Empowering Youth for National Development: The Role of
PLKN 3.0 in Shaping Future Leaders*

Tan Sri Sri Dato' (Dr.) Johari bin Abdul, Emilya Elmy Mat Deris,**
Nurrul Saffida Kusaini****

Abstrak

Kajian ini meneliti keberkesanan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 sebagai satu platform strategik untuk memperkasakan belia Malaysia melalui pembangunan kemahiran kepimpinan dan teknikal. PLKN 3.0 merupakan inisiatif komprehensif yang menggabungkan latihan ketenteraan asas dengan latihan teknikal, yang bertujuan untuk melahirkan generasi pemimpin muda yang mampu menangani cabaran global dan menyumbang kepada pembangunan negara. Program ini direka selaras dengan matlamat Wawasan Kemakmuran Bersama 2030, dengan penekanan kepada pembentukan kemahiran kritikal seperti pemikiran strategik, penyelesaian konflik, dan keupayaan membuat keputusan.

Fasa pertama program ini melibatkan latihan ketenteraan selama 45 hari yang menekankan disiplin, daya tahan, dan kepimpinan. Aktiviti seperti simulasi situasi kritikal, latihan berkumpulan, dan cabaran fizikal, bertujuan membentuk kekuatan mental serta keupayaan bekerja dalam pasukan. Seterusnya, pelatih akan memasuki fasa kedua yang melibatkan latihan teknikal di kolej atau universiti. Pada fasa ini, pelatih didedahkan kepada kemahiran khusus yang diperlukan dalam sektor strategik seperti teknologi digital, tenaga boleh diperbaharui, dan pembuatan canggih – menjadikan mereka lebih berdaya saing dalam pasaran kerja global.

Sehubungan dengan itu, kajian ini akan menekankan peranan *Servant Leadership model* yang diterapkan dalam PLKN 3.0, dengan nilai seperti

* Tan Sri Sri Dato' (Dr.) Johari bin Abdul is the Speaker of House of Representatives (Dewan Rakyat), Parliament of Malaysia.

** Emilya Elmy Mat Deris is a Research Officer at Parliament of Malaysia. E-mel: emilya@parlimen.my.

*** Nurrul Saffida Kusaini is a Research Officer at Parliament of Malaysia. E-mel: nurrul@parlimen.my.

tanggungjawab sosial, kerja berpasukan, dan integriti, sebagai asas kepada program. Pendekatan ini bukan sahaja melengkapkan peserta dengan kemahiran teknikal bahkan juga memupuk semangat perpaduan melalui projek sosial dan khidmat masyarakat. Turut ditekankan dalam program ini ialah integrasi latihan industri dengan kepimpinan transformasi berpotensi untuk menghasilkan tenaga kerja yang bukan sahaja inovatif, malahan komited untuk menyumbang kepada pembangunan komuniti mereka.

PLKN 3.0 didukung oleh strategi pemantauan jangka panjang dan penubuhan jawatankuasa pemantau untuk menilai keberkesanan program secara berkala. Langkah ini membolehkan pelarasan dibuat bagi memastikan program kekal relevan dengan keperluan belia dan aspirasi pembangunan negara.

Kajian ini turut menyoroti peranan PLKN 3.0 dalam menyemai perpaduan nasional dan identiti kebangsaan. Aktiviti-aktiviti yang dirancang memberi peluang kepada belia untuk memahami dan menghargai kepelbagaian budaya Malaysia, seterusnya mengukuhkan nilai kebangsaan. Perpaduan yang terhasil menjadi asas kepada kestabilan sosial dan pembangunan ekonomi negara.

Secara keseluruhannya, kajian ini mendapati bahawa PLKN 3.0 berperanan bukan sahaja sebagai platform pembangunan individu tetapi juga sebagai pemangkin inovasi sosial dan ekonomi. Dengan fokus kepada pembangunan kepimpinan belia, program ini dijangka melahirkan pemimpin muda yang kompeten, bertanggungjawab, dan bersedia menghadapi cabaran global. Pelaksanaan PLKN 3.0 ialah bukti komitmen kerajaan untuk memastikan pembangunan belia selaras dengan visi Malaysia sebagai sebuah negara maju, makmur, dan inklusif menjelang tahun 2030.

Kata Kunci: Pembangunan belia, PLKN 3.0, kepimpinan transformasi, Servant Leadership, kemahiran kepimpinan

Abstract

This study examines the effectiveness of the National Service Training Program (PLKN) 3.0 as a strategic platform for empowering Malaysian youth through leadership and technical skill development. PLKN 3.0 is a comprehensive initiative that combines basic military training with technical training aimed at producing a generation of young leaders capable of tackling global challenges and contributing to national development. This program is designed in alignment with the Shared Prosperity Vision 2030,

emphasizing the development of critical skills such as strategic thinking, conflict resolution, and decision-making.

The first phase of the program involves 45 days of military training focusing on discipline, resilience, and leadership. Activities such as critical situation simulations, group training, and physical challenges are aimed at building mental strength and the ability to work in teams. Participants then proceed to the second phase, which involves technical training at colleges or universities. During this phase, they are exposed to specialized skills required in strategic sectors such as digital technology, renewable energy, and advanced manufacturing – making them more competitive in the global job market.

The study also highlights the role of the Servant Leadership model applied in PLKN 3.0, with values such as social responsibility, teamwork, and integrity, forming the foundation of the program. This approach not only equips participants with technical skills but also fosters a sense of unity through social projects and community service. Additionally, the integration of industrial training with transformational leadership is seen as a potential means to create a workforce that is not only innovative but also committed to contributing to their communities' development.

PLKN 3.0 is supported by a long-term monitoring strategy and the establishment of a monitoring committee to assess the program's effectiveness regularly. This allows for adjustments to be made to ensure the program remains relevant to the needs of youth and national development aspirations.

The study further highlights PLKN 3.0's role in fostering national unity and a sense of national identity. The activities planned provide youth with opportunities to understand and appreciate Malaysia's cultural diversity, thereby strengthening national values. The unity that results forms the foundation for social stability and economic development.

Overall, this study finds that PLKN 3.0 plays a significant role not only as a platform for individual development but also as a catalyst for social and economic innovation. With a focus on youth leadership development, the program is expected to produce young leaders who are competent, responsible, and prepared to face global challenges. The implementation of PLKN 3.0 is a testament to the government's commitment to ensuring youth development aligns with Malaysia's vision of becoming a prosperous, advanced, and inclusive nation by 2030.

Keywords: Youth development, PLKN 3.0, transformational leadership, Servant Leadership, leadership skills.

Metodologi

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif yang memberi tumpuan kepada analisis kandungan dan perbandingan untuk menilai keberkesanan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0.¹ Metodologi ini signifikan bagi memahami secara mendalam struktur, pelaksanaan, dan impak program terhadap pembangunan belia Malaysia. Berikut ialah elemen utama metodologi yang digunakan:

i. Analisis Kandungan Program²

Kajian ini menggunakan kaedah analisis terperinci terhadap struktur dan pengisian PLKN 3.0. Elemen-elemen utama seperti latihan ketenteraan, modul teknikal, dan nilai kepimpinan seperti *Servant Leadership* dianalisis secara menyeluruh. Pendekatan ini membantu mengenal pasti kekuatan dan cabaran program dengan merujuk dokumen rasmi kerajaan, laporan kementerian, dan sumber akademik.³

ii. Perbandingan dengan Program Antarabangsa⁴

Untuk memperluaskan perspektif, kajian ini membandingkan PLKN 3.0 dengan program seumpamanya iaitu program khidmat negara di Korea Selatan dan Singapura. Analisis ini memberi peluang untuk memahami cara elemen seperti perpaduan nasional, penyelesaian konflik dan latihan ketenteraan diaplikasikan dalam konteks lain. Hasil daripada perbandingan ini memberikan asas kukuh untuk mencadangkan penambahbaikan kepada PLKN 3.0.

-
- 1 A R Fadilla and P A Wulandari, 'Literature Review Analisis Data Kualitatif: Tahap Pengumpulan Data' (2023) 1(3) Mitita Jurnal Penelitian 34.
 - 2 N Humble and P Mozelius, 'Content Analysis or Thematic Analysis: Similarities, Differences and Applications in Qualitative Research' (2022) 21(1) European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies 76.
 - 3 N Humble and P Mozelius, 'Content Analysis or Thematic Analysis: Similarities, Differences and Applications in Qualitative Research' (2022) 21(1) European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies 76.
 - 4 J Heath, M Moran and A Dowrick, 'Examining Qualitative Cross-Country Comparative Analysis in Health: Reflective Insights and Methodological Considerations' (2024) SSM–Qualitative Research in Health 100416.

iii. Kajian Literatur⁵

Kajian ini menggunakan pendekatan kajian literatur dengan merujuk sumber-sumber utama seperti penulisan akademik, penyata rasmi parlimen, dan dokumen dasar kerajaan. Melalui analisis literatur, kajian ini mengenal pasti kerangka teori dan empirikal untuk menilai keberkesanan program dalam membangunkan kemahiran kepimpinan belia.

iv. Pendekatan Strategik untuk Penambahbaikan⁶

Kajian ini turut merangka cadangan strategik berdasarkan data empirikal dan amalan terbaik antarabangsa. Sebagai contoh, penubuhan jawatankuasa pemantau dan sistem pemantauan jangka panjang dicadangkan untuk memastikan keberkesanan program serta relevansi berterusan terhadap aspirasi belia dan keperluan negara.

v. Gabungan Data Primer dan Sekunder⁷

Data sekunder seperti dokumen rasmi kerajaan, laporan kementerian, dan hasil kajian terdahulu menjadi asas kepada analisis. Walaupun pengumpulan data primer tidak diuraikan secara terperinci dalam dokumen ini, maklum balas peserta program terdahulu atau tinjauan pelaksanaan mungkin telah digunakan untuk menyokong penilaian.

Pendekatan metodologi ini bertujuan memberikan analisis yang komprehensif terhadap PLKN 3.0, menggabungkan perspektif teori dan praktikal untuk menilai keberkesanan program serta mencadangkan penambahbaikan strategik. Dengan kaedah ini, kajian ini mampu menyediakan asas kukuh untuk memahami peranan PLKN 3.0 dalam pembangunan belia dan perpaduan nasional.

-
- 5 .P C Susanto, L Yuntina, E Saribanon, J P Soehaditama and E Liana, 'Qualitative Method Concepts: Literature Review, Focus Group Discussion, Ethnography and Grounded Theory' (2024) 2(2) Siber Journal of Advanced Multidisciplinary 262.
 - 6 S Tenny, J M Brannan and G D Brannan, 'Qualitative Study' (updated 18 September 2022) in StatPearls (StatPearls Publishing 2025) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470395/> accessed 10 June 2025.
 - 7 S Alford and B Teater, 'Quantitative Research' in Handbook of Research Methods in Social Work (Edward Elgar Publishing 2025) 156.

Pengenalan

Pemeriksaan kepimpinan belia ialah elemen penting bagi Malaysia dalam mencari penyelesaian terhadap cabaran pelbagai dimensi yang bertitik tolak daripada isu global seperti ekonomi, alam sekitar, dan masalah sosial.⁸ Golongan belia yang dibentuk dan diasah kemahiran kepimpinan bukan sahaja mampu menangani cabaran tersebut, malah dapat mencetuskan pemikiran baharu dan idea yang inovatif.

Sehubungan dengan itu, institusi pendidikan memainkan peranan penting dalam menggalakkan perspektif pemikiran kritis, penyelesaian masalah, dan komunikasi berkesan dengan menyediakan saluran bagi belia untuk memainkan peranan aktif dalam kepimpinan. Kemahiran kepimpinan yang berdaya tahan dan cekap mampu membawa perubahan positif dalam komuniti⁹ dan seterusnya sangat penting dalam menghadapi cabaran global yang kompleks. Sifat inklusif dan semangat kerjasama menjadi ciri utama dalam memperkasakan belia Malaysia ke arah peranan kepimpinan.¹⁰ Oleh yang demikian, sistem pendidikan dan institusi pengajian tinggi seperti kolej dan universiti, merupakan platform terbaik untuk pemimpin masa depan berkongsi ilmu dengan memastikan semua pandangan daripada pelbagai kepakaran diambil kira dan dipertimbangkan. Tanpa jalinan kerjasama ini, isu moden seperti perubahan iklim, ketidakseimbangan ekonomi, dan ketidakadilan sosial tidak akan menemui penyelesaian yang berkekalan.¹¹

Apabila tenaga belia disalurkan secara konstruktif ke dalam proses membuat keputusan, penyelesaian baharu dan mampan akan muncul, membolehkan manfaat dinikmati pada pelbagai peringkat – bukan sahaja kepada komuniti tempatan bahkan turut menyokong agenda kebangsaan yang lebih luas.¹² Oleh itu, pemeriksaan kepimpinan belia bukan sekadar pembangunan individu, malahan membina keupayaan

8 Y Petrova, D Dzhirova and L Edilsultanova, 'The Role of Youth Leadership in Achieving Sustainable Development, Environmental Safety' in AIP Conference Proceedings (2021) 2442(1), AIP Publishing.

9 M Saad, The Impact of Food-Hygiene Practices, Leadership Effectiveness, and Spiritual Intelligence Towards Program Latihan dan Khidmat Negara (PLKN) Foodservice Performance (PhD thesis, Universiti Teknologi MARA 2016).

10 F Zulkifli, M M Arshad, I A Ismail, H Abdullah and M Y Zulkefli, 'Promoting Positive Youth Development: Youth Participation in International Youth Exchange Program' (2021) 11(19) International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences 26.

11 J S Martin and R Marion, 'Higher Education Leadership Roles in Knowledge Processing' (2005) 12(2) The Learning Organization 140.

12 M M Ismail, M M Noor and Z Othman, 'Program Latihan Khidmat Negara (PLKN): Wadah Baru Sosialisasi Politik' (2016) 9(3) Research Journal of Social Sciences 28.

kolektif yang membolehkan daya tahan dan keupayaan menyesuaikan diri terus dipertingkatkan untuk menghadapi cabaran yang semakin mencabar dalam dunia global.

Sejajar dengan matlamat memperkasakan golongan belia, Kerajaan Malaysia telah menunjukkan komitmen terhadap pembangunan belia termasuk pelaksanaan semula Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0, yang akan bermula pada tahun 2025.¹³ Program ini akan menjadi asas kepada pembangunan kemahiran kepimpinan, daya tahan dan semangat identiti kebangsaan dalam kalangan belia Malaysia. PLKN 3.0 akan menyediakan latihan formal dan pembelajaran pengalaman untuk membekalkan belia dengan kompetensi mencukupi bagi menghadapi cabaran dalam kehidupan moden. Hal ini sejajar dengan objektif Dasar Belia Malaysia yang menggariskan keperluan untuk memperkasakan belia,¹⁴ termasuk Model Pembangunan Belia Madani 2030¹⁵ supaya golongan belia dapat memainkan peranan aktif dan konstruktif dalam pembangunan negara serta perpaduan sosial.

Dalam konteks Wawasan Malaysia 2030, PLKN 3.0 akan menjadi komponen utama dalam membentuk generasi baharu pemimpin yang bersedia menghadapi cabaran masa depan. Malaysia yang makmur dan inklusif pada tahun 2030 membayangkan peranan belia sebagai pemacu inovasi dan kemajuan.¹⁶ Dengan memberikan keutamaan kepada pembangunan kepimpinan, PLKN 3.0 memperkenalkan program yang bukan sahaja memupuk kompetensi individu, tetapi juga tanggungjawab kolektif untuk menyumbang kepada kebaikan masyarakat dan negara.¹⁷ Penjajaran strategik ini mencerminkan kesedaran kerajaan bahawa masa depan Malaysia bergantung pada kompetensi pemimpin muda yang

13 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024 <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf> accessed 10 June 2025.

14 Kementerian Belia dan Sukan, Dasar Pembangunan Belia Negara (1997) <https://kemahiran.kbs.gov.my/images/dasar-pembangunan-belia-negara.pdf> accessed 10 June 2025.

15 Portal Rasmi Kementerian Belia dan Sukan, Dasar Pembangunan Belia Madani 2030 (2023) <https://www.kbs.gov.my/akta-dasar/278-dasar.html?download=1763:model-pembangunan-belia-madani> accessed 10 June 2025.

16 Pejabat Perdana Menteri Malaysia, Wawasan Kemakmuran Bersama 2030 (2019) <https://www.pmo.gov.my/ms/2019/10/wawasan-kemakmuran-bersama-2030-2/> accessed 10 June 2025.

17 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.29112023 (2023) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-29112023.pdf> accessed 10 June 2025.

sedang dibangunkan untuk menghadapi dunia yang pesat berubah. Dengan melabur dalam pembangunan pemimpin muda, Malaysia telah memastikan masa depan negara yang kukuh dan dinamik. Generasi akan datang akan lebih bersedia untuk menangani pelbagai masalah sosial dan memajukan pembangunan mampan dalam masyarakat mereka.¹⁸ Pelaburan ini bukan hanya untuk individu, tetapi juga untuk meletakkan asas bagi sebuah negara yang makmur dan stabil melalui pemupukan kepimpinan muda.

Peralihan PLKN 1.0, 2.0, dan 3.0

Pelaksanaan PLKN telah melalui beberapa perkembangan dan dibincangkan secara meluas di Dewan Rakyat sepanjang tahun-tahun yang lalu.

Penubuhan PLKN 1.0

Perbincangan awal mengenai penubuhan PLKN 1.0 telah berlangsung pada beberapa tarikh penting pada tahun 2003. Perbincangan ini termasuklah pembentangan Rang Undang-undang PLKN pada 25 Jun, 30 Jun, dan 7 Julai, yang rang undang-undang tersebut melalui beberapa bacaan berulang kali di Dewan Rakyat dan Dewan Negara.

Tarikh	Sidang	Perkara
25 Jun 2003	Dewan Rakyat	Pembentangan Rang Undang-undang PLKN. ¹⁹ - Bacaan Kali Kedua dan Ketiga.
30 Jun 2003	Dewan Negara	- Bacaan Kali Pertama. ²⁰
7 Julai 2003	Dewan Negara	- Bacaan Kali Kedua dan Ketiga. ²¹

18 M M Ismail, M S Abdullah and M M Noor, ‘Signifikan Implementasi Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) di Malaysia’ (2014) 20 Jurnal Kinabalu.

19 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003, DR.25062003 (2003) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25062003.pdf> accessed 10 June 2025.

20 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003, DN.30062003 (2003) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-30062003.pdf> accessed 10 June 2025.

21 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003, DN.07072003 (2003) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-07072003.pdf> accessed 10 June 2025.

Penggantungan PLKN 2.0

Penggantungan PLKN 2.0 telah dibincangkan secara meluas pada tahun 2018. Beberapa tarikh penting termasuk 2 dan 13 Ogos, serta 4 Disember, apabila Menteri Pertahanan memberikan penjelasan mengenai keberkesanan dan implikasi penutupan program tersebut. Akhirnya, Kerajaan Persekutuan membuat keputusan untuk memansuhkan PLKN dalam sesi perbincangan pada 10 dan 18 Disember 2018. Keputusan ini diambil selepas mempertimbangkan pelbagai faktor, termasuk keberkesanan program dalam mencapai objektif yang ditetapkan.

Tarikh	Sidang	Perkara
28 April 2014	Dewan Negara	Jawapan Menteri Pertahanan. ²² - PLKN dilaksanakan sebagai khidmat negara atau Pasukan Tentera Simpanan.
5 Nov 2014	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Belia dan Sukan. ²³
23 Mac 2015	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Timbalan Menteri Pertahanan. ²⁴ - Implikasi kewangan terhadap penangguhan PLKN.
25 Mac 2015	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Sumber Manusia. ²⁵ - Isu-isu pembekal dan kontraktor.
30 Jun 2015	Dewan Negara	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ²⁶ - Perancangan kerajaan sama ada untuk menyambung semula program ini dalam masa terdekat atau mewujudkan program baharu.

22 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.28042014 (2014) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-28042014.pdf> accessed 10 June 2025.

23 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.05112014 (2014) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-05112014.pdf> accessed 10 June 2025.

24 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.23032015 (2015) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-23032015.pdf> accessed 10 June 2025.

25 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.25032015 (2015) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25032015.pdf> accessed 10 June 2025.

26 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.30062015 (2015) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-30062015.pdf> accessed 10 June 2025.

Tarikh	Sidang	Perkara
26 April 2016	Dewan Negara	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ²⁷ - Transformasi PLKN 2.0.
2 Ogos 2018	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ²⁸ - Kajian penilaian keberkesanan dan implikasi penutupan PLKN.
13 Ogos 2018	Dewan Rakyat	Pembentangan daripada Menteri Pertahanan. ²⁹ (Rang Undang-undang Perbekalan: Agihan Semula Peruntukan Perbelanjaan) Bacaan Kali Kedua 2018. - Kerajaan Persekutuan telah memutuskan untuk memansuhkan PLKN.
27 Ogos 2018	Dewan Negara	Pembentangan daripada Menteri Kewangan. ³⁰ (Rang Undang-undang Perbekalan: Agihan Semula Peruntukan Perbelanjaan). - Bacaan Kali Kedua 2018. - Kerajaan Persekutuan telah memutuskan untuk memansuhkan PLKN.
4 Disember 2018	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Sumber Manusia. ³¹ - Soalan-soalan berkaitan PLKN

27 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.26042016 (2016) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-26042016.pdf> accessed 10 June 2025.

28 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.02082018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-02082018.pdf> accessed 10 June 2025.

29 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.13082018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-13082018.pdf> accessed 10 June 2025.

30 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.27082018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-27082018.pdf> accessed 10 June 2025.

31 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.04122018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-04122018.pdf> accessed 10 June 2025.

Tarikh	Sidang	Perkara
10 Disember 2018	Dewan Negara	Jawapan daripada Menteri Belia dan Sukan. ³² - Program baharu bagi menggantikan PLKN.
18 Disember 2018	Dewan Negara	Jawapan daripada Menteri Sumber Manusia. ³³ - Status pegawai dan kakitangan Jabatan Latihan Khidmat Negara (JLKN).

Pemulihan PLKN 3.0

Perbincangan mengenai tindakan pemulihan PLKN 3.0 menjadi tumpuan dalam beberapa sesi mesyuarat Parlimen baru-baru ini. Perbincangan penting diadakan pada 9 Oktober dan 29 November 2023 serta 25 Mac 2024, apabila Menteri Pertahanan mengumumkan penubuhan satu jawatankuasa khas untuk membincangkan strategi pelaksanaan baharu bagi PLKN 3.0. Dalam sesi seterusnya pada 10 Julai dan 22 Julai 2024, kerajaan menyatakan persetujuan untuk melaksanakan program tersebut dengan menyerap konsep dan format baharu. Perubahan ini bertujuan untuk memastikan PLKN 3.0 lebih relevan dan berkesan dalam membangunkan kemahiran kepimpinan serta daya tahan dalam kalangan belia Malaysia.

Tarikh	Sidang	Perkara
9 Oktober 2023	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ³⁴ - Penubuhan Jawatankuasa Khas oleh MINDEF untuk mengkaji cara baharu pelaksanaan PLKN 3.0.

32 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.10122018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-10122018.pdf> accessed 10 June 2025.

33 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.18122018 (2018) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-18122018.pdf> accessed 10 June 2025.

34 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.09102023 (2023) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-09102023.pdf> accessed 10 June 2025.

Tarikh	Sidang	Perkara
29 November 2023	Dewan Negara	Jawapan daripada Timbalan Menteri Pertahanan. ³⁵ - Strategi pelaksanaan dan modul dan latihan PLKN.
25 Mac 2024	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Timbalan Menteri Pertahanan. ³⁶ - Modul-modul PLKN.
10 Julai 2024	Dewan Rakyat	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ³⁷ - Kerajaan bersetuju PLKN akan dilaksanakan melalui konsep dan format baharu.
22 Julai 2024	Dewan Negara	Jawapan daripada Menteri Pertahanan. ³⁸ - Pelaksanaan semula PLKN 3.0.

Perbincangan ini menggambarkan evolusi program PLKN serta komitmen kerajaan untuk menyesuaikanya agar dapat memenuhi keperluan belia Malaysia dan pembangunan negara.

PLKN 3.0: Model kepimpinan berkhidmat (*servant leadership*) kepada model kepemimpinan transformasi (*transformational leadership*)

Model Kepimpinan Berkhidmat atau lebih dikenali sebagai *Servant Leadership* merupakan pendekatan yang paling sesuai untuk dibincangkan kaedah pelaksanaan semula PLKN 3.0. Pendekatan ini amat berkesan kerana ia memberi tumpuan kepada pembangunan peribadi, membina kepercayaan dan rasa hormat, kerja berpasukan,

35 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.29112023 (2023) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-29112023.pdf> accessed 10 June 2025.

36 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.25032024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25032024.pdf> accessed 10 June 2025.

37 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Rakyat: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DR.10072024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-10072024.pdf> accessed 10 June 2025.

38 Parlimen Malaysia, Penyata Rasmi Dewan Negara: Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-Pertanyaan, DN.22072024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-22072024.pdf> accessed 10 June 2025.

serta semangat komuniti.³⁹ Malah, model ini sejajar dengan nilai teras perkhidmatan ketenteraan yang menekankan aspek tanggungjawab, komitmen, dan integriti.

Dalam konteks pembangunan peribadi dan profesional, Model *Servant Leadership* jelas berbeza dengan jenis kepimpinan yang lain, khususnya dalam suasana latihan ketenteraan. Pemimpin dalam latihan ketenteraan bertanggungjawab membangunkan kemahiran dan keupayaan subordinat agar mereka lebih bersedia melaksanakan tugas masing-masing. Selaras dengan pendekatan ini, PLKN memainkan peranan penting dalam mendidik belia Malaysia untuk menerapkan dan mempraktikkan disiplin hidup, rasa tanggungjawab, dan kemahiran yang relevan untuk berdepan cabaran masa depan.

Tambahan lagi, semangat kepercayaan dan rasa hormat yang menjadi elemen penting dalam *Servant Leadership*⁴⁰ amat sesuai diterapkan dalam konteks ketenteraan.⁴¹ Dalam program seperti PLKN, hubungan yang erat antara jurulatih dengan pelatih dan hubungan sesama pelatih memainkan peranan penting dalam meningkatkan pengalaman latihan.^{42 43} Dengan adanya hubungan yang berasaskan kepercayaan, suasana kolaboratif dapat diwujudkan – membolehkan pelatih meluahkan pandangan dan kebimbangan mereka dengan bebas. Kepercayaan ini, yang dibina melalui komunikasi yang baik dan telus, mencerminkan nilai utama dalam operasi ketenteraan dan menjadi asas kukuh kejayaan program PLKN.

Selain itu, model *Servant Leadership* turut menggalakkan kerja berpasukan dan semangat komuniti,⁴⁴ iaitu dua prinsip penting yang

39 Thanh Nguyen Hai and Quang Van, 'Servant Leadership Styles: A Theoretical Approach' (2021) 5 *Emerging Science Journal* 245 <https://doi.org/10.28991/esj-2021-01273>.

40 S Suryati, 'Gaya Kepemimpinan Servant Leadership, Kepuasan Kerja, Loyalitas Kerja Terhadap Komitmen Organisasional (Studi Kasus Pada Kantor BPKAD Kabupaten Mappi)' (2021) 2(2) *Jurnal Manajemen Pendidikan dan Ilmu Sosial* 1002.

41 B D O'Neil, *Servant Leadership Curriculum in Professional Military Education: A Qualitative Study* (PhD thesis, Grand Canyon University 2020) 34–75 <https://www.proquest.com/openview/be9d550d18f929516519ec3fb48b9f80/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y> accessed 10 June 2025.

42 J J Myers, *Identifying Servant Leadership Characteristics in a Military Setting* (PhD thesis, Northcentral University 2017).

43 M N B Markom, *Peranan, Kompetensi dan Elemen Teras untuk Jurulatih Program Latihan Khidmat Negara* (2013) <https://eprints.utm.my/35878/5/MohdNasirMarkomPFPPSM2013.pdf> accessed 10 June 2025.

44 Z A Hassan and S H Raheemah, 'Servant Leadership and Its Impact on the Effectiveness of Teamwork' (2021) 27(129) *Journal of Economics and Administrative Sciences* 69.

sering dikaitkan dengan budaya ketenteraan.^{45 46} Dalam konteks PLKN, kejayaan program ini banyak bergantung pada keupayaan pelatih untuk bekerjasama dan mencapai matlamat bersama. Semangat kerja berpasukan ini tidak hanya meningkatkan pengalaman latihan tetapi juga mempersiapkan belia untuk menghadapi pelbagai cabaran kehidupan, terutamanya yang memerlukan aspek kehidupan yang menitikberatkan semangat perpaduan dan kerjasama erat.^{47 48} Melalui semangat komuniti yang kukuh, pelatih dapat saling menyokong, berkongsi pengalaman yang relevan, dan membina hubungan interpersonal yang baik.

Selain itu, nilai-nilai yang diterapkan melalui model *Servant Leadership* seperti sikap tidak mementingkan diri, tanggungjawab dan komitmen kepada orang lain⁴⁹ adalah sejajar dengan matlamat PLKN untuk menanamkan semangat kebangsaan dalam kalangan belia Malaysia. Dengan penerapan konsep *Servant Leadership*, jurulatih dapat memberi motivasi kepada pelatih untuk berkhidmat kepada negara dengan integriti yang tinggi.⁵⁰ Pendekatan ini bukan sahaja membantu mempersiapkan belia dengan asas ketenteraan, tetapi juga membentuk mereka menjadi warganegara yang bertanggungjawab dan berintegriti.

Model *Servant Leadership* turut menekankan aspek pembangunan kesedaran diri dan pertumbuhan peribadi.⁵¹ Melalui refleksi terhadap

45 P Borse and L Dmello, 'Exploring Spiritual Intelligence in Indian Army Soldiers Towards Enhancing Workforce Productivity: A Review-Based Analysis' (2024) 7(1) International Journal of Research in Engineering, Science and Management 70.

46 M C Bier, D S O'Reilly, P Kingori, S Samtani and M W Berkowitz, 'Changing the Character of Schools: Promoting Servant Leadership Virtues to Solve Internationally Relevant Problems in Education' in The Routledge International Handbook of Multidisciplinary Perspectives on Character Development, Volume I (Routledge 2024) 121.

47 C A Eden and N C Onyebuchi, 'Working on Needs Assessment of Youths and Subsequently Developing Curriculum for Leadership Development Initiatives' (2024) 22(1) World Journal of Advanced Research and Reviews 1404 <https://wjarr.co.in/wjarr-2024-1240> accessed 10 June 2025.

48 S G M van de Bunt-Kokhuis and N Sultan, 'Servant-Leadership: The Online Way! E-Learning Where Community Building Is Key' (2012) European Journal of Open, Distance and E-Learning 472.

49 Mejeirkouni, 'Exploration of Servant Leadership and Volunteers' Commitment in the Nonprofit and Voluntary Sector in War Zones' (2020) 16(4) International Journal of Public Leadership 375.

50 S Sendjaya, N Eva, M Robin, L Sugianto, I ButarButar and C Hartel, 'Leading Others to Go Beyond the Call of Duty: A Dyadic Study of Servant Leadership and Psychological Ethical Climate' (2020) 49(2) Personnel Review 620.

51 L Urrila and N Eva, 'Developing Oneself to Serve Others? Servant Leadership Practices of Mindfulness-Trained Leaders' (2024) 183 Journal of Business Research 114858.

nilai-nilai kekuatan dan kelemahan diri, belia dapat memahami dan menilai tahap impak mereka dalam masyarakat. Pendekatan ini membolehkan mereka membina hubungan yang lebih bermakna, memimpin dengan keikhlasan dan memberi inspirasi kepada orang lain untuk mencapai matlamat bersama. Kepimpinan transformasi (*Transformational Leadership*) yang lahir daripada prinsip-prinsip *Servant Leadership* menyatukan individu dalam mencapai misi bersama, seterusnya meningkatkan keberkesanan kolaborasi dan inovasi.

Model *Servant Leadership* turut menanamkan tanggungjawab sosial dan komitmen terhadap perkhidmatan kepada masyarakat.⁵² Pemimpin transformasi yang dilahirkan melalui pendekatan ini cenderung untuk menyumbang kepada pembangunan masyarakat dengan memperjuangkan keadilan sosial, pemulihan alam sekitar, dan pertumbuhan ekonomi.⁵³ Dengan ini, mereka bukan sahaja menjadi pemimpin yang berwawasan tetapi juga pemacu utama kepada perubahan positif dalam komuniti dan negara.

Dalam dunia kini yang serba canggih, pemimpin berhadapan dengan pelbagai jenis cabaran dan memerlukan keputusan terbaik dibuat selaras dengan nilai-nilai serta kepentingan yang wajar. Dengan mencontohi tingkah laku beretika dan meletakkan kepentingan orang lain di tempat pertama, *Servant Leadership* memberikan contoh terbaik dalam akauntabiliti dan ketelusan. Asas etika seperti ini mendidik belia untuk memimpin dengan integriti, sekali gus memperoleh kepercayaan dan keyakinan daripada golongan muda serta masyarakat. Sambil mencontohi nilai-nilai ini, mereka juga menggalakkan orang lain untuk melakukan perkara yang sama. Melalui contoh yang dipaparkan oleh mereka, kepimpinan yang baik akan meresap ke dalam masyarakat. Secara ringkasnya, prinsip-prinsip *Servant Leadership* memenuhi semua piawaian yang mampu melengkapkan belia dengan kepimpinan transformasi untuk bergerak seiring dengan negara. Jenis kepimpinan seperti ini akan membentuk pertumbuhan peribadi, kerjasama dengan rakan sebaya, tanggungjawab sosial, dan meningkatkan keupayaan membuat

52 D Elche, P Ruíz-Palomino and J Linuesa-Langreo, 'Servant Leadership and Organizational Citizenship Behavior' (2020) 32(6) *International Journal of Contemporary Hospitality Management* 2035 <https://doi.org/10.1108/ijchm-05-2019-0501> accessed 10 June 2025.

53 N F Agusta and A Azmy, 'Servant Leadership and Career Development: Supporting Employee Growth' (2023) 10(12) *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding* 350 <https://doi.org/10.18415/ijmmu.v10i12.5320> accessed 10 June 2025.

dan pengambilan keputusan yang beretika dalam usaha membentuk golongan muda untuk memimpin perubahan.⁵⁴ Dilengkapi dengan kualiti-kualiti ini, mereka akan menjadi pemimpin yang berpengaruh yang memberi inspirasi kepada orang lain dan menyumbang kepada pembinaan komuniti serta negara secara keseluruhannya.

Perbandingan program khidmat negara

Program perkhidmatan negara Korea Selatan

Korea Selatan mempunyai program latihan khidmat negara yang lebih dikenali sebagai perkhidmatan tentera wajib ataupun kerahan. Program ini sangat tersusun rapi untuk memenuhi keperluan sejarah, sosial, dan keselamatan negara tersebut. Perlembagaan yang ditubuhkan pada tahun 1957 menetapkan bahawa semua lelaki yang sihat tubuh badan antara umur 18 hingga 35 tahun wajib menyertai tentera selama sekurang-kurangnya 21 bulan.⁵⁵ Pelaksanaan ini ialah hasil daripada keadaan Semenanjung Korea yang mengalami krisis bersenjata, akibat daripada ketegangan yang berterusan dengan Korea Utara. Kerahan tenaga di Korea Selatan melibatkan Angkatan Tentera Darat, Laut, Udara, dan Marin. Setiap cabang tentera ini mempunyai latihan khusus yang perlu dilalui oleh rekrut untuk jangka masa tertentu. Sebagai contoh, latihan tentera darat berlangsung selama 21 bulan, manakala tentera laut memerlukan 23 bulan. Latihan asas yang diberikan dalam tempoh lima hingga enam minggu menyediakan nilai dan kemahiran yang paling penting untuk membantu rekrut menyesuaikan diri dengan kehidupan tentera dan tanggungjawab pertahanan negara.⁵⁶

Pengelasan dalam program perkhidmatan wajib adalah menyeluruh bagi membolehkan individu dengan pelbagai tahap fizikal dan bakat berkhidmat dengan cara yang berbeza.⁵⁷ Mereka yang lulus ujian fizikal dan psikologi akan dipertanggungjawabkan untuk tugas aktif, manakala

54 S Frémeaux and B Pavageau, 'Meaningful Leadership: How Can Leaders Contribute to Meaningful Work?' (2022) 31(1) *Journal of Management Inquiry* 54.

55 Youngoh Jung, 'The Normalization of Universal Male Conscription in South Korean Society and the State Regulation of Draft Evasion and Conscientious Objection: 1950–1993' (2014) 7(3) *Trans-Humanities* 125 <https://muse.jhu.edu/article/635280/> accessed 10 June 2025.

56 S K Kim and J Finch, 'South Korean Millennials' Military Service and Neoliberal Calculations' (2022) 27(1) *Journal of Korean Studies* 85.

57 H S Joo, *South Korean Men and the Military: The Influence of Conscription on the Political Behavior of South Korean Males* (2015).

mereka yang mempunyai kemampuan terhad mungkin akan berkhidmat dalam peranan sokongan. Perkhidmatan lain juga membenarkan rekrut untuk bekerja dalam bidang bukan ketenteraan, seperti polis atau bomba, yang mungkin memberikan manfaat lebih besar kepada masyarakat secara keseluruhan. Terdapat juga peluang untuk berkhidmat dalam jawatan yang berkaitan langsung dengan kepakaran peribadi, seperti doktor yang ditempatkan dalam perkhidmatan kesihatan awam atau jurutera dalam usaha sokongan teknikal. Hal inilah yang disebut sebagai fleksibiliti. Struktur yang pelbagai ini dengan teliti telah mengambil kira pelbagai kemampuan dan keadaan kesihatan yang berbeza-beza daripada para rekrut.

Sebaliknya, pembentukan watak dan pendidikan moral merupakan sebahagian yang tidak boleh dipisahkan daripada program kerahan di Korea Selatan.⁵⁸ Dalam aktiviti pengisian latihan asas, beberapa nilai tentera seperti keberanian, hormat, tanggungjawab, dan kesetiaan sangat ditekankan. Program seperti “Semangat Tentera” dan “Visi Nasional” bertujuan untuk memupuk semangat patriotisme dan membentuk mentaliti ketenteraan dalam kalangan rekrut dengan memberikan pendedahan dan pemahaman tentang tanggungjawab individual dan kepentingan berkhidmat untuk negara.⁵⁹ Pendidikan sebegini tidak terhenti hingga latihan asas, malahan diperkukuhkan lagi dengan pengalaman ketenteraan yang berterusan. Tidak hanya bertujuan melatih bagi mendapatkan tenaga tentera untuk pertahanan, mereka turut dibentuk menjadi warganegara yang mencerminkan kehidupan yang bersifat nasionalistik dan bermasyarakat. Malah, program ini dilihat berjaya menanamkan nilai-nilai ketenteraan dalam masyarakat secara lebih luas.

Insentif ekonomi dan sosial juga merupakan sebahagian daripada model perkhidmatan tentera di Korea Selatan. Setiap rekrut, walaupun dibayar di bawah gaji minimum, menerima gaji yang tersusun mengikut pangkat mereka.⁶⁰ Bukan sekadar bayaran gaji, pelbagai manfaat lain turut disediakan seperti status sosial selepas berkhidmat dan keutamaan dalam mendapatkan pekerjaan. Program ini memainkan peranan

58 Anna Zelinková, *Conscription in South Korea and Its Influence on Personal Values* (Faculty of Education 2019) 10–23 https://is.muni.cz/th/xpej9/thesis_final.pdf accessed 10 June 2025.

59 Ibid.

60 I Hwang, ‘Militarising National Security Through Criminalisation of Conscientious Objectors to Conscription in South Korea’ (2018) 6(3) *Critical Studies on Security* 296.

sebagai peringkat peralihan yang penting, sekali gus memupuk identiti sosial, kematangan, dan perkembangan diri.⁶¹ Selain itu, perkhidmatan wajib ini juga mendidik rasa tanggungjawab untuk sama-sama berkorban dan tanggungjawab sivik yang menyatukan rakyat melalui perpaduan dan daya tahan. Pengalaman, pendidikan, dan pendedahan dalam program ini dapat dirumuskan sebagai elemen penting dalam membina perpaduan negara yang melahirkan nilai-nilai masyarakat dan menguatkan kedudukan pertahanan Korea.

Walaupun mempunyai banyak kekuatan, program perkhidmatan wajib ini tidak terkecuali dalam menghadapi cabaran, seperti perdebatan mengenai pengecualian dan usaha mengelak daripada diwajibkan berkhidmat, terutamanya dalam kes-kes melibatkan tokoh sukan dan muzik yang telah menerima pengiktirafan negara yang tinggi. Selain itu, Korea Selatan terpaksa menangani masalah pemberontakan terutama selepas keputusan Mahkamah Agung negara itu pada tahun 2018 yang membenarkan bentuk perkhidmatan alternatif bagi mereka yang menentang perkhidmatan tentera atas alasan moral atau agama.⁶² Hal ini mencerminkan perubahan sikap sosial dan penekanan yang semakin meningkat terhadap hak individu.

Secara kesimpulannya, Model Korea Selatan ini menggambarkan manfaat yang diperoleh oleh sektor keselamatan negara daripada perkhidmatan ketenteraan yang terstruktur, malah ia juga memenuhi keperluan untuk berhadapan dengan perubahan berterusan sejajar dengan nilai-nilai sosial semasa dan piawaian global mengenai hak asasi manusia.

Khidmat Negara Singapura (NS)

Sejak ditubuhkan pada tahun 1967, Khidmat Negara atau dikenali sebagai *National Service* (NS) di Singapura telah menjadi tonggak utama dalam aspek pertahanan dan pembinaan negara.⁶³ Untuk memenuhi keperluan keselamatan ekonomi serta menyatukan tiga kumpulan

61 Y Jung, 'The Normalization of Universal Male Conscription in South Korean Society and the State Regulation of Draft Evasion and Conscientious Objection: 1950–1993' (2014) 7(3) *Trans-Humanities Journal* 125.

62 Anna Zelinková, *Conscription in South Korea and Its Influence on Personal Values* (Faculty of Education 2019) 10–23 https://is.muni.cz/th/xpej9/thesis_final.pdf accessed 10 June 2025.

63 S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific Publishing 2018) 81.

etnik utama menjadi satu bangsa, setiap lelaki warganegara Singapura dikehendaki berkhidmat selama dua hingga dua tahun setengah sama ada dalam Angkatan Tentera Singapura, Pasukan Polis Singapura, atau Pasukan Pertahanan Awam Singapura. Akta Pendaftaran pada tahun 1970⁶⁴ menjadikan NS semakin kukuh sebagai satu bentuk upacara peralihan nasional yang tertanam secara mendalam dalam identiti rakyat Singapura.⁶⁵ Pengalaman dalam persekitaran ketenteraan atau awam ini membantu membentuk semangat dengan satu tujuan bersama dan kesetiaan dalam kalangan rekrut. Program NS ini dapat dikelaskan sebagai satu elemen penting dalam memupuk identiti kebangsaan kolektif di Singapura.

Sosialisasi dan interaksi menjadi dua elemen utama yang membentuk nilai-nilai dalam kalangan rekrut dan memberikan kesan besar kepada pembinaan negara.⁶⁶ Melalui pendekatan sosialisasi ini, nilai seperti kesetiaan kepada negara Singapura melebihi negara lain dan identiti komuniti yang mengatasi identiti individu dapat diterapkan. Selain itu, interaksi yang diwujudkan dalam unit-unit NS, dengan kawalan yang dirancang, cenderung untuk meningkatkan hubungan antara pelbagai latar belakang etnik dan mengurangkan prasangka antara etnik.⁶⁷

Keberkesanan proses ini bertambah apabila rekrut tinggal di unit-unit *stay-in* iaitu mereka ditempatkan di pangkalan jauh dari persekitaran biasa. Keadaan ini sengaja diwujudkan untuk mengukuhkan perpaduan sosial. Hasilnya, pengalaman ini dilihat sangat berkesan dalam mengubah sikap ke arah perpaduan dan nilai-nilai nasional yang dikongsi bersama. Malah, ia melangkaui domain sosial lain seperti pendidikan atau pekerjaan. Penggabungan unsur sosialisasi dan interaksi yang terancang menjadikan NS di Singapura berjaya berfungsi sebagai alat pembentukan negara yang kuat, memastikan setiap warganya bersatu dalam semangat kebangsaan dan nilai yang dikongsi bersama.⁶⁸

64 The Statutes of the Republic of Singapore, Enlistment Act 1970 (2020) 1–44 <https://sso.agc.gov.sg/Act/EA1970> accessed 10 June 2025

65 A Lau, 'National Service and Citizen Soldiers: The Singapore Experience of Military Conscription' in S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific 2019) 3.

66 K Ostwald, 'National Service and Nation-Building: Successes and Limitations of the Singaporean Experiences' in S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific 2019) 125.

67 V Chua, G Koh, E S Tan and D Shih, *Social Capital in Singapore: The Power of Network Diversity* (Routledge 2020) 20–27.

68 S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific Publishing 2018).

Kajian mengenai NS di Singapura menunjukkan bahawa program ini berperanan penting dalam menyemai integrasi etnik dan identiti sivik yang dikongsi bersama, walaupun kadangkala mengorbankan kepelbagaian etnobudaya. Sebagai contoh, bekas rekrut yang pernah menjalani unit *stay-in* secara mendalam menunjukkan kecenderungan rendah terhadap kohesi intraetnik kerana mereka lebih cenderung mengenal diri mereka sebagai rakyat Singapura daripada sekadar ahli kumpulan etnik masing-masing.⁶⁹ Hal ini membuktikan bahawa pelaksanaan dan pengisian program ini berjaya memperkukuhkan kesetiaan sivik dalam kalangan rekrut dan memastikan mereka tidak hidup dalam semangat perkauman yang boleh memecahbelahkan, sebaliknya terbiasa hidup dalam suasana aman dan harmoni.

Keberkesanan program ini juga menekankan kepentingan persekitaran mendalam dalam memastikan kejayaan NS sebagai antara program pembinaan negara. Terdapat kajian lain mendapati bahawa rekrut yang ditempatkan di unit *stay-in* lebih cenderung memilih identiti sivik berbanding identiti etnik dalam situasi sosial.⁷⁰ Sebagai contoh, mereka lebih rela tinggal berjiran dengan individu bukan daripada etnik yang sama tetapi memiliki identiti Singapura berbanding berjiran dengan individu daripada etnik yang sama tetapi berasal dari negara lain. Pilihan ini mengukuhkan peranan NS dalam membina kesetiaan yang utuh kuat kepada negara bangsa sivik berbanding komuniti etnik.⁷¹

Selain itu, fakta bahawa kesan program ini tidak terjejas oleh perbezaan etnik menunjukkan peranan menyeluruh NS dalam mengurangkan jurang etnik di Singapura.⁷² Kesan pembentukan jati diri ini yang bersifat dan dipraktikkan secara berterusan sehingga individu meningkat dewasa membuktikan pengaruh berpanjangan NS terhadap identiti dan kohesi sosial rakyat Singapura. NS bukan sahaja menjadi tonggak utama dalam kerangka pertahanan negara tetapi juga alat penting untuk

69 K Ostwald, 'National Service and Nation-Building: Successes and Limitations of the Singaporean Experiences' in S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific Publishing 2018) 125.

70 J Lowe, 'Masculinizing National Service: The Cultural Reproduction of Masculinities and Militarization of Male Citizenship in Singapore' (2019) 28(6) *Journal of Gender Studies* 687

71 A Lau, 'National Service and Citizen Soldiers: The Singapore Experience of Military Conscription' in S H Ho and G G Ong-Webb (eds), *National Service in Singapore* (World Scientific Publishing 2018) 3.

72 K Ostwald, 'National Service and Nation-Building: Successes and Limitations of the Singaporean Experiences' in *National Service in Singapore* (2019) 125.

memperkuhkan perpaduan masyarakat.⁷³ Program ini diawasi dengan teliti oleh pelbagai jawatankuasa dan agensi untuk memastikan ia kekal relevan, efektif, dan dalam masa yang sama mencerminkan keperluan pertahanan moden. Antara badan utama yang memantau NS ialah Jawatankuasa Kajian Perkhidmatan Negara (NSRC). Ditubuhkan pada tahun 2020, NSRC diberi mandat untuk menjalankan kajian menyeluruh terhadap dasar NS, kaedah latihan, dan kebajikan peserta.

Pada tahun 2022, selepas kajian terperinci, NSRC memperkenalkan pelbagai inisiatif untuk menambah baik pengisian dalam program NS. Antara fokus utama ialah peningkatan keselamatan latihan dan penyesuaian kepada cabaran pertahanan baharu. Pendekatan ini menunjukkan komitmen Singapura untuk memastikan NS kekal sebagai elemen penting dalam pembinaan negara serta pertahanan negara. Program ini bukan sahaja melengkapkan rakyat dengan kemahiran ketenteraan tetapi juga membentuk mereka menjadi individu yang mampu menyumbang kepada perpaduan dan kemajuan masyarakat.

Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 di Malaysia

PLKN 3.0 telah direka semula dengan matlamat yang diperkuhkan dengan keperluan semasa, iaitu untuk menerapkan disiplin dan memastikan golongan belia bersedia menyertai industri.⁷⁴⁷⁵ Versi baharu ini menggabungkan latihan asas ketenteraan selama 45 hari dengan latihan khusus industri yang dilaksanakan di kolej dan universiti.⁷⁶ Program ini bertujuan melahirkan tenaga kerja yang mahir dan berdaya tahan selaras dengan sektor industri strategik utama di Malaysia. Pendekatan inovatif ini mengintegrasikan latihan ketenteraan asas, pengajian tinggi, dan latihan industri untuk mencapai objektif pembangunan tenaga kerja dan ekonomi negara.

73 R Matthews and F Bintang Timur, 'Singapore's "Total Defence" Strategy' (2024) 35(5) Defence and Peace Economics 638.

74 Portal Rasmi Kementerian Pertahanan Malaysia, 'Konsep PLKN 3.0' (2024) <https://www.mod.gov.my/index.php/en/information/plkn-3-0> accessed 10 June 2025.

75 Myc.my, 'Government Reveals New PLKN Approach to Shape the Youth' (2023) <https://myc.my/articles/2873/government-reveals-new-plkn-approach-to-shape-the-youth> accessed 10 June 2025.

76 L K Tiung, 'ROTU In Malaysian Public Universities: Examining the Past in The Context of The Present for The Purpose of The Future' (2023) 19(2) The Journal of Defence and Security 1 https://www.researchgate.net/profile/Hasmady-Alim/publication/376586940_THE_COGNITIVE_READINESS_EMPOWERING_FUTURE_MALAYSIA_ARMED_FORCES_DEFENCE_FORCES/links/657ea5158e2401526dde1e99/THE-COGNITIVE-READINESS-EMPOWERING-FUTURE-MALAYSIA-ARMED-FORCES-DEFENCE-FORCES.pdf accessed 10 June 2025.

PLKN 3.0 merupakan maklum dan tindak balas kerajaan kepada keperluan Malaysia dalam membentuk tenaga kerja yang berdisiplin dan berkemahiran teknikal bagi menyokong Rancangan Induk Perindustrian Baharu 2030.⁷⁷ Program ini telah berubah daripada format tradisionalnya kepada model hibrid yang mengimbangi antara latihan ketenteraan dan persediaan industri. Pada peringkat awal, peserta menjalani latihan ketenteraan selama 45 hari yang bertujuan untuk menerapkan nilai disiplin, kepimpinan, dan daya tahan. Seterusnya, peserta akan menjalani program seterusnya dalam latihan di kolej dan universiti terpilih dengan modul teknikal berasaskan industri serta pensijilan yang diiktiraf.⁷⁸ Langkah ini adalah sebahagian daripada agenda menyeluruh untuk membentuk belia Malaysia sebagai pemimpin masa depan dalam sektor industri seperti semikonduktor, aeroangkasa, dan tenaga boleh diperbaharui.

Fasa permulaan program, iaitu kem latihan yang dijadualkan selama 45 hari, pengisian akan dilaksanakan dengan aktiviti yang membentuk disiplin, kerjasama, dan kualiti kepimpinan peserta.⁷⁹ Sepanjang latihan ini, peserta terlibat dalam rutin yang teratur, cabaran kecergasan fizikal, dan latihan berpasukan yang bertujuan membina daya tahan serta keyakinan diri. Aktiviti yang dirancang dengan rapi ini mensimulasikan situasi mencabar untuk membantu peserta membina kekuatan mental dan kebolehan membuat keputusan yang baik di bawah tekanan. Modul yang dilaksanakan dalam tempoh ini menggunakan konsep Pertahanan Menyeluruh (HANRUH)⁸⁰ serta kenegaraan bagi memastikan peserta memahami tanggungjawab mereka terhadap negara.⁸¹

77 Kementerian Kewangan, Belanjawan 2025 Malaysia Madani (2025) 85 <https://stage-bnm-investor-portal.aueast01.umbraco.io/media/isohtml1/budget-2025-touchpoints.pdf> accessed 10 June 2025.

78 L K Tiung, 'ROTU In Malaysian Public Universities: Examining the Past in The Context of The Present for The Purpose of The Future' (2023) 19(2) *The Journal of Defence and Security* 1.

79 Portal Rasmi Kementerian Pertahanan Malaysia, 'Soalan Lazim PLKN 3.0' (2024) <https://www.mod.gov.my/index.php/en/information/plkn-3-0> accessed 10 June 2025

80 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf> accessed 10 June 2025.

81 M R Hashim, N Osman and M F Keling, 'Analisa Konsep Pertahanan Menyeluruh (HANRUH) dalam Program Latihan Khidmat Negara (PLKN)' (2020) 5(12) *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)* 207.

Setelah menamatkan fasa ketenteraan, peserta akan menyertai latihan industri khusus yang dilaksanakan di kolej dan universiti. Dalam fasa ini, peserta didedahkan secara praktikal kepada kemahiran dan kompetensi yang diperlukan dalam sektor ekonomi utama Malaysia, seperti semikonduktor, kenderaan elektrik, dan aeroangkasa.⁸² Program latihan ini mengaplikasikan nilai disiplin dan kepimpinan yang telah diterapkan semasa latihan ketenteraan kepada bidang teknikal. Selain itu, struktur latihan di institusi pengajian tinggi ini menyediakan peluang kepada peserta untuk memperoleh pensijilan diiktiraf industri yang meningkatkan kebolehpasaran mereka serta mempersiapkan mereka untuk pekerjaan berkemahiran tinggi dalam sektor strategik Malaysia.⁸³

Latihan industri yang dirancang di institusi pendidikan ini adalah sejajar dengan keperluan sektor sasaran Malaysia, seperti *advanced materials* (komposit ringan, aloi berprestasi tinggi, seramik canggih, atau bahan nano) tenaga boleh diperbaharui dan teknologi digital. Melalui kerjasama erat dengan pihak industri, PLKN 3.0 memastikan graduannya dilengkapi dengan kemahiran terkini dan pengetahuan yang mampu memacu inovasi serta pertumbuhan ekonomi negara. Program ini juga memastikan pensijilan yang diperoleh peserta diiktiraf oleh rakan industri, menjadikan kemahiran yang diperoleh peserta terus relevan dan boleh digunakan dalam dunia profesional.

Melalui PLKN 3.0, pensijilan yang diterima oleh graduan akan memberi kelebihan tambahan dalam pasaran kerja. Gabungan pengetahuan teknikal yang diperoleh semasa latihan industri dengan minda kepimpinan yang dibentuk melalui latihan ketenteraan menghasilkan kualiti unik yang semakin diperlukan dalam sektor industri Malaysia yang berkembang pesat. Ciri-ciri ini, iaitu gabungan kemahiran teknikal dan nilai kepimpinan, memastikan peserta PLKN 3.0 lebih bersedia untuk menyumbang kepada kemajuan industri negara.⁸⁴

Daripada aspek pembangunan tenaga kerja dan matlamat ekonomi, PLKN 3.0 selari dengan aspirasi negara untuk membangunkan tenaga kerja yang mahir dalam teknologi digital, berkemahiran tinggi, dan

82 Ibid.

83 C H Hoe et al, 'Relationship between PLKN programme and entrepreneurial personality among youths in Malaysia' (2016) 1(1) International Journal of Organizational & Business Excellence 1.

84 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf> accessed 10 June 2025.

berdaya tahan. Melalui gabungan disiplin ketenteraan dan persediaan industri, program ini bakal melahirkan bakat baharu yang bersedia untuk memacu sektor utama Malaysia ke arah pembangunan nasional yang selaras dengan Rancangan Induk Perindustrian Baharu 2030.⁸⁵ Para peserta yang tamat latihan PLKN 3.0 dilengkapi dengan kebolehan dan inovasi untuk memainkan peranan penting dalam mencapai matlamat Malaysia dalam pembuatan maju, teknologi digital, dan tenaga mampan.

Dengan kemajuan teknologi dan automasi yang semakin diterima pakai dalam pelbagai sektor di Malaysia, fokus berganda program PLKN 3.0 terhadap kemahiran kepimpinan dan teknikal memberikan sumbangan besar dalam mengekalkan pertumbuhan ekonomi negara pada tahap daya saing global.⁸⁶ Latihan ini bukan sahaja memastikan peserta bersedia menghadapi cabaran industri masa depan tetapi juga mewujudkan asas untuk menjadikan tenaga kerja Malaysia lebih inovatif dan progresif dalam menyokong pembangunan ekonomi yang mampan.

PLKN 3.0 membuktikan keberkesanannya sebagai platform strategik untuk menghubungkan aspirasi pembangunan industri negara dengan tenaga kerja yang berdisiplin dan berkemahiran tinggi,⁸⁷ sekali gus memacu pertumbuhan ekonomi dan daya saing Malaysia pada peringkat antarabangsa.

Kemahiran kepimpinan, pembinaan negara, dan potensi inovasi melalui PLKN

PLKN telah memainkan peranan penting sebagai platform pembangunan belia di Malaysia. Melalui penglibatan terstruktur dalam membuat keputusan, program ini secara langsung menyumbang kepada pertumbuhan kepimpinan dalam kalangan generasi muda negara.⁸⁸ Proses ini menekankan kemahiran penting seperti pemikiran kritis, keupayaan membuat keputusan, dan penyelesaian konflik, yang

85 Kementerian Kewangan, Belanjawan 2025 Malaysia Madani (2025) 85 <https://stage-bnm-investor-portal.aueast01.umbraco.io/media/Isohtmlt1/budget-2025-touchpoints.pdf> accessed 10 June 2025.

86 M A Hassan, *Semangat Patriotisme Generasi Muda Melalui Program Latihan Khidmat Negara (PLKN)* (Universiti Teknikal Malaysia Melaka 2005).

87 L K Tiung, 'ROTU In Malaysian Public Universities: Examining the Past in The Context of The Present for The Purpose of The Future' (2023) 19(2) *The Journal of Defence and Security* 1.

88 MIDAS, 'The Appropriateness of Implementing PLKN 3.0' (2019) <https://midas.mod.gov.my/others/25-anything/1-2024/369-building-tomorrow-s-peace-leaders-is-plkn-aligned-with-unscr2250> accessed 10 June 2025.

menjadi asas kepada peranan besar mereka pada masa hadapan dalam masyarakat. Dengan memberikan peluang kepada belia untuk menghadapi cabaran dunia sebenar, PLKN melalui sistem pendidikan, berjaya mengukuhkan nilai-nilai dan kemahiran hidup yang sangat diperlukan bagi membentuk pemimpin masa depan.

Kemahiran pemikiran kritis

Antara elemen utama PLKN ialah kemahiran pemikiran kritis. Dalam program ini, peserta digalakkan untuk mempertimbangkan pelbagai pandangan sebelum mencapai keputusan.⁸⁹ Suasana pembelajaran dalam PLKN dirancang untuk mendorong pelatih menganalisis situasi dengan mendalam serta menjauhkan mereka daripada pembelajaran secara hafalan semata-mata. Kemahiran ini sangat penting dalam konteks masyarakat pelbagai budaya Malaysia, yang menuntut belia untuk belajar menghormati pandangan berbeza dan membina budaya perbincangan yang matang. Pemikiran kritis ini membantu belia menyumbang kepada masyarakat dengan lebih berkesan dan bersedia menghadapi isu-isu rumit yang boleh mempengaruhi keharmonian sosial.⁹⁰

Kemahiran membuat keputusan

Kemahiran membuat keputusan juga menjadi fokus utama PLKN. Melalui pelbagai aktiviti dan latihan yang membabitkan pemilihan pilihan, meramalkan akibat, dan membuat keputusan untuk kebaikan bersama, peserta belajar membina keyakinan dalam menghadapi ketidakpastian.⁹¹ Pengalaman ini membentuk jati diri yang berkeyakinan dan berani untuk mengambil tindakan yang dapat menyumbang kepada kesejahteraan masyarakat.⁹² Proses membuat keputusan yang dikongsi ini bukan sahaja meningkatkan kecekapan individu tetapi juga memupuk

89 MIDAS, 'The Appropriateness of Implementing PLKN 3.0' (2019) <https://midas.mod.gov.my/others/25-anything/1-2024/372-the-appropriateness-of-implementing-plkn-3-0> accessed 10 June 2025.

90 M M Ismail, M M Noor, N A Hassan, N H Abdullah and A Abdullah, 'Implementation Strategy of Harmony Between Ethnicity Among Youths in Malaysia Through National Service' (2020) 10(8) International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences 283.

91 M A Hassan, Semangat Patriotisme Generasi Muda Melalui Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) (Universiti Teknikal Malaysia Melaka 2005).

92 M M Ismail and M M Noor, 'Manifestasi Pendidikan Sivik dalam Kalangan Alumni Program Latihan Khidmat Negara' (2013) 8(1) Malaysian Journal of Youths Studies 73.

rasa tanggungjawab kolektif dan perpaduan dalam kalangan peserta. Apabila belia diberi peranan membuat keputusan, komitmen mereka terhadap isu-isu masyarakat menjadi lebih kukuh. Di samping itu juga, mereka terdedah dengan pemahaman yang lebih mendalam tentang kesan pilihan yang dibuat.

Kemahiran menyelesaikan konflik

Kemahiran penting lain yang dipupuk melalui PLKN ialah penyelesaian konflik. Dalam masyarakat Malaysia yang pelbagai etnik dan budaya, pengurusan konflik memerlukan rasa hormat dan diplomasi. Melalui aktiviti dalam PLKN, peserta dilatih untuk menguruskan konflik secara konstruktif, memupuk sikap empati, dan belajar berunding serta berkompromi.⁹³ Hal ini membantu membentuk keharmonian dalam masyarakat dan mengurangkan ketegangan yang boleh memecahbelahkan, justeru mampu mengekang mereka daripada terlibat dengan aktiviti seperti terorisme dan juga ekstremisme.⁹⁴ Penyelesaian konflik yang efektif ini, seperti yang dinyatakan oleh kajian, menyumbang kepada kohesi nasional dan merupakan aspek penting dalam struktur sosial Malaysia.

Peranan jurulatih PLKN

Peranan jurulatih PLKN juga tidak kurang pentingnya dalam membimbing dan membentuk kemahiran ini. Sebagai model teladan dan fasilitator, jurulatih memberi inspirasi kepada peserta untuk mengambil tanggungjawab dan membina keyakinan diri.⁹⁵ Pendekatan ini memastikan kesan latihan kepimpinan lebih berkesan, membolehkan peserta belajar daripada mentor yang berpengalaman dalam menawarkan sokongan praktikal dan emosi. Melalui penglibatan langsung jurulatih, tingkah laku positif dan pembuatan keputusan yang baik dipupuk, dan

93 M M Ismail, M M Noor, N A Hassan, N H Abdullah and A Abdullah, 'Implementation Strategy of Harmony Between Ethnicity Among Youths in Malaysia Through National Service' (2020) 10(8) International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences 283.

94 A Shamsuddin and F Davidson, How to Tackle On-campus Radicalisation and Improve Community Resilience (INITIATE.MY 2022) <https://initiate.my/download/policy-brief-issue-2-2022/> accessed 10 June 2025.

95 M N B Markom, Peranan, Kompetensi Dan Elemen Teras Untuk Jurulatih Program Latihan Khidmat Negara (2013) <https://eprints.utm.my/35878/5/MohdNasirMarkomPFPPSM2013.pdf> accessed 10 June 2025.

seterusnya menjamin bahawa nilai-nilai ini terus diamalkan oleh peserta walaupun selepas mereka meninggalkan program.⁹⁶

Matlamat PLKN dalam membangun kemahiran kepimpinan belia adalah selaras dengan keperluan sosiopolitik yang digariskan dalam kerangka pembangunan Malaysia. Negara ini memerlukan generasi pemimpin yang mampu menangani isu-isu nasional yang kompleks dengan kepekaan dan pandangan jauh. PLKN menyediakan platform untuk membina kapasiti kepimpinan dalam kalangan belia Malaysia, melahirkan pemimpin yang lebih prihatin terhadap kehidupan masyarakat, memperkukuh nilai-nilai demokratik, dan menyumbang kepada kemajuan negara.

Komitmen PLKN untuk melahirkan pemimpin belia yang bertanggungjawab secara sosial dan proaktif merupakan jawapan kepada landskap sosiopolitik semasa di Malaysia, yang wujud keperluan terhadap pemimpin yang kompeten dalam menangani isu perpaduan, pembangunan, dan kesaksamaan semakin dirasai. Dalam konteks ini, penglibatan belia yang dibangunkan melalui PLKN menjadi asas untuk melahirkan pemimpin masa depan yang relevan dengan keperluan negara.⁹⁷ Peserta PLKN bukan sahaja didedahkan kepada isu-isu sosial yang dihadapi masyarakat, tetapi juga dilengkapi dengan kemahiran untuk memulakan dan memimpin perubahan positif dalam komuniti mereka.⁹⁸

Pendedahan kepada proses membuat keputusan formal dalam program ini mempersiapkan belia untuk menggalas jawatan kepimpinan dalam pelbagai bidang. Hal ini menegaskan kedudukan PLKN sebagai tonggak penting dalam dasar pembangunan belia negara. Kemahiran seperti pemikiran kritis, membuat keputusan, dan penyelesaian konflik yang diterapkan dalam PLKN membolehkan belia Malaysia mengembangkan potensi kepimpinan mereka dengan lebih mendalam. Melalui penyertaan aktif dalam PLKN, belia diberi peluang untuk memegang peranan membuat keputusan, menjadikan mereka pemimpin

96 United Nations, *Our Common Agenda Policy Brief 3: Meaningful Youth Engagement in Policymaking and Decision-making Processes* (2023) <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-youth-engagement-en.pdf> accessed 10 June 2025.

97 V Balakrishnan, 'Penilaian Program Latihan Khidmat Negara Dari Perspektif Pelatih: Satu Kajian Kes' (2013) 28 *Journal of Educators & Education/Jurnal Pendidik dan Pendidikan*.

98 C S Mustaffa, R Ab Ghani and I Yusoff, *Pembentukan Model Semangat Patriotisme dan Nasionalisme dalam Kalangan Peserta Program Latihan Khidmat Negara* (2012).

yang bertanggungjawab, berkemampuan, dan sensitif terhadap keperluan masyarakat.⁹⁹ PLKN dengan itu membentuk asas yang kukuh untuk membina pemimpin yang mampu mengatasi cabaran perpaduan, menangani ketidaksemaan, dan memacu pembangunan negara.

Pendekatan ini memberikan pandangan jangka panjang bahawa komitmen PLKN terhadap pembangunan kepimpinan belia menjadi alat yang kuat untuk mengukuhkan perpaduan masyarakat dan mewujudkan kemajuan yang progresif. Dalam dunia yang semakin saling berkait, belia Malaysia yang dilatih melalui PLKN akan menjadi aset penting dalam memastikan kejayaan negara pada masa hadapan.

Memperkuh ketahanan dan perpaduan nasional melalui PLKN

Identiti nasional memainkan peranan penting dalam memelihara nilai dan identiti kolektif sesebuah negara. Justeru, program seperti PLKN mampu memperkuat aspek ini dalam kalangan belia. Identiti nasional yang berasaskan pengalaman bersama, sejarah, budaya, dan nilai-nilai menjadikan sebuah negara unik dan bersatu. Ia turut menyemai perasaan kebersamaan, kebanggaan, dan tanggungjawab dalam kalangan warganya untuk menyumbang kepada pembangunan dan keharmonian negara.¹⁰⁰ Penekanan terhadap pemeliharaan dan promosi identiti nasional ini lebih penting untuk golongan belia kerana mereka merupakan pemimpin masa depan dan penjaga budaya negara.¹⁰¹

Dalam era globalisasi, cabaran budaya global sering kali membayangi norma dan nilai tradisional. PLKN boleh menjadi platform penting untuk merapatkan jurang ini melalui pendedahan kepada khidmat masyarakat dan pendidikan budaya, sekali gus menyemai semangat nasionalisme dalam diri belia.¹⁰² Program ini berupaya melibatkan belia dalam aktiviti produktif yang menumpukan pada warisan budaya, tanggungjawab sivik, dan sejarah negara. Sebagai contoh, usaha memelihara seni

99 MIDAS, The Appropriateness of Implementing PLKN 3.0 (2019) <https://midas.mod.gov.my/others/25-anything/1-2024/369-building-tomorrow-s-peace-leaders-is-plkn-aligned-with-unscr2250> accessed 10 June 2025.

100 United Nations, Our Common Agenda Policy Brief 3: Meaningful Youth Engagement in Policymaking and Decision-making Processes (2023) <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-youth-engagement-en.pdf> accessed 10 June 2025.

101 K Ahmad, M I Saleh and S Hamdan, Mengenalpasti Hubungan antara Patriotisme dan Nasionalisme dengan Semangat Kesukarelawan, Tanggungjawab Sosial, Penghargaan Kendiri dan Persepsi terhadap PLKN (2012).

102 C S Mustaffa, R Ab Ghani and I Yusoff, Pembentukan Model Semangat Patriotisme dan Nasionalisme dalam Kalangan Peserta Program Latihan Khidmat Negara (2012).

tradisional seperti tenunan tekstil songket bukan sekadar aktiviti ekonomi, bahkan mewakili nilai dan sejarah yang menyatukan komuniti. Malangnya, minat belia terhadap tradisi sebegini semakin berkurangan. PLKN boleh memainkan peranan untuk mengembalikan trend ini dengan menjadikan kraf dan adat tradisional lebih menarik dan relevan. Hal ini boleh dilakukan melalui bengkel praktikal, kerjasama dengan penggiat seni tempatan, dan kempen digital yang membungkus semula seni tradisional agar relevan dalam masyarakat moden.

Selain itu, program PLKN juga dapat mengintegrasikan pendidikan budaya dengan khidmat praktikal untuk membantu belia memahami dan menghargai warisan kebangsaan mereka. Misalnya, aktiviti amali dan penggunaan teknologi moden dalam aktiviti PLKN boleh menjadikan program ini lebih menarik bagi belia untuk menjadi penjaga identiti negara.

Identiti nasional bukanlah konsep statik tetapi berkembang dengan penyertaan aktif rakyatnya, terutamanya golongan muda. Program seperti PLKN berpotensi memastikan golongan belia bukan sahaja menghargai budaya mereka malahan menambah nilai kepada warisan nasional. Dengan pendekatan yang menarik dan relevan, PLKN boleh menjadi wadah utama untuk menyatukan rakyat melalui nilai dan budaya bersama yang mampu bertahan dalam ujian masa.

Cadangan strategik untuk penambahbaikan program

Rangkaian mentor dan bimbingan pemimpin profesional

Potensi kepimpinan generasi muda masa kini boleh ditingkatkan dengan mewujudkan rangkaian mentor secara formal dalam kerangka PLKN. Dengan menghubungkan peserta muda kepada pemimpin masyarakat yang berpengalaman, pembuat dasar, dan profesional dalam bidang tertentu, mereka dapat menerima panduan penting yang menghubungkan pengetahuan akademik kepada aplikasi praktikal dalam kehidupan sebenar. Rangka kerja mentor ini memberi pendedahan kepada peserta tentang kerumitan yang wujud dalam kepimpinan dan perkhidmatan awam, sambil mempersiapkan mereka untuk memahami strategi dan nilai yang mendorong pembuatan keputusan yang berkesan.

Selain itu, rangkaian mentor juga menjadi sumber inspirasi dan motivasi berterusan kepada para belia.¹⁰³ Dengan berkongsi perjalanan hidup,

103 C M Coble, *Leadership Mentoring: A Study of the Mentoring Experiences of Female Federal Civil Service Employees* (PhD dissertation, Creighton University 2018).

cabaran dan pencapaian mereka, mentor dapat menjadikan khidmat negara dan kepimpinan lebih relevan dan boleh dicapai. Hubungan ini akan memupuk daya tahan, rasa tanggungjawab, dan komitmen mendalam terhadap pembangunan negara. Lebih menarik, hubungan dengan mentor juga membuka peluang seperti latihan industri, pekerjaan dan projek komuniti yang sejajar dengan keutamaan negara.¹⁰⁴ Kajian dan bukti daripada model mentor sedia ada menunjukkan manfaat besar yang boleh diperolehi oleh pelatih termasuklah peningkatan harga diri, kejelasan tentang hala tuju kerjaya, dan pemahaman yang lebih mendalam tentang isu masyarakat. PLKN boleh memanfaatkan asas ini untuk menyesuaikan program rangkaian mentor secara khusus mengikut keperluan belia Malaysia. Dengan memberi fokus kepada mentor, PLKN bukan sahaja dapat melahirkan generasi pemimpin yang berkebolehan, tetapi juga memastikan mereka terus komited dalam khidmat aktif kepada komuniti dan negara sepanjang kerjaya mereka. Langkah ini akan memperkukuhkan impak program, seterusnya menjadikannya relevan dalam pelbagai aspek kehidupan nasional dan memberi kesan jangka panjang kepada pembangunan negara.

Penjejakan jangka masa panjang

Untuk memastikan nilai yang dicipta oleh PLKN berkekalan, satu sistem penjejakan jangka masa panjang yang menyeluruh perlu diwujudkan. Sistem ini akan memastikan kemajuan peserta terus dipantau selepas program selesai melalui pengumpulan data mengenai laluan kerjaya, kedudukan kepimpinan yang dipegang, dan minat yang berterusan dalam perkhidmatan sivik serta kebangsaan.¹⁰⁵ Penjejakan seperti ini akan menyediakan peluang yang sangat baik untuk memahami impak jangka panjang PLKN dan mengenal pasti bahagian program yang mungkin memerlukan penambahbaikan sejajar dengan keperluan yang semakin berubah. Sistem ini juga sangat penting untuk mengenal pasti kisah kejayaan alumni PLKN. Hal ini akan menunjukkan bahawa program ini telah membentuk belia menjadi pemimpin berpengaruh dan penyumbang kepada masyarakat. Kisah-kisah kejayaan ini dapat menjadi

104 Maksym Hryshchenko et al, 'The Role of Mentoring in Employee Professional Development and Career Growth' (2025) 6(1) Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies e25004. <https://doi.org/10.51798/sijis.v6i1.888>

105 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, 'Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024' (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf>

inspirasi kepada peserta masa depan kerana mereka akan memahami manfaat nyata yang diperoleh daripada penyertaan dalam PLKN.

Selain itu, pemetaan laluan alumni akan memberikan pandangan bermanfaat tentang cara latihan, bimbingan, dan sistem sokongan yang lebih fokus, dapat diwujudkan untuk memenuhi aspirasi kerjaya dan kepimpinan mereka. Dengan mewujudkan persekitaran pertumbuhan berterusan, PLKN akan kekal sebagai penyumbang dinamik dan relevan kepada kepimpinan negara. Pengumpulan dan analisis data ini juga akan mengukuhkan hujah untuk mendapatkan sokongan dan pembiayaan daripada pihak kerajaan dan swasta. Hasil berasaskan bukti yang menunjukkan keberkesanan program akan menarik pelaburan, sekali gus membolehkan program ini diperluaskan dan ditambah baik. Data daripada kajian seperti ini juga boleh digunakan untuk mencadangkan dasar yang lebih baik bagi mewujudkan peluang kepada belia di seluruh negara dan menjadikan PLKN sebagai contoh kepada program yang menawarkan khidmat kepada negara berasaskan bukti secara empirikal. Pemantauan jangka masa panjang akan memastikan PLKN menjadi asas yang kukuh untuk pemeriksaan belia dan pembangunan negara yang berpanjangan.

Jawatankuasa pemantau

Secara khusus, penubuhan satu badan pengawasan khas atau memperkasakan jawatankuasa sedia ada untuk memantau pelaksanaan PLKN 3.0 secara tetap, akan membantu meningkatkan keberkesanan dan kelestarian inisiatif PLKN 3.0 di Malaysia.¹⁰⁶ Jawatankuasa ini seperti yang terdapat di Singapura, akan memainkan peranan strategik dalam pelaksanaan dan penilaian PLKN 3.0 bagi memastikan ia berjaya membangunkan kepimpinan belia, seperti yang diaspirasikan dalam matlamat nasional.

Memperkasakan jawatankuasa pemantau akan mendorong ke arah penambahbaikan secara berkala, seterusnya memastikan PLKN 3.0 akan terus berkembang mengikut keperluan dan aspirasi belia Malaysia.¹⁰⁷ Melalui fungsi semak imbang terhadap hasil program, pengukuhan piawaian keselamatan, dan pengambilan maklum balas daripada peserta sendiri, jawatankuasa ini dapat membantu PLKN 3.0 mencapai potensi sepenuhnya sebagai pemacu utama dalam membangunkan kepimpinan, perpaduan, dan tanggungjawab sivik dalam kalangan generasi muda

106 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024 (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf>

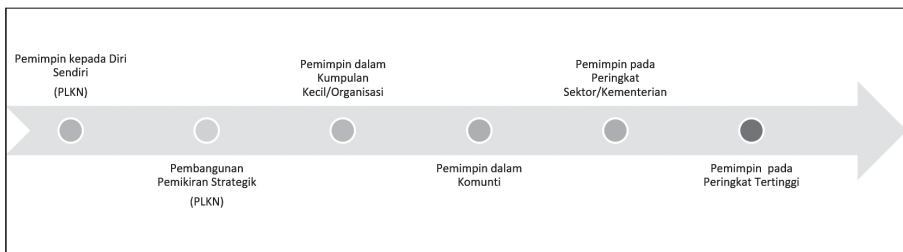
107 Ibid.

Malaysia.¹⁰⁸ Jawatankuasa ini juga akan memperkukuh status PLKN 3.0 sebagai platform yang berwawasan dalam membangunkan belia negara untuk kepimpinan dan perkhidmatan, demi pertumbuhan individu dan pembangunan negara.¹⁰⁹

Implikasi masa depan

Pengenalan kepada PLKN 3.0 bermula 12 Januari 2025 ialah satu peluang terbaik untuk membina sebuah saluran kepimpinan yang kukuh melalui gabungan latihan ketenteraan dan pendidikan tinggi di Malaysia. Pertama, PLKN 3.0 menyediakan platform asas penting pada peringkat awal melalui kem ketenteraan yang berperanan besar dalam membentuk kemahiran kepimpinan asas dalam kalangan peserta.¹¹⁰ Hal ini sejajar dengan konsep yang terdapat dalam model *Leadership Pipeline*, iaitu peringkat yang seseorang individu belajar mengurus diri sendiri dengan menguruskan orang lain.

Model of Leadership Pipeline

Sumber: Diadaptasi dari *Model Pipeline Leadership* oleh Ram Charan, Stephen J. Drotter and Jim Noel, Jossey-Bass Inc¹¹¹ (2001)

108 Portal Rasmi Parlimen Malaysia, 'Terma Rujukan Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan' <https://www.parlimen.gov.my/jkdr/jawatankuasa-pilihan-khas-keselamatan.html?view=2376>

109 Portal Rasmi Parlimen Malaysia, 'Kenyataan Media Lawatan Pemantauan Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan Dewan Rakyat Parlimen Kelima Belas Bagi Persediaan Pelaksanaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 Siri 2/2025 di Kem 505 Rejimen Askar Wataniah, Pekan, Pahang' https://www.parlimen.gov.my/kenyataan_media_lawatan_pemantauan_jawatankuasa_pilihan_khas-keselamatan_dewan_rakyat_parlimen_kelim.html

110 Jabatan Latihan Khidmat Negara, 'Kajian Impak Nilai Patriotisme Bekas Pelatih Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) Negeri-Negeri Utara Semenanjung Malaysia' (2013) https://www.researchgate.net/publication/281271867_KAJIAN_IMPAK_NILAI_PATRIOTISME_BEKAS_PELATIH_PROGRAM_LATIHAN_KHIDMAT_NEGARA_PLKN_NEGERI-NEGERI_UTARA_SEMENANJUNG_MALAYSIA

111 Ram Charan, Stephen Drotter & James Noel, *The Leadership Pipeline: How to Build the Leadership Powered Company* (Jossey-Bass 2001)

Pada peringkat ini, peserta dididik untuk menguasai kompetensi seperti perancangan, kerja berpasukan, dan komunikasi berkesan. Persekitaran ketenteraan yang menekankan disiplin dan akauntabiliti menjadi nilai teras yang penting untuk setiap pemimpin. Dengan asas kemahiran ini, PLKN 3.0 memastikan peserta bersedia bukan sahaja untuk perkhidmatan ketenteraan, malah kepimpinan dalam sebarang bidang yang mereka ceburi. Selepas latihan ketenteraan, peralihan ke institusi pengajian tinggi memberi fokus kepada pembangunan pemikiran strategik dan kemahiran menyelesaikan masalah, terutamanya dalam program TVET.¹¹² Latihan khusus ini memerlukan peserta mempelajari cara mengurus masa dengan berkesan, mengimbangi tekanan akademik dengan tanggungjawab kepimpinan dalam projek berkumpulan dan aktiviti kokurikulum. Fasa ini penting untuk memperkukuhkan pembelajaran dan membangunkan keupayaan kepimpinan yang lebih baik, dengan menghubungkan teori kepimpinan yang dipelajari dalam konteks ketenteraan kepada aplikasi praktikal. Tambahan pula, pembangunan kepimpinan dalam program TVET memastikan keperluan khusus tenaga kerja di Malaysia dipenuhi.¹¹³

Dengan memastikan kurikulum yang sesuai diaplikasikan bagi memenuhi keperluan industri, PLKN 3.0 dapat melahirkan individu dengan keupayaan teknikal yang seimbang dengan kemahiran kepimpinan. Pendekatan ini mengatasi pandangan konvensional bahawa organisasi sering memandang rendah nilai dan kompetensi yang diperlukan pada setiap tahap kepimpinan. Melalui latihan kepimpinan dalam TVET, Malaysia dapat melahirkan generasi pemimpin yang mampu menghadapi cabaran pasaran kerja yang sentiasa berubah. Pelaksanaan PLKN 3.0 hanya akan berjaya jika institusi ketenteraan dan pendidikan tinggi komited berkerjasama dalam membangunkan nilai serta kemahiran berkaitan amalan kepimpinan yang berkesan. Program ini juga perlu memasukkan bimbingan berterusan untuk memastikan peserta dibimbing sepanjang perjalanan kepimpinan mereka.

Model Leadership Pipeline juga menekankan pentingnya pengurusan atasan dalam memperkukuhkan perubahan nilai dan menjadikan individu bertanggungjawab atas pembangunan diri mereka. Selain itu, program ini harus menyediakan mekanisme maklum balas tentang

112 Nor Afifah Ab Latif et al, 'Perlaksanaan Program Latihan Berasaskan Teknologi kepada Belia Berprestasi Rendah Akademik dalam Meningkatkan Kualiti Hidup' (2021) 3(3) Jurnal Dunia Pendidikan 189

113 Nor Afifah Ab Latif et al, 'Perlaksanaan Program Latihan Berasaskan Teknologi kepada Belia Berprestasi Rendah Akademik dalam Meningkatkan Kualiti Hidup' (2021) 3(3) Jurnal Dunia Pendidikan 189

keberkesanan latihan kepimpinan, sama ada dalam kem ketenteraan atau institusi pengajian tinggi. Melalui penilaian terhadap kemajuan peserta dan bidang yang memerlukan penambahbaikan, PLKN 3.0 dapat menyesuaikan programnya dengan lebih baik untuk memenuhi keperluan peserta yang sentiasa berubah. Hal ini akan memastikan pembangunan kepimpinan tidak hanya diperkukuh tetapi juga relevan dalam landskap sosioekonomi yang dinamik.

Pengenalan PLKN 3.0 menyediakan peluang unik untuk mewujudkan saluran kepimpinan yang terstruktur di Malaysia. Program ini dapat menggabungkan latihan ketenteraan dengan pendidikan tinggi, khususnya TVET, bagi melatih pemimpin dengan kemahiran, nilai, dan pengalaman yang relevan untuk setiap sektor. Sebagai persediaan ke arah itu, aspek pembangunan kepimpinan perlu menjadi komponen penting dalam proses latihan supaya pemimpin masa depan kompeten dan komited untuk membawa perubahan positif kepada komuniti mereka dan seterusnya. Dengan adanya PLKN 3.0, belia Malaysia akan lebih kukuh untuk menghadapi sebarang cabaran yang mendatang. Pemikiran kritis dan perancangan strategik yang diterapkan dalam program ini menjadi ciri utama yang membolehkan peserta memiliki kompetensi untuk menghadapi perubahan ekonomi dan trend global yang berubah-ubah. Sambil membina kompetensi ini, mereka dapat menawarkan penyelesaian inovatif untuk ketahanan ekonomi, membantu Malaysia kekal berdaya saing dalam dunia yang pantas berubah.

PLKN 3.0 juga menggalakkan hubungan erat antara peserta dan rasa tanggungjawab kepada komuniti demi keharmonian sosial dan bersifat inklusif. Projek yang dijalankan secara berpasukan dan khidmat masyarakat membolehkan belia mempelajari nilai penting seperti hormat-menghormati dan saling memahami, sekali gus mengurangkan konflik serta mengukuhkan keharmonian dalam masyarakat (Ismail et al., 2020). Akhirnya, PLKN 3.0 akan melahirkan pemimpin yang berdaya tahan dan menyumbang kepada Malaysia, sekali gus menyumbang kepada kestabilan ekonomi dan mengakhiri perpecahan sosial dan kemakmuran sesebuah negara.

Kesimpulan dan cara terkedepan

PLKN 3.0 merupakan satu program perintis yang bertujuan untuk menerapkan ciri-ciri kepimpinan utama yang sangat diperlukan dalam proses pembangunan negara dalam kalangan belia Malaysia. Seperti yang telah diuraikan, PLKN 3.0 menggabungkan latihan ketenteraan dengan pendidikan tinggi untuk melahirkan generasi pemimpin baharu yang

mampu menangani isu-isu masyarakat yang kompleks dan menyumbang kepada pembangunan komuniti mereka secara lebih efektif. Penekanan terhadap pemikiran kritis, pembuatan keputusan, dan penyelesaian konflik ialah persediaan utama bagi para peserta untuk memikul tanggungjawab kepimpinan masa depan, selaras dengan matlamat besar Malaysia untuk pembangunan belia dan pembinaan negara. Dalam hal ini, penubuhan jawatankuasa pemantauan sangat membantu untuk memastikan keberkesanan dan kesinambungan program ini pada masa hadapan.¹¹⁴ Jawatankuasa ini akan memudahkan pemantauan berkala dan penambahbaikan program, menjadi asas kepada penyesuaian program agar dapat memenuhi keperluan dan aspirasi belia Malaysia yang sentiasa berkembang.¹¹⁵

Dengan mengintegrasikan maklum balas peserta dan membuat penanda aras terhadap hasil program, PLKN 3.0 boleh memperkukuhkan kedudukannya sebagai tonggak dasar pembangunan belia negara, demi memastikan masyarakat Malaysia yang lebih bersatu-padu dan berdaya tahan.¹¹⁶ Rangkaian mentor dan modul simulasi polisi juga akan dibangunkan serta diintegrasikan ke dalam program ini bagi mengukuhkan lagi proses pembelajaran peserta. Pengalaman praktikal dalam kepimpinan dan tadbir urus akan melengkapkan belia dengan kemahiran untuk menangani cabaran semasa, di samping membentuk kesedaran sivik dan komitmen kepada perkhidmatan negara untuk penglibatan proaktif dalam mencorakkan masa depan Malaysia. Dengan pelaksanaan PLKN 3.0 yang telah bermula pada 12 Januari 2025, semua pihak berkepentingan mesti terus menunjukkan komitmen terhadap kejayaan program ini. Mereka harus berdiri teguh dengan mengakui bahawa masa depan Malaysia sememangnya bergantung pada kualiti kepimpinan belia pada masa depan.

114 Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, 'Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024' (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf> accessed 10 June 2025.

115 Portal Rasmi Parlimen Malaysia, 'Kenyataan Media Lawatan Pemantauan Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan Dewan Rakyat Parlimen Kelima Belas Bagi Persediaan Pelaksanaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 Siri 2/2025 di Kem 505 Rejimen Askar Wataniah, Pekan, Pahang' (2025) https://www.parlimen.gov.my/kenyataan_media_lawatan_pemantauan_jawatankuasa_pilihan_khas_keselamatan_dewan_rakyat_parlimen_kelima_belas accessed 10 June 2025.]

116 Portal Rasmi Kementerian Pertahanan Malaysia, 'Konsep PLKN 3.0' (2024) <https://www.mod.gov.my/index.php/en/information/plkn-3-0> accessed 10 June 2025.

Bibliografi

- Ahmad, K., Saleh, M. I., & Hamdan, S. (2012). Mengenalpasti hubungan antara patriotisme dan nasionalisme dengan semangat kesukarelawan, tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri dan persepsi terhadap PLKN.
- Alford, S., & Teater, B. (2025). Quantitative research. In *Handbook of research methods in social work* (pp. 156-171). Edward Elgar Publishing.
- Agusta, N. F. and Azmy, A. (2023). Servant leadership and career development: supporting employee growth. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 10(12), 350. <https://doi.org/10.18415/ijmmu.v10i12.5320>
- Anna Zelinková. (2019). Conscription in South Korea and its influence on personal values. Faculty of Education. Pg. 10-23. https://is.muni.cz/th/xpej9/thesis_final.pdf
- Balakrishnan, V. (2013). Penilaian Program Latihan Khidmat Negara Dari Perspektif Pelatih: Satu Kajian Kes. *Journal of Educators & Education/ Jurnal Pendidik dan Pendidikan*, 28.
- Bier MC, O'Reilly DS, Kingori P, Samtani S and Berkowitz MW, 'Changing the Character of Schools*: Promoting Servant Leadership Virtues to Solve Internationally Relevant Problems in Education' in *The Routledge International Handbook of Multidisciplinary Perspectives on Character Development*, Volume I (Routledge 2024) 121–139
- Borse P and Dmello L, 'Exploring Spiritual Intelligence in Indian Army Soldiers Towards Enhancing Workforce Productivity: A Review Based Analysis' (2024) 7(1) *International Journal of Research in Engineering, Science and Management* 70–84
- Charan, Ram & Drodger, Steve & Noel, Jim. (2001). The Leadership Pipeline How to Build the Leadership Powered Company. https://www.researchgate.net/publication/265230188_The_Leadership_Pipeline_How_to_Build_the_Leadership_Powered_Company
- Coble, C. M. (2018). *Leadership mentoring: a study of the mentoring experiences of Female federal civil service employees* (Doctoral dissertation, Creighton University).

- Eden, C. A., & Onyebuchi, N. C. (2024). Working on needs assessment of youths and subsequently developing curriculum for leadership development initiatives. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 22(1), 1404-1414. <https://wjarr.co.in/wjarr-2024-1240>
- Elche D, Ruiz-Palomino P and Linuesa-Langreo J, ‘Servant Leadership and Organizational Citizenship Behavior’ (2020) 32(6) *International Journal of Contemporary Hospitality Management* 2035–2053 <https://doi.org/10.1108/ijchm-05-2019-0501>
- Fadilla, A. R., & Wulandari, P. A. (2023). Literature review analisis data kualitatif: tahap pengumpulan data. *Mitita Jurnal Penelitian*, 1(3), 34-46.
- Frémeaux S and Pavageau B, ‘Meaningful Leadership: How Can Leaders Contribute to Meaningful Work?’ (2022) 31(1) *Journal of Management Inquiry* 54–66
- Hassan ZA and Raheemah SH, ‘Servant Leadership and Its Impact on the Effectiveness of Teamwork’ (2021) 27(129) *Journal of Economics and Administrative Sciences* 69–84
- Hassan, M. A. (2005). Semangat Patriotisme Generasi Muda Melalui Program Latihan Khidmat Negara (PLKN). *Universiti Teknikal Malaysia Melaka*.
- Hashim, M. R., Osman, N., & Keling, M. F. (2020). Analisa Konsep Pertahanan Menyeluruh (HANRUH) dalam Program Latihan Khidmat Negara (PLKN). *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 5(12), 207-216.
- Heath, J., Moran, M., & Dowrick, A. (2024). Examining qualitative cross-country comparative analysis in health: Reflective insights and methodological considerations. *SSM-Qualitative Research in Health*, 100416.
- Humble, N., & Mozelius, P. (2022, May). Content analysis or thematic analysis: Similarities, differences and applications in qualitative research. In *European conference on research methodology for business and management studies* (Vol. 21, No. 1, pp. 76-81).
- Ho, S. H., & Ong-webb, G. G. (Eds.). (2018). National service in Singapore. World Scientific Publishing. pg. 81 The Statutes of The Republic of Singapore. (2020) Enlistment Act 1970. Pg. 1-44. <https://sso.agc.gov.sg/Act/EA1970>

- Hoe, C. H., Md Isa, F., Jaganathan, M., & Mohd Yunus, J. (2016). Relationship between PLKN programme and entrepreneurial personality among youths in Malaysia. *International Journal of Organizational & Business Excellence*, 1(1), 1-11.
- Hwang, I. (2018). Militarising national security through criminalisation of conscientious objectors to conscription in South Korea. *Critical Studies on Security*, 6(3), 296-311.
- Hryshchenko, M., Artemchuk, M., Zavhorodnya, L., Tymoshenko, Y., & Purhani, S. (2025). The role of mentoring in the employee professional development and career growth. *Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies*, 6(1), e25004-e25004.
- Ismail, M. M., Noor, M. M., Hassan, N. A., Abdullah, N. H., & Abdullah, A. (2020). Implementation Strategy of Harmony Between Ethnicity Among Youths in Malaysia Through National Service. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 10(8), 283-294.
- Ismail, M. M., Noor, M. M., & Othman, Z. (2016). Program Latihan Khidmat Negara (PLKN): Wadah Baru Sosialisasi Politik. *Research Journal of Social Sciences*, 9(3), 28-36.
- Ismail, M. M., Abdullah, M. S., & Noor, M. M. (2014). Signifikan Implementasi Program Latihan Khidmat Negara (Plkn) di Malaysia. *Jurnal Kinabalu*, 20.
- Ismail, M. M., & Noor, M. M. (2013). Manifestasi Pendidikan Sivik dalam Kalangan Alumni Program Latihan Khidmat Negara. *Malaysian Journal of Youths Studies*, 8(1), 73-106.
- Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan, *Penyata Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan: Persediaan Pelaksanaan Latihan Percubaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 DR. 49 Tahun 2024* (2024) <https://www.parlimen.gov.my/ipms/eps/2024-12-12/DR.49.2024%20-%20DR49.2024.pdf>
- Jabatan Latihan Khidmat Negara. (2013). Kajian Impak Nilai Patriotisme Bekas Pelatih Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) Negeri-Negeri Utara Semenanjung Malaysia.
- Jung, Y. (2014). The Normalization of Universal Male Conscription in South Korean Society and the State Regulation of Draft Evasion and

- Conscientious Objection: 1950–1993. *Trans-Humanities Journal*, 7(3), 125-161.
- Kementerian Belia dan Sukan, *Dasar Pembangunan Belia Madani 2030* (2023) <https://www.kbs.gov.my/akta-dasar/278-dasar.html?download=1763:model-pembangunan-belia-madani>
- Kementerian Belia dan Sukan, *Dasar Pembangunan Belia Negara* (1997) <https://kemahiran.kbs.gov.my/images/dasar-pembangunan-belia-negara.pdf>
- Kementerian Kewangan, *Belanjawan 2025 Malaysia Madani* (2025) 85 <https://stage-bnm-investor-portal.aueast01.umbraco.io/media/Isotmt1/budget-2025-touchpoints.pdf>
- Kim, S. K., & Finch, J. (2022). South Korean Millennials’ Military Service and Neoliberal Calculations. *Journal of Korean Studies*, 27(1), 85-107.
- Lau, A. (2019). National Service and Citizen Soldiers: The Singapore Experience of Military Conscription. *National service in Singapore*, 3-34.
- Latif, N. A. A., Zulkifli, C. N., Desa, M., Berahim, R. R. R., & Nor, N. K. M. (2021). Pelaksanaan program latihan berasaskan teknologi kepada belia berprestasi rendah akademik dalam meningkatkan kualiti hidup. *Jurnal Dunia Pendidikan*, 3(3), 189-200.
- Lowe, J. (2019). Masculinizing national service: the cultural reproduction of masculinities and militarization of male citizenship in Singapore. *Journal of Gender Studies*, 28(6), 687-698.
- Martin, J. S., & Marion, R. (2005). Higher education leadership roles in knowledge processing. *The learning organization*, 12(2), 140-151.
- Markom, M. N. B. (2013). Peranan, Kompetensi Dan Elemen Teras Untuk Jurulatih Program Latihan Khidmat Negara. <https://eprints.utm.my/35878/5/MohdNasirMarkomPFPPSM2013.pdf>
- Matthews, R., & Bintang Timur, F. (2024). Singapore’s Total Defence Strategy. *Defence and Peace Economics*, 35(5), 638-658.
- Mejheirkouni, A. (2020). Exploration of servant leadership and volunteers’ commitment in the nonprofit and voluntary sector in war zones. *International Journal of Public Leadership*, 16(4), 375-391

- MIDAS, *The Appropriateness of Implementing PLKN 3.0* (2019) <https://midas.mod.gov.my/others/25-anything/1-2024/372-the-appropriateness-of-implementing-plkn-3-0>
- Myc.my. (2023). Government Reveals New PLKN Approach to Shape the Youth. <https://myc.my/articles/2873/government-reveals-new-plkn-approach-to-shape-the-youth>
- Myers JJ, 'Identifying Servant Leadership Characteristics in a Military Setting' (PhD thesis, Northcentral University 2017)
- Mustaffa, C. S., Ab Ghani, R., & Yusoff, I. (2012). Pembentukan model semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan peserta Program Latihan Khidmat Negara.
- Nguyen Hai T and Van Q, 'Servant Leadership Styles: A Theoretical Approach' (2021) 5 *Emerging Science Journal* 245–256 <10.28991/esj-2021-01273>
- O'Neil BD, 'Servant Leadership Curriculum in Professional Military Education: A Qualitative Study' (PhD thesis, Grand Canyon University 2020) 34–75 <https://www.proquest.com/openview/be9d550d18f929516519ec3fb48b9f80/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Ostwald, K. (2019). National Service and Nation-Building: Successes and Limitations of the Singaporean Experiences. In *National Service in Singapore* (pp. 125-153).
- Parlimen Malaysia (2003). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003. DR. 25062003. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25062003.pdf>
- Parlimen Malaysia (2003). Penyata Rasmi Dewan Negara. Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003. DN. 30062003. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-30062003.pdf>
- Parlimen Malaysia (2003). Penyata Rasmi Dewan Negara. Rang Undang-undang Latihan Khidmat Negara 2003. DN. 07072003. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-07072003.pdf>
- Parlimen Malaysia (2014). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 28042014. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-28042014.pdf>

- Parlimen Malaysia (2014). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 05112014. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-05112014.pdf>
- Parlimen Malaysia (2015). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 30062015. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-30062015.pdf>
- Parlimen Malaysia (2015). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 23032015. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-23032015.pdf>
- Parlimen Malaysia (2015). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 25032015. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25032015.pdf>
- Parlimen Malaysia (2016). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 26042016. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-26042016.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 27082018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-27082018.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 10122018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-10122018.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 18122018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-18122018.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 02082018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-02082018.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 13082018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-13082018.pdf>
- Parlimen Malaysia (2018). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 04122018. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-04122018.pdf>

- Parlimen Malaysia (2023). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 29112023. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-29112023.pdf>
- Parlimen Malaysia (2023). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 09102023. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-09102023.pdf>
- Parlimen Malaysia (2024). Penyata Rasmi Dewan Negara. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DN. 22072024. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DN-22072024.pdf>
- Parlimen Malaysia (2024). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 25032024. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-25032024.pdf>
- Parlimen Malaysia (2024). Penyata Rasmi Dewan Rakyat. Jawapan-Jawapan Lisan bagi Pertanyaan-pertanyaan. DR. 10072024. <https://www.parlimen.gov.my/files/hindex/pdf/DR-10072024.pdf>
- Pejabat Perdana Menteri Malaysia (2019). Wawasan Kemakmuran Bersama 2030. <https://www.pmo.gov.my/ms/2019/10/wawasan-kemakmuran-bersama-2030-2/>
- Petrova Y, Dzhioeva D and Edilsultanova L, 'The Role of Youth Leadership in Achieving Sustainable Development, Environmental Safety' in *AIP Conference Proceedings* (AIP Publishing 2021) vol 2442, no 1
- Portal Rasmi Kementerian Pertahanan Malaysia. (2024). Konsep PLKN 3.0. <https://www.mod.gov.my/index.php/en/information/plkn-3-0>
- Portal Rasmi Parlimen Malaysia. (2025). Terma Rujukan Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan. <https://www.parlimen.gov.my/jkdr/jawatankuasa-pilihan-khas-keselamatan.html?view=2376&>
- Portal Rasmi Parlimen Malaysia. (2025). Kenyataan Media Lawatan Pemantauan Jawatankuasa Pilihan Khas Keselamatan Dewan Rakyat Parlimen Kelima Belas Bagi Persediaan Pelaksanaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) 3.0 Siri 2/2025 di Kem 505 Rejimen Askar Wataniah, Pekan, Pahang. https://www.parlimen.gov.my/kenyataan_media_lawatan_pemantauan_jawatankuasa_pilihan_khas_keselamatan_dewan_rakyat_parlimen_kelim.html

- Saad, M. (2016). *The impact of food-hygiene practices, leadership effectiveness, and spiritual intelligence towards Program Latihan dan Khidmat Negara (PLKN) foodservice performance* (Doctoral dissertation, Universiti Teknologi MARA (UiTM)).
- Sendjaya S and others, 'Leading Others to Go Beyond the Call of Duty: A Dyadic Study of Servant Leadership and Psychological Ethical Climate' (2020) 49(2) *Personnel Review* 620–635
- Sendjaya, S., Eva, N., Robin, M., Sugianto, L., ButarButar, I., & Hartel, C. (2020). Leading others to go beyond the call of duty: A dyadic study of servant leadership and psychological ethical climate. *Personnel Review*, 49(2), 620-635
- Shamsuddin A and Davidson F, 'How to Tackle On-campus Radicalisation and Improve Community Resilience' (2022) *INITIATE.MY* <https://initiate.my/download/policy-brief-issue-2-2022/>
- Shamsuddin, A. & Davidson, F. (2022). How to Tackle On-campus Radicalisation and Improve Community Resilience. *INITIATE.MY*. <https://initiate.my/download/policy-brief-issue-2-2022/>
- Suryati S, 'Gaya Kepemimpinan Servant Leadership, Kepuasan Kerja, Loyalitas Kerja Terhadap Komitmen Organisasional (Studi Kasus Pada Kantor BPKAD "Badan Pengelolaan Keuangan Dan Aset Daerah) Kabupaten Mappi' (2021) 2(2) *Jurnal Manajemen Pendidikan Dan Ilmu Sosial* 1002–1018
- Susanto, P. C., Yuntina, L., Saribanon, E., Soehaditama, J. P., & Liana, E. (2024). Qualitative method concepts: Literature review, focus group discussion, ethnography and grounded theory. *Siber Journal of Advanced Multidisciplinary*, 2(2), 262-275.
- Tenny S, Brannan JM, Brannan GD. Qualitative Study. [Updated 2022 Sep 18]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2025 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470395/>
- Tiung, L. K. (2023). ROTU In Malaysian Public Universities: Examining the Past in The Context of The Present for The Purpose of The Future. *The Journal of Defence and Security*, 19(2), 1-20. https://www.researchgate.net/profile/HasmadyAlim/publication/376586940_THE_COGNITIVE

READINESS_EMPOWERING_FUTURE_MALAYSIA_ARMED_FORCES_DEFENCE_FORCES/links/657ea5158e2401526dde1e99/THE-COGNITIVE-READINESS-EMPOWERING-FUTURE-MALAYSIA-ARMED-FORCES-DEFENCE-FORCES.pdf

United Nations, *Our Common Agenda Policy Brief 3: Meaningful Youth Engagement in Policymaking and Decision-making Processes* (2023) <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-youth-engagement-en.pdf>

Urrila, L., & Eva, N. (2024). Developing oneself to serve others? Servant leadership practices of mindfulness-trained leaders. *Journal of Business Research*, 183, 114858.

van de Bunt-Kokhuis SGM and Sultan N, 'Servant-leadership: The Online Way! E-learning Where Community Building is Key' (2012) 472 *European Journal of Open, Distance and E-learning*

Youngoh, J. U. N. G. (2014). The Normalization of Universal Male Conscription in South Korean Society and the State Regulation of Draft Evasion and Conscientious Objection: 1950–19931. *Trans-Humanities*, 7(3), 125-161. <https://muse.jhu.edu/article/635280/>

Zulkifli F and others, 'Promoting Positive Youth Development: Youth Participation in International Youth Exchange Program' (2021) 11(19) *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 26–43

Akta Perkhidmatan Parlimen 2025: Reformasi dalam Institusi Parlimen Malaysia

*The Parliamentary Services Act 2025:
Institutional Reform in the Malaysian Parliament*

*Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman**

Abstrak

Kajian ini membincangkan perkembangan dan reformasi institusi Parlimen Malaysia melalui penggubalan Akta Perkhidmatan Parlimen 2025 (Akta 869). Parlimen sebagai badan legislatif tertinggi berperanan melaksanakan fungsi penggubalan undang-undang, semak imbang dan akauntabiliti terhadap eksekutif dalam kerangka demokrasi berparlimen dan Raja Berperlembagaan. Sejarah penguatkuasaan Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 dan pemansuhannya pada tahun 1992 menunjukkan keterbatasan autonomi Parlimen dalam aspek pentadbiran, kewangan dan sumber manusia. Melalui kaedah analisis dokumen undang-undang serta rujukan kepada laporan antarabangsa seperti *The Financing and Administration of Parliament* oleh *Commonwealth Parliamentary Association* (CPA), perbincangan ini meneliti rasional, objektif dan implikasi penggubalan semula akta tersebut. Penemuan utama menunjukkan bahawa Akta 869 memperuntukkan penubuhan Majlis Perkhidmatan Parlimen (MPP) sebagai badan pentadbiran tertinggi yang memberi kuasa autonomi kepada Parlimen dalam pengurusan operasi, kewangan dan perjawatan, sekali gus memperkukuh prinsip pengasingan kuasa. Reformasi ini bukan sahaja meningkatkan kecekapan dan profesionalisme perkhidmatan Parlimen, tetapi juga memperkukuh kredibiliti institusi legislatif di peringkat nasional dan antarabangsa. Akhirnya, Akta 869 dilihat sebagai tonggak penting dalam memperkasa demokrasi Malaysia ke arah sistem perundangan yang lebih bebas, telus dan berintegriti. ”

Kata Kunci: Parlimen Malaysia, Reformasi Institusi, Akta Perkhidmatan Parlimen 2025, Autonomi Parlimen, Demokrasi Berparlimen

* Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman is the Chief Administrator of the Parliament of Malaysia.

Abstracts

*This study examines the development and institutional reform of the Malaysian Parliament through the enactment of the Parliamentary Services Act 2025 (Act 869). As the supreme legislative body, Parliament plays a vital role in law-making, oversight, and holding the executive accountable within the framework of parliamentary democracy and constitutional monarchy. The history of the Parliamentary Services Act 1963 and its repeal in 1992 revealed significant limitations on Parliament's autonomy in administration, finance, and human resource management. Using legal document analysis and reference to international reports such as *The Financing and Administration of Parliament* by the Commonwealth Parliamentary Association (CPA), this discussion explores the rationale, objectives, and implications of reintroducing the Act. The key finding highlights that Act 869 establishes the Parliamentary Services Council (Majlis Perkhidmatan Parlimen, MPP) as the highest administrative authority, granting Parliament autonomy over operations, financial planning, and staffing, thereby reinforcing the principle of separation of powers. This reform not only enhances the efficiency and professionalism of parliamentary services but also strengthens the credibility of the legislature at both national and international levels. Ultimately, Act 869 represents a significant milestone in consolidating Malaysia's democracy towards a more independent, transparent, and accountable parliamentary system.*

Keywords: *Malaysian Parliament, Institutional Reform, Parliamentary Services Act 2025, Parliamentary Autonomy, Parliamentary Democracy*

Pengenalan

Parlimen Malaysia merupakan badan perundangan tertinggi Persekutuan dalam sistem Demokrasi Berparlimen dan Raja Berperlembagaan yang diamalkan di negara ini. Pemerintahan Kerajaan Malaysia terdiri daripada tiga badan utama iaitu Eksekutif, Perundangan dan Kehakiman. Perlembagaan Persekutuan sebagai undang-undang utama negara memperuntukkan kuasa bagi perundangan kepada Parlimen, kuasa Eksekutif sebagai pelaksana manakala bidang kuasa yang diberikan ke Mahkamah adalah untuk mentafsirkan undang-undang yang diluluskan oleh Parlimen.

Sebagai institusi yang tertinggi mewakili suara rakyat, Parlimen berfungsi sebagai badan yang meluluskan undang-undang serta menjalankan fungsi semak imbang dan akauntabiliti Eksekutif bagi menjamin dasar yang diluluskan, dilaksanakan dengan telus, responsif,

efisien dan berkesan. Justeru, Parlimen memerlukan sistem tadbir urus dan kewangan yang bebas serta berwibawa agar dapat memberikan perkhidmatan yang cekap dan berkesan demi kemakmuran dan pembangunan negara.

Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 (Akta 395)

Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 (Akta 395) telah diluluskan untuk memberikan autonomi kepada Parlimen dalam hal ehwal pentadbiran, kewangan dan pengurusan sumber manusia.¹ Akta yang mula berkuat kuasa pada tahun 1984, telah memperuntukkan tentang penubuhan Jawatankuasa Penasihat Perkhidmatan Parlimen, penetapan syarat perkhidmatan kakitangan Parlimen, pemberian kuasa kepada Parlimen dalam menggubal peraturan subsidiari yang berkaitan dengan pengurusan institusinya.

Namun, akta ini telah dimansuhkan pada tahun 1992 melalui pindaan Akta Perlembagaan (Pindaan) 1992 (Akta 837)² yang berkuat kuasa pada 20 November 1993, dengan mengambil kira penambahbaikan tata kelola pada masa tersebut. Sejak pemansuhan akta tersebut, segala urusan perjawatan, pelantikan, dan perbelanjaan terletak di bawah kawalan Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA), Suruhanjaya Perkhidmatan Awam (SPA), dan Kementerian Kewangan manakala autonomi Parlimen dalam mengurus urusan pentadbiran dan kewangan adalah terhad.

Perbincangan

Menyedari kepentingan untuk memperkukuhkan Parlimen sebagai institusi perundangan negara dan selaras dengan perkembangan demokrasi yang progresif, langkah-langkah penambahbaikan struktur pentadbiran dan rangka kerja perundangan berkenaan pentadbiran serta urusan kewangan Parlimen telah dirancang. Langkah ini juga selari dengan amalan terbaik (best practices) serta tanda aras Parlimen Komanwel seperti yang dinyatakan di dalam **Laporan Commonwealth Parliamentary Association (CPA) bertajuk *The Financing and Administration of Parliament, November 2005***.³

1 Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 (Akta 395).

2 Akta Perlembagaan (Pindaan) 1992 (Akta 837).

3 Commonwealth Parliamentary Association, *The Financing and Administration of Parliament (Study Group Report, Commonwealth Parliamentary Association 2005)* <https://www.cpahq.org/media/awydqld2/administration-and-financing-of-parliament-study-group-report-1.pdf>. diakses pada 30 Ogos 2025.

Laporan ini menggariskan beberapa langkah yang perlu diambil untuk memastikan kebebasan serta integriti parlimen terpelihara, termasuk aspek tata urus yang baik, kebebasan kewangan, kecekapan dan tahap profesionalisme perkhidmatan parlimen, serta kebertanggungjawaban kepada rakyat.

Usaha mengembalikan autonomi parlimen telah bermula sejak tahun 2015 oleh Tan Sri Pandikar Amin Mulia dan diikuti Tan Sri Mohamed Ariff Md Yusof serta Tan Sri Azhar Harun bersama Tan Sri Rais Yatim dan YB Tan Sri Wan Junaidi bin Tuanku Jaafar.

Pada tahun 2023, dengan usaha gigih YB Tan Sri (Dr.) Johari bin Abdul, Yang di-Pertua Dewan Rakyat serta komitmen dan sokongan YAB Perdana Menteri, Akta Perkhidmatan Parlimen telah digubal selaras dengan inspirasi Kerajaan Madani yang menekankan reformasi institusi ke arah kerajaan yang telus, cekap dan berintegriti. Reformasi Parlimen ini penting untuk menegakkan doktrin pengasingan kuasa antara badan perundangan dan eksekutif. Ia bukan sekadar instrumen pentadbiran, tetapi juga merupakan satu langkah signifikan ke arah menginstitusikan demokrasi berparlimen yang matang dan progresif di Malaysia.

Parlimen telah melakar sejarah meluluskan Akta Perkhidmatan Parlimen 2025 (Akta 869) pada 5 Mac 2025 di Dewan Rakyat dan 20 Mac 2025 di Dewan Negara, yang kemudiannya diwartakan pada 18 Julai 2025. Akta Perkhidmatan Parlimen ialah asas penting reformasi institusi yang memastikan Parlimen berfungsi secara bebas, adil dan cekap. Akta 869 memperuntukkan Majlis Perkhidmatan Parlimen (MPP) sebagai badan pentadbiran tertinggi Parlimen yang mempunyai bidang kuasa untuk mengawal operasi Parlimen, menetapkan dasar, syarat perkhidmatan, tindakan tatatertib, latihan dan pembangunan kapasiti pegawai Parlimen. Hal ini mencerminkan pendekatan tadbir urus sendiri (*self-governance*) oleh Parlimen Malaysia selaras dengan amalan terbaik parlimen-parlimen antarabangsa. Kawalan dan pentadbiran urusan kewangan terletak di bawah MPP membolehkan perancangan perbelanjaan Parlimen dibuat berdasarkan keperluan sebenar institusi, tanpa pengaruh politik atau arahan luar. MPP diketuai oleh Yang di-Pertua Dewan Negara dan Dewan Rakyat dan dianggotai Timbalan Yang di-Pertua serta Ahli Parlimen wakil kerajaan dan pembangkang yang akan menjamin kebebasan dan keseimbangan kuasa. Selain itu, MPP turut dianggotai oleh Setiausaha Dewan Rakyat, Setiausaha Dewan Negara, Ketua Setiausaha Perbendaharaan, Ketua Pengarah Awam dan Ketua Pentadbir Parlimen sebagai *ex-officio*, bagi memastikan tadbir urus,

kawalan kewangan dan pelantikan kakitangan dilaksanakan secara teratur, berkesan dan berintegriti.

Kuasa autonomi Parlimen

Akta 869 ini memberi kuasa autonomi kepada Parlimen melantik pegawai yang pakar dalam bidang berkenaan (*best brain*) bagi memenuhi keperluan sebenar institusi seperti tenaga kerja sokongan kepada Jawatankuasa Pilihan Khas, penyelidikan, perundangan, dan lain-lain. Langkah ini akan meningkatkan kecekapan dan profesionalisme perkhidmatan Parlimen bagi menyokong fungsi semak dan imbang (*check and balance*) yang lebih efektif terhadap badan Eksekutif.⁴

Daripada segi tadbir urus Parlimen, fasal awal pelaksanaan Akta Perkhidmatan Parlimen akan menggunakan sistem hybrid yang mengimbangi prinsip kebebasan Parlimen dan tadbir urus parlimen. Bahagian Pengurusan Dewan Rakyat dan Dewan Negara akan diserap ke dalam struktur baharu Perkhidmatan Parlimen yang membolehkan pegawai yang menyokong perjalanan persidangan dewan beroperasi di bawah sistem yang bebas. Manakala bahagian sokongan yang lain akan beroperasi di bawah sistem sedia ada sebagai penjawat awam dan struktur perkhidmatan awam. Pendekatan dwi-struktur ini memastikan prinsip autonomi dan kebebasan Parlimen, sambil mengekalkan kesinambungan operasi dan kecekapan pentadbiran melalui pegawai berpengalaman.

Akta 869 ialah tonggak utama reformasi Parlimen di bawah Kerajaan MADANI, menjadikan institusi perundangan ini bebas, telus, efisien dan bertanggungjawab kepada rakyat. Ia juga selaras dengan piawaian antarabangsa dalam amalan Parlimen moden yang mengutamakan integriti institusi legislatif. Keyakinan dalam sistem demokrasi di Malaysia juga akan meningkat kerana akta ini memperkukuh kedudukan Parlimen Malaysia sebagai institusi yang berwibawa, bebas dan berfungsi secara profesional, bukan sekadar simbolik. Malah Akta 869 juga akan memperkukuhkan persepsi rakyat terhadap peranan Parlimen sebagai pelindung demokrasi, pembuat dasar dan pemantau Kerajaan yang bebas dan berwibawa.

4 Bernama, 'Akta Perkhidmatan Parlimen kukuhkan demokrasi negara – Pakar' Sinar Daily (Kuala Lumpur, 2025) <https://www.sinardaily.my/article/225423/focus/national/robust-parliamentary-services-act-key-to-safeguarding-malaysias-democracy-says-expert-nbsp>.

Kesimpulan

Pelaksanaan Akta Perkhidmatan Parlimen memberikan kelebihan ketara dengan memastikan urusan pentadbiran dan pengurusan sumber manusia dapat dijalankan secara bebas, telus dan mengikut keperluan sebenar institusi tanpa campur tangan luar. Akta ini membolehkan Parlimen menetapkan keutamaan perbelanjaan, memperkukuh sistem latihan serta pembangunan profesional pegawai dan mempercepat proses membuat keputusan yang berkaitan dengan operasi harian. Selain itu, ia meningkatkan keupayaan Parlimen untuk merancang strategi jangka panjang, memperkemas tatacara kerja, dan memperkukuh peranan Parlimen sebagai badan legislatif yang efektif, berwibawa dan berintegriti tinggi.

Akta 869 ini memperkukuh fungsi Parlimen sebagai badan legislatif bebas sekaligus meningkatkan kecekapan, ketelusan dan kredibiliti institusi. Usaha ini diperkukuh lagi dengan pindaan Peraturan Mesyuarat pada 23 Julai 2025, yang memasukkan proviso 80B bagi membolehkan penubuhan Jawatankuasa-jawatankuasa Pilihan berkaitan kementerian (JKP), iaitu mengubah status sepuluh Jawatankuasa Pilihan Khas yang sedia ada kepada JKP. Pindaan ini memperkukuh peranan semak imbang Parlimen terhadap Eksekutif melalui JKP yang meneliti dasar dan pelaksanaan kementerian secara lebih fokus, khusus, dan berstruktur.

Akta Perkhidmatan Parlimen 2025 merupakan langkah transformatif dalam memperkukuh sistem demokrasi di Malaysia. Ia memperkasa Parlimen agar berfungsi secara profesional dan bebas campur tangan eksekutif. Hasilnya, Ahli Parlimen akan menerima sokongan pegawai berkualiti untuk menjalankan fungsi legislatif dengan lebih efektif, meningkatkan mutu pengurusan dan memperkukuh kredibiliti institusi Parlimen di mata rakyat dan dunia demokrasi. Secara keseluruhan, Akta Perkhidmatan Parlimen bukan sekadar simbol tetapi satu pembaharuan institusi yang meningkatkan integriti, akauntabiliti dan kepercayaan awam terhadap Parlimen Malaysia.

Rujukan

‘Parliamentary Services Bill 2025: Straightforward solutions to make it ...’ The Edge Malaysia (Kuala Lumpur, 2025) <https://theedgemalaysia.com/node/746459>.

Ali Fuat Gökçe, ‘Federal Parliamentary Democracy with a Constitutional Monarchy: Malaysia’ (2013) ResearchGate https://www.researchgate.net/publication/267508104_Federal_Parliamentary_Democracy_With_A_Constitutional_Monarchy_Malaysia.

Bernama, 'Akta Perkhidmatan Parlimen kukuhkan demokrasi negara – Pakar' Sinar Daily (Kuala Lumpur, 2025) <https://www.sinardaily.my/article/225423/focus/national/robust-parliamentary-services-act-key-to-safeguarding-malaysias-democracy-says-expert-nbsp>.

Commonwealth Parliamentary Association, 'About CPA' Commonwealth Parliamentary Association (n.d.) <https://erskinemay.parliament.uk/section/4525/the-commonwealth-parliamentary-association/>.

Commonwealth Parliamentary Association, The Financing and Administration of Parliament (Study Group Report, Commonwealth Parliamentary Association 2005). <https://www.cpahq.org/media/awydqld2/administration-and-financing-of-parliament-study-group-report-1.pdf>

HP Lee, 'The "Three Rs" in Malaysia's Struggle for Constitutional Democracy' (2022) Federal Law Review <https://www.cambridge.org/core/journals/federal-law-review/article/three-rs-in-malaysias-struggle-for-constitutional-democracy/F39DD9858C3F7162AB82E4A90AF65DB9>.

IDEAS Malaysia, A New Dawn for the Dewan Negara? A Study of Malaysia's Second Chamber and Some Proposals for Reform (IDEAS 2021) <https://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2021/09/Dewan-Negara-final.pdf>

Nurul Izzah Anwar dan Nurul Jannah Mohd Jailani, 'Strengthening Malaysian Parliamentary Democracy Through Private Member's Bills' (ResearchGate, 2022) https://www.researchgate.net/publication/355315954_Strengthening_Malaysian_Parliamentary_Democracy_Through_Private_Member%27s_Bills.

Shad Saleem Faruqi, 'Reform of Parliament: Lessons from 2020–2021' (2021) ISEAS Perspective <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2021-132-reform-of-parliament-lessons-from-2020-2021-by-shad-saleem-faruqi/>.

Who Controls Time Controls Parliament: The Case for Shared Control of Parliamentary Time in the Dewan Rakyat

*Maha Balakrishnan**

Abstract

Over the past seven years, there have been rapid and commendable reforms to the practices and procedures of the Dewan Rakyat. These reforms have strengthened and expanded the oversight role of the Dewan Rakyat and the representative function of its MPs, while creating better opportunities for public participation and inclusion in the parliamentary process. However, the rules and procedures governing the Dewan Rakyat's law-making function continue to follow traditional Westminster practice. One structural impediment to further progress in strengthening the Dewan Rakyat is control over the allocation and distribution of parliamentary time. This paper presents a comparative analysis of how parliamentary time and agenda are set in the Dewan Rakyat, specifically in terms of non-government or private members' business, drawing comparisons to the practices and procedures in the United Kingdom, Australia, Germany, and Scotland. This paper concludes with recommendations on measures that can be implemented in the short term to improve the role of the Dewan Rakyat and its members in the setting, prioritising, and allocation of parliamentary time.

Keywords: parliamentary time, agenda control, executive-legislative relations, non-government business time, Dewan Rakyat

Introduction

Deliberations on the subject of how parliamentary time and agenda should be controlled and managed can be distilled down to a single yet complex question: to what extent should it be the government, and to

* Maha Balakrishnan is an Independent Policy Strategy Consultant and a Research Fellow at the UN Sustainable Development Solutions Network - Asia Headquarters, Sunway University, Malaysia.

what extent should it be the prevailing majority in the legislature, that decides what MPs are able to do and discuss, and when?¹

Extrapolating from this, it is argued that three fundamental questions should be addressed in designing a system to regulate the control of parliamentary time:

- who should have decision-making control or veto power in determining the length of parliamentary sittings and the arrangement of the parliamentary agenda;
- how should time slots for specific parliamentary procedures and items of business be protected to guarantee they are accorded time for deliberation in the legislative body; and
- who (if any) should have the authority to trigger or veto the decision-making capacity of the legislative body with regard to sitting times and programming of its agenda.²

These questions are interlinked and impacted by internal and external dynamics, such as the accepted customs and practices of the legislative body in question; the *de facto* and *de jure* independence of its presiding and management officers; and the influence of intra- and inter-party dynamics on the decision-makers and managers of parliamentary business.³

The traditional Westminster parliamentary model grants significant control of parliamentary time to the government. This control is typically reinforced through parliamentary rules and conventions. Central to the traditional model is a codified order of business, or schedule of programming, with a fixed sequence for the disposal of items of business that is often pegged to fixed time slots. It is the norm for government business to be prioritised in the parliamentary agenda or order of business, meaning that other items may be delayed or not proceeded with if the

1 Paraphrased from Meg Russell and Akash Paun, *The House Rules? International lessons for enhancing the autonomy of the House of Commons* (The Constitution Unit, University College London 2007) 9, which studied the control of parliamentary time and agenda in the UK House of Commons, in light of the controversies over the curtailment of the UK House of Commons' powers over Brexit disputes and COVID-19 pandemic management.

2 M Balakrishnan, *Unlocking the Powers of the Dewan Rakyat: The rule revisions needed now* (BERSIH, Kuala Lumpur 2023) 9 <https://bersih.org/download/unlocking-the-powers-of-the-dewan-rakyat/> accessed 31 December 2024.

3 *Ibid.*

government is intent on completing its own business within a particular meeting or parliamentary session. Furthermore, restrictions are usually imposed that impede other parliamentary actors from initiating changes to the parliamentary calendar and agenda.

The prioritisation of government business is ostensibly to provide the government with the time and space to deliver its manifesto agenda. A government will have a programme of legislation that it plans to present for each parliamentary session. Although the government dominates the parliamentary calendar, time remains a premium even in full-time parliaments. In the UK, for example, the government normally seeks to introduce approximately 30 bills per session,⁴ but usually receives twice as many bids for legislative slots as are available.⁵

However, the downside of extensive government control over parliamentary time is that private members of a House of Parliament, both on the government backbench and in the parliamentary opposition, are presented with few opportunities to test their policy alternatives in the House and by extension within the public discourse. Equally limited are opportunities for private members to set the parliamentary agenda by initiating debate on issues of public administration or to raise matters of public importance that the government fails or refuses to raise.

Enabling government control in order to expedite the consideration of government business in parliament can achieve the vital goal of timely delivery and implementation of essential policies, funding, and programmes, particularly in times of national emergencies. However, such dominant control can also be used to curtail robust deliberation and rigorous scrutiny of government policies and legislation.

These considerations have led modern parliaments to diversify control over the parliamentary calendar and to institute measures to ring-fence time for private members' motions and bills. These measures do not necessarily have an adverse impact on the government's ability to deliver on its policy agenda and legislative programme, as other measures can be devised to accelerate or streamline the process of considering and approving government business. For example, in the

4 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Making Legislation* (Cabinet Office, London 2017) 8; L Powell, 'The Government's Legislative Programme 2024' Statement by Leader of the House of Commons (Statement UIN HCWS1) (House of Commons, 2024) <https://questions-statements.parliament.uk/written-statements/detail/2024-07-18/hcws1> accessed 31 December 2024.

5 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Making Legislation* (Cabinet Office, London 2022).

UK, successive governments have committed to publishing more bills in draft for pre-legislative scrutiny by the House of Commons,⁶ which allows for parliamentary scrutiny of draft legislation outside of the formal plenary agenda.

The management of parliamentary time in Malaysia continues to follow the traditional Westminster model. Parliamentary time in the Dewan Rakyat, whether measured in macro terms of session lengths or number of sitting days per year, or in micro terms such as the sequencing of the daily order of business or timeframes to move a bill through the House, is principally influenced by the executive branch, not by the members of the House. The Speaker of the House plays a pivotal role in marshalling the interests of the government on the one hand and the interests of private members on the other. However, while he has some directive power over the daily order of business, it is less extensive than in other modern Westminster parliaments.

This paper presents a study of the methods by which parliamentary time is set, prioritised, and allocated in the Dewan Rakyat, utilising content analysis of the rules, procedures and practices of the Dewan Rakyat. The specific focus areas are:

- the control of the parliamentary calendar and agenda; and
- the methods of allocating and programming time for private members' business.

Applying a comparative analysis framework, this paper also reviews and summarises parliamentary time control mechanisms in several jurisdictions, namely the United Kingdom (UK), Australia, Germany,

6 The practice and developing convention in the UK is that all bills will be published in draft prior to formal introduction, unless there is good reason not to publish the bill in draft. Draft bills are published as command papers in Parliament, and undergo a review and feedback process by the relevant departmental select committee (or in some cases, an ad-hoc committee set up for the purpose), before the bills are finalised for formal presentation in the House. It is not a certainty that a departmental select committee will accept a draft bill for pre-legislative scrutiny. The committees are given about three to four months to carry out their pre-legislative scrutiny and report their recommendations. Enough time is also set aside to ensure any necessary changes to the bill can be made by Government before its planned date of introduction. It is for the Government to decide whether or not to accept the committee's recommendations for amendment of the draft bill: United Kingdom Cabinet Office (n 5) 157-63.

and Scotland with the objective of demonstrating different modalities on the topic. This paper concludes with recommendations on some of the measures that can be implemented in the short term to improve the Dewan Rakyat's (and its members') role in the setting, prioritisation, and allocation of parliamentary time.

Regulating parliamentary time and agenda in the Malaysian Dewan Rakyat

Controlling the parliamentary calendar and agenda

In Malaysia, the Executive has significant constitutional and legal discretion over when Parliament is convened. Executive control extends to the process of summoning and proroguing Parliament,⁷ determining the dates of each parliamentary meeting, and controlling the agenda of the House.⁸ While His Majesty the Yang di-Pertuan Agong (YDPA) has formal constitutional power to summon and prorogue Parliament, His Majesty is bound by the advice of the Prime Minister and Cabinet.⁹ The YDPA does not have power over the day-to-day running of Parliament. Neither the Constitution nor the standing orders impose a minimum number of annual or sessional sitting days on either House of Parliament. Constitutionally, however, a delay of no longer than six months is permitted between the last sitting date of one session and the date appointed for the first meeting of the next session.¹⁰

The gaps in the constitutional and legal provisions allow for significant variance in the annual number of sitting days of the Dewan Rakyat over time. **Figure 1** below compares the number of annual sitting days of the Dewan Rakyat over a 25-year period (2000-2024).

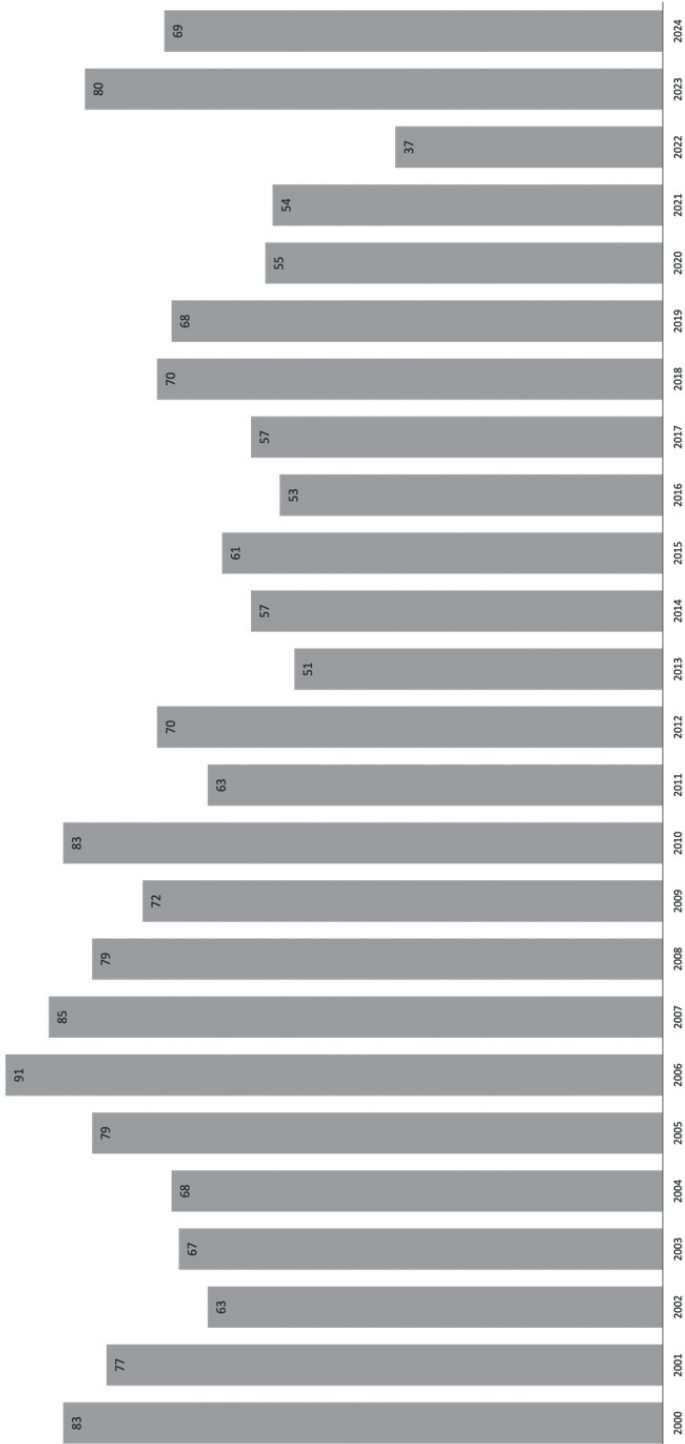
7 Malaysia, *Federal Constitution*, art 55 read together with art 40.

8 *Standing Orders of the Dewan Rakyat*, SOs 11, 14 and 15.

9 *Federal Constitution* (n 1) arts 55(1) and 55(2) read together with art 40.

10 *Federal Constitution of Malaysia* (n 7) Art 55(1).

Figure 1: Number of annual sitting days of the Dewan Rakyat, 2000 – 2024

Source: Dewan Rakyat data from Hansard and Order Paper records in www.parlimen.gov.my, analysed and tabulated by the author.
The election years in Malaysia during this period were 2004, 2008, 2013, 2018 and 2022.

Table 1 below extrapolates the data from **Figure 1** to measure the rolling average of annual sitting days in the Dewan Rakyat across different political party administrations. The annual sitting days varied significantly between administrations, ranging from a high of 80.4 to a low of 48.7, compared to the 25-year annual average of 67.7 days. However, the impact of external factors such as the COVID-19 pandemic, which peaked between 2020 and 2022, should be noted. Nevertheless, the variance in the average number of sitting days between administrations (**Table 1**) and from year to year (**Figure 1**) points to a lack of uniformity and consistency in the scheduling of parliamentary business, which impacts the provision of reliable and regular opportunities for MPs to fulfil their parliamentary functions.

Table 1: Average sitting days per year in the Dewan Rakyat, under different political party administrations

Years	2000-24	2000-03	2004-08	2009-12	2013-17	2018-19	2020-22	2023-24
Administration led by*		Barisan Nasional, Mahathir Mohamad	Barisan Nasional, Abdullah Ahmad Badawi	Barisan Nasional, Najib Razak	Barisan Nasional, Najib Razak	Pakatan Harapan, Mahathir Mohamad	Perikatan Nasional & Muafakat Nasional, Muhyiddin Yassin (2020-2021) and Ismail Sabri (2022)	Pakatan Harapan & Unity Government, Anwar Ibrahim
Average annual sitting days	67.7	72.5	80.4	72.0	55.8	69.0	48.7	74.5

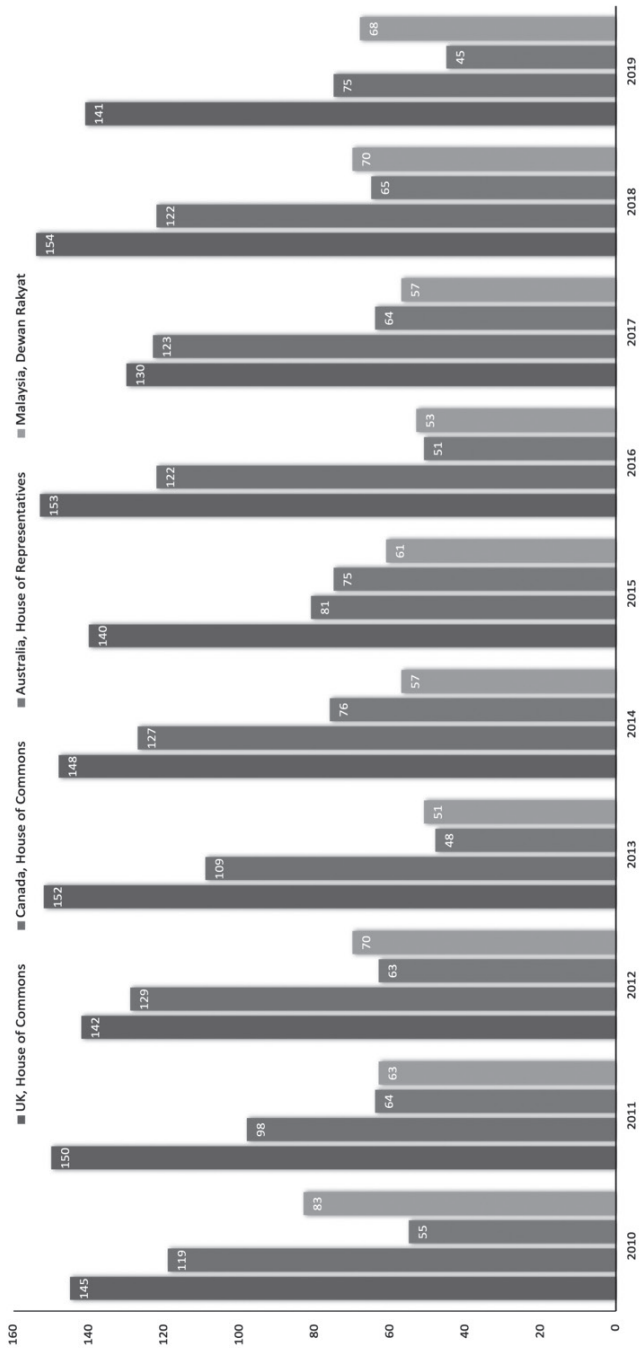
Source: Dewan Rakyat data from Figure 1, analysed and tabulated by the author

**Where an election or change of Prime Minister occurred during a calendar year, that year is allocated to the winning political party coalition that was in power for the majority period of that calendar year.*

Figure 2 provides a 10-year (2010-2019) comparison of the annual number of sitting days of the Dewan Rakyat with other jurisdictions. In contrast to the Dewan Rakyat, the Houses of Commons of both the UK and Canada sit for longer periods and demonstrate greater consistency in the number of annual sitting days (unless the parliamentary calendar is disrupted by a general election). Similarly, the Australian House of Representatives sits for a slightly longer period (also subject to general election disruptions), even though the Australian Federal Government and Parliament have a narrower executive and legislative jurisdiction compared to the Malaysian Federal Government and Parliament.¹¹

11 This is partly due to the fact that the sub-national states and territories in Australia retain more territorial sovereignty and autonomy than the states and regions of Malaysia. See: R L Watts, *Comparing Federal Systems* (3rd edn, McGill-Queens. University Press 2008) (Montreal).

Figure 2: Comparison of parliamentary sitting days in the UK House of Commons, Canadian House of Commons, Australian House of Representatives and Malaysian Dewan Rakyat, 2010-2019

Source:

UK: Data from the House of Commons UK, analysed and tabulated by the author.

Canada: Data from the House of Commons Canada, analysed and tabulated by the author.

Australia: Data from the Australian House of Representatives Chamber Research Office, analysed and tabulated by the author.

Malaysia: Parliamentary records from the Dewan Rakyat Malaysia in www.parlimen.gov.my, analysed and tabulated by the author.

With regard to the setting of the parliamentary agenda, government business is prioritised within the fixed arrangement of business under the standing orders. While the Dewan Rakyat Speaker retains some authority to determine the time allocated for business,¹² there appears to be no entrenched practice of consultation between government and opposition leaders on upcoming parliamentary schedules and items of business. Instead, consultations between parliamentary party leaders and the Speaker on scheduling and timetabling issues appear to be *ad hoc* and bilateral.¹³

Time for private members business

Unlike other parliamentary procedures, such as parliamentary questions and Special Chamber proceedings, the Dewan Rakyat's rules do not set aside a fixed time in the parliamentary schedule for private members business, nor have informal practices evolved in that regard. On the other hand, the current Standing Orders impose many challenges on private members who wish to bring forward business, for example:¹⁴

- There is a general minimum 14-day notice requirement for private members' motions, a more extensive requirement compared to motions submitted by Ministers. A Minister's motion requires seven days' notice, but a Minister may also submit a motion with one day's notice if the Speaker is satisfied that it is in the public interest to do so – a right that is not extended to other members of the House.¹⁵
- For urgent motions on defined matters of public importance,¹⁶ while it may be submitted with only 24-hours' notice, by default all such motions are dealt with in the Special Chamber of the

12 Standing Orders of the Dewan Rakyat, SO 14(1); MA Md Yusof and SS Faruqi, 'The Speaker's Position and Functions' in MA Md Yusof and others (eds), *Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat of Malaysia* (Sweet & Maxwell 2020) 153–54.

13 M Balakrishnan, 'Parliamentary Questions and Debates' in MA Md Yusof and others (eds), *Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat of Malaysia* (Sweet & Maxwell 2020) 269–73.

14 M Balakrishnan, *A Framework for a Shadow Cabinet in Malaysia* (Bersih 2021) <https://www.bersih.org/download/bersih-policy-research-a-framework-for-shadow-cabinet-in-malaysia/> accessed 31 December 2024, 20–21.

15 Standing Orders of the Dewan Rakyat, SO 27(3).

16 Ibid, SO 18.

Dewan Rakyat and are not put to a vote.¹⁷ Therefore, a member who wishes to use this procedure to initiate a debate and vote in the whole House will need to convince the Speaker to exercise her/his discretion to allow the motion to be brought to the plenary.

- There are rules in the Standing Orders that theoretically may be used to adjourn an ongoing debate, proceed with business out of the regular order, or suspend the operation of prohibitive standing orders so that private members' motions or bills may be called up for debate and a vote.¹⁸ However, presiding officers and the government frontbench have rarely, if ever, entertained these rules as a method of allowing private members to interrupt government business and present their motions and bills.

Impact

How parliamentary time is structured is a fundamental determinant of whether parliamentary business can be carried out effectively and efficiently. If the balance of executive-legislative power to control of parliamentary time is not reset, it is likely that the Dewan Rakyat's current efforts to expand its powers and strengthen its performance will hit a structural ceiling. In the last seven years, there have been periods of rapid and commendable developments in the scope and pace of efforts to strengthen the oversight role of the Dewan Rakyat and the representative function of its MPs. For example, parliamentary question time now includes an informal slot for Prime Minister's Question Time. Special Chamber proceedings have expanded in length, frequency, and opportunities, such that more MPs are able to engage in more interactive discussions with Ministers. Parliamentary Special Select Committees (PSSCs) have found their footing and are carving a place in the policy and oversight landscape. Threading through the work of the Dewan Rakyat on almost all fronts is an increased level of direct civil society involvement with MPs through the utilisation of parliamentary processes.¹⁹

However, change is less salient in the vital spaces where the Dewan Rakyat's law-making function is supposed to be exercised, and there

17 MA Md Yusof, 'Motions' in MA Md Yusof and others (eds), *Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat (House of Representatives) of Malaysia* (Sweet & Maxwell 2020) 336.

18 Standing Orders of the Dewan Rakyat, SOs 26(1) (c), (d), (f) and (m), and SO 90(2).

19 M Balakrishnan, 'Civil society is having an impact on parliament' *The Edge Malaysia Special Report* (Kuala Lumpur, The Edge Malaysia, 11 September 2023) SR27.

is still a distance to go to meet best practice benchmarks. For example, there is a need for:

- standard, reasonable timeframes for the deliberation of bills;
- the scheduling, setting aside of time and resources, and formalisation of committee deliberation of regular bills and money bills; and
- the scheduling and setting aside of time for private members' bills and motions to be presented, debated, and voted on in the main Chamber.

These areas for improvement directly relate to the issue of control over parliamentary time and agenda.

In addition, a failure to tackle these structural obstacles risks leaving the Dewan Rakyat unprepared to deal with current post-election realities: it is argued that the Malaysian political system is moving away from dominant-party or two-party competition to a fluid multiparty system.²⁰ Stronger parliamentary processes are instrumental in ensuring that the political bargains struck between different blocs are implemented or mediated.²¹

Finally, the delay in modernising the rules and practices regarding control of the parliamentary calendar and agenda will make it difficult for the Dewan Rakyat to catch up and keep pace with many of its global counterparts, despite the great strides the Dewan Rakyat has made in recent years. In that regard, the next section of this paper summarises parliamentary time control mechanisms in several modern parliamentary systems.

Ownership of time in the UK House of Commons

Controlling the parliamentary calendar and agenda

The parliamentary calendar of the UK House of Commons is set by the Government. The Leader of the House of Commons (usually a Minister) announces the sitting days for each session in advance. However, adjournments of the House require the approval of the House through

20 CH Wong, 'Malaysia's Political System: End of Permanent Coalitions?' (2021) 76 *RSIS Commentary* <https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis-malaysias-political-system-end-of-permanent-coalitions/> accessed 31 December 2024.

21 A André, S Depauw and S Martin, 'Trust is Good, Control is Better: Multiparty and Legislative Organization' (2016) 69(1) *Political Research Quarterly* 108.

a vote on a motion tabled by the Government.²² A study of 26 European democracies revealed that the UK was one of only two countries in Europe (the other being Greece) yet to give their parliaments a vote on ending a sitting or to allow ordinary members of parliament to recall Parliament. The majority of countries permit parliamentary actors – whether the presiding officer or a certain proportion of members – to trigger a recall.²³

Unlike some other parliaments, the House of Commons does not have an all-party business committee tasked with determining and timetabling the daily or weekly agenda of the House. Conventionally, on the Thursday of each week, the Leader of the House makes a statement about the government business scheduled for the upcoming week. The statement is framed as a formal response to a question from their opposition counterpart. Prior to the statement, the agenda would have been discussed within government, followed by some limited consultation with the Whips of other parties through what is phrased as “the usual channels”. These channels are informal and do not include backbench MPs.²⁴ During the presentation of the agenda, members can question the Leader of the House on the schedule, but they have no formal means to alter it.²⁵

The Speaker retains some control over the daily agenda of a sitting. The Speaker, in consultation with the Deputy Speakers and House officials, may decide on Members’ applications for urgent questions or debates under Standing Order 24. If allowed, these are scheduled prior to the usual commencement of government business.²⁶

Government control in the House of Commons extends beyond the presentation of the government’s weekly business statement. Only ministers can bring “guillotine motions” with the certainty of being decided,²⁷ or “programme motions” to timetable bills after Second

22 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Parliamentary Work* (London, Cabinet Office, 2018) 4.

23 T Fleming and P Schleitter, ‘Prorogation: Comparative Context and Scope for Reform’ (2021) 74(4) *Parliamentary Affairs* 964, cited in M Russell and D Gover, *Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time*, The Constitution Unit (London, University College London, 2021) 54.

24 M Russell and D Gover, *Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time* (n 23) 12.

25 Ibid.

26 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Parliamentary Work* (n 22) 9–10.

27 United Kingdom House of Commons, *Standing Orders: Public Business 2024*, SO 83.

Reading,²⁸ or motions to extend the debate time for specific items on any given day.²⁹ Furthermore, only ministers can trigger a recall of the House after it has adjourned, though the Speaker makes the final decision.³⁰

However, while backbenchers and opposition MPs may not play a significant role in influencing the daily agenda and scheduling, it is important to note that as a matter of formal rules and procedures, ordinarily no more than a third of time in the House is available for government legislation.³¹ This is partly due to the ring-fencing of parliamentary time for House and private members' business.

Time for private members' business

While the standing orders of the UK House of Commons give precedence to government business at each sitting, through rules and customs, parliamentary time is set aside for opposition business (20 days), backbench business (between 27-35 days) and Private Members' Bills (PMBs) (13 Fridays).³² Each of these types of business allows MPs to bring decisions to a vote in the House, in some cases by division (i.e., a recorded vote).³³

The 20 days set aside for opposition business (known as "opposition day debates") are further divided into: 17 days for the official opposition and the remaining 3 days formally allocated to the second-largest opposition party,³⁴ which, in practice, tends to share the time with smaller parties. The opposition, specifically the opposition frontbench, decides the topics for debate. Opposition day debates are typically used to highlight and debate the opposition's policy priorities or to raise matters that might embarrass the government.³⁵

28 Ibid, SO 83A.

29 Ibid, SO 15.

30 Ibid, SO 13; M Russell and D Gover, *Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time* (n 23) 6.

31 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Parliamentary Work* (n 22) 10.

32 United Kingdom House of Commons (n 27), SO 14; D Natzler and M Hutton (eds), *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, 2019) para 18.11 <https://erskinemay.parliament.uk/> accessed 31 December 2024.

33 M Russell and D Gover, *Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time* (n 23).

34 United Kingdom House of Commons (n 27), SO 14(2)–(3).

35 M Russell and D Gover, *Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time* (n 23).

A similar arrangement exists for 27 backbench business days,³⁶ but with more explicit limits on the type of business that can be brought to the House during these times.³⁷ Unlike opposition day debates, control over the agenda for backbench business debates is not handed directly to parties but to the cross-party Backbench Business Committee.³⁸ Both government and opposition frontbenchers are excluded from the Committee,³⁹ though government officials may be invited to attend discussions.⁴⁰ Representatives from smaller backbench parties or independent MPs may also be invited to participate in meetings, but not to take part in decision-making.⁴¹ An MP who wishes to raise a matter during these debates must apply to the Backbench Business Committee, which selects topics for the agenda based on criteria that includes whether the item of business has cross-party support.⁴²

The 13 Friday sittings, which are required to be set aside each year for private members' business,⁴³ are predominantly for Private Members' Bills (PMBs). However, petitions, Urgent Questions, points of order to the Speaker, and government statements are also brought forward,⁴⁴ particularly from the eighth to thirteenth Friday sitting. These sittings are formalised by a motion proposed by the Government and agreed by the House.⁴⁵ With a five-hour sitting between 9:30 a.m. to 2:30 p.m., this amounts to approximately 65 hours.⁴⁶ Theoretically, the government can allocate additional time for private members' business outside of Fridays, but it is a rare occurrence.⁴⁷

36 Of the 35 days allotted for backbench business in the UK House of Commons, at least 27 must be allotted for proceedings in the main chamber of the House; the remaining days may be utilised in proceedings in Westminster Hall. United Kingdom House of Commons, *Standing Orders: Public Business 2024*, SOs 14(4)–(5).

37 United Kingdom House of Commons (n 27) SO 14(4)–(6).

38 Ibid, SOs 14(7), 152J(1), 152J(8).

39 Ibid, SO 152J(5).

40 Ibid, SO 152J(6).

41 Ibid, SO 152J(7).

42 Hansard Society, *Guide to Private Members' Bills* (London, Hansard Society, 2019) <https://www.hansardsociety.org.uk/publications/guides/what-is-a-private-members-bill> accessed 31 December 2024.

43 United Kingdom House of Commons (n 27) SO 14(8).

44 Hansard Society (n 42).

45 United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Parliamentary Work* (n 22) 4.

46 Hansard Society (n 42).

47 Ibid.

Ownership of time in the Australian House of Representatives

Controlling the parliamentary calendar and agenda

In keeping with Westminster convention, government business in the Australian House of Representatives takes precedence over other business of the House, except where the rules provide for non-government business to take precedence.⁴⁸ However, a consultative arrangement has existed since 1951 whereby consultations take place between the Leader of the House, the Chief Government Whip and the Manager of Opposition Business (who is a member of the shadow cabinet) on the daily programming of the House.⁴⁹ Although a weekly programme is published, the weekly agenda is not announced in the chamber prior to publication, and members of the House are not given an opportunity to comment on or debate the agenda.⁵⁰

Estimates suggest that approximately 55% of the House's time is taken up by government business,⁵¹ while a third or more of the time is spent on matters raised by private members, parliamentary committee business, and other non-government matters.⁵²

Time for private members' business

A concerted effort to improve private members' access to parliamentary time in the Australian House of Representatives was initiated in 1988, with further improvements instituted in the years since.⁵³

Currently, time is reserved on each sitting Monday for non-government business in both the main chamber and the secondary Federation Chamber (see **Box 1**).⁵⁴ This non-government business encompasses committee business, such as the presentation of committee reports

48 Parliament of Australia House of Representatives, *Standing Orders* (Canberra, Department of the House of Representatives, 2022) SO 35.

49 D Elder (ed), *House of Representatives Practice* (7th edn, Canberra, Department of the House of Representatives, 2018) 58. Notwithstanding the longstanding consultative arrangement, the Leader of the House retains final responsibility and authority over programming.

50 Russell and Paun (n 1).

51 Elder (n 49) 45.

52 Parliament of Australia House of Representatives, *Infosheet 6: Opportunities for Private Members* (Canberra, Department of the House of Representatives, 2022) 1.

53 Elder (n 49).

54 Parliament of Australia House of Representatives (n 48) SO 41.

BOX 1

Non-government business time in the Australian House of Representatives is allocated on sitting Mondays:

- in the main Chamber of the House, from 10.00 a.m. (following time for Petitions) until 12.00 p.m.; and
- in the Federation Chamber, from 11.00 a.m. to 1.30 p.m. and from 4.45 p.m. to 7.30 p.m.

Source: Australia House of Representatives Standing Orders, Standing Orders 34 & 192

and private members' business. The programming of the agenda for non-government business enables parity in the allocation of time. On the occasions when the House does not meet on a Monday of a sitting week, special arrangements are made to allow for some items normally dealt with under non-government business time to be considered later in the House's schedule.⁵⁵

Despite the setting aside of non-government business time in the rules, such time may still be taken over by government business through the assertion of government precedence under the standing orders. However, it appears that private members' business time has been cut short for government business only in the most unusual circumstances, and when this has occurred, the practice has been to seek cross-party agreement.⁵⁶

Programming of private members' business time

The Selection Committee decides the programming and selection of non-government business, namely committee business and private members' business. The Committee comprises the Speaker as Chair (or in her/his absence, the Deputy Speaker), the Chief Government Whip or her/his nominee, the Chief Opposition Whip or her/his nominee, six government members, three opposition members and two non-aligned members.⁵⁷ In practice, most of the party appointed members are junior whips.⁵⁸

The Selection Committee normally meets on the Tuesday of the preceding week before to consider the timetable for non-government

55 Elder (n 49) 574.

56 Ibid.

57 Parliament of Australia House of Representatives (n 48) SO 222(b).

58 Russell and Paun (n 1), 41.

business on Mondays. The Selection Committee also determines the items of private members' business, committee business and delegation business that are to be referred to the Federation Chamber, or that are to be returned to the House for disposal.

The Committee determines the order of consideration of items of business, the time allotted for each item, and the speaking time allotted for each Member.⁵⁹ The Committee's decision-making process is guided by a set of principles (see **Box 2**) and in practice, decisions are made by consensus.⁶⁰

The Selection Committee is required to give priority to notices of intention to present Private Members' Bills (PMBs) over other notices and orders of the day.⁶¹ PMBs that have been approved by the House at second reading are prioritised for consideration of the remaining stages of the bill.⁶² Subject to these requirements, the sequencing of private members' notices normally alternates between government and non-government (opposition) members.⁶³

The Selection Committee then presents its determinations to the House for adoption, after which the timetable is published in the Notice Paper ahead of the Monday sitting. The Committee's report is treated as adopted upon presentation without further debate.⁶⁴ Similarly, the Selection Committee's determination on matters to be referred to the Federation Chamber, once it is reported to the House, is deemed a referral by the House.⁶⁵

During non-government business, the Clerk will call up matters as they appear on the Notice Paper agreed upon by the Selection Committee. However, the usual practice is that private members' motions and bills that are debated during non-government business will not be put to a vote on the same day. Instead, before a vote is called, the debate will be adjourned, typically to the next Monday sitting. Following longstanding practice, the vote on that item of private members' business will then be called up during government business time, and to give this effect, several standing orders must be temporarily suspended.⁶⁶

59 Parliament of Australia House of Representatives, n 48, SO 222; Elder (n 49) 579.

60 Russell and Paun (n 1) 41.

61 Parliament of Australia House of Representatives (n 48) SO 41(b).

62 Ibid SO 41(d).

63 Ibid SO 41(e).

64 Ibid SO 222(e).

65 Ibid SOs 183 and 222.

66 Elder (n 49) 578-80.

BOX 2

In 2010, a set of principles were adopted by the Australian House of Representatives with regard to the selection and programming of private member's business:

1. In formulating the priority to be given to items of private members' business the Selection Committee shall have regard to:
 - (a) the importance of the subject;
 - (b) the current level of interest in the subject;
 - (c) the extent of the current discussion on the subject both in the Parliament and elsewhere;
 - (d) the extent to which the subject comes within the responsibility of the Commonwealth Parliament;
 - (e) the probability of the subject being brought before the House by other means within a reasonable time; and
 - (f) whether the subject is the same, or substantially the same, as another item of business which has been debated or on which the House has already made a decision in the same period of sittings and, if so, whether new circumstances exist.
2. The Committee shall accord priority to private members' business:
 - (a) with regard to the numbers of Members affiliated with each party in the House;
 - (b) in a way which ensures that a particular Member or the Members who comprise the Opposition Executive do not predominate as the movers of the items selected;
 - (c) in a way which seeks to ensure balance is achieved over each period of sittings;
 - (d) in a manner that ensures appropriate participation by non-aligned Members.
3. When a private member has the responsibility for the carriage of a bill transmitted from the Senate for concurrence, the bill shall be accorded priority following the question for the second reading being put to the House in the same way as a Private Member's Bill originating in the House is accorded priority by standing order 41.
4. Priority shall not be accorded to any item of private members' business if the matter should be dealt with by the House in another, more appropriate, form of proceeding.
5. The general principles set out above shall be observed by the Selection Committee but nothing in the general principles shall be taken to prevent the Selection Committee departing from those general principles in order to meet circumstances, which, in its opinion, are unusual or special.
6. These general principles shall continue in effect until altered by the House following a report from this or a future Selection Committee.

Source: Australia House of Representatives, H.R. Deb. (21.10.2010) 1158-9, as reproduced in Elder, n 49, 575

It is possible for urgent motions to be given priority over the agreed agenda.⁶⁷ It is also possible for a Member whose motion or notice is listed on the Notice Paper to withdraw it or request an alternate date.⁶⁸

Sharing control of time: German Bundestag and Scottish Parliament

In contrast to the systems in the UK House of Commons and the Australian House of Representatives – which still maintain some elements of the traditional Westminster model that gives government significant control over parliamentary time – the following two models from the German Bundestag and the Scottish Parliament present a paradigm shift in shared control of parliamentary time.

The German Bundestag

In Germany, Article 39(3) of the Basic Law⁶⁹ empowers the Bundestag to decide when its sessions are convened and adjourned, with the President of the Bundestag (the Presiding Officer) holding a reserve power to fix a date when the parliament is unable to do so.⁷⁰

Parliamentary time in the Bundestag is divided not along government and non-government lines, but is instead allocated along party lines by a bipartisan committee called the Council of Elders. The Council comprises the Bundestag's President, Vice Presidents, and 23 members appointed by the parliamentary parties. Seats on the Council are shared out proportionately between the parliamentary party groups (which are limited to a party or a group of parties holding at least 5% of the total seats in the Bundestag).⁷¹ The government (as distinct from the governing party) does not have a formal say in the Council's decision-making, though a junior minister usually attends its meetings.⁷²

In practice, the Council is chiefly composed of party whips, and the proposed programme is drawn up by the secretariat of the largest party. Informal pre-meetings between party whips are held to reach an agreement on as many of the items on the business agenda as possible,

67 Ibid 577.

68 Parliament of Australia House of Representatives (n 48) SO 113; Ibid 577.

69 German Bundestag, *Basic Law for the Federal Republic of Germany* (translated) (Berlin, German Bundestag, 2020).

70 German Bundestag, *Rules of Procedure of the German Bundestag and Rules of Procedure of the Mediation Committee* (Berlin, Deutscher Bundestag, 2022) Rule 21.

71 *Rules of Procedure of the German Bundestag* (n 70) Rule 6.

72 Russell and Paun (n 1).

before the agenda is discussed and endorsed by the full Council. There is an unwritten but strict convention that agenda time is to be distributed proportionately between the parties, and each party can use its allotted time as it chooses.⁷³

The programme must be formally presented and approved by the chamber of the Bundestag. Any member can raise an objection by moving an amendment to the agenda prior to the first item of business, and such amendments are voted on. However, challenges to the agenda are rare. Therefore, in practice, there is no formal vote on the agenda in the chamber; the agenda is deemed to be approved so long as no objections are raised before the first item of business is called.⁷⁴

In short, the government has to use its party's or coalition's allocation of time to bring forward the government's programme. However, the rules empower the government to assert some privileges over the agenda, such as the right to make statements about policy or present reports at any time.⁷⁵

Meanwhile, opposition time is guaranteed through the proportional sharing of agenda time, thus ensuring its weekly availability. Non-government parties may use their allotted time to propose legislation, initiate debates, or debate committee reports.⁷⁶

However, the proportional distribution of time and the autonomy of each party to determine its agenda time as it chooses may mean that individual members must apply through their party to propose bills.⁷⁷ Nonetheless, a cross-party group comprising at least 5% of the total number of Bundestag members can submit an item to the Council for entry in the agenda.⁷⁸

The Scottish Parliament

The Scottish parliament sits for a single session which lasts the entire length of the parliamentary term between elections and each session is further divided into "parliamentary years".⁷⁹ Aside from the parliament's

⁷³ Ibid.

⁷⁴ *Rules of Procedure of the German Bundestag* (n 70) Rule 20; Russell and Paun (n 1).

⁷⁵ Russell and Paun (n 1).

⁷⁶ Ibid; Russell and Gover (n 23).

⁷⁷ Russell and Paun (n 1).

⁷⁸ *Rules of Procedure of the German Bundestag* (n 70) Rule 20.3; Russell and Gover (n 23).

⁷⁹ Scottish Parliament, *Standing Orders of the Scottish Parliament* (Edinburgh, Scottish Parliament, 2024, Rules 2.1.1-2.1.2).

first meeting day following a general election, subsequent meeting dates and times are determined by a parliamentary resolution through a motion proposed by the bipartisan Parliamentary Bureau (see below), with the Presiding Officer holding a reserved power to fix dates if the parliament is unable to.⁸⁰

In terms of the management of parliamentary time, both government business and non-government business are managed together, with all business going through the Parliamentary Bureau for scheduling approval. The Bureau is formally tasked with approving the agenda and making alterations to the daily orders of business.⁸¹

The rules of parliament specify minimum amounts of time for different purposes: 12 half days per session for committee business, 16 half days for opposition time, 45 minutes in each parliamentary sitting for members' business, and an unspecified amount of time for committee announcements.⁸²

The Parliamentary Bureau is responsible for setting out and approving the agenda for the chamber. The Bureau was expressly designed to avoid excessive government control of the parliament.⁸³ It is composed of:⁸⁴

- the Presiding Officer,
- a representative of each political party with five or more seats in Parliament, nominated by the party's parliamentary leader; and
- a representative of any group of five or more members formed by smaller parties (having fewer than five seats in Parliament) and/or independent Members of Parliament.

In practice, the composition of the committee consists of party whips, and an Executive with a healthy majority in Parliament remains influential due to a weighted voting system.⁸⁵ The Bureau may invite other members to their meetings, but these members do not take part in the Bureau's decisions.⁸⁶

80 Ibid (n 79) Rules 2.2.1-2.1.2 and 2.3.

81 Ibid (n 79) Rule 5.1.

82 Ibid (n 79) Rule 5.6.

83 Russell and Paun (n 1).

84 *Standing Orders of the Scottish Parliament* (n 79) Rule 5.2.

85 Russell and Paun (n 1).

86 *Standing Orders of the Scottish Parliament* (n 79) Rule 5.3.7.

Decisions of the Bureau are resolved through a vote in which each member's vote is weighted in proportion to their party's number of seats.⁸⁷ The Presiding Officer has a casting vote if needed.⁸⁸

In practice, the proposed programme is prepared by the Executive (the Minister for Parliamentary Business) and submitted to the Bureau for discussion and approval. Informal meetings are held between the party representatives to reach an agreement on the agenda (which is an opportunity for whips to engage in informal trading) before it goes to the Bureau for formal approval.⁸⁹

Once the Bureau agrees on a business programme, it is presented to Parliament by the Minister for Parliamentary Business through a business motion, and Parliament will debate and vote on whether to adopt it. Debate is limited to 30 minutes. Each week's motion covers the business of the following two weeks. Any member can object to the programme by proposing amendments to the motion, but the amendment motion must be supported by at least 10 members before it can be debated and put to a vote.⁹⁰

Evaluation and recommendations

An effective and stable parliamentary system should facilitate the conduct of both government business and non-government business, not in equal measures, but in parity or proportionately, so that "a truly burning political question which was unable to reach the parliamentary agenda via the default mechanism (in this case, government control) could do so via some alternative mechanism".⁹¹

The logic for sharing parliamentary time and control of the parliamentary agenda rests in the government's dual role within a Westminster parliamentary system. The government frontbench is part of the parliamentary majority, but as representatives of the machinery of government, they are also the target of Parliament's oversight, representative and legislative functions. If the government frontbench has the power to act as gatekeepers or veto players⁹² in the parliament in terms of controlling who has access to floor time, or how and by whom

87 Ibid Rule 5.3.5.

88 Ibid Rules 5.3.1-5.3.6.

89 Russell and Paun (n 1) 39.

90 *Standing Orders of the Scottish Parliament* (n 79) Rules 5.4, 5.5, 8.11.

91 Russell and Gover (n 23) 11.

92 G. Tsebelis, *Veto Players* (Princeton, Princeton University Press, 2002).

parliamentary procedures can be used, the parliament will continue to operate under the risk that its legislative, oversight and representative functions will be subject to the *de facto* control of the government frontbench.

The solution is to ensure that the standing orders provide key parliament actors (whether government backbenchers or majority and minority opposition blocs) a fair opportunity not just to bring their matters of business before parliament, but also to share decision-making power over how parliamentary time is spent.

In terms of the models that would work best for Malaysia, an evolutionary approach, rather than a revolutionary one, is recommended to achieve a paradigm shift in degrees instead of a complete overhaul. Rather than building a predictive or fixed model that binds future parliaments, it is more judicious to make strategic adjustments in response to changing material and new political forces.⁹³

On that basis, it is recommended to reset the balance of control over parliamentary time and agenda in the Dewan Rakyat by focusing on five objectives, which can be sufficiently delivered through amendments to the Standing Orders of the Dewan Rakyat.

Objective 1: Balancing control over the parliamentary calendar

Standing Order 11(2) of the Standing Orders of the Dewan Rakyat gives the Prime Minister, as Leader of the House, the power to decide the dates and length of every parliamentary session and meeting, as well as to vary those dates. The will of the majority in Parliament, whether bloc-based or cross-party is not given a voice. As **Figure 1** demonstrates, there is little consistency in the annual number of sitting days, and the annual number of days is well short of what is required to complete the business of the House, as witnessed by the amount of private members' business that sits at the bottom of the parliamentary agenda and is never brought to the floor of the House because of the effluxion of time.

To address these concerns, it is recommended that twofold amendments be made to Standing Order 11. First, a minimum number of meetings per session and sitting days per calendar year should be codified in the standing order. It is recommended that the codified minimum should be three meetings per session and 100 sitting days per calendar year. Based on the average number of sitting days of 67.7 days over the past

93 Russell and Gover (n 23).

25 years (see **Figure 1**), this proposal will increase the number of annual sitting days by at least 30%, and by extension, the volume of business transacted in the House including, among others, the percentage of parliamentary questions that will be answered orally on the floor of the House.

Second, the House as a whole, not the Executive solely, should have the express authority to vary the dates of meetings. This can be achieved by requiring that meeting dates may be varied, and may only be varied, through a motion brought by either the Leader of the House, the Deputy Leader of the House, or the Leader of the Opposition, and supported by a majority of members of the House.

Objective 2: Ring-fencing Private Members Time

It is recommended that a specific weekly slot for private members business be created on Wednesday afternoons. The recommended length of each private members' business period is four hours, which amounts to approximately one-sixth of the total weekly sitting hours (24 hours, excluding extended sittings). This recommendation should be viewed as an initial proposal that is open to variation upwards or downwards depending on the volume of private members' business that comes before the House.

Objective 3: Sharing management of Private Members' Time

To further ensure that both the time and agenda during Private Members' Time are outside the control of the government frontbench, it is proposed that a new permanent (standing) committee called the Private Members' Business Committee be established to manage and programme Private Members Time.

The government frontbench should not have the ability to vary the timing for Private Members Time or to defer, suspend, or shorten it by an early adjournment or termination of a sitting. In that regard, the current powers of Ministers and/or the Speaker to adjourn, suspend, vary time, or reorder the order of business for example, under Standing Orders 12 and 14, should be qualified. To cater for emergencies, it is recommended that the Leader of the Opposition or any other duly authorised member of the Private Members' Business Committee be empowered to move a motion to vary Private Members' Time, and that any private member may move a motion to seek the House's decision to suspend the Standing Orders.

The Private Members' Business Committee should have the authority to determine the order of business for Private Members' Time and processing requirements for PMBs. It is proposed that the Committee should be chaired by a Deputy Speaker. The Leader of the Opposition should be an *ex officio* member of the Committee. The remaining members of the committee should comprise representatives from every party holding a minimum of 5% of the seats in the House, with the restriction that Ministers and Deputy Ministers should not be members of the Committee. The vote of each representative will be weighted according to their party's seat share in the House, similar to the Scottish Parliament.

Objective 4: Sharing control of the agenda during Private Members' Time

It is recommended that any Private Members' motion or bill should qualify to be brought forward, debated, and to be voted on in the plenary. However, the allocation of slots on the parliamentary agenda should be based on a combination of: (i) the first-come-first-served listing of private members' motions and bills in the Order Book for each meeting; (ii) party seat strength and balance in the House, excluding the government frontbench; and (iii) the interests of minor parties and independent MPs. Based on this matrix of guiding principles, it is recommended that some minimum and maximum thresholds should be set on the number of motions and bills that may be moved or debated during each period of Private Members' Time. Specifically:

- Given the overarching principle under Standing Order 15(3) that private members' motions take precedence over PMBs, it is recommended that no more than five private members' motions should be scheduled for disposal in each period of Private Members' Time. These limits would ensure that the agenda for the session is not flooded with motions to the exclusion of PMBs.
- Following similar reasoning, it is recommended that of the maximum five motions in each session, between one to three motions should be motions to introduce a PMB, unless no such motions are on the parliamentary docket.
- Consequently, it is recommended that at least one and at most two PMBs should be scheduled for debate during each Private Members Time, unless no such bills are on the parliamentary docket.

Objective 5: Reducing the restrictions on private members motions

As discussed earlier, the current rules for the submission of private members' motions are prohibitive. Such restrictions ought to be eased if Private Members' Time is to meet its intended purpose. Therefore, it is also recommended that Standing Order 27(3) be amended to reduce the notice period for motions, and to put the Leader of the Opposition on an equal footing with a minister when it comes to accessing special dispensations relating to notice periods for motions.

Conclusion

Ownership and control of when parliament can convene and what it can do when it convenes, determines the ability of legislatures and legislators to successfully execute their roles, functions, and privileges. One of the purposes of this paper is to demonstrate a range of possible models for sharing control of parliamentary time, and to ideate solutions that can be implemented in the short term without extensive overhauls to current systems and operations. Ideal solutions should introduce the necessary building blocks to catalyse procedural, operational, and behavioural change in terms of:

- how parliamentary time is controlled and distributed;
- demarcating and preserving the division and balance of power between: (i) the government in parliament, (ii) the parliamentary majority; and (iii) the parliamentary minorities; and
- better actualising the Dewan Rakyat's oversight, law-making and representative functions.

References

- A André, S Depauw and S Martin, 'Trust is Good, Control is Better: Multiparty and Legislative Organization' (2016) 69(1) *Political Research Quarterly* 108.
- Balakrishnan M., Parliamentary Questions and Debates, in M.A. Md Yusof et al. (eds) Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat (House of Representatives) of Malaysia (Kuala Lumpur, Sweet & Maxwell, 2020), 275-316.
- Balakrishnan M., A Framework for a Shadow Cabinet in Malaysia (Kuala Lumpur, Bersih. 2021a) <<https://www.bersih.org/download/bersih->

policy-research-a-framework-for-shadow-cabinet-in-malaysia/> accessed 31 December 2024.

Balakrishnan M., *Parliament in Government Formation: Enhancing Stability and Accountability through Protocols on Confidence and Dissolution* (Kuala Lumpur, Bersih. 2021b) <<https://bersih.org/download/parliament-in-government-formation/>> accessed 31 December 2024.

Balakrishnan M., *Unlocking the Powers of the Dewan Rakyat: The Rule Revisions Needed Now* (Kuala Lumpur, BERSIH, 2023a) <<https://bersih.org/download/unlocking-the-powers-of-the-dewan-rakyat/>> accessed 31 December 2024.

Balakrishnan M., 'Civil society is having an impact on parliament' *The Edge Malaysia Special Report*, 11 September 2023 (Kuala Lumpur, The Edge Malaysia, 2023b), SR27.

Dewan Rakyat, *Standing Orders of the Dewan Rakyat* (14th edn, Kuala Lumpur, Percetakan Nasional Malaysia Berhad, 2018).

Dewan Rakyat, DR 3/2020. *Penyata Jawatankuasa Dewan*, 2 November 2020. *Parlimen Malaysia*.

Elder D. (ed), *House of Representatives Practice* (7th edn, Canberra, Department of the House of Representatives, 2018).

German Bundestag, *Basic Law for the Federal Republic of Germany* (translated) (Berlin, German Bundestag, 2020).

German Bundestag, *Rules of Procedure of the German Bundestag and Rules of Procedure of the Mediation Committee* (Berlin, Deutscher Bundestag, 2022).

Hansard Society, *Guide to Private Members' Bills* (Hansard Society 2019) <https://www.hansardsociety.org.uk/publications/guides/what-is-a-private-members-bill> accessed 31 December 2024.

House of Commons Canada, *House of Commons Procedure and Practice* (2nd edn, House of Commons 2009) <https://www.ourcommons.ca/procedure-book-livre/Document.aspx?sbdid=E4D62BC0-8E05-4542-B4A2-057BD1DB4A6F&sbpidx=1&Language=E&Mode=1> accessed 31 December 2024.

House of Commons Canada, Standing Orders of the House of Commons (Ottawa, House of Commons, 2021).

Malaysia, Federal Constitution of Malaysia.

Md Yusof M.A. and Faruqi, S.S., 'The Speaker's Position and Functions' in M.A. Md Yusof et al. (eds.), *Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat (House of Representatives) of Malaysia* (Kuala Lumpur, Sweet & Maxwell, 2020a), 151-236.

Md Yusof M.A., 'Motions' in M.A. Md Yusof et al. (eds.), *Law, Principles and Practice in the Dewan Rakyat (House of Representatives) of Malaysia*. Kuala Lumpur, Sweet & Maxwell, 2020b), 317-42.

Natzler D. & Hutton M. (eds.), *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, 2019) <<https://erskinemay.parliament.uk/>> accessed 31 December 2024.

Parliament of Australia House of Representatives, Standing Orders (Canberra, Department of the House of Representatives, 2022).

Parliament of Australia House of Representatives, Infosheet 6: Opportunities for private members (Canberra, Department of the House of Representatives, 2022).

Parliament of Canada, Role of the Speaker <<https://www.ourcommons.ca/speaker/en/role>> accessed 31 December 2024.

Powell L., 'The Government's Legislative Programme 2024' Statement By Leader of the House of Commons (Statement UIN HCWS1) (London, House of Commons, 2024) <<https://questions-statements.parliament.uk/written-statements/detail/2024-07-18/hcws1>> accessed 31 December 2024.

Rogers, D. and Priddy, S., *Successful Private Members' Bills since 1983*, Research Briefing, (London, House of Commons Library, 2022) <<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn04568/>> accessed 31 December 2024.

M Russell and D Gover, **Taking Back Control: Why the House of Commons Should Govern Its Own Time** (The Constitution Unit, University College London 2021).

- Russell M. and Paun A., *The House Rules? International lessons for enhancing the autonomy of the House of Commons*, The Constitution Unit (London, University College London, 2007).
- Scottish Parliament, *Standing Orders of the Scottish Parliament* (6th edn, 10th revision, Edinburgh, Scottish Parliament, 2024).
- Smith, M.M. and Balakrishnan, M., *Malaysian Parliamentary Procedure: A Guide to the Standing Orders of the Dewan Rakyat* (Kuala Lumpur, Parliament of Malaysia, 2020).
- The Scottish Parliament Archives, *Previous Bills*. (Edinburgh, The Scottish Parliament) <<https://archive2021.parliament.scot/parliamentarybusiness/Bills/610.aspx>> accessed 31 December 2024.
- Tsebelis G., *Veto Players* (Princeton, Princeton University Press, 2002).
- United Kingdom Cabinet Office, *The Cabinet Manual* (2011) <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60641/cabinet-manual.pdf> accessed 31 December 2024.
- United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Making Legislation* (London, Cabinet Office, 2017).
- United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Parliamentary Work* (London, Cabinet Office, 2018).
- United Kingdom Cabinet Office, *Guide to Making Legislation* (London, Cabinet Office, 2022).
- United Kingdom House of Commons, *Standing Orders: Public Business 2024* (London, The House of Commons, 2024).
- Watts, R. L. *Comparing Federal Systems* (3rd ed) (Montreal, McGill-Queens University Press, 2008)
- C H Wong, 'Malaysia's Political System: End of Permanent Coalitions?' (2021) 76 RSIS Commentary <<https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/malaysias-political-system-end-of-permanent-coalitions/>> accessed 31 December 2024.

Tatacara dan Prosedur Parlimen di Malaysia: Ayat Mengundang-Undangkan dalam Undang-Undang

*Procedures in Parliament of Malaysia:
Enacting the Formula of Bills*

Jackie Mary Fernandis, Mohamad Tarmizi bin Ahmad** dan
Wan Noorzaleha binti Wan Hasan****

Abstrak

Secara umumnya, kita mengetahui bahawa Perkara 66(3) Perlembagaan Persekutuan telah memperuntukkan bahawa Rang Undang-undang (“RUU”) hendaklah dikemukakan untuk perkenan Yang di-Pertuan Agong sebelum suatu RUU itu boleh diwartakan dan dikuatkuasakan. Namun, Peraturan Mesyuarat 50A Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara (“PPMMDN”) dan Peraturan Mesyuarat 95 Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat (“PPMMDR”) telah memperuntukkan formula penentuan untuk mengundang-undangkan suatu RUU sebelum RUU itu dikemukakan untuk perkenan Yang di-Pertuan Agong.

Artikel ini tidak bertujuan untuk mencadangkan mahupun mengemukakan apa-apa pindaan terhadap undang-undang dan prosedur sedia ada. Pada hujung artikel ini, penulis berhasrat untuk memberikan pemahaman yang lebih mendalam kepada pembaca umum berhubung tujuan dan cara penetapan peletakan ayat mengundang-undangkan suatu RUU selaras dengan proses perundangan Majlis Parlimen. Artikel ini turut bertujuan mendedahkan kepentingan peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang yang diluluskan oleh Majlis Parlimen sebelum undang-undang itu dikemukakan untuk mendapatkan perkenan Yang di-Pertuan Agong.

* Jackie Mary Fernandis merupakan pegawai Undang-undang Parlimen Malaysia dan Munsyi Muda (Bahasa) Dewan Bahasa dan Pustaka. E-mel: jackiemary@parlimen.my.

** Mohamad Tarmizi bin Ahmad merupakan Penasihat Undang-undang Parlimen Malaysia. E-mel: mohamadtarmizi@parlimen.my.

*** Wan Norzaleha binti Wan Hasan merupakan pegawai Penyelidik, Bahagian Penyelidikan dan Perpustakaan di Parlimen Malaysia. E-mel: zaleha@parlimen.my.

Penghasilan artikel ini berdasarkan pada kajian kepustakaan dan perbandingan dengan Parlimen di negara lain yang turut mengamalkan tatacara peletakan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang seperti di Singapura, Indonesia dan India. Artikel ini merupakan hasil dapatan dan pandangan para penulis susulan penelitian terhadap maklumat yang dirujuk seperti Perlembagaan Persekutuan, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat dan undang-undang terdahulu yang telah diluluskan dalam kedua-dua Majlis Parlimen di Malaysia.

Pengenalan

Sesiapa yang membaca sesuatu akta, sama ada seseorang yang mempunyai latar belakang undang-undang ataupun orang awam kebiasaannya akan terus merujuk kepada seksyen yang berkaitan. Jarang sekali seseorang itu meneliti secara keseluruhan sesuatu akta tersebut ataupun mengambil peduli terutamanya dengan suatu terma yang terdapat pada permulaan sesuatu akta itu.

Terma yang dimaksudkan ini ialah –

DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:

Kebanyakan orang menganggap bahawa terma tersebut hanyalah bersifat formal yang perlu diletakkan pada permulaan sesuatu akta tanpa mengetahui tujuan dan asal usulnya. Inilah terma yang dikenali sebagai “ayat mengundang-undangan suatu undang-undang” atau dalam bahasa Inggerisnya disebut sebagai “*enacting formula of bills*”. Oleh yang demikian, artikel ini akan membincangkan secara terperinci berkaitan dengan terma ini yang sering tidak dipedulikan.

Menurut *Erskin May*¹, ayat mengundang-undangan suatu undang-undang ialah –

The enacting formula is a short paragraph which precedes the clauses of the bill. This formula, which was developed in the fifteenth century.

1 *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, 2019) pt 4 ch 26, para 26.9, 597.

Seterusnya, dalam *Oxford Reference*² “*enacting words*” ditafsirkan seperti yang berikut:

The introductory words in an Act of Parliament that give it the force of law. They follow immediately after the long title and date of royal assent, unless preceded by a preamble, and normally run: “Be It Enacted by the Queen’s most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the authority of the same, as follows...”. A special formula is used in cases when the Parliament Acts 1911 and 1949 apply (see Act of Parliament).

Secara ringkasnya, ayat mengundang-undangan ini merupakan terma yang menunjukkan pihak yang telah membuat dan meluluskan sesuatu undang-undang itu serta punca kuasanya. Bahkan ayat mengundang-undangan ini merupakan perkara yang tidak boleh dipinda dalam sesuatu akta (*unamendable descriptive components*) (*chapter number, date of passing, enacting formula, headings, sidenotes, format and punctuation*)³ selepas ia menjadi suatu akta.

Sejarah penggunaan ayat mengundang-undangan ini telah lama wujud sebelum ini. Penggunaan ayat mengundang-undangan dalam undang-undang *United Kingdom* telah bermula sejak awal abad ke-15 berikutan evolusi prosedur penggubalan undang-undang pada ketika itu. Sejarah evolusi ayat mengundang-undangan suatu undang-undang oleh Parlimen *United Kingdom* telah diringkaskan seperti yang berikut:

The evolution of the role of the Commons in the legislative process was also reflected in changes in the wording of the enacting clause used in statutes. Early in the reign of Edward III (1327–77), the words “at the request of the Commons” were used as the enacting clause. Under Henry VI, the words “by authority of Parliament” first appeared in legislation, reflecting the growing influence of the Commons in the legislative process.

Once it had been agreed that the statutes should accurately reflect Parliament’s requests in relation to legislation, it became necessary to

2 Oxford Reference, *Enacting Formula* <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095750537#:~:text=Quick%20Reference,it%20the%20force%20of%20law.>

3 *3 Two Square Sdn Bhd v Perbadanan Pengurusan 3 Two Square and other appeals* [2021] 3 MLJ 280 (CA).

formulate procedural rules to guide the introduction and passage of bills. By the end of the reign of Elizabeth I (1558–1603), the practices of three readings, with no debate on the first reading, and of reference of the bill under consideration to a committee after second reading, were already firmly entrenched.⁴

Objektif penulisan

Tanpa hasrat untuk mencadangkan apa-apa pindaan terhadap undang-undang sedia ada, artikel ini bertujuan memberikan pendedahan kepada umum berhubung peranan ayat mengundang-undang undang-undang dan membolehkan pemahaman yang lebih mendalam berkaitan peletakan terma berkenaan dalam undang-undang kita.

Secara asasnya, artikel ini ditulis berdasarkan pada penelitian terhadap peruntukan dalam Perlembagaan Persekutuan, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat dan Undang-undang Malaysia yang diluluskan oleh Parlimen Malaysia.

Kuasa perundangan badan perundangan

Perkara 4(1) Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan bahawa Perlembagaan Persekutuan merupakan undang-undang utama Persekutuan dan undang-undang yang diluluskan selepas Hari Merdeka yang tidak selaras dengannya adalah tidak sah setakat ketidakselarasan itu. Hal ini bermakna Malaysia merupakan sebuah negara yang berlandaskan ketinggian Perlembagaan (*constitutional supremacy*)⁵ yang menetapkan pembahagian kuasa kepada tiga cabang utama, iaitu Eksekutif, Perundangan dan Kehakiman.

Dalam hal ini, penubuhan Badan Perundangan Persekutuan yang dikenali sebagai Parlimen yang terdiri daripada Yang di-Pertuan Agong, Dewan Negara dan Dewan Rakyat telah diperuntukkan dalam Perkara 44 Perlembagaan Persekutuan, sementara pelaksanaan kuasa

4 Parliament of Canada, *The Legislative Process: Historical Perspective – United Kingdom* https://www.ourcommons.ca/procedure/procedure-and-practice-3/ch_16_1-e.html#:~:text=A%20few%20years%20later%2C%20during,be%20altered%20without%20their%20consent.&text=The%20evolution%20of%20the%20role,Commons%20in%20the%20legislative%20process.&text=Once%20it%20had%20been%20agreed,reading%2C%20were%20already%20firmly%20entrenched

5 *Zaidi bin Kanapiah v ASP Khairul Fairoz bin Rodzuan and other cases* [2021] 3 MLJ 759 (FC).

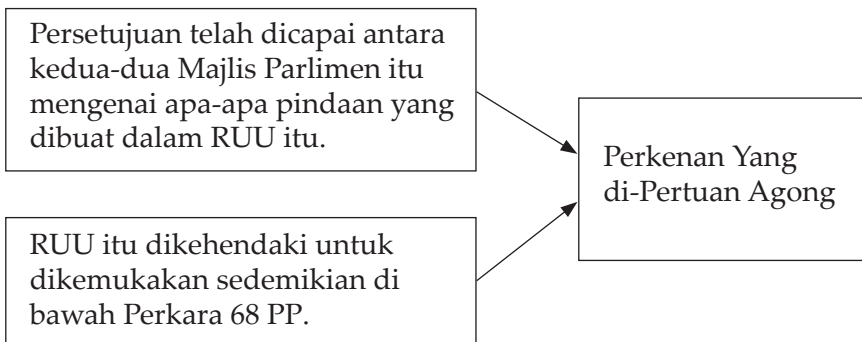
perundangan pula diperuntukkan dalam Perkara 66 Perlembagaan Persekutuan. Perkara 66 ini memperincikan pelaksanaan dan tatacara yang perlu dipatuhi oleh Parlimen dalam meluluskan sesuatu rang undang-undang.

Secara khususnya, Perkara 66(3) PP telah memperuntukkan perkara yang perlu dipatuhi sebelum suatu RUU dikemukakan untuk diperkenankan oleh Yang di-Pertuan Agong. Perkara 66(3) PP memperuntukkan perkara seperti yang berikut:

Apabila sesuatu Rang Undang-Undang telah diluluskan oleh Majlis Parlimen tempat Rang Undang-Undang itu bermula, maka Rang Undang-Undang itu hendaklah dihantar kepada Majlis Parlimen yang satu lagi; dan Rang Undang-Undang itu hendaklah dikemukakan kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan olehnya apabila telah diluluskan oleh Majlis Parlimen yang satu lagi itu dan persetujuan telah dicapai antara kedua-dua Majlis Parlimen itu mengenai apa-apa pindaan yang dibuat dalam Rang Undang-Undang itu atau apabila Rang Undang-Undang itu dikehendaki dikemukakan sedemikian di bawah Perkara 68.

(Penekanan ditambah)

Berdasarkan pada petikan di atas, Perkara 66(3) PP telah memperuntukkan bahawa pengemukakan RUU akan dikemukakan untuk perkenan Yang di-Pertuan Agong dalam keadaan seperti yang berikut:

Maka persoalannya ialah bagaimana Parlimen memaklumkan tentang status atau keadaan RUU itu dikemukakan? Perkara ini membawa kepada keperluan dan kepentingan peletakan ayat mengundang-undangan dalam suatu undang-undang yang diluluskan oleh Majlis Parlimen yang kini membawa fokus artikel ini kepada peruntukan kedua-dua Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat.

Evolusi ayat mengundang-undangan suatu undang-undang di Malaysia

Sebagaimana evolusi yang berlaku dalam undang-undang, begitu juga evolusi yang berlaku dalam “ayat mengundang-undangan suatu undang-undang” di Malaysia. Bagi maksud rujukan dan untuk menunjukkan evolusi tersebut, yang berikut merupakan beberapa akta, secara rawak, yang telah diluluskan oleh Parlimen dengan peletakan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang:

Akta	Ayat Mengundang-undangan RUU
Akta Perbekalan 1991	MAKA INILAH DIPERBUAT UNDANG-UNDANG oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya, seperti yang berikut:
Akta Telekomunikasi (Pindaan) 1991	MAKA INILAH DIPERBUAT UNDANG-UNDANG oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya seperti yang berikut:
Akta Profesion Undang-Undang (Pindaan) 1991	MAKA INILAH DIPERBUAT UNDANG-UNDANG oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya, seperti yang berikut:
Akta Perbekalan 1996	MAKA INILAH DIPERBUAT UNDANG-UNDANG oleh Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya, seperti yang berikut:”
Akta Syarikat (Pindaan) 1996	MAKA INILAH DIPERBUAT UNDANG-UNDANG oleh Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya, seperti yang berikut:

Akta	Ayat Mengundang-undangan RUU
Akta Perbekalan 2008	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Pendidikan (Pindaan) 2008	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Suruhanjaya Pencegah Rasuah Malaysia 2008	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Kewangan 2018	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
RUU Suruhanjaya Pencegah Rasuah Malaysia (Pindaan) 2018	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Cukai Barang Dan Perkhidmatan (Pemansuhan) 2018	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Anti Berita Tidak Benar (Pemansuhan) 2019	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Kewangan 2023	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Pencetakan Teks Al-Qur'an (Pindaan) 2023	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:
Akta Timbang Tara (Pindaan) 2024	DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:

Dapat dilihat bahawa wujudnya perubahan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang selepas tahun 1996, namun perubahan tersebut disebabkan oleh pindaan terhadap Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat. Jelas dilihat bahawa terma ini merupakan sebahagian penting dalam undang-undang kita selama ini.

Bagi memahami hasrat dan latar belakang peruntukan kedua-dua Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat, rujukan dibuat terhadap peruntukan asal kedua-dua Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat

Dewan Negara dan Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat itu yang jelas ditunjukkan dalam jadual seperti yang berikut:

Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara

Tahun	Peruntukan
1982	Formula bagi memperbuat Rang Undang-undang 50A. Formula bagi memperbuat undang-undang untuk semua Rang Undang-undang hendaklah “Maka inilah diperbuat Undang-Undang oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, dan dengan kuasa daripadanya seperti yang berikut”. Dengan syarat bahawa bagi hal mana-mana undang-undang yang berjalan kuatkuasanya menurut Perkara 68 dalam Perlembagaan maka formula bagi memperbuat undang-undang hendaklah “Maka inilah diperbuat undang-undang oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan persetujuan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen, menurut peruntukan-peruntukan Perkara 68 Perlembagaan dan dengan kuasa daripadanya seperti yang berikut.
2001 (peruntukan sedia ada)	Ayat mengundang-undangkan 50A. Ayat mengundang-undangkan semua Rang Undang-undang hendaklah seperti yang berikut: <i>“Diperbuat oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:”</i> Tetapi dengan syarat bahawa dalam hal mana-mana undang-undang yang berkuat kuasa menurut Perkara 68 Perlembagaan maka ayat mengundang-undangkan Rang Undang-undang itu hendaklah seperti yang berikut: <i>“Diperbuat oleh Parlimen Malaysia menurut Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan seperti yang berikut:”</i>

Tahun	Peruntukan
1956	Perkataan mengundang²kan Undang² 48. Sĕmua Undang² yang di-luluskan oleh Majlis Mĕshuarat hĕndak-lah di-gĕlar “Undang²” dan pĕrkataan mĕngundang-undangkan itu hendak-lah dĕmikian bunyi-nya, “Di-pĕrbuat undang² ini oleh Pĕsuroh Jaya Tinggi, Pĕrsĕkutan Tanah Mĕlayu dan Yang Maha Mulia Raja² Nĕgĕri Mĕlayu dĕngan nasihat dan pĕrsĕtujuan Majlis Mĕshuarat Undangan.”: Dĕngan sharat jika apa² undang² yang bĕrjalan kuat kuasa-nya dĕngan kerana pĕmashhoran yang di-kĕluarkan oleh Pĕsuroh Jaya Tinggi menurut Fasal 52 dalam Pĕrjanjian Pĕrsĕkutan Tanah Mĕlayu, maka pĕrkataan mĕngundang-undangkan itu hendak-lah dĕmikian bunyi-nya, “Di-pĕrbuat undang² ini oleh Pĕsuroh Jaya Tinggi, Pĕrsĕkutan Tanah Mĕlayu menurut Fasal 52 dalam Pĕrjanjian Pĕrsĕkutan Tanah Mĕlayu 1948.”
1986	Ayat mengundang-undangkan Rang Undang-Undang 95. Ayat mengundang-undangkan semua Rang Undang-undang hendaklah seperti berikut, “Bahawasanya diperbuat Undang-undang ini oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan <u>persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen</u>, dan dengan kuasa kedua-dua Dewan itu, seperti berikut:” Tetapi disyaratkan iaitu berkenaan dengan apa-apa undang-undang yang berjalan kuatkuasanya menurut Perkara 68 dalam Perlembagaan, maka ayat mengundang-undangkan Rang Undang-Undang itu hendaklah seperti berikut— “Bahawasanya diperbuat Undang-undang ini oleh Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dengan nasihat dan <u>persetujuan Dewan Rakyat yang bersidang dalam Parlimen</u>, menurut syarat-syarat Perkara 68 dalam Perlembagaan, dan dengan kuasa Dewan Rakyat, seperti berikut:”. <i>*penekanan ditambah</i>

Tahun	Peruntukan
1998 (peruntukan sedia ada)	Ayat mengundang-undangan Rang Undang-undang 95. Ayat mengundang-undangan semua Rang Undang-undang hendaklah seperti yang berikut: <i>“Diperbuat oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:”</i> Tetapi disyaratkan bahawa dalam hal mana-mana undang-undang yang berkuat kuasa menurut Perkara 68 Perlembagaan maka ayat mengundang-undangan Rang Undang-undang itu hendaklah seperti yang berikut: <i>“Diperbuat oleh Parlimen Malaysia menurut Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan seperti yang berikut:”</i>

Penelitian terhadap kedua-dua peruntukan Peraturan Mesyuarat 50A Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara (“PPMMDN”) dan Peraturan Mesyuarat 95 Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat (“PPMMDR”) jelas menunjukkan bahawa terdapat dua jenis ayat mengundang-undangan suatu undang-undang iaitu:

- (a) ayat mengundang-undangan RUU bagi semua RUU; dan
(kemudian daripada ini dirujuk sebagai “perenggan (a)”)
- (b) ayat mengundang-undangan RUU bagi RUU di bawah Perkara 68 PP.

(kemudian daripada ini dirujuk sebagai “perenggan (b)”)
Jika dibuat semakan silang dengan RUU yang dirujuk dalam senarai pada bahagian awal artikel ini, dapat dilihat bahawa hanya ayat mengundang-undangan RUU dalam perenggan (a) telah digunakan bagi RUU yang telah diluluskan dalam Parlimen.

Persoalan seterusnya ialah apakah keadaan yang membawa kepada peletakan ayat mengundang-undangan dalam perenggan (b)? Perkara ini membawa fokus artikel ini kepada peruntukan Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan seperti yang berikut:

Assent to Bills passed by House of Representatives only

68. (1) *Where a money Bill is passed by the House of Representatives and, having been sent to the Senate at least one month before the end of the session, is not passed by the Senate without amendment within a month, it shall be presented to the Yang di-Pertuan Agong for his assent unless the House of Representatives otherwise directs.*

(2) *Where—*

- (a) *a Bill which is not a money Bill is passed by the House of Representatives and, having been sent to the Senate at least one month before the end of the session, is not passed by the Senate or is passed by the Senate with amendments to which the House of Representatives does not agree; and*
- (b) *in the following session (whether of the same Parliament or not) but not earlier than one year after it was first passed by the House of Representatives the same Bill, with no other alterations than those mentioned in Clause (3), is passed again by the House of Representatives and sent to the Senate at least one month before the end of the session and is not passed by the Senate or is passed by the Senate with amendments to which the House of Representatives does not agree,*

the Bill shall, unless the House of Representatives otherwise directs, be presented to the Yang di-Pertuan Agong for his assent with such amendments, if any, as may have been agreed to by both Houses.

- (3) *The alterations referred to in Clause (2) are alterations certified by the Speaker of the House of Representatives to be necessary owing to the time which has elapsed since the Bill was passed in the earlier session or to represent amendments made in that session by the Senate.*
- (4) *When a Bill is presented to the Yang di-Pertuan Agong in pursuance of this Article it shall bear a certificate of the Speaker of the House of Representatives that the provisions of this Article have been complied with, and that certificate shall be conclusive for all purposes and shall not be questioned in any court.*
- (5) *This Article does not apply to any Bill for making any amendment to this Constitution, other than an amendment excepted from the provisions of Clause (3) of Article 159.*
- (6) *In this Article “money Bill” means a Bill which, containing in the opinion of the Speaker of the House of Representatives only provisions dealing with all or any of the following matters, that is to say—*
 - (a) *the matters mentioned in Clause (1) of Article 67 or the regulation of any tax;*
 - (b) *the reduction of any such amount as is mentioned in paragraph (d) of Clause (1) of Article 67; and*
 - (c) *any matter incidental to those matters or any of them, is certified by him as a money Bill.*

Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan terutamanya Perkara 68(1) dan Perkara 68(2) Perlembagaan Persekutuan telah memperuntukkan tentang situasi apabila suatu RUU itu hanya diluluskan dalam satu Majlis Parlimen sahaja dan persetujuan kedua-dua Majlis Parlimen tidak diperoleh. Situasi yang diperuntukkan ialah:

- (a) Perkara 68(1) PP: Perkara ini merupakan suatu RUU Wang yang diluluskan oleh Dewan Rakyat tetapi RUU Wang itu tidak diluluskan oleh Dewan Negara tanpa pindaan dalam tempoh sebulan;
- (b) Perkara 68(2)(a) PP: Perkara ini merupakan RUU lain (selain RUU Wang) yang diluluskan oleh Dewan Rakyat tetapi tidak diluluskan oleh Dewan Negara sebelum akhir penggal itu atau diluluskan oleh Dewan Negara dengan pindaan yang tidak dipersetujui oleh Dewan Rakyat; atau
- (c) Perkara 68(2)(b) PP: setahun selepas RUU dalam Perkara 68(2)(a) PP di atas diluluskan sekali lagi oleh Dewan Rakyat tetapi sekali lagi tidak diluluskan oleh Dewan Negara sebelum akhir penggal itu atau sekali lagi diluluskan oleh Dewan Negara dengan pindaan yang tidak dipersetujui oleh Dewan Rakyat.

Sehubungan dengan itu, dapat dirumuskan bahawa Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan tentang situasi yang mana suatu undang-undang itu tidak mendapat persetujuan daripada kedua-dua Majlis Parlimen dan hanya satu dewan sahaja yang mempersetujui undang-undang itu. Jelas bahawa ketiadaan persetujuan daripada kedua-dua dewan terhadap undang-undang itu tidak menyekat undang-undang tersebut daripada dikemukakan kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan. Namun, hal tersebut tertakluk kepada peletakan ayat mengundang-undangkan undang-undang itu.

Selepas situasi kelulusan suatu undang-undang dikenal pasti, sama ada undang-undang itu dipersetujui oleh kedua-dua dewan atau hanya dipersetujui oleh satu dewan, Parlimen akan menentukan penggunaan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang itu berdasarkan pada peruntukan Peraturan Mesyuarat 50A Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara ("PPMMDN") dan Peraturan Mesyuarat 95 Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat ("PPMMDR"). Secara ringkasnya, penetapan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang akan menjadi seperti yang berikut:

- (a) sekiranya suatu undang-undang itu dipersetujui oleh kedua-dua Dewan Negara dan Dewan Rakyat, maka peletakan ayat mengundang-undangan RUU itu ialah “DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:”; namun,
- (b) sekiranya undang-undang itu hanya diluluskan pada satu Majlis Parlimen sahaja dan persetujuan kedua-dua Majlis Parlimen tidak diperoleh sebagaimana yang diperuntukkan di bawah Perkara 68 PP, maka ayat mengundang-undangan RUU itu ialah “Diperbuat oleh Parlimen Malaysia menurut Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan seperti yang berikut:”.

Peletakan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang merupakan cara paling mudah untuk menunjukkan status kelulusan suatu undang-undang tersebut iaitu, sama ada undang-undang itu telah dipersetujui oleh kedua-dua dewan atau hanya dipersetujui oleh satu dewan sahaja.

Selain tanggungjawabnya sebagai pembuat undang-undang, Majlis Parlimen turut mewakili suara rakyat. Oleh yang demikian, status kelulusan suatu undang-undang tersebut iaitu, sama ada undang-undang itu telah dipersetujui oleh kedua-dua dewan atau hanya dipersetujui oleh satu dewan sahaja merupakan suatu penanda yang penting kepada Yang di-Pertuan Agong semasa hendak memperkenalkan suatu undang-undang itu. Perkara ini penting kerana hal ini bukan sahaja mencerminkan tahap penerimaan Majlis Parlimen terhadap undang-undang tersebut, malah turut mencerminkan kesan pemakaian undang-undang itu kelak.

Perbandingan ayat mengundang-undangan dalam undang-undang negara lain dan negeri-negeri di Malaysia

Sebagaimana yang telah dijelaskan di atas, peletakan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang menunjukkan bahawa status kelulusan suatu undang-undang tersebut iaitu, sama ada undang-undang itu telah dipersetujui oleh kedua-dua dewan atau hanya dipersetujui oleh satu dewan sahaja. Selain itu, hal ini juga adalah untuk menunjukkan bahawa undang-undang tersebut mematuhi proses perundangan Parlimen yang turut ditekankan oleh badan perundangan negara yang lain.

Artikel ini telah membuat rujukan dengan undang-undang di Singapura, Indonesia dan India. Ketiga-tiga negara tersebut juga sama seperti di Malaysia iaitu, turut telah meletakkan ayat mengundang-undangan suatu undang-undang sebagai sebahagian daripada undang-

undang mereka. Bagi maksud rujukan, contoh undang-undang negara lain adalah seperti yang berikut:

Negara	Undang-Undang	Ayat Mengundang-undangan
Singapura	<i>Workplace Fairness Act 2024</i> ⁶	<i>BE it enacted by the President with the advice and consent of the Parliament of Singapore, as follows:</i>
India	<i>The Appropriation Bill, 2024</i> ⁷	<i>BE it enacted by Parliament in the Seventy-fifth Year of the Republic of India as follows: —</i>
Indonesia	Undang-Undang Tentang Pertanggungjawaban Atas Pelaksanaan Anggaran Pendapatan Dan Belanja Negara Tahun Anggaran 2023 ⁸	Dengan Persetujuan Bersama DEWAN PERWAKILAN RAKYAT REPUBLIK INDONESIA dan PRESIDEN REPUBLIK INDONESIA MEMUTUSKAN

Contoh undang-undang negeri-negeri lain di Malaysia adalah seperti yang berikut:

Negeri	Undang-Undang	Ayat Mengundang-undangan
Sarawak	<i>Sarawak Multimedia Authority Ordinance, 2017</i> ⁹	<i>Enacted by the Legislature of Sarawak—</i>
Johor	Enakmen Suruhanjaya Perkhidmatan Kerajaan Negeri (Pindaan) 2021 ¹⁰	BAHAWA DENGAN INI DIPERUNDANG-UNDANGKAN oleh Dewan Negeri Johor seperti berikut:

6 Parliament of Singapore, ‘Bills Introduced’ <https://www.parliament.gov.sg/parliamentary-business/bills-introduced> accessed 20 July 2025.

7 Lok Sabha, ‘The Bharatiya Nyaya Sanhita, 2024’ https://sansad.in/getFile/BillsTexts/LSBillTexts/Asintroduced/20_2024_LS_Eng28202470335PM.pdf?source=legislation accessed 20 July 2025.

8 Government of Indonesia, *Undang-Undang No. 60 Tahun 2024* <https://peraturan.bpk.go.id/Details/304399/uu-no-60-tahun-2024> accessed 20 July 2025.

9 Sarawak Government, *Sarawak Multimedia Authority Ordinance 2017* https://lawnet.sarawak.gov.my/lawnet_file/Ordinance/ORD_Sarawak%20Multimedia%20Authority%20Ord.%20%202017%20LawNet.pdf.

10 Johor State Legislative Assembly, ‘Rang Undang-Undang / Enakmen’ <https://dewannegeri.johor.gov.my/rang-undang-undang-enakmen/>.

Negeri	Undang-Undang	Ayat Mengundang-undangkan
Negeri Sembilan	Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Sembilan) 2003 ¹¹	DIKANUNKAN oleh Yang Maha Mulia dan Undang Yang Empat serta Tengku Besar Tampin, dengan nasihat dan persetujuan Dewan Negeri seperti berikut:

Proses peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang

Secara lazimnya, suatu rang undang-undang yang dibentangkan dalam kedua-dua Majlis Parlimen telah pun meletakkan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang mengikut keadaan bahawa persetujuan daripada kedua-dua Majlis Parlimen telah diperoleh terhadap undang-undang itu.

Walau bagaimanapun, setelah memahami tujuan dan tatacara untuk meletakkan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang iaitu penetapan berkenaan peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang hanya akan dapat ditentukan pada akhir proses perundangan iaitu, selepas kedua-dua dewan telah meneliti, membahaskan undang-undang itu dan mengundi undang-undang itu.

Maka peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang semasa Rang Undang-undang itu dibentangkan dalam kedua-dua Majlis Parlimen masih tidak muktamad selagi proses perundangan tidak lengkap.

Sekiranya situasi yang diperuntukkan oleh Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan berlaku dan persetujuan terhadap undang-undang itu hanya diperoleh daripada satu dewan sahaja, maka ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang sedia ada yang diletakkan mengikut keadaan iaitu, persetujuan daripada kedua-dua Majlis Parlimen telah diperoleh terhadap undang-undang itu perlu dipinda sebelum undang-undang tersebut dikemukakan untuk perkenan Yang di-Pertuan Agong.

Dalam perkara ini, Peraturan Mesyuarat 60A(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan Mesyuarat 96(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat memberi kuasa kepada Setiausaha Dewan masing-masing untuk membuat pindaan

11 Negeri Sembilan State Government, *Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Sembilan) 2003* https://fliphtml5.com/myaus/vabh/9._ENAKMEN_UNDANG-UNDANG_KELUARGA_ISLAM_%28NEGERI_SEMBILAN%29_2003/.

yang tidak melibatkan perubahan dasar dan maksud Rang Undang-undang itu sebelum suatu undang-undang itu diperkenankan oleh Yang di-Pertuan Agong dan diwartakan.

Peraturan Mesyuarat 60A(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara memperuntukkan perkara seperti yang berikut:

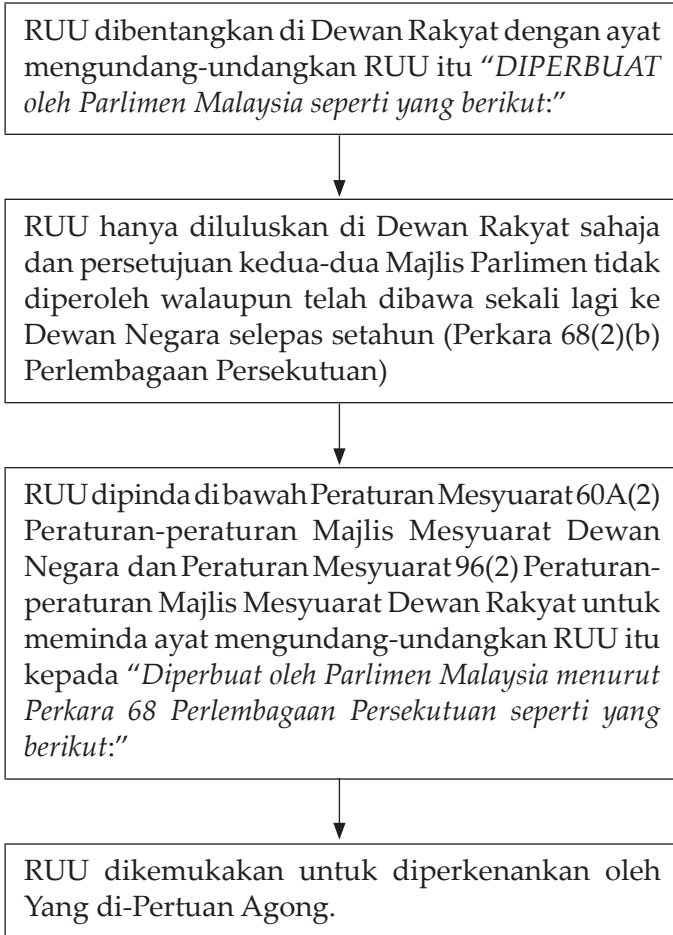
Pada bila-bila masa jua sebelum disiarkan Akta itu, Setiausaha, dengan berunding dengan Setiausaha Dewan Rakyat, boleh membetulkan kesilapan-kesilapan nahu dan ejaan dalam Akta itu atau sebutan yang berulang-ulang isinya atau sebutan-sebutan dalamnya atau tanda-tanda berhenti atau nota birai atau nota bahu dan pada membetulkannya itu bolehlah dibuat apa-apa penambahan, pemotongan atau penggantian apa-apa perkataan lain.;

dan Peraturan Mesyuarat 96(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat memperuntukkan perkara seperti yang berikut:

Pada bila-bila masa jua sebelum dikeluarkan Undang-undang itu, Setiausaha, dengan berunding dengan Setiausaha Dewan Negara, boleh membetulkan kesalahan-kesalahan tentang nahu dan kesalahan-kesalahan cap dalam Undang-undang itu, atau sebutan yang berulang-ulang isinya atau dalam sebutan-sebutan di dalamnya, atau tanda-tanda berhenti atau nota birai atau nota bahu dan pada membetulkannya itu bolehlah ditambahnya apa-apa perkataan atau dipotong atau diganti dengan perkataan lain..

Pindaan untuk mengubah peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang merupakan suatu pindaan yang bersifat editorial kerana pindaannya tidak menjejaskan dasar atau maksud asal suatu undang-undang itu. Maka, pindaan ayat mengundang-undangkan dalam suatu undang-undang itu boleh dilaksanakan di bawah Peraturan Mesyuarat 60A(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan Mesyuarat 96(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat.

Bagi memahami prosidur pindaan di bawah Peraturan Mesyuarat 60A(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan Mesyuarat 96(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat, carta alir pengemukaan undang-undang untuk diperkenankan oleh Yang di-Pertuan Agong serta peletakan ayat mengundang-undangkan suatu undang-undang adalah seperti yang berikut:

Kesimpulan

Secara ringkasnya, selaras dengan Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan dan bagi maksud mencerminkan persetujuan Dewan Negara dan Dewan Rakyat terhadap suatu RUU itu, ayat mengundang-undangan RUU boleh dirumuskan seperti yang berikut:

- (i) sekiranya suatu RUU itu dipersetujui oleh kedua-dua Dewan Negara dan Dewan Rakyat, maka peletakan ayat mengundang-undangan RUU itu ialah *“DIPERBUAT oleh Parlimen Malaysia seperti yang berikut:”*; namun,
- (ii) sekiranya RUU itu hanya diluluskan pada satu Majlis Parlimen sahaja dan persetujuan kedua-dua Majlis Parlimen tidak diperoleh

sebagaimana yang diperuntukkan di bawah Perkara 68 PP, maka ayat mengundang-undangan RUU itu ialah “Diperbuat oleh Parlimen Malaysia menurut Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan seperti yang berikut:”.

Penentuan peletakan ayat mengundang-undangan suatu RUU hanya dapat dibuat sekiranya situasi yang diperuntukkan oleh Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan berlaku. Oleh yang demikian, sekiranya situasi yang diperuntukkan oleh Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan berlaku, maka pindaan terhadap ayat mengundang-undangan suatu RUU bolehlah dibuat di bawah Peraturan Mesyuarat 60A(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara dan Peraturan Mesyuarat 96(2) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat.

Rujukan

Erskine May, *Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, 2019) pt 4, ch 26, para 26.9, 597.

Government of Indonesia, *Undang-Undang No. 60 Tahun 2024* <https://peraturan.bpk.go.id/Details/304399/uu-no-60-tahun-2024>.

Johor State Legislative Assembly, ‘Rang Undang-Undang / Enakmen’ <https://dewannegeri.johor.gov.my/rang-undang-undang-enakmen/>.

Lok Sabha, ‘The Bharatiya Nyaya Sanhita, 2024’ https://sansad.in/getFile/BillsTexts/LSBillTexts/Asintroduced/20_2024_LS_Eng28202470335PM.pdf?source=legislation.

Negeri Sembilan State Government, *Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Sembilan) 2003* [https://fliphtml5.com/myaus/vabh/9._ENAKMEN_UNDANG-UNDANG_KELUARGA_ISLAM_%28NEGERI_SEMBILAN%29_2003/Oxford Reference, ‘EnactingFormula’https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095750537#:~:text=Quick%20Reference,it%20the%20force%20of%20law](https://fliphtml5.com/myaus/vabh/9._ENAKMEN_UNDANG-UNDANG_KELUARGA_ISLAM_%28NEGERI_SEMBILAN%29_2003/Oxford%20Reference,%20%27EnactingFormula%27https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095750537#:~:text=Quick%20Reference,it%20the%20force%20of%20law).

Parliament of Canada, ‘The Legislative Process: Historical Perspective – United Kingdom’ https://www.ourcommons.ca/procedure/procedure-and-practice-3/ch_16_1-e.html#:~:text=A%20few%20years%20later%2C%20during,be%20altered%20without%20their%20consent.&text=The%20evolution%20of%20the%20role,Commons%20in%20the%20legislative%20process.&text=Once%20it%20had%20

been%20agreed,reading%2C%20were%20already%20firmly%20entrenched accessed 20 July 2025

Parliament of Singapore, 'Bills Introduced' <https://www.parliament.gov.sg/parliamentary-business/bills-introduced>.

Sarawak Government, *Sarawak Multimedia Authority Ordinance 2017* https://lawnet.sarawak.gov.my/lawnet_file/Ordinance/ORD_Sarawak%20Multimedia%20Authority%20Ord.%20%202017%20LawNet.pdf.

Three Two Square Sdn Bhd v Perbadanan Pengurusan Three Two Square and other appeals [2021] 3 MLJ 280 (CA)

Zaidi bin Kanapiah v ASP Khairul Fairoz bin Rodzuan and other cases [2021] 3 MLJ 759 (FC).

Kemampanan Pendidikan Malaysia semasa Era Pasca-Normal: Analisis Faktor, Kesan dan Tindakan dalam Isu-isu Pendidikan di Parlimen

The Sustainability of Malaysian Education during the Post-Normal Era: Analysis of Factors, Effects, and Action Issues in Malaysian Parliament

Muhammad Qhidir bin Mat Isa and Dr Zuraini Seruji***

Abstrak

Kajian ini bertujuan menganalisis secara tematik isu-isu pendidikan dalam usaha Malaysia memenuhi Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) 4: Pendidikan Berkualiti sepanjang era Pascanormal dalam konteks pendidikan. Kajian deskriptif kualitatif ini menggunakan instrumen Analisis Tematik Braun dan Clarke (2006) ke atas data teks 50 naskhah Penyata Rasmi Kamar Khas. Dapatan menunjukkan bahawa sebahagian besar isu pendidikan di Kamar Khas Parlimen adalah berkait dengan isu infrastruktur, diikuti oleh isu ketersediaan dasar dan keberkesanan program, isu bantuan kewangan kepada institusi pendidikan, serta dasar-dasar lain dalam pelbagai isu. Isu infrastruktur terbahagi kepada dua iaitu permintaan dan keperluan. Implikasi paling ketara mencirikan masalah kepadatan ialah bilangan kelas melebihi kapasiti bangunan sekolah, pengoperasian dua sesi, dan bilangan murid dalam kelas melebihi unjuran. Kerajaan didapati bersifat proaktif menerusi dua garis panduan untuk memenuhi permintaan dan keperluan berkait isu kesesakan. Tema isu pendidikan kedua paling ketara di Parlimen terkait

* Muhammad Qhidir Mat Isa merupakan Pegawai Pendidikan Pengajian Tinggi UNIMAS. Munsyi Muda Jabatan Perdana Menteri dan Munsyi Dewan (Bahasa) (Sastera) Dewan Bahasa dan Pustaka. Pelajar Sarjana Pendidikan Sains Pembelajaran Universiti Malaysia Sarawak. E-mel: qhidirisa@gmail.gov.my.

** Dr. Zuraini Seruji merupakan Timbalan Pengarah Pusat Pembangunan Pelajar UNIMAS, Ahli Tetap Jawatankuasa Bahasa Melayu Malaysia dan Pegawai Fokal UNIMAS, Pensyarah Kanan di Fakulti Pendidikan Bahasa dan Komunikasi dengan kepakaran bidang Bahasa Melayu, Linguistik Terapan, Psikolinguistik, Semantik, Sintaksis dan Linguistik Sejarah Bahasa Melayu. E-mel: szuraini@unimas.my.

ketersediaan dasar dan keberkesanan program-program pendidikan khusus bagi segmen kelompok marginal iaitu Orang Asli, kanak-kanak orang kurang upaya (OKU), pelarian dan warga tanpa dokumen dengan kebanyakan usul berkait isu ini menyuarakan pelbagai halangan yang dihadapi untuk mencapai akses pendidikan berkualiti. Dampak utama isu ini menyebabkan keterpinggiran kehadiran pelajar ke sekolah mahupun mendapat pekerjaan. Kerajaan didapati mempunyai ketersediaan serta kejelasan dari segi dasar dan program bagi mengatasi isu-isu kelompok ini. Walau bagaimanapun, dasar Malaysia tentang pelarian didapati masih menjadi halangan utama dalam memberikan akses pendidikan kepada kelompok ini. Bilangan usul paling rendah adalah bertemakan sistem pendidikan Malaysia pada peringkat antarabangsa – berkemungkinan mengindikasikan keperluan segera dan mendesak bagi menangani isu-isu lokal.

Kata Kunci: Parlimen Malaysia, isu pendidikan Pascanormal, kemampanan, inklusif, kesaksamaan, SDG, Orang Asli, pendidikan khas, warga tanpa dokumen

Abstract

The aim of this research is to conduct a thematic analysis of issues in the field of education in line with Malaysia's effort to achieve Sustainable Development Goal (SDG) 4: Quality Education throughout the Post-Normal phase. A descriptive-qualitative research design utilizing Braun and Clarke's (2006) thematic analysis instrument was used to analyze textual data of 50 Hansards from the Special Chamber. Findings showed that a significant portion of the issues in Malaysian education in Parliament post-COVID-19 is significantly related to the problem of infrastructure, followed by issues such as the availability of policies, effectiveness of programs, financial assistance afforded to educational institutions, and other policies on various issues. Infrastructure issues are divided into two: demand and need. The most obvious implications that indicating overcrowding problem are characterized by the number of classes exceeding the school's building capacity, the operation of two sessions, and the number of students in the class exceeding the projection. The government is found to be proactive in following two guidelines to meet each demand and overcome the overcrowding problem. The second most significant theme regarding the issue of education that was raised in Parliament is the availability of policies and the effectiveness of government programs conducted specifically for marginalized groups such as Orang Asli, disabled children, refugees, and

undocumented citizens, in which the vast majority of motions for this issue voice the various constraints faced in obtaining access towards quality education. The main effect of this issue is causing the marginalization of both school attendance and securing a job. The government was found to have the availability and clarity in terms of policies and programs to address the issues of this group. However, Malaysia's policies on refugees were found to still be a major obstacle in providing access to education for the group. The low number of motions made on the theme of Malaysia's education system at the international level may indicate an immediate need to address local issues.

Keywords: *Malaysian Parliament, post-normal education issues, sustainability, inclusiveness, equality, SDGs, Orang Asli, special educational needs, undocumented people.*

Pengenalan

Menurut Shamrahayu (2015), Ahli-ahli Parlimen, baik Kerajaan dan Pembangkang, membentuk institusi legislatif yang mempunyai tiga peranan utama iaitu: (i) mekanisme penyampai pendapat dan suara rakyat; (ii) penggubal dan pembahas undang-undang; dan (iii) mekanisme semak dan imbang ke atas pelaksanaan kuasa Eksekutif. Ketiga-tiga peranan dimainkan melalui beberapa saluran semasa persidangan antaranya pertanyaan-pertanyaan Parlimen, pengemukakan usul, rang undang-undang, mahupun melalui saluran Jawatankuasa Tetap Parlimen iaitu Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara dan Jawatankuasa Pilihan Parlimen.¹

Selain melindungi konsep *tripartite* melalui konsep 'Menteri bertanggungjawab kepada Parlimen atas tindakan kementerian masing-masing',² Parlimen turut menjadi medan wakil-wakil rakyat menyuarakan kesusahan, masalah dan ketidakadilan,³ serta kongres perundingan antara hujah-hujah pelbagai pihak.⁴ Pelbagai kajian telah membuktikan keberkesanan Parlimen sebagai platform untuk membawa

1 Mydin, N. M. B., & Sabaruddin, J. S. H. (2018). Suatu Kajian Perbandingan: Pertanyaan-Pertanyaan Bagi Jawab Lisan Oleh Menteri-Menteri Dan Pertanyaan-Pertanyaan Menteri di Dewan Rakyat (2018), 3(1), *Sains Insani*.

2 Ibid.

3 J. Blondel, *Comparative Legislatures* (New Jersey, Prentice-Hall, 1973).

4 J.S. Mill, *Considerations on Representative Government* (United Kingdom, Parker, Son and Bourn, 1861).

isu-isu rakyat, antaranya ialah Muhammad et al., (2024), Awal et al., (2021) dan Aziz et al., (2023).

Muhammad et al., (2024) menemukan keberkesanan ahli parlimen wanita sebagai 'aktor kritikal' mendepani ketekalan politik Malaysia yang bersifat patriarki.⁵ Meskipun tanpa *critical mass* dengan jumlah kumulatif hanya pada kadar 10.36%, kelompok ini membentuk suara sebanyak 57% dalam isu-isu wanita terutama isu ekonomi, pekerjaan, serta kebajikan kanak-kanak. Kajian korpus leksikal Awal et al., (2021) meneliti tentang isu-isu dikotomi penggunaan lexis *halal* dan *haram* dalam perbahasan Parlimen. Awal et al., (2021) mendapati, terdapat kearbitrarian penggunaan kedua-dua lexis dalam pelbagai isu seperti domain ekonomi, domain makanan, domain ubatan dan kosmetik, domain tenaga kerja, serta domain gaya hidup. Aziz et al., (2023) mengkaji tentang respons Ahli-ahli Parlimen semasa peristiwa pemisahan Singapura dari Malaysia. Kajian tersebut mendapati bahawa isu besar penyingkiran Singapura dari Malaysia berpunca daripada polarisasi ekonomi antara Singapura dan negeri-negeri lain, ancaman idea antinasionalisfeudal melalui gerakan *Malaysian Malaysia*, serta pengaruh propaganda media eletronik dan bercetak terhadap kepimpinan Tunku.⁶

Pun begitu, isu-isu di atas kebanyakannya diperoleh daripada sumber persidangan Dewan Rakyat dan Dewan Negara. Pada 16 Mei 2016, satu lagi persidangan dicadangkan namun bersifat tertutup, terkhusus, dan diasingkan daripada dua persidangan utama iaitu Dewan Rakyat dan Dewan Negara. Persidangan yang dinamakan Kamar Khas ini diperkenalkan semasa tempoh Tuan Yang di-Pertua penggal ke-12, Tan Sri Datuk Seri Panglima Pandikar Amin Mulia yang mengabsahkan persidangan ini melalui keputusan Jawatankuasa Peraturan-peraturan Mesyuarat, Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat. Jawatankuasa tersebut pada 7 April 2015, meminda Peraturan Mesyuarat 13, 14, 16, 17, 18, 22, dan 24 serta memasukkan Peraturan Mesyuarat baharu iaitu 14A dan 24A Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat, bagi membolehkan satu persidangan baharu berlangsung bersesama dengan persidangan Dewan Utama.

5 Azmi, Z. Discoursing Women's Political Participation Towards Achieving Sustainable Development: The Case of Women in Parti Islam Se-Malaysia (PAS), (2020) 38, *Kajian Malaysia: Journal of Malaysian Studies*.

6 Aziz, H., Husin, H., & Noor, S. F. M. "Perbahasan Ahli Parlimen Malaysia Terhadap Usul Pemisahan Singapura Dari Persekutuan Malaysia", (2023), 52(1) *Malaysia dari segi Sejarah*.

Objektif Kamar Khas ditubuhkan untuk membahaskan dua jenis usul iaitu:

- (i) ucapan berkenaan dengan apa-apa perkara tadbir dalam tanggungan kerajaan di bawah Peraturan Mesyuarat 17;
- (ii) perkara tertentu berkepentingan orang ramai di bawah.⁷

Dari segi kuorum, persidangan mesyuarat Kamar Khas perlu sekurang-kurangnya dihadiri oleh tiga orang Ahli Dewan Rakyat iaitu Tuan Yang di-Pertua, seorang ahli yang mengeluarkan usul; dan seorang ahli kerajaan, yang akan menjawab usul yang dikemukakan oleh Ahli-ahli Parlimen. Dari segi tempoh masa persidangan, Kamar Khas boleh bermesyuarat sebilangan masa yang ditentukan oleh Tuan Yang di-Pertua. Dari segi kepengurusan, mesyuarat Kamar Khas bersifat fleksibel iaitu menurut Peraturan Mesyuarat 5, *“pada bila-bila masa Kamar Khas bersidang, Tuan Yang di-Pertua boleh meminta seseorang Ahli mempengerusikan Kamar Khas buat sementara ...”*.⁸ Ahli-ahli yang mempengerusikan mesyuarat mempunyai kuasa-kuasa setaraf Tuan Yang di-Pertua. Mana-mana Ahli Parlimen yang ingin membawa usul ke dalam persidangan ini, boleh mengemukakan usul sebagai Perkara Tadbir Kerajaan di bawah Peraturan Mesyuarat 17 atau Perkara Tadbir Kerajaan di bawah Peraturan Mesyuarat 18.⁹ Pada 27 Februari 2024, Jawatankuasa Peraturan-peraturan Mesyuarat, Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat sekali lagi meminda Peraturan Mesyuarat 16(1)(c) untuk membenarkan Perkara Tadbir Kerajaan yang disebut sebagai *“Penerangan Oleh YB Menteri”* di Jabatan Perdana dibenarkan untuk disampaikan di Kamar Khas.¹⁰

Hassan et al., (2022) berpandangan, penerapan elemen inklusiviti dalam Kamar Khas dilakukan antaranya dengan menangani permasalahan seperti bantahan Ahli-ahli Parlimen Pembangkang melalui Peraturan Mesyuarat 18, yang tidak dapat dijawab oleh Menteri seperti kes Ahli Parlimen Tumpat.^{11 12} Kedudukan Kamar Khas adalah setaraf dari segi protokol dan status dengan *August House*.¹³ Konsep persidangan khas,

7 KKDR Deb 16 Februari 2016, Bil 1, 1-2.

8 Peraturan-Peraturan Mesyuarat Dewan Rakyat, PM 5.

9 Ibid.

10 KKDR Deb 27 Februari 2024, Bil 1, 15.

11 DR Deb 27 Mac 2014, Bil 12, 125.

12 M.F. Rashid, REFSA Briefing Paper 5 - Reformasi Parlimen: Tinjauan Tiga Tahun Penubuhan Kamar Khas di Malaysia (Kuala Lumpur, REFSA, 2020).

13 Ibid.

terhad, alternatif, dan berasingan daripada Dewan Rakyat membolehkan perbincangan berlaku secara berkesan dan paling penting, memberikan tempoh masa secukupnya kepada Ahli Parlimen untuk membangkitkan soalan dan dijawab juga dengan masa yang cukup jelas oleh wakil kementerian.^{14 15}

Menurut Hassan et al., (2022), pengenalan Kamar Khas yang diadaptasi daripada model *The Federation Chamber Parliament of Australia* ialah platform alternatif di bawah usaha Reformasi Parlimen selari dengan kehendak Matlamat SDG 16 iaitu Keberkesanan dan Kebertanggungjawab Institusi supaya berorientasikan inklusiviti, bermatlamatkan keamanan serta berkeadilan kepada semua.¹⁶ Ia juga merupakan sebahagian langkah Reformasi yang turut digerakkan dari pelbagai sudut antaranya peranan ahli politik veteran (Liew & Rashid, 2022) yang membawa kepada perubahan seperti pengenalan sistem Jawatankuasa Pilihan Khas Dewan Rakyat (Saari, 2023) serta pengenalan Pertanyaan-Pertanyaan Bagi Jawab Lisan oleh Menteri-Menteri dan Pertanyaan-Pertanyaan Menteri (Mydin & Sabaruddin, 2018).

Selain membentuk langkah-langkah Reformasi ke arah mencapai beberapa Matlamat Pembangunan Mampan, Parlimen turut merupakan platform terbaik bagi menilai keberkesanan program dan ketercapaian matlamat-matlamat tersebut oleh setiap negara. Dalam hal ini, Kostakis et al., (2024) mendapati, dalam pada penggubal dasar menumpukan kepada kemampuan dan kelestarian alam sekitar, isu lain di bawah kemampuan seperti partisipasi wanita sebagai penggubal ternyata masih perlu diberi perhatian.

Datta & Rabbany (2016) mendapati, Parlimen Bangladesh ialah institusi strategik menjuarai gagasan SDG dalam pelbagai bidang. Peranan Parlimen antaranya memastikan sumber kewangan bagi program-program SDG disalurkan dengan tepat, mencukupi dan digunakan secara berhemah, menyemak dasar-dasar sedia ada supaya selari dengan SDG, menjadi platform penilaian ketercapaian matlamat SDG oleh setiap agensi Eksekutif, menemukan ruang dan peluang kepada pelbagai agensi Esekutif untuk saling bekerjasama mencapai matlamat

14 Kamles Kumar. Parliament Convenes Special Chamber For First Time. *Malay Mail* (Kuala Lumpur, May 16, 2016).

15 Liew, C. T., & Rashid, M. F. M. Lim Kit Siang dan Reformasi Parlimen Malaysia: Lim Kit Siang and Parliamentary Reform. (2022), 2, *Journal of the Malaysian Parliament*.

16 Hassan, M. S., Hed, N. M., & Kamilan, I. H. (2022). Parliamentary Reforms and Sustainable Development Goals (SDG): The Way Forward For An Inclusive And Sustainable Parliament. (2022), 28(4), *The Journal of Legislative Studies*.

SDG, menyediakan ruang kepada partisipasi organisasi sivil, ahli akademik, pemain industri untuk bersama-sama menyumbang peranan dan paling utama, membentuk sinergi antara seluruh parti politik untuk menyumbang kepada ketercapaian matlamat SDG.

Walau bagaimanapun, terdapat beberapa kelompokan kajian-kajian Parlimen Malaysia dilihat amat aktif dalam usaha Reformasi Parlimen, terutama meletakkan institusi ini sebagai mekanisme semak imbang, prestasi bagi dasar dan program Kerajaan, didapati kajian-kajian-kajian sedia ada hanya menumpukan persumberan kepada sumber Dewan Negara, Dewan Rakyat dan prosiding Jawatankuasa Parlimen. Belum ada kajian meneliti keberkesanan Kamar Khas sebagai saluran alternatif mengangkat isu berkepentingan orang ramai, termasuklah isu pendidikan. Selain itu, sejak pengenalan Kamar Khas pada 16 Mei 2016 yang telah berjaya mempersidangkan ratusan isu berkepentingan segera dan berkepentingan awam, belum ada kajian yang meneliti keberkesanan Kamar Khas khusus dalam membincangkan isu-isu pendidikan.

Di samping itu, banyak kajian mengindikasikan bahawa wujud pelbagai masalah termasuklah isu-isu pendidikan yang mengubah sebahagian besar navigasi dasar, strategi dan program pendidikan di beberapa negara¹⁷¹⁸ termasuklah Malaysia. Pun begitu, didapati bahawa belum ada kajian yang membincangkan tentang isu-isu pendidikan dalam era Pasca-Normal, bersumberkan platform perwakilan rakyat tertinggi, iaitu Parlimen.

Oleh sebab itu, kajian ini bertujuan untuk meneliti keberkesanan Kamar Khas sebagai antara usaha Reformasi untuk menyuarakan dan menangani isu-isu pendidikan setelah era endemik.

Persoalan tersebut ingin dicapai dalam dua bentuk objektif iaitu;

- (i) mengenal pasti isu-isu pendidikan dan kaitan dengan kemampanan yang dibahaskan dalam Kamar Khas dalam tempoh pasca-COVID-19 Kamar Khas;
- (ii) menganalisis secara mendalam isu-isu pendidikan dan kaitan dengan kemampanan dari segi faktor, kesan, dan tindakan bagi menangani isu-isu yang telah dikenal pasti.

17 Block, T., Goeminne, G., & Van Poeck, K. Balancing The Urgency And Wickedness Of Sustainability Challenges: Three Maxims For Post-Normal Education. (2018), 24(9), *Environmental Education Research*.

18 Hauge, K. H., & Barwell, R. Post-normal science and mathematics education in uncertain times: Educating future citizens for extended peer communities. *Futures*, (2017), 91, *Futures*.

Kajian literatur

Kajian bertemakan Matlamat Pembangunan Mampan atau *Sustainable Development Goals* (seterusnys SDG) dengan latar Parlimen Malaysia dilakukan oleh Hassan et al., (2022). Kajian ini meneliti peranan Parlimen Malaysia selaku institusi legislatif untuk berpartisipasi dalam ketercapaian matlamat SDG dari segi penggubalan dasar-dasar dan sebagai badan penyemak prestasi jabatan dan agensi kerajaan. Dari persoalan tersebut, terdapat tiga objektif dikenal pasti iaitu: (i) meneliti apakah peranan Parlimen sebagai institusi pempromosi Agenda 2030 dan SDG?; (ii) mengapa perlunya reformasi Parlimen; dan (iii) bagaimanakah SDG dicapai melalui dasar reformasi Parlimen? Reka bentuk kajian ialah kajian deskriptif kualitatif menggunakan instrumen analisis iaitu etnografi keparlimenan (*ethnography parliamentary*). Dengan instrumen tersebut, kajian ini mengumpulkan data-data berbentuk teks iaitu laporan daripada persidangan Parlimen yang menyentuh tentang tema Agenda 2030 dan SDG dari tahun 2019 hingga 2022 Dengan kaedah berkonsepkan etnografi keparlimenan, para pengkaji mengumpul data dengan cara memerhatikan perbincangan, forum, pertemuan fomal dan tidak formal, serta temu bual antara Ahli Parlimen Kerajaan dengan media. Triangulasi data dilakukan dengan menganalisis teks primer iaitu Penyata Rasmi (*Hansard*), laporan prosiding Jawatankuasa Parlimen serta sumber sekunder daripada buku iaitu jurnal akademik dan penerbitan di laman sesawang jabatan dan agensi kerajaan. Data dianalisis secara tematik.

Dapatan utama kajian ialah Parlimen sebagai badan legislatif tertinggi mempunyai kedudukan paling strategik bagi mencapai Agenda 2030 dan SDG. Peranan utama yang boleh disumbangkan adalah dengan menjadi platform untuk melibatkan serta memfasilitasikan semua pemegang taruh baik agensi kerajaan, pertubuhan sivil, dan pakar bidang subjek terutama semasa menggubal atau meminda dasar atau rang undang-undang. Peranan ini berselari dengan SDG ke-16 dan ke-17. Kedua, penglibatan aktif Malaysia pada peringkat antarabangsa dengan menandatangani Deklarasi Universal tentang Demokrasi, menganggotai *Inter-Parliamentary Union*, serta *The Commonwealth Parliamentary Association* (CPA) – memerlukan negara segera mengimplimentasikan saranan Reformasi Demokrasi Global oleh CPA. Beberapa langkah strategik boleh dilakukan antaranya dengan meningkatkan peranan Pembangkang, menggubal polisi kebebasan memperoleh maklumat

Parlimen serta memberikan penekanan terhadap kualiti rang undang-undang diluluskan.¹⁹

Walau bagaimanapun, kajian Hassan et al., (2022), tidak meneliti secara mendalam peranan Kamar Khas sebagai platform isu-isu berkait SDG. Penelitian tema SDG dalam usaha berterusan reformasi Parlimen pula hanya diteliti dengan merujuk kepada Matlamat ke-16 dan ke-17, iaitu tentang peranan institusi dan kolaborasi global. Selain itu juga, kajian hanya menyebut tentang kaedah etnografi Parlimen tetapi tidak menyatakan instrumen yang digunakan dalam analisis tematik.

Manakala, kajian Abidin & Jan (2022) bertajuk “*A Pragmatic Analysis of Responses in Malaysian Parlimanetary Discourse*”²⁰ meneliti kemahiran navigasi isu dalam tema faktor, kesan, dan tindakan antara pihak kerajaan dengan pembangkang. Menerapkan tiga model utama disiplin Linguistik-Pragmatik iaitu *Framework of Respons* oleh Harris (1991), *Notion of Implicator* oleh Thomas (1995), dan *Dimension of Resistance* oleh Clayman (2001), kajian tekstual ini menumpukan kepada analisis kandungan (*content-analysis*) bagi menjustifikasikan fenomena kebahasaan iaitu “merespons” sebagai antara kaedah navigasi isu oleh Ahli-ahli Parlimen.

Mengguna pakai empat set dokumen Penyata Rasmi, kajian ini merumuskan bahawa terdapat tiga jenis pilihan merespons ketara yang diguna pakai oleh Kerajaan bagi menjawab soalan dalam beberapa isu oleh Pembangkang antaranya Jawapan Langsung (*Direct Answer*), Jawapan Tidak Langsung (*Indirect Answer*) dan yang paling menarik ialah pilihan ketiga, iaitu jenis respons yang dinamakan sebagai Jawapan Berhelah (*Evasive Answer*). Ketiga-tiga pilihan ini ada motif-motif distingtif yang menjadikan satu-satu opsyen adalah relevan bagi Menteri dan Timbalan Menteri semasa merespons kepada isu-isu diajukan. Antara pola yang dikesan adalah ketika berhadapan dengan isu kepentingan bumiputera, strategi Jawapan Berhelah sangat ketara digunakan berbanding Jawapan Langsung dan Jawapan Tidak Langsung.

Tuntasnya, Bahasa Berhelah (*Evasive*) berdasarkan kepada ketidakpatuhan (*non-observance*) kedua-dua model oleh Grice (1975) dan Clayman (2001;2012), didapati menjadi kaedah terbaik dalam menyoal dan menjawab isu-isu yang diutarakan oleh Ahli-ahli Parlimen. Bentuk-

19 Staddon, A. Recommended Benchmarks For Democratic Parliaments. Fourteenth Workshop Of Parliamentary Scholars And Parliamentarians (2019, Wroxton Papers, Oxfordshire July 2019).

20 N.Z. Abidin, & J.M. Jan, “A Pragmatic Analysis Of Responses In Malaysian Parliamentary Discourse” (2022) 4(2) *Journal Of Pragmatics Research*.

bentuk Bahasa Berhelah yang bertentangan Maksim-maksim Kerjasama Grice (1975) adalah seperti;

- (i) Mengelak jawapan berbentuk tindakan, tetapi hanya memberikan bujukan jaminan;
- (ii) Mengakui permasalahan tanpa ingin menangani isu berbangkit;
- (iii) Menyatakan langkah terdahulu telah diambil untuk menangani permintaan;
- (iv) Menolak kebertanggungjawaban kepada pihak lain; dan
- (v) Menolak total seluruh Prinsip Kerjasama Grice.

Walaupun kajian ini berhasil menemukan bentuk-bentuk Bahasa Berhelah dari segi gaya bahasa yang diamalkan oleh Ahli-ahli Parlimen, namun, ia tidak menjurus kepada pemahaman isu-isu yang diajukan dalam interaksi-interaksi yang berlaku.

Metodologi kajian

Reka bentuk kajian ialah deskriptif kualitatif. Data yang dianalisis pula merupakan jenis teks, iaitu 50 set Penyata Rasmi (*Hansard*) Kamar Khas. Cakupan isi kandungan perbahasan meliputi dua jenis usul yang berikut;

- (i) Ucapan Di Bawah Usul Berkenaan Perkara Tadbir Kerajaan [P.M. 17];
- (ii) Usul Perkara Tertentu Berkenaan Kepentingan Orang Ramai Yang Berkehendak Disegerakan Di Bawah P.M. 18(1)
- (iii) Penerangan Oleh YB Menteri Di Jabatan Perdana Menteri Di Bawah Peraturan Mesyuarat 16(1)(c):

Konsep Penyata Rasmi (*Hansard*) menurut May (2004)²¹ secara ringkas bermaksud; “*leaves nothing that adds to the meaning of the speech or illustrates the arguments*”. Oleh sebab itu, proses mengekstrak dan migrasi tajuk-tajuk usul dilakukan secara verbatim daripada korpus Penyata Rasmi.

Proses pengumpulan data diperoleh daripada laman sesawang Parlimen Malaysia, seksyen Penyata Rasmi Kamar Khas.²² Dokumen

21 T.E. May, *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (23rd edn, Butterworths, LexisNexis UK, 2004).

22 Lihat <<https://www.parlimen.gov.my/hansard-dewan-khas.html?uweb=dr&arkib=yes>>.

ini terbuka kepada akses umum. Proses analisis data adalah dengan memuat turun Penyata-Penyata Kamar Khas yang mempunyai usul berkenaan pendidikan. Tajuk-tajuk berkenaan dikenal pasti dan dikategorikan kepada beberapa tema utama. Di bawah tema utama, pecahan lanjutan dikenal pasti dan dilakukan pengkelasan fasa kedua. Bagi objektif kedua, analisis kandungan (*content analysis*) dilakukan ke atas 23 dokumen Penyata-Penyata Kamar Khas untuk mengenal pasti data-data yang menjelaskan tentang faktor, kesan dan tindakan-tindakan oleh pihak kerajaan usul-usul yang telah dikenal pasti dan dikategorikan. Triangulasi data juga dilakukan dengan menyemak sumber-sumber sekunder seperti jurnal akademik, laporan akhbar, dan terbitan-terbitan agensi kerajaan. Data dibentangkan dalam bentuk jadual dan huraian.

Dapatan dan perbincangan

Tema-tema isu pendidikan dan kaitan dengan kemampanan Pasca-COVID-19

Jadual 1: Tema infrastruktur institusi pendidikan

Kluster	Tajuk Isu-isu Berkait Infrastruktur Institusi Pendidikan	Tarikh
Pembinaan	1. Cadangan Mewujudkan Maktab Rendah Sains MARA (MRSM) Jerantut	12/12/2024
	2. Status Sekolah Kebangsaan Chuping, Perlis	25/03/2024
	3. Merealisasikan TVET Tahfiz di Jerantut melalui ADTEC	19/03/2024
	4. Cadangan Mewujudkan Kolej Kemahiran Berasaskan Pertanian di Parlimen Parit Buntar	28/11/2023
	5. Cadangan Mewujudkan Sekolah Baharu Di Parlimen Paya Besar	16/11/2023
	6. Rancangan Membina atau Mengiktiraf Sekolah Sukan Kebangsaan di Sarawak	02/11/2023
	7. Pembinaan Sekolah Rendah dan Sekolah Menengah di Bandar Seri Botani	31/10/2023
	8. Isu Pendidikan di Parlimen Mersing	17/10/2023
	9. Keperluan Membina Politeknik Kota Belud, Sabah	15/06/2023
	10. Bangunan Baharu bagi SK Kampung Tengah, Kuala Sungai Baru, Melaka	07/06/2023
	11. Keperluan Membina Sekolah di Bandar Tasik Puteri dan di Kota Puteri	23/05/2023
	12. Status Pembinaan Bangunan SMK Nabalu	23/5/2023
	13. Peruntukan Kewangan Membina Semula Bangunan Gantian SK Jelai 2 (F) Gemas	06/10/2022
	14. Cadangan Membina Sekolah Berasrama Penuh (SBP) di Gemas, Negeri Sembilan	15/03/2022

Kluster	Tajuk Isu-isu Berkait Infrastruktur Institusi Pendidikan	Tarikh
Pembinaan	15. Apakah Status Sekolah Kebangsaan Danau Perdana yang Terbengkalai Lebih 16 Tahun di Taman Danau Desa di Kuala Lumpur	09/11/2021
	16. Cadangan Tapak Sekolah yang Baharu bagi Sekolah Menengah Agama Al-Khairiah, Segamat	02/11/2021
	17. Pusat Latihan Berasrama bagi Archagar Tempatan	15/09/2021
	18. Pembinaan Sekolah Kebangsaan Baharu: SK Bukit Sentosa 2	16/12/2020
	19. Kelewatan Pembinaan Sekolah Menengah Kebangsaan Jalan Sungai Besi dan Sekolah Kebangsaan Taman Pelangi, Semenyih	06/08/2020
	20. Peruntukan untuk Pembangunan Sekolah di Bukit Bendera	06/08/2020
	21. Cadangan Pembangunan Sekolah Menengah Sungai Paoh	27/07/2020
	22. Kelewatan Kelulusan bagi Cadangan Perpindahan Tapak SJK(T) Ladang Changkat Salak (ABD4116) ke Tapak Baru	20/07/2020
	23. Pembinaan Sekolah Kebangsaan Baharu: SK Bukit Sentosa 2	16/12/2020
	24. Peruntukan untuk Pembangunan Sekolah di Bukit Bendera	06/08/2020
	25. Cadangan Pembangunan Sekolah Menengah Sungai Paoh	27/07/2020
Penyelenggaraan	1. Bekalan Kerusi dan Meja untuk Sekolah-sekolah di Melaka Tengah	13/08/2020
	2. Jejantas Pejalan Kaki dan Motosikal di Hadapan Sekolah Kebangsaan Pusat Chabang Tiga	04/04/2023
	3. Baik Pulih Kerosakan Struktur Kantin Sekolah Kebangsaan Seri Kuala	06/11/2023
Dasar Infrastruktur	1. Jawatankuasa bagi Mengenal Pasti Sekolah Daif di Sabah	03/03/2022
	2. Keselamatan Pelajar di Pedalaman Sabah yang Berjalan Kaki ke Sekolah	26/06/2024

Daripada Jadual 1, tema infrastruktur merupakan isu yang paling kerap dibawa oleh ahli Parlimen ke Kamar Khas untuk dijawab secara khusus serta teliti dengan peruntukan masa yang sepadan oleh Menteri atau Timbalan Menteri. Kluster pembinaan menunjukkan kekerapan paling tinggi iaitu 30 kali dibawa berbanding 35 isu infrastruktur seperti penyelenggaraan dan dasar infrastruktur. Dalam kluster pembinaan, didapati permintaan paling ketara menjurus kepada pembinaan infrastruktur peringkat pendidikan asas iaitu sekolah rendah dan menengah. Selain itu, terdapat juga permintaan bagi institusi aliran

khas iaitu TVET, SBP, MRSM, pusat latihan kebudayaan, dan Sekolah Jenis Kebangsaan. Selain prasana pendidikan asas, permintaan turut disuarakan bagi membina institusi peringkat pendidikan tinggi seperti politeknik dan kolej. Dari segi lokaliti, permintaan untuk membina institusi pendidikan berlaku baik bagi kategori Parlimen bandar mahupun luar bandar.

Masalah penyelenggaraan ialah masalah kedua tertinggi bagi kluster pembinaan dengan isu-isu seperti penyelenggaraan bangunan sebagai isu utama, selain isu-isu keperluan kelengkapan perabot. Didapati juga, di bawah kluster infrastuktur, ahli parlimen juga memohon penjelasan Kementerian Pendidikan dari segi tumpuan dasar serta pelaksanaan projek-projek bagi menangani masalah infrastrukur di negeri Sabah.

Jadual 2: Tema dasar dan program pendidikan

Kluster	Tajuk Usul Berkaitan Dasar dan Program Pendidikan	Tarikh
Dasar Kurikulum	1. Dasar Kerajaan Mengenai UEC	10/11/2020
	2. Perlukah Dua Aliran Berbeza, STPM dan Matrikulasi	18/11/2021
	3. Pedagogi Keusahawanan Menyinari Masa Depan Murid Berkeperluan Khas	10/03/2022
	4. Isu Keciciran dan Kegagalan Menguasai Pembelajaran Murid Orang Asli, Pulau Indah, Klang	15/03/2022
	5. Kualiti Pendidikan Prasekolah	24/03/2022
	6. Awal dan Rehabilitasi bagi Kanak-Kanak Berkeperluan Khas	19/07/2022
	7. Penguasaan 3M (Membaca, Menulis & Mengira) untuk Pelajar di Parlimen Masjid Tanah	06/11/2023
	8. Akses Pendidikan Pelarian Palestin dan Lain-lain di Malaysia	30/11/2023
	9. Program Pendidikan Khas Integrasi	10/03/2022
	10. Perlaksanaan Dasar ‘Time-Based’ Wajib bagi Penyelenggara Sekolah	04/07/2024
	11. Peluang Pendidikan untuk Warga Tanpa Dokumen Sah	11/07/2024
	12. Pendigitalan Sistem Pendidikan	4/07/2024
Dasar Peperiksaan	1. Isu Pelajar Lulusan Sijil Pelajaran Malaysia (SPM) dengan Keputusan 10A ke atas Gagal Mendapat Tempat di Matrikulasi	11/07/2024
	2. Masalah Calon Peperiksaan SPM 2021 Menghadapi Kertas Ujian Lisan dan Mendengar Bahasa Malaysia dan Bahasa Inggeris Serta Kertas Amali <i>Chemistry</i> , <i>Physics</i> dan <i>Biology</i>	05/10/2021
	3. Memohon untuk Semakan Semula Mata Pelajaran Sejarah sebagai Subjek Wajib Lulus Peringkat SPM	20/07/2022

Kluster	Tajuk Usul Berkaitan Dasar dan Program Pendidikan	Tarikh
Dasar Pengajian Tinggi	1. Program Ijazah Sarjana Muda untuk Universiti Malaysia Sabah (UMS) Kampus Sandakan	07/12/2020
	2. Penambahan Program Ijazah Sarjana Muda di Universiti Malaysia Sabah (UMS) Kampus Sandakan	07/12/2020
Dasar Lain-lain	1. Isu Pegawai Pendidik Terlibat dalam Video Politik	09/12/2021
	2. Kesejahteraan Kanak-Kanak dalam Tahanan di Depoh Tahanan Imigresen dan Program Rintis <i>Alternatives to Detention</i> (ATD)	08/12/2021
	3. Isu Kesalahan Jenayah: Kes Buli Zulfarhan Osman (UPNM)	25/11/2021
	4. Penawaran Latihan Guru Bahasa Kadazandusun di IPG Kent, Tuaran	06/10/2022
	5. Kes Kemalangan Maut Pelajar Sekolah Dilanggar Van Sekolah yang Dinaiki	25/07/2022
	6. Isu <i>Brain Drain</i> Khususnya di Negeri Johor	29/03/2023
	7. Inisiatif TVET Collaboration Hub (TCH)	15/11/2023

Isu dasar merupakan tema kedua tertinggi yang didapati kerap dibawa oleh ahli parlimen ke Kamar Khas. Berdasarkan Jadual 2, tema Dasar dan Program Pendidikan didapati mempunyai pola kerencaman isu di bawah tema ini berbanding tema Infrastruktur. Di bawah tema ini, terdapat empat kluster iaitu Dasar Kurikulum, Dasar Peperiksaan, Dasar Pengajian Tinggi serta Dasar Lain-lain. Berdasarkan hasil pengklusteran, didapati Dasar Kurikulum merupakan bentuk soalan yang paling ketara ditanya oleh Ahli-ahli Parlimen, diikuti oleh dasar-dasar dalam beberapa isu berbeza, dasar kerajaan dalam peperiksaan serta Dasar Pengajian Tinggi. Pola kerencaman dibuktikan dengan Ahli-ahli Parlimen didapati mengangkat usul yang menuntut penjelasan kerajaan tentang dasar dan program bagi menangani segmen marginal seperti Orang Asli, kanak-kanak OKU, pelarian Palestin, serta warga tanpa dokumen terkait soal pendidikan. Hal ini mengindikasikan bahawa wakil-wakil rakyat sedar akan pentingnya nilai inklusif dalam dasar dan program pendidikan.

Selain itu, pola kepelbagaian dimensi isu turut dikesan dengan melihat kepada kerencaman persoalan tentang dasar kerajaan terhadap isu integriti warga pendidik, isu buli, kebajikan kanak-kanak di depoh tahanan, latihan perguruan, kemalangan melibatkan pelajar TVET, serta respons kerajaan dari segi dasar berkaitan penghijrahan cendekiawan.

Jadual 3: Tema bantuan kewangan

Kluster	Tajuk Usul Berkaitan Tema Bantuan Kewangan	Tarikh
Bantuan Kewangan	1. Pemberian Geran Sekolah Agama Rakyat	09/12/2021
	2. Bantuan yang Diperoleh Mahasiswa di Institut Pengajian Tinggi (IPT)	08/12/2021
	3. Perkembangan Dana Khas RM30 Juta bagi Sekolah Jenis Kebangsaan Tamil (SJKT)	25/11/2021
	4. Peruntukan untuk Kolej Universiti Tunku Abdul Rahman (KUTAR)	06/10/2022
	5. Peruntukan Penyelenggaraan RM50 Juta untuk SJKC dan SJKT	25/07/2022
	6. Peruntukan RM50 Juta Bagi Penyelenggaraan SJKT	29/03/2023
	7. Peruntukan Utiliti untuk Sekolah Bantuan Kerajaan (SBK)	15/11/2023

Berdasarkan Jadual 3, didapati bahawa kebanyakan soalan diangkat di bawah tema Bantuan Kewangan berkait dengan permohonan bantuan kewangan bagi sekolah-sekolah vernakular seperti SJKT, SJKC, dan SBK. Hal ini dibuktikan dengan empat daripada tujuh usul di bawah tema ini berkait dengan bantuan aliran vernakular. Di bawah tema ini juga, terdapat permohonan daripada Ahli Parlimen terhadap isu peruntukan kewangan bagi IPTA dan IPTS seperti KUTR. Terdapat satu usul mengenai permohonan bagi sekolah aliran agama.

Jadual 4: Tema Permasalahan dalam Sistem Pendidikan

Kluster	Tajuk Usul Berkaitan Permasalahan Dalam Sistem Pendidikan	Tarikh
Permasalahan Lain-lain	1. Isu Kekurangan Guru	23/11/2023
	2. Isu Pengajaran dan Pembelajaran Pelajar Kolej Vokasional	16/11/2020
	3. Isu Akreditasi Penuh oleh MQA Kepada Program-program yang Ditawarkan di Kolej Vokasional	04/11/2020

Merujuk kepada Jadual 4, di bawah tema Permasalahan dalam sistem Pendidikan, terdapat tiga isu yang diutarakan iaitu kekurangan guru, masalah pedagogi bagi pelajar-pelajar di kolej vokasional, serta masalah akreditasi oleh agensi penarafan terhadap program-program yang ditawarkan oleh institusi TVET.

Jadual 5: Tema sistem pendidikan Malaysia pada peringkat global

Kluster	Tajuk Usul Berkaitan Sistem Pendidikan Malaysia pada Peringkat Global	Tarikh
Pendidikan Malaysia & Global	1. Laporan Bank Dunia Berkenaan Taraf Pendidikan di Malaysia	23/11/2023
	2. Solidariti Malaysia untuk Mahasiswa Palestin	16/11/2020

Merujuk kepada Jadual 5, didapati terdapat dua usul berkait dengan isu sistem pendidikan Malaysia pada peringkat antarabangsa. Pertama ialah isu mengenai Laporan Bank Dunia iaitu *Bending Bamboo Shoots: Strengthening Foundational Skills*. Isu kedua pula berhubung peranan Malaysia dalam membantu kelompok mahasiswa Palestin yang belajar di Malaysia, dari segi kewangan dan kuota.

Isu-isu pendidikan dan kaitan dengan kemampanan dari segi faktor, kesan, dan tindakan

Isu infrastruktur institusi pendidikan: pembinaan

Kajian mendapati, isu infrastruktur merupakan isu yang paling ketara dan kerap dibawa oleh Ahli-ahli Parlimen dalam platform Kamar Khas. Isu ini memberi pelbagai bentuk kesan kepada sekolah dan pelajar secara umumnya, contohnya, dalam kes lubang benam di SK Chuping.²³ Ketiadaan analisis risiko semasa fasa pembinaan akhirnya menyebabkan Jabatan Pendidikan Perlis terpaksa mewartakan sekolah Chuping sebagai lokasi tidak selamat dan menghentikan pengoperasiannya. Sekolah kemudiannya terpaksa memindahkan kesemua pelajar seramai 260 orang dari Sekolah Kebangsaan Chuping ke lokasi sekolah rendah berdekatan yang berkedudukan jauh iaitu perjalanan sehala hampir 3.5 kilometer. Implikasi ini menyebabkan ibu bapa menyuarakan bebanan mereka yang terpaksa menghantar jauh anak-anak dalam keadaan pendapatan mereka rata-ratanya tidak menentu kerana bekerja sendiri.

Kes SK Wira di Parlimen Paya Besar²⁴ menunjukkan kesan ketara masalah utama iaitu kelambatan penyediaan infrastruktur bahkan di kawasan luar bandar. Ketiadaan sekolah lain di kawasan padat menyebabkan berlakunya dua sesi bahkan menjadi *overflow*, kerana menjadi satu-satunya sekolah rendah bagi anak-anak kakitangan tentera dan masyarakat sebahagiannya.

²³ KKDR Deb 25 Mac 2024, bil. 16.

²⁴ KKDR Deb 16 November 2023, bil. 63.

Implikasi kelambatan penyediaan sekolah turut dilihat dalam kes di Parlimen Gopeng melibatkan SK Pengkalan, SK Taman Bersatu, SK Pengkalan Pegoh, SMK Pengkalan, SMK Seri Ampang, dan SMK Simpang Pulai²⁵ serta di Parlimen Mersing yang melibatkan SMK Ungku Hussin.²⁶ Keenam-enam sekolah di Gopeng didapati melebihi kapasiti struktur dan tenaga kerja apabila beroperasi dalam dua sesi dan melebihi bilangan bilik darjah sedia ada.

Manakala, SMK Ungku Hussin yang merupakan satu-satunya sekolah di daerah Endau, perlu menampung 1,098 orang pelajar Tingkatan 1 hingga Tingkatan 6 serta memiliki 106 orang guru. Sama seperti kes di Parlimen Gopeng, sekolah ini terpaksa beroperasi dengan dua sesi.

Antara isu kelambatan pembinaan sekolah paling substantif ialah kes SMK Nabalu, Tuaran.²⁷ Menurut Ahli Parlimen Tuaran, gesaannya untuk membina sekolah menengah ini telah disuarakan hampir 13 tahun bermula pada Parlimen ke-11, tahun 1999. Hanya pada tahun 2012, Parlimen ke-13, projek tersebut diluluskan untuk pembinaan. Namun kajian geofizik di bawah Analisis Impak Alam Sekitar (EIA) mendapati kawasan sekolah berada di atas garisan *live seismic fault line*. Hal ini mengakibatkan projek pembinaan SMK Nabalu tertangguh lagi selama 5 tahun dan hanya diluluskan dalam RMK-12 RP 3 pada tahun 2023.

Berdasarkan analisis laporan, pembinaan sesebuah infrastruktur pendidikan terbahagi kepada dua sebab iaitu faktor permintaan dan keperluan. Kes di Parlimen Jerantut,²⁸ Parit Buntar,²⁹ Kota Belud,³⁰ dan Kuching³¹ merupakan kes yang di bawah melalui usul P.M. 17 dalam bentuk permintaan. Ketiga-tiga Ahli Parlimen mengemukakan usul permintaan kepada masing-masing Kementerian Pelajaran dan Kementerian Pertanian untuk membina institusi pendidikan bertaraf MRSM, SBP, pembukaan Tahfiz di kolej latihan vokasional, penaiktarafan menjadi Sekolah Sukan Nasional, dan Pusat Giat Mara di Parit Buntar. Rasionalisasi permintaan-permintaan ini rata-ratanya bersifat sosial dan ekonomi setempat. Contohnya, Ahli Parlimen Jerantut berhujah bahawa saiz Parlimen Jerantut sebagai yang terbesar di Semenanjung Malaysia. Selain itu, prestasi pelajar-pelajar Jerantut turut menunjukkan prestasi

25 KKDR Deb 31 Oktober 2023, bil. 54.

26 KKDR Deb 17 Oktober 2023, bil. 46.

27 KKDR Deb 23 Mei 2023, bil. 31.

28 KKDR Deb 12 Disember 2024, bil. 67.

29 KKDR Deb 28 November 2023, bil. 69.

30 KKDR Deb 15 Jun 2023, bil. 40.

31 KKDR Deb 2 November 2023, bil 56.

akademik yang memberangsangkan bahkan pada peringkat nasional. Selain MRSM dan SBP, beliau turut memohon penyegeraan pembukaan kolej TVET Tahfiz ADTEC. Ujarnya, terdapat 17 buah Maahad Tahfiz di Jerantut yang memerlukan institusi pendidikan lanjutan apabila pelajar-pelajar ini menamatkan pengajian mereka.

Ahli Parlimen Kuching pula mengemukakan usul kepada Kementerian Pendidikan supaya Sekolah Menengah Kebangsaan Tabuan Jaya diangkat, diiktiraf, dan ditukarkan kepada Sekolah Sukan Kebangsaan. Ujarnya, meskipun Sarawak merupakan negeri terbesar, namun Sarawak tidak mempunyai Sekolah Sukan Kebangsaan sementara SMK Tabuan Jaya hanya diiktiraf sebagai Sekolah Sukan Negeri. Permintaan pembinaan infrastruktur juga boleh berpunca daripada pembatalan projek. Isu ini merujuk kepada permintaan Ahli Parlimen Kota Belud yang memohon kerajaan untuk menyegerakan kembali pembinaan Politeknik Kota Belud yang sebelumnya telah diumumkan akan dibina di bawah peruntukan *Rolling Plan 3* Rancangan Malaysia Ke-11, namun telah dibatalkan pada bulan Ogos 2018.

Pembinaan infrastruktur pendidikan disebabkan oleh keperluan adalah paling ketara berpunca daripada isu pertambahan penduduk yang tentunya menyebabkan berlakunya kepadatan di sekolah-sekolah sedia ada. Isu yang paling banyak ditimbulkan ini pernah disuarakan oleh Parlimen Gambang,³² Parlimen Selayang,³³ dan Parlimen Gopeng.³⁴ Masalah di Gambang merujuk kepada isu kepadatan di daerah Lepar. Dua buah sekolah iaitu Sekolah Menengah Kebangsaan Gambang dan Sekolah Menengah Kebangsaan Seri Mahkota perlu menampung kawasan yang meliputi 14 lokaliti perumahan yang berkapasiti seramai 25,000 orang penduduk. Ahli Parlimen Paya Besar menyuarakan kebimbangan sekiranya masalah kepadatan di kedua-dua sekolah tersebut adalah berpunca daripada kegagalan komunikasi dan kordinasi antara agensi-agensi kerajaan dalam memantau pemaju swasta, merujuk kepada Pelan Bandar Baharu Paya Besar 2030. Beliau juga berpandangan, mekanisme kawalan pendaftaran untuk kemasukan pelajar dalam satu-satu sekolah didapati tidak berkesan.

Masalah kepadatan pastinya paling ketara berlaku di kawasan bandar. Ahli Parlimen Selayang antaranya pernah menyuarakan masalah yang dihadapi di Kota Puteri dan Bandar Tasik Puteri yang

32 KKDR (n 24), 9.

33 KKDR Deb 23 Mei 2023, bil. 31.

34 KKDR Deb 15 Jun 2023, bil. 40.

mempunyai kepadatan penduduk amat tinggi dan semakin meningkat dari semasa ke semasa. Berdasarkan unjuran statistik, pertambahan pendudukan dijangka akan melebihi 50,000 menjelang tahun 2030. Meskipun berpopulasi setengah juta orang, hanya terdapat satu sekolah menengah iaitu Sekolah Menengah Kebangsaan Bandar Puteri – satu-satunya sekolah menengah di Bandar Tasik Puteri. Kapasiti sekolah ini ialah 46 buah bilik darjah meliputi 2,510 orang pelajar. Sama seperti kes Paya Besar, sekolah ini telah bertahun-tahun beroperasi secara dua sesi.

Bagi kawasan yang masih belum terjejas, terdapat permintaan untuk kerajaan mengadakan mekanisme pencegahan. Isu ini diutarakan oleh Ahli Parlimen Gopeng yang menyuarakan kebimbangan mengenai syarat pembinaan sekolah baharu yang baginya, hanya bertindak apabila sudah terlewat.³⁵ Semasa Bandar Seri Botani mempunyai 30,000 orang penduduk, meskipun masih belum mencapai tahap kritikal, namun Ahli Parlimen Gopeng pernah memohon perhatian Kementerian Pendidikan tentang kemungkinan kesesakan berlaku bagi sekolah-sekolah di bawah Parlimen ini.

Faktor keperluan membina infrastruktur lain yang antaranya disebabkan oleh ancaman keselamatan seperti kes lubang benam turut berlaku di SK Chuping.³⁶

Dari segi respons terhadap isu permintaan infrastruktur pendidikan, dasar dan tindakan kerajaan bersifat membantu berdasarkan keselarian dasar dan kapasiti sumber kerajaan. Hal ini dilihat dalam kes permintaan kolej TVET Tahfiz ADTEC.³⁷ Memenuhi permintaan yang selari dengan Pelan Pembangunan Tahfiz TVET 2023-2025, Kementerian Sumber Manusia melalui Jabatan Tenaga Manusia memberi komitmen akan mengadakan perbincangan lanjut dengan pihak yang bertanggungjawab sama seperti proses yang dilakukan oleh pelaksanaan TVET Tahfiz di mana-mana institusi latihan Jabatan Tenaga Manusia, misalnya di Institut Latihan Perindustrian Selandar, Melaka atau di ADTEC Jerantut.

Namun, terdapat permintaan yang ditolak kerana tidak selari dengan dasar pembinaan sekolah. Misalnya, dasar penempatan murid ke SBP tidak tertakluk kepada lokaliti dan murid boleh juga ditempatkan di negeri atau daerah yang berhampiran. Bagi usul Ahli Parlimen Jerantut, kerajaan memberi jawapan yang komprehensif iaitu dari segi kejelasan dasar dan dapatan statistik. Jawapan tersebut dibantu oleh statistik iaitu

35 KKDR Deb 31 Oktober 2023, bil. 54.

36 KKDR (n 23) 7.

37 KKDR (n 38).

pada sesi Akademik 2024/2025, terdapat 280 permohonan ke SBP yang terdiri daripada murid daerah Jerantut. Daripada jumlah tersebut, 64 orang murid telah ditawarkan ke SBP.

Kerajaan juga menolak pembinaan Pusat Giat MARA baharu merujuk kepada usul Parit Buntar.³⁸ Hal ini kerana, terdapat lima buah pusat bertauliah di sebelah utara yang menawarkan Program Latihan Kemahiran Pertanian Kebangsaan (PLKPK) dan sijil pertanian iaitu Kolej Pertanian Malaysia (KPM) dan *MADA Rice Training Centre* (MRTC) di Kedah, Institut Pertanian Bumbung Lima (IPBL) di Pulau Pinang, serta Kolej Perikanan Sultan Nazrin Muizzuddin Shah (KPSN) dan Institut Pertanian Titi Gantung (IPTG) di Perak. Dasar kementerian adalah perlu memastikan pengisian pelatih mencapai kapasiti optimum memandangkan kerajaan perlu menanggung pelbagai kos operasi pusat bertauliah. Kejelasan jawapan kerajaan turut dibantu oleh data statistik iaitu kerajaan perlu menampung sebanyak RM1.8 juta, emolumen RM4.8 juta, serta kos utiliti RM1.7 juta setahun bagi pengoperasian bagi pusat bertauliah di bawah KPKM.

Di samping itu, terdapat juga bentuk respons yang meskipun tidak dapat memenuhi kehendak utama, tetapi cuba memenuhi dalam keperluan lain. Contohnya, permohonan Ahli Parlimen Kuching untuk menaik taraf SMK Tabuan Jaya menjadi Sekolah Sukan Kebangsaan ditolak. Namun, pihak JPN Sarawak sedang membuat penelitian dan perancangan terhadap aspek logistik, keperluan asas, dan keluasan tanah bagi memenuhi keperluan pelan jangka masa panjang sebuah Sekolah Sukan Malaysia. Keperluan-keperluan logistik yang dibiayai antaranya menaik taraf trek sintetik lapangan lorong yang memenuhi spesifikasi *World Athletic Organization*, menaik taraf padang bola sepak *cow grass* memenuhi spesifikasi *Federation of Internationale Football Association* (FIFA), menaik taraf gelanggang sukan serba guna berbumbung, menaik taraf dewan sukan tertutup, dan menaik taraf astaka sukan.

Bagi menangani isu infrastruktur berbentuk keperluan, tindakan kerajaan terbahagi kepada mitigasi dan pencegahan. Untuk membina sekolah baharu, mekanisme utama yang diadaptasi oleh Kementerian Pendidikan ialah "*analisis keperluan secara terperinci dengan mengambil kira bilangan dan kapasiti sekolah sedia ada, kepadatan penduduk di kawasan sekitar, liputan kawasan tadahan (catchment-area), serta perancangan pembangunan berdasarkan perbincangan bersama-sama pihak berkuasa tempatan (PBT) bagi sesebuah kawasan.*"³⁹

38 KKDR (n 29) 14.

39 KKDR Deb 15 Mac 2022, bil. 9.

Di samping itu, kementerian sering menekankan aspek prosedural berkait dengan permohonan sekolah. Tegas kementerian, peruntukan dana pembinaan atau penyelenggaraan adalah berdasarkan keperluan (*need-based*). Keperluan ini perlu dikemukakan oleh sekolah kepada KPM melalui Jabatan Pendidikan Negeri masing-masing. Tambahan, bagi permohonan pembinaan sekolah, aspek yang paling sering ditekankan oleh Kementerian Pendidikan ialah kelulusan permohonan pemilikan tanah kepada pihak Pesuruhjaya Tanah Persekutuan (PTP) yang bergantung kepada pihak berkuasa negeri. Permohonan pembinaan bangunan SK Chuping baharu hanya akan dikemukakan oleh KPM dalam Rancangan Malaysia Lima Tahun setelah selesai urusan pengambilan tanah selesai.

Namun, bagi kes luar jangka bencana alam seperti isu SK Chuping,⁴⁰ kementerian menyatakan telah mengambil tindakan mitigasi proaktif melalui Jabatan Pendidikan Negeri Perlis dengan mengadakan tiga siri penerangan berkenaan penempatan sementara pada tahun 2021. Dari segi peruntukan, KPM telah menyalurkan peruntukan penyelenggaraan sebanyak RM50,000 bagi penyelenggaraan kerosakan *booster pump*, lampu, kipas, pintu bilik darjah, dan kerosakan alat permainan prasekolah. Sekolah yang sama turut telah menerima Dana Penyelenggaraan Kecil Institusi Pendidikan 2023 untuk penyelenggaraan khas tandas sebanyak RM70,000.

Isu kepadatan dan diskribusi sekolah antara yang dapat menggambarkan isu infrastruktur sekolah. Mekanisme utama kerajaan ketika menguruskan isu kepadatan pelajar adalah dengan “*mengadakan langkah-langkah seperti mengawal pendaftaran murid di sesebuah sekolah, penambahan bilik darjah di sekolah sedia ada berdasarkan keperluan dan kesesuaian tapak serta pembinaan sekolah baharu*”.⁴¹ Antara panduan penting untuk membina sekolah baharu adalah Garis Panduan dan Peraturan Bagi Perancangan Bangunan oleh Kementerian Ekonomi selain faktor kedudukan kewangan semasa kerajaan.

Dalam isu ini, pertama, mungkin terdapat perbezaan pemahaman tentang kesesakan sekolah antara Ahli-ahli Parlimen dan kerajaan. Dalam kes Parlimen Gambang, kementerian mendapati sekolah-sekolah dinyatakan kesemuanya masih lagi beroperasi secara satu sesi. Tambahan, berdasarkan data kapasiti sekolah KPM, sekolah menengah sedia ada di kawasan Gambang masih berupaya untuk menampung keperluan

40 KKDR (n 23) ms 8.

41 KKDR Deb. 16 November 2023, bil. 16.

dan penambahan enrolmen murid. Walau bagaimanapun, kerajaan bersetuju dengan kekusaran yang ditimbulkan iaitu kemungkinan dalam jangka masa panjang akan berlaku penambahan berganda taman-taman perumahan Parlimen Gambang.

Kerajaan memberikan jawapan dengan menyatakan tindakan proaktif telah diambil iaitu mengarahkan Jabatan Pendidikan Negeri Pahang untuk meneliti keperluan dan mengenal pasti cadangan awal tapak bagi pembinaan sebuah sekolah menengah baharu di kawasan tersebut. Tindakan proaktif ini juga dilihat dengan penegasan kelulusan pembinaan di Sekolah Kebangsaan Gambang dengan 12 bilik darjah, pusat sumber, bilik-bilik khas dan lain-lain kemudahan di sekolah tersebut dalam Rancangan Malaysia Ke-12 *Rolling Plan 1* Tahun 2021.

Meskipun begitu, didapati tindakan-tindakan kerajaan dalam menyelesaikan isu kepadatan pelajar sering mendapat kritikan dari segi kerelevanan. Contohnya, Ahli Parlimen Paya Besar menyuarakan teguran kepada kementerian kerana SMK Gambang realitinya terletak jauh dari SMK Lepah Hilir iaitu kira-kira 14 kilometer.

Jawapan kerajaan dalam isu Politeknik Kota Belud Sabah menunjukkan bahawa cabaran dalam isu infrastruktur pendidikan adalah terdedah kepada perubahan dasar kerajaan. Meskipun Politeknik Kota Belud telah diluluskan dalam *Rolling Plan 2*, tahun 2017, Rancangan Malaysia Kesebelas tahun 2017 dengan kos projek berjumlah RM80 juta, namun projek ini dibatalkan dengan arahan Kementerian Kewangan pada 29 Jun 2018. Perubahan dasar ini membatalkan sebahagian besar perolehan bekalan, perkhidmatan dan kerja melalui tender terbuka, tender terhad, serta tender runding terus yang belum dikeluarkan Surat Setuju Terima (SST). Dasar baharu ini menuntut kementerian atau agensi membuat penilaian keutamaan perolehan dan mengadakan sesi libat urus dengan Pejabat Belanjawan Negara, Kementerian Kewangan.

Dasar baharu tahun 2018 ini menekankan penilaian keutamaan perolehan berdasarkan tiga kategori iaitu:

- (i) Kategori A – kritikal;
- (ii) Kategori B – sederhana kritikal; dan
- (iii) Kategori C – tidak kritikal.

Berikutan dasar baharu ini, Kementerian Pendidikan Tinggi pada 16 Julai 2020 telah mengemukakan permohonan untuk melaksanakan semula projek yang telah dibatalkan kepada Kementerian Ekonomi.

Namun, permohonan tersebut tidak dapat dipertimbangkan selaras dengan Surat Arahan Kementerian Kewangan pada 2018. Dasar baharu tersebut menegaskan bahawa rancangan sesuatu projek pembangunan baharu perlu selaras dengan Rancangan Fizikal Negara, rancangan struktur negeri, dan rancangan tempatan yang sedang berkuat kuasa.

Isu dasar dan program pendidikan

Berdasarkan analisis kandungan yang dijalankan, didapati Kamar Khas dijadikan platform untuk menyuarakan cabaran paling utama yang dihadapi oleh Murid Berkeperluan Khas (MBK) iaitu peluang pekerjaan.⁴² Ahli Parlimen Sungai Siput menyatakan, setelah mereka tamat sekolah menengah khususnya untuk MBK kefungsian rendah, peluang pekerjaan untuk individu berkeperluan khas sering disalahertikan sebagai satu amal jariah. Ahli Parlimen tersebut mengemukakan bahawa masalah yang dihadapi oleh kelompok ini antaranya ialah mereka sering dianggap kurang produktif disebabkan ketidakupayaan yang dihadapi. Lebih parah, sejak awal lagi, MBK kefungsian rendah sangat ketinggalan daripada rakan-rakan sebaya yang lain.

Ahli Parlimen Klang pula mengetengahkan isu dasar dan program berkait kelompok Orang Asli Mah Meri di kawasan Klang.⁴³ Menurut beliau, di Klang, terdapat 90 buah keluarga Mah Meri yang didapati ketinggalan terutama ketika pandemik COVID-19. Keadaan ini diperkukuhkan dengan semakan data Semak Slip Peperiksaan Pelajar (SAPS) yang mendapati mendapati potensi kadar keciciran dalam kalangan kanak-kanak Orang Asal di Pulau Indah adalah pada kadar 30.2% di sekolah rendah dan 69.8% bagi pelajar sekolah menengah. Angka ini ujar beliau lagi, jauh lebih tinggi daripada keciciran negara bagi Orang Asli iaitu 17% pada 2017 yang dinyatakan oleh JAKOA. Dalam usul beliau, turut disebut berkenaan jumlah 89 orang kanak-kanak yang bersekolah hanya berjaya melepasi kesemua tiga mata pelajaran teras manakala yang lain masih gagal dalam mata pelajaran tersebut.

Platform Kamar Khas turut digunakan untuk mendapatkan penjelasan kerajaan berkenaan dasar pendidikan terhadap kalangan warga tanpa dokumen.⁴⁴ Ahli Parlimen Bakri dalam usulnya menjelaskan bahawa kelompok marginal ini tidak mempunyai pilihan lain untuk pergi

42 KKDR Deb 10 Mac 2022, bil. 7.

43 KKDR Deb 15 Mac 2022, bil. 9.

44 KKDR Deb 2 Disember 2024, bil. 60.

ke mana-mana tempat lain selain dari Malaysia. Tegasnya, mereka dilahirkan serta dibesarkan di sini dan Malaysialah satu-satunya tanah air yang mereka kenali. Sekiranya kerajaan tidak mempunyai dasar jelas tentang pendidikan bagi warga tanpa dokumen, perkara ini dikhuatiri menafikan hak mereka untuk mendapat pendidikan yang seterusnya serta menambah masalah sosial yang lebih besar pada masa akan datang.

Isu berkenaan dasar pendidikan turut melibatkan pertanyaan mengenai dasar kerajaan dalam pemberian sijil tamat sekolah bagi pelarian Palestin.⁴⁵ Jelas Ahli Parlimen Sik, daripada seramai 46,570 orang kanak-kanak pelarian, hanya 30% daripada mereka yang menerima pendidikan sempurna. Ahli Parlimen Sik menggesa agar pelarian Palestin dan lain-lain akses pendidikan mengiktiraf hak asasi manusia mereka untuk memperoleh pendidikan tanpa mengira latar belakang atau status mereka. Jelasnya, pendidikan membantu pelarian membangunkan identiti dan kemandirian serta meningkatkan keupayaan mereka mengatasi cabaran kehidupan.

Ketersediaan dasar dan program oleh Kementerian Pendidikan terhadap komuniti Orang Asli amat signifikan kerana, usul yang dikemukakan itu menyuarakan pelbagai halangan yang dihadapi terutama oleh ibu bapa perkampungan Orang Asli di Pulau Indah seperti kesukaran untuk memiliki komputer riba atau telefon bimbit untuk meneruskan pembelajaran di rumah. Kos memiliki komputer riba yang berharga RM1,000 dan ke atas pastinya tidak mungkin untuk keluarga ini. Kelajuan internet yang perlahan dan ciri atau ruang yang terhad dalam telefon memberi lebih tekanan kepada anak-anak Orang Asli di sini untuk meneruskan pendidikan dalam talian. Menteri Kewangan dalam Belanjawan 2021 telah mengumumkan bahawa 150,000 buah komputer riba akan diedarkan kepada pelajar kumpulan B40. Tiada seorang pun daripada kanak-kanak yang bersekolah di perkampungan Orang Asli Pulau Indah mendapat manfaat daripada skim tersebut.

Respons Kerajaan Malaysia terhadap pertanyaan-pertanyaan tentang usul didapati jelas, walaupun sebahagiannya tidak memenuhi kehendak Ahli Parlimen yang membawa usul tersebut. Contohnya dalam isu pendidikan pelarian, kerajaan tidak mengiktiraf status pelarian memandangkan Malaysia tidak menandatangani Konvensyen Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB) mengenai Status Pelarian 1951 atau Protokol Mengenai Status Pelarian 1967. Oleh itu, komuniti ini tidak berhak menuntut apa-apa hak terhadap kerajaan Malaysia

45 KKDR Deb. 30 November 2023, bil. 34.

termasuk pendidikan. Dasar-dasar pendidikan sedia ada seperti Peraturan-Peraturan Pendidikan (Penerimaan Masuk Murid ke Sekolah, Penyimpanan Daftar dan Syarat bagi Pengekalan Murid Belajar di Sekolah) 1998 di bawah Akta Pendidikan 1996 hanya terdapat beberapa kaedah seseorang kanak-kanak bukan warganegara diterima di sekolah iaitu:

- (i) anak kakitangan kedutaan asing;
- (ii) anak yang ibu bapanya adalah juga bukan warganegara yang bekerja dalam perkhidmatan atau agensi kerajaan, badan berkanun atau mana-mana tempat lain dengan permit kerja yang sah;
- (iii) anak yang ibu bapanya adalah pemastautin tetap Malaysia; atau
- (iv) kanak-kanak yang dipilih oleh kerajaan kanak-kanak itu untuk melanjutkan pelajarannya di Malaysia menurut mana-mana Memorandum Persefahaman atau perjanjian antara Kerajaan Malaysia dan kerajaan kanak-kanak itu.

Ketiadaan dasar yang menyokong pendidikan dalam kalangan komuniti ini juga disebabkan tiada peruntukan secara khusus kepada pendidikan anak-anak pelarian di bawah Belanja Mengurus B.63, Kementerian Pendidikan.

Pun begitu, kerajaan dilihat mempunyai dasar yang lebih kondusif bagi kelompok warga tanpa dokumen⁴⁶. Jelas Menteri dalam ucapannya, pendidikan merupakan pendekatan yang terbaik untuk membolehkan mereka keluar daripada belenggu kemiskinan dan ketidakpastian. Dengan pendidikan yang berkualiti, mereka dapat hidup berdikari pada masa akan datang melalui pengetahuan yang diperoleh. Mereka juga akan memahami moral dan budaya masyarakat tempatan, seterusnya menyumbang kepada kesejahteraan sosial dan ekonomi negara kita.

Paling utama, pendidikan terhadap warga tanpa dokumen membantu mengelakkan masalah sosial yang lebih besar pada masa akan datang. Tanpa pendidikan, mereka mungkin terjerumus dalam kemiskinan, jenayah, dan pelbagai masalah sosial lain yang boleh menggugat kestabilan masyarakat kita. Menurut KPM, penambahan warga tanpa dokumen adalah berpunca daripada ibu bapa mereka yang tidak berkahwin secara sah mengikut undang-undang Malaysia. Akibatnya,

46 KKDR (n 44) 18.

mereka tidak memiliki sijil perkahwinan yang sah dan kelahiran anak-anak mereka pun tidak dapat didaftarkan.

Bagi menangani masalah dalam kalangan MBK, dasar dan program kerajaan dilihat komprehensif dari segi sukatan kurikulum. Hal ini dibuktikan dengan pengenalan Kurikulum Standard Sekolah Rendah Pendidikan Khas (KSSRPK) dan Kurikulum Standard Sekolah Menengah Pendidikan Khas (KSSMPK) pada tahun 2017. Selain itu, bagi menjawab berkenaan keperluan melatih MBK dengan kemahiran perniagaan, kerajaan berpandangan konsep Elemen Merentas Kurikulum (EMK) dapat menangani keperluan ini. EMK secara umum bermatlamat mengukuhkan kemahiran dan keterampilan modal insan yang dihasratkan serta dapat menangani cabaran semasa dan masa hadapan terutama berkait kemahiran bekerja.

Dari segi dasar pula, kerajaan telah mempunyai panduan jelas iaitu Dokumen Kurikulum Kemahiran Vokasional (DKKV) bagi MBK Kefungsian Rendah (MBK KR) yang dibina dengan mengadaptasikan konsep Pendidikan Vokasional Berasaskan Komuniti (PVBK). Kedua-duanya ini memastikan laluan kerjaya atau pekerjaan yang produktif kepada semua kategori MBK termasuklah MBK berkefungsian rendah.

Berdasarkan Dokumen DKKV MBK KR, terdapat empat komponen yang diterapkan. Komponen yang pertama ialah Penerokaan Alam Kerjaya. Komponen ini mendedahkan MBK secara ringkas kepada bentuk, jenis, dan persekitaran pekerjaan yang wujud dalam pasaran khususnya di sekitar komuniti sekolah dan keijiran mereka. Komponen kedua ialah Penilaian Vokasional. Komponen ini menilai keupayaan dan kesediaan MBK berdasarkan jenis tugas atau kemahiran yang bersesuaian dengan potensi individu mereka. Komponen ketiga pula ialah Latihan Vokasional. Komponen ini menentukan tahap kompetensi yang bersesuaian dengan potensi dan keupayaan individu murid. Manakala, komponen yang terakhir atau keempat ialah Pengalaman Vokasional. Komponen ini memberi ruang kepada MBK untuk menjalani latihan sebenar di tempat kerja untuk suatu tempoh yang dipersetujui bersama oleh pihak sekolah dan agensi atau industri yang terlibat.

Selain itu, kerajaan juga telah melaksanakan Program Transisi ke Kerjaya Murid Berkeperluan Khas. Program ini merupakan program pembangunan kemahiran dan sokongan MBK bermula daripada Tingkatan 1 hingga Tingkatan 5 telah pun disediakan. Transisi murid MBK ke pasaran pekerjaan dipantau melalui Sistem e-Profil Kerjaya Murid (SePKM). Sistem ini memastikan setiap murid mempunyai profil hala tuju pendidikan dan kerjaya yang jelas sebelum meninggalkan

alam persekolahan serta memantau perkembangan murid selepas tamat persekolahan. Berdasarkan data pada tahun 2020, didapati 12.48% MBK bekerja sendiri iaitu seramai 517 orang daripada jumlah keseluruhan 4,143 orang MBK yang tamat persekolahan. Pada tahun 2021 pula, sebanyak 12.64% MBK bekerja sendiri iaitu seramai 567 orang daripada jumlah keseluruhan 4,487 orang MBK yang tamat persekolahan.

Bagi menangani masalah dalam kalangan Orang Asli, kerajaan telah sedia mempunyai dasar asas iaitu Transformasi Pendidikan Orang Asli dan Peribumi di bawah Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM) 2013-2025. Transformasi ini untuk memastikan murid Orang Asli dan peribumi mendapat pendidikan yang terbaik. Selain itu, kerajaan juga mempunyai program khas iaitu Program Intervensi Murid Orang Asli dan Peribumi (PIKAP). PIKAP melibatkan tiga mata pelajaran utama pada Tahap 1 iaitu Bahasa Melayu, Bahasa Inggeris, dan Matematik. Kesemua mata pelajaran ini mengandungi modul pembelajaran yang disesuaikan dengan persekitaran untuk meningkatkan minat murid Orang Asli dan peribumi kepada pembelajaran serta hadir ke sekolah.

Bagi menangani masalah literasi, kerajaan telah menggerakkan Program Literasi dan Numerasi Sekolah Rendah (PLaN) di 117 buah sekolah Orang Asli seluruh Malaysia. Program ini adalah bagi menyokong murid Orang Asli yang masih belum mencapai tahap penguasaan minimum bagi mata pelajaran Bahasa Melayu, Bahasa Inggeris dan Matematik. Selain PLaN, masalah literasi juga diatasi dengan pelbagai program antaranya Program Khas Murid Orang Asli (ProKhas) dan Chup Badui Sikulah (CBS). Program-program ini bertujuan memantapkan penguasaan kemahiran asas membaca, menulis, dan mengira (3M).

Menjawab soalan yang dikemukakan oleh Ahli Parlimen Klang, KPM telah memberikan bantuan peranti digital lengkap sebanyak 150,000 unit dengan pelan data selama tempoh setahun di bawah inisiatif Tabung CERDIK kepada murid B40. Bantuan ini dikendalikan oleh Yayasan Hasanah. Selain pendekatan berbentuk bantuan dana, kerajaan menyarankan para guru untuk membuat tindakan proaktif bagi memastikan murid Orang Asli tidak tercicir dari segi pembelajaran semasa tempoh PdPR iaitu dengan melaksanakan kaedah PdPR.

Antara langkah yang dilakukan adalah dengan penghantaran tugas di lokasi perkampungan Orang Asli selain penyerahan modul kepada setiap murid serta menyediakan buku kerja yang disediakan khas buat murid Orang Asli.

Kesimpulan

Kajian ini mendapati bahawa Kamar Khas telah menjadi platform yang amat signifikan bagi Ahli-ahli Parlimen menyuarakan isu-isu pendidikan yang menggambarkan realiti pendidikan Malaysia pasca-COVID-19. Isu-isu ini amat jelas ditekankan dalam persidangan baik secara angka kekerapan mahupun pilihan jenis usul yang digunakan untuk menyampaikan isu. Kajian ini juga mendapati bahawa dalam isu pendidikan pasca-COVID-19, terdapat empat tema utama, iaitu isu infrastruktur, diikuti oleh isu ketersediaan dasar dan program, isu bantuan kewangan, serta sistem pendidikan malaysia pada peringkat global. Walau bagaimanapun, bagi analisis kandungan, kajian ini hanya memfokuskan kepada dua tema, iaitu infrastruktur institusi pendidikan serta dasar dan program pendidikan. Kedua-duanya didapati secara numerikal merupakan tema yang paling kerap diutarakan oleh Ahli-ahli Parlimen melalui saluran Kamar Khas.

Dalam isu infrastruktur, didapati pola kepadatan dan pertambahan penduduk merupakan faktor utama yang menjadikan isu infrastruktur menjadi permasalahan utama. Dari segi tindakan, kerajaan didapati mempunyai dasar dan mekanisme yang jelas sama ada untuk memenuhi permintaan pembinaan infrastruktur mahupun keperluan yang mendesak. Walau bagaimanapun, tindakan-tindakan penyelesaian yang diambil oleh kerajaan turut mendapat kritikan daripada Ahli-ahli Parlimen terutama dalam soal jarak.

Dari segi pertanyaan tentang dasar, didapati terdapat perhatian Ahli-ahli Parlimen terhadap kelompok marginal iaitu Orang Asli, kanak-kanak OKU, pelarian Palestin, serta warga tanpa dokumen yang terkait soal pendidikan. Walau sebahagian besar dasar-dasar dan program-program telah sedia ada menangani keperluan kelompok-kelompok ini, namun isu pendidikan terhadap kelompok pelarian masih menjadi kelompangan dalam memperkatakan akses pendidikan berkualiti yang inklusif, terangkum, dan mampan. Kajian berhasil merungkaikan keberkesanan Kamar Khas dalam usaha Reformasi Parlimen dan mencapai Matlamat ke-16 dan ke-17 SDG.

Rujukan

Awal, N., Bakar, K.A., Abdul Rahman, A.N.C., & Abdullah, I. H .
 “Representasi halal Dan Haram Dalam Wacana Parlimen Malaysia”,
 (2021), 21(4), *GEMA Online® Journal of Language Studies*. < <http://journalarticle.ukm.my/18529/>>

- Aziz, H., Husin, H., & Noor, S. F. M. "Perbahasan Ahli Parlimen Malaysia Terhadap Usul Pemisahan Singapura Dari Persekutuan Malaysia", (2023), 52(1) *Malaysia dari segi Sejarah*, <https://ejurnal.psm.org.my/index.php/Malaysia-dari-segi-Sejarah/article/download/7/7>
- Aziz, N., Muhamad, R. & Ahmad Zakuan, U.A., 'Peranan Perwakilan substantif Ahli Parlimen Wanita Dalam parlimen Malaysia Ke-13', (2024), 42(1), *Kajian Malaysia*. < [http://web.usm.my/km/42\(1\)2024/KM42012024_11.pdf](http://web.usm.my/km/42(1)2024/KM42012024_11.pdf)>
- Azmi, Z. Discoursing Women's Political Participation Towards Achieving Sustainable Development: The Case of Women in Parti Islam Se-Malaysia (PAS), (2020) 38, *Kajian Malaysia: Journal of Malaysian Studies*. < [http://web.usm.my/km/38\(Supp.1\)2020/km38s12020_5.pdf](http://web.usm.my/km/38(Supp.1)2020/km38s12020_5.pdf)>
- Block, T., Goeminne, G., & Van Poeck, K, Balancing the urgency and wickedness of sustainability challenges: Three maxims for post-normal education. (2018), 24(9), *Environmental Education Research* <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1509302>
- Datta, S. K., & Rabbany, H. Sustainable Development Goals And Bangladesh: The Role Of Parliament, 2016, 6(7), *Journal of Development Research* <https://www.journalijdr.com/sustainable-development-goals-and-bangladesh-role-parliament>
- DR Deb 27 Mac 2014, Bil 12, 125 <
- Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament, 25rd edition, LexisNexis UK, 2023. 25rd edition. < <https://erskinemay.parliament.uk/information/updates/4>>
- Hassan, M. S., Hed, N. M., & Kamilan, I. H. "Parliamentary Reforms And Sustainable Development Goals (SDG): The Way Forward For An Inclusive And Sustainable Parliament". (2022), 28(4), *The Journal of Legislative Studies* < <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13572334.2021.1893983>>
- Hauge, K. H., & Barwell, R. "Post-normal science and mathematics education in uncertain times: Educating future citizens for extended peer communities". (2017), *Futures*, 91, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016328717300484>
- J. Blondel, *Comparative Legislatures* (New Jersey, Prentice-Hall, 1973).

J.S. Mill, *Considerations on Representative Government* (United Kingdom, Parker, Son and Bourn, 1861).

KKDR Deb 10 Mac 2022, bil. 7

KKDR Deb 12 Disember 2024, bil. 67

KKDR Deb 15 Jun 2023, bil. 40

KKDR Deb 15 Jun 2023, bil. 40.

KKDR Deb 15 Mac 2022, bil. 9

KKDR Deb 16 Februari 2016, Bil 1, 1-2

KKDR Deb 16 November 2023, bil. 63

KKDR Deb 17 Oktober 2023, bil. 46

KKDR Deb 2 Disember 2024, bil. 60

KKDR Deb 2 Disember 2024, bil. 60

KKDR Deb 2 Disember 2024, bil. 60

KKDR Deb 2 November 2023, bil 56

KKDR Deb 23 Mei 2023, bil. 31

KKDR Deb 23 Mei 2023, bil. 31

KKDR Deb 25 Mac 2024, bil 16.

KKDR Deb 27 Februari 2024, Bil 1, 15

KKDR Deb 28 November 2023, bil. 69

KKDR Deb 31 Oktober 2023, bil. 54

KKDR Deb 31 Oktober 2023, bil. 54.

KKDR Deb. 16 November 2023, bil. 16

KKDR Deb. 30 November 2023, bil. 34

KKDR Deb. 30 November 2023, bil. 34

Kostakis, I., Angeletopoulou, P., & Polyzou, E. (2024). Women in parliaments: Can they enhance environmental sustainability in the EU?. (2024), 7 *Cleaner Production Letters*. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666791624000113>>

- Liew, C. T., & Rashid, M. F. M. Lim Kit Siang dan Reformasi Parlimen Malaysia (2022), 2, *Journal of the Malaysian Parliament*. < <https://journalmp.parlimen.gov.my/jurnal/index.php/jmp/article/view/72/25>>
- M.F. Rashid, REFSA Briefing Paper 5 - Reformasi Parlimen: Tinjauan Tiga Tahun Penubuhan Kamar Khas di Malaysia (Kuala Lumpur, REFSA, 2020).
- Muhamad, R., Ahmad Zakuan, U.A. and Aziz, N. "Peranan Perwakilan Substantif Ahli Parlimen Wanita Dalam Parlimen Malaysia Ke-13", (2024), 42(1), *Kajian Malaysia*. <[http://web.usm.my/km/42\(1\)2024/KM42012024_11.pdf](http://web.usm.my/km/42(1)2024/KM42012024_11.pdf)>
- Mydin, N. M. B., & Sabaruddin, J. S. H. (2018). Suatu Kajian Perbandingan: Pertanyaan-Pertanyaan Bagi Jawab Lisan Oleh Menteri-Menteri Dan Pertanyaan-Pertanyaan Menteri di Dewan Rakyat. (2018), 3(1), *Sains Insani*. < <https://sainsinsani.usim.edu.my/index.php/sainsinsani/article/view/19>>
- N.Z. Abidin, & J.M. Jan, "A Pragmatic Analysis of Responses in Malaysian Parliamentary Discourse" (2022) 4(2) *Journal of Pragmatics Research*. < <https://www.e-journal.iainsalatiga.ac.id/index.php/jopr/article/view/6938>>
- Saari, M.. "Sistem Jawatankuasa Pilihan Khas di Dewan Rakyat, Parlimen Malaysia: Penilaian Kritikal terhadap Instrumen Semak dan Imbang Legislatif: (2023), 3 *Journal of the Malaysian Parliament*. < <https://journalmp.parlimen.gov.my/jurnal/index.php/jmp/article/view/96>>
- Shamrahayu Ab Aziz, "Peranan ahli parlimen dan sifat ketertinggian Perlembagaan" (Institut Kefahaman Malaysia, , 15 Oktober 2015) <https://www.ikim.gov.my/index.php/2015/10/05/peranan-ahli-parlimen-dan-sifat-ketertinggian-perlembagaan/> dilayari pada 10 Januari 2025.
- Staddon, A. Recommended Benchmarks For Democratic Parliaments. Fourteenth Workshop Of Parliamentary Scholars And Parliamentarians (2019, Wroxton Papers, Oxfordshire July 2019) < <https://wroxtonworkshop.org/wp-content/uploads/2019/07/2019-Staddon.pdf>>

Petisyen Parlimen di Dewan Rakyat: Analisis Perbandingan dan Cadangan untuk Memperkasakan Penyertaan Awam di Parlimen

*Parliamentary Petitions in the Dewan Rakyat:
Comparative Analysis and Proposals for Strengthening
Public Participation in Parliament*

*Maha Balakrishnan**

Abstrak

Petisyen Parlimen ialah satu mekanisme yang kekal mantap dalam badan perundangan di serata dunia. Namun begitu, tatacara petisyen (rayuan) di Parlimen Malaysia dan badan perundangan subnasionalnya tidak berkembang. Tumpuan kajian ini adalah untuk memberi pencerahan tentang tatacara petisyen di Dewan Rakyat dan halangan sedia ada kepada kebolehgunaanya. Kajian ini dilakukan melalui aplikasi analisis perbandingan dua tahap – pertama, pada peringkat antarabangsa dengan House of Commons UK dan House of Commons Kanada; dan kedua, pada peringkat subnasional dengan Dewan Undangan Negeri Selangor, Sarawak, dan Sabah. Kajian ini mendapati bahawa peraturan sedia ada tidak memberi perincian yang mencukupi tentang skop, format, dan kandungan petisyen termasuk ciri-ciri yang perlu ada. Peraturan tersebut juga tidak menggariskan secara tuntas proses penyerahan, pembentangan, dan pertimbangan petisyen. Kajian ini diakhiri dengan cadangan-cadangan untuk mengukuhkan tatacara ini di Dewan Rakyat, supaya tujuan asas petisyen Parlimen mampu dicapai, iaitu untuk menyediakan hala tuju penyertaan awam dalam proses perundangan.

Kata kunci: petisyen Parlimen, Dewan Rakyat, Dewan Undangan Negeri, penyertaan demokratik, parlimen terbuka

* Maha Balakrishnan ialah Perunding Bebas Strategi Dasar dan Felo Penyelidik di Pejabat Asia, Rangkaian Penyelesaian Pembangunan Mampan PBB (SDSN-Asia) di Universiti Sunway, Malaysia.

Abstract

Parliamentary petitions are an established mechanism in legislative bodies around the world. Yet, the petitions procedures in the Malaysian parliament and its sub-national legislatures have not flourished. This study focuses on unpacking the petitions procedure in the Dewan Rakyat and impediments to its usability, by applying a two-level comparative analysis: first at the international level involving the UK House of Commons and Canadian House of Commons; and second at the sub-national level involving the state legislative assemblies of Selangor, Sarawak, and Sabah. This study identifies that existing rules do not provide sufficient clarification about the scope, format, and content of petitions including on vital features. The rules also do not clearly delineate the process for submitting, presenting, and deliberating petitions. This study concludes with recommendations to strengthen the procedure in the Dewan Rakyat so that the fundamental purpose of parliamentary petitions can be achieved, which is to provide a pathway for public participation in the parliamentary process.

Keywords: *Parliamentary petition, House of Representatives, State Legislative Assembly, democratic participation, open parliaments*

Pengenalan

Mekanisme petisyen Parlimen membolehkan sekumpulan rakyat mendesak parlimen mereka untuk mengambil tindakan perundangan bagi mencapai tujuan tertentu atau untuk manfaat golongan tertentu, sama ada tindakan tersebut merangkumi permintaan untuk memperkenalkan atau meminda undang-undang, atau menyemak semula dasar atau tindakan pentadbiran. Dalam tatacara-tatacara parlimen yang menjadi tetiang asas kepada parlimen yang efektif, petisyen ialah satu-satunya mekanisme formal yang membolehkan individu secara langsung menyalurkan aduan mereka kepada badan perundangan,¹ sehinggakan dalam sistem Westminster, petisyen Parlimen dianggap sebagai ‘hak asasi rakyat yang telah lama wujud’ untuk mengemukakan isu dan kebimbangan mereka kepada parlimen.²

1 D Reynolds and G. Williams, ‘Petitioning the Australian Parliament: reviving a dying democratic tradition’. (2016) 31(1) *Australasian Parliamentary Review* 60.

2 Parliament of Australia, *Infosheet 11 – Petitions* (Canberra, Department of the House of Representatives, 2019) https://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/Powers_practice_and_procedure/00_-_Infosheets/Infosheet_11_-_Petitions accessed 20 December 2024.

Banyak demokrasi di seluruh dunia telah menerima dan mengaktifkan mekanisme petisyen dalam proses parlimen mereka. Dari sudut pandang institusi kerajaan dan institusi parlimen, petisyen Parlimen boleh bertindak sebagai barometer pandangan dan keutamaan masyarakat. Prosedur petisyen Parlimen juga dianggap sebagai saluran pelaksanaan fungsi perwakilan seorang Ahli Parlimen, kerana ia menghubungkan masyarakat dengan wakil rakyatnya.³

Sejarah petisyen Parlimen bermula sejak abad ke-13.⁴ Prinsip asas dan pengiktirafan rasmi bentuk petisyen yang kini ada di Parlimen UK terkandung dalam dua resolusi House of Commons dari tahun 1669:⁵

Bahawa ia adalah hak semula jadi setiap rakyat biasa di England untuk menyediakan dan mengemukakan petisyen kepada House of Commons sekiranya terdapat aduan, dan House of Commons untuk menerima petisyen tersebut;

Bahawa ia adalah hak dan keistimewaan yang tidak boleh dipertikaikan bagi House of Commons untuk menilai dan menentukan, berkenaan dengan sifat dan perkara dalam petisyen tersebut, sejauh mana petisyen itu sesuai atau tidak sesuai untuk diterima.⁶

Menjelang abad ke-14, petisyen menjadi antara peranti utama yang digunakan untuk memperkenalkan undang-undang di Parlimen England. Daripada proses petisyen Zaman Pertengahan (*Medieval Period*) ini, muncul prosedur perundangan melalui penggubalan rang undang-undang.⁷ Sebagai contoh, dalam tempoh lima tahun antara 1840-1844, purata 18,636 petisyen telah dibawa ke Parlimen England yang antara lain merangkumi pelbagai peristiwa penentu seperti *Corn Laws*, *Poor Laws*, *Factory Legislation*, dan penggubalan *People's Charter*.⁸

3 Reynolds and Williams (n 1).

4 A.R. Myers, 'Parliamentary Petitions in the Fifteenth Century: Part I: Petitions from Individuals or Groups' (1937) 52 (207) *The English Historical Review*, 385; Reynolds and Williams (n 2).

5 D. Natzler and M. Hutton, *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, para 24.2) <https://erskinemay.parliament.uk/> Accessed 20 December 2024.

6 Diterjemahkan daripada bahasa asal, iaitu bahasa Inggeris: Ibid.

7 UK House of Commons Select Committee on Procedure 1972, as cited in Reynolds and Williams (n 2) 62.

8 Ibid.

Namun begitu, pada pertengahan abad 1800-an, apabila persaingan politik berasaskan parti telah mula terserap dan menjadi tunjang utama sistem demokrasi berparlimen Westminster, tatacara parlimen turut diubah suai untuk menampung keutamaan yang diberikan kepada urusan kerajaan. Justeru itu, tatacara petisyen mula dilihat sebagai tidak lagi bermanfaat oleh pemimpin-pemimpin parti politik pada masa itu, kerana ia memberikan kawalan yang meluas terhadap agenda perundangan kepada rakyat, dan perbahasan parlimen mengenai petisyen mendominasi urusan Dewan. Seiring waktu, peraturan diperkenalkan di Parlimen untuk menghadkan urusan petisyen.⁹

Walaupun terdapat pengurangan secara beransur-ansur terhadap peranan dan pengaruh petisyen Parlimen di England, mekanisme ini kekal dimasukkan dalam prosedur parlimen di negara-negara yang mewarisi sistem Westminster, termasuk Malaysia, yang tatacara tersebut dimasukkan dalam peraturan tetap badan perundangan persekutuan dan negeri.

Hujung abad ke-20 dan awal abad ke-21 menyaksikan kebangkitan dan rekaan semula proses petisyen Parlimen di banyak negara seperti UK, Scotland, Kanada, dan Australia, termasuk pada peringkat subnasional. Trend ini juga dilihat dalam sistem parlimen bukan Westminster. Antara lain, penggunaan petisyen elektronik (e-petisyen) dan mekanisme maklum balas yang lebih baik membawa kepada kebangkitan semula minat dalam mengemukakan petisyen awam kepada parlimen di negara-negara ini, dan selanjutnya, kepada ‘penglibatan semula rakyat dalam kerja-kerja parlimen’.¹⁰

Sistem e-petisyen ialah laman web yang dibina khusus di bawah kawalan parlimen yang membolehkan individu untuk mencipta petisyen baharu dan menandatangani petisyen dalam talian. Dalam hal ini, sistem e-petisyen Parlimen mesti dibezakan dengan platform tidak berinstitusi seperti Change.org, Avaaz.org, dan MoveOn.org. Petisyen parlimen tertanam secara rasmi dalam institusi perundangan dan kebiasaannya merangkumi mekanisme maklum balas parlimen yang formal manakala petisyen awam yang lain tidak mengenakan sebarang kewajipan formal kepada institusi yang berkuasa untuk memberikan maklum balas.

Hampir semua negara Eropah menggunakan sistem e-petisyen,¹¹ yang menandakan bahawa sistem petisyen formal telah menjadi sebahagian

9 Ibid.

10 Ibid 61.

11 F. Matthews, ‘The Value of “Between-Election” Political Participation: Do Parliamentary E-Petitions Matter to Political Elites?’ (2021) 23(3) *The British Journal of Politics and International Studies* 410,412.

penting dalam kehidupan politik. Sebagai contoh, sistem e-petisyen Westminster UK yang ditubuhkan pada 2015, menyaksikan ribuan e-petisyen dikemukakan setiap tahun yang ditandatangani oleh berjuta-juta pengguna unik dan ia 'dianggap secara meluas sebagai antara mekanisme yang paling berjaya untuk mempromosikan penglibatan awam dengan parlimen di badan-badan perundangan seluruh dunia'.¹²

Walaupun petisyen Parlimen kaya dengan sejarahnya dan telah berkembang penggunaannya di serata dunia, tatacara petisyen Parlimen di Malaysia kekal tidak bergerak. Malah, tiada rekod nyata mengenai petisyen Parlimen yang telah berjaya dibawa ke Dewan Rakyat dalam sejarah moden parlimen kita. Hal ini mungkin disebabkan oleh peraturan dan prosedur yang tidak jelas, serta kekurangan pengetahuan tentang tatacara tersebut dalam kalangan ahli badan perundangan – bukan sahaja pada peringkat persekutuan, malahan pada peringkat negeri.

Maka, tujuan kajian ini adalah – pertama, untuk membincang peraturan dan prosedur sedia ada mekanisme petisyen Parlimen di Dewan Rakyat dan mengenal pasti jurang dan kelemahan yang mungkin mempengaruhi penggunaan dan keberkesanannya, dan kedua, untuk mencadangkan cara mengatasi jurang dan kelemahan ini dengan rujukan kepada prosedur dan amalan di badan-badan perundangan lain. Motivasi utama kajian ini adalah untuk mencari jalan supaya prosedur parlimen penting ini dapat memenuhi tujuannya dan tersedia untuk kegunaan kedua-dua Ahli Parlimen dan masyarakat Malaysia.

Metodologi

Kajian ini dijalankan terutamanya melalui analisis perbandingan prosedur petisyen Parlimen dalam badan perundangan terpilih untuk membandingkan dan menilai persamaan dan perbezaan pada dua tahap:

- Perbandingan antara negara: Tatacara petisyen Dewan Rakyat dibandingkan dengan prosedur-prosedur di House of Commons UK dan House of Commons Kanada;
- Perbandingan subnasional: Tatacara petisyen Dewan Rakyat dan tatacara di Dewan Undangan Negeri (DUN) terpilih, iaitu Selangor, Sarawak dan Sabah, dibandingkan.

12 Ibid 411.

Untuk memastikan keseragaman dalam analisis perbandingan dua tahap ini, satu kerangka analisis ciri-ciri prosedur petisyen telah dirangka dan digunakan untuk tujuan penilaian pada kedua-dua tahap kajian.

Metodologi yang digunakan dalam kajian ini ialah analisis kandungan bersumberkan penyelidikan primer dan sekunder yang merangkumi literatur daripada dokumen undang-undang, buku teks, jurnal, kertas kajian, kertas dasar, serta penerbitan rasmi badan-badan perundangan dan kerajaan. Sumber data turut merangkumi peraturan mesyuarat parlimen dan teks autoritatif mengenai prosedur dan amalan parlimen, selain penyelidikan akademik dalam bidang berkaitan.

Nilai guna petisyen parlimen

Sebelum memulakan analisis perbandingan prosedur petisyen, adalah wajar untuk menilai terlebih dahulu, manfaat dan cabaran mekanisme ini serta nilai yang boleh diraih kepada demokrasi berparlimen secara keseluruhan. Seperti mekanisme parlimen yang lain, petisyen Parlimen ialah satu cara untuk menyempurnakan pelbagai fungsi dan objektif parlimen dan ahli-ahlinya. Sebagai satu peranti demokrasi berparlimen, petisyen mempunyai 'rekod yang panjang dan sering berkesan'.¹³

Namun begitu, menilai kejayaan dan kegagalan ialah usaha yang kompleks, kerana penilaian ini tidak boleh terhad kepada penentuan sama ada permohonan (*prayer*) dalam petisyen telah dicapai atau tidak. Majoriti besar pemohon tidak akan mencapai matlamat yang dinyatakan dalam petisyen mereka. Sebahagian daripada sebabnya ialah permohonan tersebut sering kali dirangka dengan cara yang kurang jelas. Parlimen kebiasaannya memerlukan pemohon untuk merangka permohonan mereka mengikut batasan tanggungjawab atau bidang kuasa parlimen tersebut. Barangkali, ini bermakna pemohon tidak dapat memasukkan kepelbagaian matlamat yang ingin mereka capai. Selain itu, sesetengah pemohon mungkin menilai kejayaan berdasarkan jumlah tandatangan sokongan yang diperolehi, peluang yang diberikan untuk didengari oleh institusi perundangan, peningkatan profil isu-isu yang menjadi perkara pokok sesuatu petisyen, atau sejauh mana petisyen itu mendapat perhatian pihak berkuasa. Dari perspektif badan perundangan pula, jumlah petisyen yang dikemukakan dan kadar penerimaan juga boleh menunjukkan trajektori demokrasi yang positif atau negatif.¹⁴

13 Reynolds and Williams (n 1).

14 C. Bochel, 'Process Matters: Petitions Systems in Britain's Legislatures' (2016) 22(3) *The Journal of Legislative Studies* 368; C. Bochel, 'Petitions Systems: Outcomes, "Success" and "Failure"' (2020) 73(2) *Parliamentary Affairs* 233.

Dalam keadaan ini, walaupun sesuatu petisyen tidak mencapai matlamat yang dinyatakan dalamnya, terdapat pelbagai tindakan dan impak lain yang boleh membawa kepada hasil yang positif bagi pemohon-pemohon petisyen. Antaranya:

- (a) **Sebagai sumber dan saluran maklumat:** Petisyen Parlimen ialah sumber maklumat langsung kebimbangan dan keutamaan orang awam. Petisyen boleh memberikan panduan kepada ahli-ahli perundangan mengenai arah dan beratnya sentimen orang awam terhadap dasar semasa dan tindakan pentadbiran.¹⁵ Aliran maklumat ini ialah dua hala; tindakan yang diambil oleh parlimen ke atas sesuatu petisyen boleh membawa kepada peningkatan kuantiti dan kualiti maklumat yang tersedia secara awam mengenai isu yang dibangkitkan. Sebagai contoh, sekiranya satu jawatankuasa parlimen diberikan kuasa khusus untuk mengkaji petisyen-petisyen Parlimen, maka jawatankuasa tersebut boleh menggunakan kuasa lazimnya untuk memperoleh maklumat daripada pelbagai badan awam dan swasta serta individu, selain untuk menguji kesahihan keterangan melalui dialog dan prosedur siasatan dengan pihak berkepentingan.¹⁶
- (b) **Mempengaruhi penetapan agenda (*agenda-setting*):** Pembentangan petisyen di dewan perundangan membolehkan orang awam mempengaruhi isu dasar yang dibincangkan dalam badan tersebut. Ia membolehkan isu-isu yang belum dibangkitkan atau yang tidak mahu dibangkitkan oleh kerajaan, untuk dipertimbangkan dalam badan tersebut, dengan kerajaan dikehendaki memberikan respons.
- (c) **Membawa (menjadi pemangkin) perubahan:** Petisyen Parlimen juga mempunyai potensi untuk membawa perubahan dasar atau undang-undang, tetapi potensi ini hanya akan menjadi hakikat sekiranya kewajipan parlimen dan kerajaan untuk memberi maklum balas tertera dalam peraturan dan amalan perundangan. Dalam erti kata lain, keberkesanan petisyen sebagai mekanisme tekanan dasar awam bergantung kepada sama ada 'elit politik bersedia menerima input awam'.¹⁷ Maka, persoalannya ialah,

15 N Corbett, 'Parliamentary Petitions: An Information Studies Perspective' (2010) 60 *Libri* 281.

16 Bochel (2020) (n 14).

17 Matthews (n 11) 410.

adakah sesuatu petisyen yang telah diterima oleh sebuah badan perundangan wajib dihantar kepada satu jawatankuasa untuk semakan dan tindakan selanjutnya, atau wajib dibahas di dewan perundangan? Ataupun, adakah kerajaan dikehendaki memberikan maklum balas secara bertulis untuk menyatakan pendirian kerajaan dan sama ada kerajaan akan memenuhi permintaan pemohon atau tidak? Dalam konteks ini, petisyen berfungsi sebagai alat untuk menggerakkan pendapat awam bagi menyokong tuntutan petisyen serta memajukan advokasi dasar, walaupun ia mungkin gagal membawa perubahan dasar atau undang-undang secara langsung.¹⁸

- (d) **Menentukan kedudukan dan had dasar:** Petisyen mempunyai potensi untuk berfungsi sebagai barometer kedudukan dan keutamaan masyarakat terhadap isu yang belum diuji dalam medan politik atau perundangan, atau isu yang mencetuskan perbezaan pendapat yang ketara dalam kalangan rakyat. Selain itu, petisyen dapat memaksa kerajaan dan blok politik untuk menyatakan pendirian mereka terhadap isu-isu tersebut.¹⁹
- (e) **Meningkatkan penglibatan awam:** Tatacara petisyen Parlimen dapat merapatkan hubungan antara parlimen dan rakyat. Walau bagaimanapun, terdapat kebimbangan bahawa kemudahan akses kepada proses e-petisyen mungkin telah ‘meningkatkan jangkaan awam terhadap perubahan dasar’.²⁰ Rentetan hal ini ialah ‘melainkan elit politik memberi perhatian kepada saluran baharu ‘suara’ rakyat dan mendengar perkara yang rakyat katakan, terdapat risiko yang signifikan bahawa sinisme awam akan semakin bertambah dan bukannya semakin pulih’.²¹ Namun begitu, jika tatacara parlimen menyediakan laluan untuk petisyen dibincangkan di parlimen dengan sekatan yang munasabah dan terhad, seorang pemohon akan sukar untuk berasa bahawa kebimbangan mereka tidak diambil serius. Oleh itu, keadilan proses dan prosedur ialah faktor terpenting untuk memastikan bahawa hasil-hasil ini dapat direalisasikan.²²

18 Corbett (n 15).

19 M Balakrishnan, *Unlocking the Powers of the Dewan Rakyat: The Rule Revisions Needed Now* (Kuala Lumpur, BERSIH, 2023) 69.

20 Matthews (n 11) 411.

21 Ibid 411.

22 Bochel (2016) (n 14)..

Analisis tatacara petisyen di Dewan Rakyat berbanding dengan badan perundangan Westminster yang lain

Tatacara petisyen Dewan Rakyat diperihalkan dalam Peraturan Mesyuarat (PM) 19, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat.²³ **Jadual 1** di bawah meringkaskan peraturan dan peruntukan yang ditetapkan di bawah PM 19 bagi tatacara petisyen di Dewan Rakyat, mengikut kerangka analisis ciri-ciri utama prosedur petisyen. Maklumat mengenai tatacara di Dewan Rakyat dibahagikan dan diuraikan mengikut perkara-perkara yang diperincikan dan yang tidak diperincikan dalam peraturan tetap Dewan Rakyat. Di samping itu, **Jadual 1** juga membuat perbandingan elemen-elemen yang sepadan dalam prosedur petisyen kertas di House of Commons UK dan House of Commons Kanada.

Analisis perbandingan

Mod Petisyen

Hanya petisyen kertas yang diterima di Dewan Rakyat setakat ini, yang bertentangan dengan peningkatan petisyen dalam format elektronik di kebanyakan parlimen moden, seperti yang dibincangkan sebelum ini.

Skop

Petisyen daripada orang awam kepada Dewan Rakyat mesti dibawa oleh seorang Ahli Parlimen (PM 19(1)(a)). Seperti di Dewan Rakyat UK dan Dewan Rakyat Kanada, seorang Ahli Parlimen tidak boleh membawa petisyen daripada dirinya sendiri, atau petisyen yang beliau ialah penandatangan; tetapi petisyen seperti itu boleh dibawa oleh Ahli Parlimen lain (PM 19(2)(c)). Dari segi pendefinisian tujuan dan skop isu yang boleh dibawa melalui petisyen Parlimen:

- PM 19(1)(b) membenarkan permohonan yang meminta kerajaan untuk menanggung perbelanjaan kewangan daripada dana atau hasil awam, atau untuk menghapuskan hutang atau cukai yang terhutang kepadanya, dengan syarat mendapat kelulusan

²³ Malaysia, Dewan Rakyat, *Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat* (14th edn, Kuala Lumpur, Percetakan Nasional Malaysia Berhad 2018). Proses petisyen Parlimen dinamakan atau diterjemahkan sebagai 'Rayuan' di dalam PM 19; manakala versi Bahasa Inggeris pula kekal menggunakan terma 'Petition'.

daripada Menteri Kewangan.²⁴ Syarat ini berkaitan dengan Inisiatif Kewangan Kerajaan (*Financial Initiative of the Crown*) yang merupakan satu konvensi perlembagaan utama dalam sistem parlimen Westminster.²⁵ Walau bagaimanapun, perincian lanjut diperlukan tentang proses untuk mendapatkan kelulusan Menteri Kewangan tersebut.

- PM 19(2)(b) mengecualikan sebarang rujukan dalam petisyen kepada mana-mana perbahasan atau kepada mana-mana usul kecuali jika notis mengenai usul tersebut terdapat dalam Buku Mesyuarat (sila rujuk kepada perkara 4 dalam **Jadual 1**). Maksud peruntukan PM 19(2)(b) kurang jelas dan memerlukan perincian lanjut untuk memastikan ia tidak mendatangkan ketidakadilan, terutamanya frasa “mana-mana perbahasan”. Jika diberikan takrif luas, frasa ini boleh merangkumi sebarang kenyataan yang disebut dalam sesuatu perbahasan perundangan, sama ada kenyataan tersebut berkait dengan perkara substantif yang sedang dibahas atau hanya sekadar kenyataan sampingan.

Selain daripada perkara di atas, tiada perincian mengenai tujuan petisyen dan julat perkara yang boleh diliputi di bawah sesuatu petisyen. Walaupun perincian ini tidak semestinya diperihalkan dalam peraturan mesyuarat, parlimen lain menangani isu ini dengan menyediakan teks penjelasan dan panduan yang boleh diakses secara awam. Contohnya:

- Dalam panduan bertulis dan nota penerangan mereka, House of Commons di kedua-dua UK dan Kanada menjelaskan bahawa petisyen mesti berkaitan dengan perkara yang boleh ditangani oleh Dewan itu, dan hanya boleh meminta tindakan yang jatuh di bawah bidang kuasa Dewan tersebut.
- Mereka juga menyediakan contoh, sampel petisyen, dan akses kepada petisyen sedia ada, yang pemohon petisyen boleh mendapatkan pemahaman dan idea lanjut.

Sekiranya Dewan Rakyat menyediakan tahap maklumat yang setara melalui, sebagai contoh, penerbitan nota penjelasan dan garis panduan, ia pasti akan meningkatkan pemahaman Ahli Parlimen dan orang awam

24 Melalui pengendorsan Menteri Kewangan: Ibid, PM 19(1)(b).

25 D Natzler and M Hutton, *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, para 33.13).

mengenai tujuan dan skop petisyen Parlimen, serta keupayaan mereka untuk menggunakan prosedur tersebut dengan lebih berkesan.

Bentuk, susunan dan kandungan

Dalam nada yang serupa, bagi hal berkaitan dengan penerangan format dan susunan petisyen, PM 19 tidak menyatakan elemen-elemen tipikal yang perlu ada dalam teks petisyen. Hal ini bermaksud peraturan mesyuarat tidak menetapkan sama ada petisyen mesti:

- mengenal pasti siapakah pemohon petisyen (yakni melalui nama dan butiran pengenalan lain);
- menyatakan sebab (*grievance*) yang menjadi subjek petisyen tersebut; dan
- mengandungi permohonan (*prayer*) tindakan oleh Dewan Rakyat.

Sebaliknya, House of Commons UK dan Kanada mempunyai peraturan khusus dan/atau nota penjelasan/panduan, serta templat dan sampel yang tersedia untuk umum dan mudah diakses.

Dari segi penandatanganan petisyen, PM 19(2)(a) menjelaskan keperluan agar setiap halaman tandatangan mengandungi permohonan petisyen, dan individu yang tidak dapat menulis boleh meletakkan cap tanda mereka di hadapan dua orang saksi. Peraturan tersebut juga secara jelas menetapkan bahawa Ahli Parlimen yang membentangkan petisyen mesti mengesahkan bahagian atas petisyen dengan tandatangannya (PM 19(2)(d)) dan mencatatkan jumlah penandatanganan (PM 19(2)(e)). Walau bagaimanapun, peraturan mesyuarat tidak menyentuh maklumat asas dan penting yang perlu diketahui oleh mana-mana pemohon dan penandatanganan, antaranya:

- sama ada jumlah minimum tandatangan diperlukan;
- sama ada butiran seperti nama penuh, alamat, dan tandatangan asal diperlukan;
- sama ada petisyen mesti ditulis tangan, ditaip, atau dicetak di atas kertas;
- sama ada sebarang perubahan atau suntingan pada teks petisyen dibenarkan; dan/atau
- sama ada lampiran boleh disertakan bersama petisyen.

Sekali lagi, semua maklumat ini tersedia dalam peraturan dan panduan amalan di House of Commons UK dan Kanada. Di UK dan Kanada, peraturan mesyuarat dengan jelas menerangkan bahagian-bahagian yang perlu ada dalam petisyen, antaranya, alasan atau tujuan petisyen, diikuti oleh permintaan tindakan daripada Dewan Rakyat oleh para pemohon.

Panduan dan nasihat

Tiada saluran pertanyaan formal yang disediakan untuk pemohon petisyen yang berminat bagi mendapatkan maklumat lanjut tentang proses tersebut atau untuk mendapatkan nasihat mengenai petisyen yang mereka ingin kemukakan.

Membawa petisyen di Dewan

Aliran proses untuk pembentangan petisyen di Dewan Rakyat juga hanya dijelaskan secara ringkas dalam peraturan bertulis. Sesuatu petisyen perlu diserahkan satu hari bekerja sebelum ia dibentangkan, dan mesti mendapat pengesahan daripada Yang di-Pertua Speaker sebelum Ahli Parlimen yang menaja petisyen itu boleh membentangkannya di Dewan (PM 19(2)(d)).

Proses pengesahan melibatkan pemeriksaan teliti terhadap petisyen oleh Setiausaha Dewan, dan petisyen itu boleh ditolak pada peringkat tersebut jika tidak mematuhi peraturan. Walau bagaimanapun, tidak seperti di House of Commons Kanada, tiada keperluan formal untuk Setiausaha Dewan atau Yang di-Pertua Speaker memberikan sebab-sebab penolakan petisyen.

Jika petisyen berjaya sampai ke peringkat pembentangan, maka pada hari pembentangan, Ahli Parlimen yang membentangkan akan berdiri dan menyatakan secara ringkas dan tepat berkenaan tujuan petisyen tersebut (PM 19(3)). Tiada perbincangan atau perbahasan dibenarkan. Seorang Ahli Parlimen boleh mengemukakan usul untuk mencadangkan supaya petisyen tersebut dibaca (PM 19(4)(a)), yang bermaksud ia akan direkodkan dalam Penyata Rasmi (*Hansard*). Walau bagaimanapun, ianya tidak jelas sama ada usul seperti itu boleh dikemukakan serta-merta pada masa pembentangan petisyen (yakni tanpa notis), walaupun ini disiratkan oleh konteks sekeliling.

Mengenai proses mengemukakan usul tersebut, PM 19 memberikan panduan yang agak jelas - usul tersebut mesti disokong, dan undian akan dilakukan tanpa perbahasan (PM 19(4)(b) & (c)). Tetapi selain daripada pilihan untuk petisyen dibacakan, tiada langkah selanjutnya

yang diberikan untuk mengambil tindakan terhadap petisyen, seperti merujuknya kepada jawatankuasa pilihan untuk pemeriksaan lanjut.

Mekanisme maklum balas

Dalam hal ini, PM 19 tidak memberikan sebarang ketetapan mengenai keperluan Dewan Rakyat atau Kerajaan untuk memberi maklum balas atau mengambil sebarang tindakan susulan terhadap petisyen yang dibentangkan di Dewan. Badan perundangan yang mempunyai proses petisyen yang lebih maju seperti House of Commons UK dan House of Commons Kanada menggunakan pelbagai mekanisme untuk memastikan setiap petisyen mendapat maklum balas rasmi.

Jadual 1: Perbandingan prosedur petisyen kertas di Dewan Rakyat dengan House of Commons UK dan House of Commons Kanada

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia ²⁶	House of Commons UK ²⁷	House of Commons Kanada ²⁸
1.	Mod	Petisyen kertas sahaja.	Petisyen kertas dan e-petisyen melalui laman web Dewan.	Petisyen kertas dan e-petisyen melalui laman web Dewan.

26 Data diperolehi dari: (i) Dewan Rakyat Malaysia, *Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat* <http://www.parlimen.gov.my/images/webuser/peraturan_mesyuarat/PMDR-bm.pdf> (dicapai 30 Disember 2024).

27 Data diperolehi dari: (i) UK House of Commons, *Standing Orders of the House of Commons: Public Business* <https://publications.parliament.uk/pa/cm5901/cmstords/so_829_05072024/so-contents.html>; (ii) Natzler and Hutton (n 5), paras. 24.1-24.26; (iii) UK Parliament, *Ask your MP to present a petition*, <<https://www.parliament.uk/get-involved/sign-a-petition/paper-petitions/>>; (iv) House of Commons Information Office, *Public Petitions* <<https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-information-office/P07.pdf>>; (v) UK Parliament, *Commons Select Committee: Petitions Committee* <<https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/>> (semua dicapai 30 Disember 2024).

28 Data diperolehi dari: (i) House of Commons Canada, *Standing Orders of the House of Commons* <<https://www.ourcommons.ca/procedure/standing-orders/Index-e.html>>; (ii) M. Bosc and A. Gagnon (eds), *House of Commons Procedure and Practice* (3rd edn, Ottawa, House of Commons, 2017), Chapter 22, <https://www.ourcommons.ca/procedure/procedure-and-practice-3/ch_22-e.html>; (iii) House of Commons Canada, *Paper Petitions – Guide and Terms of Use*, <https://www.ourcommons.ca/petitions/en/Home/AboutContent?guide=PIPaperGuide#appendix_a>; and (iv) Privy Council Office, *Guide for Parliamentary Secretaries*, <https://www.pm.gc.ca/sites/pm/files/inline-files/Guide_for_Parl_Sec_2015_Eng_3.pdf> (semua dicapai 30 Disember 2024).

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
2.	Penyertaan orang awam secara langsung	Secara tidak langsung: • Memerlukan Ahli Parlimen untuk menyerahkan dan membentangkan petisyen. • Ahli Parlimen tidak boleh membawa petisyen yang beliau ialah seorang penandatangan.	Secara tidak langsung: • Pemohon petisyen memerlukan penglibatan Ahli Parlimen untuk serahan dan pembentangan petisyen ke/di Dewan • Petisyen daripada warganegara dan permastautin UK, warganegara UK yang bermastautin di luar negara, dan warganegara daripada koloni dan <i>dominion</i> UK akan diterima. • Seorang Ahli Parlimen tidak boleh membentangkan petisyen yang dia ialah penandatangan; tetapi Ahli Parlimen lain boleh membentangkan petisyen tersebut di Dewan.	Secara tidak langsung: • Pemohon petisyen memerlukan penglibatan Ahli Parlimen untuk serahan dan pembentangan petisyen. • Petisyen daripada warganegara dan permastautin Kanada akan diterima. • Seorang Ahli Parlimen tidak boleh membentangkan petisyen yang dia ialah penandatangan; tetapi Ahli Parlimen lain boleh membentangkan petisyen tersebut di Dewan.
3.	Skop petisyen: Perkara yang dibenarkan	Tiada perincian.	Diperincikan: • Perkara pokok sesuatu petisyen mestilah jatuh di bawah bidang perkara dalam tanggungan Dewan. Tindakan perundangan yang dipohon mestilah sesuatu yang boleh dilaksanakan di bawah bidang kuasa Dewan. • Petisyen boleh memohon perubahan dasar atau undang-undang, atau untuk menangani isu-isu tempatan atau nasional. • Petisyen yang menentang sesuatu resolusi atau rang undang-undang yang mengenakan cukai atau duti, boleh diterima.	Diperincikan: • Tindakan yang dipohon dalam petisyen mestilah sesuatu yang berada dalam kuasa dan bidang kuasa Dewan atau kerajaan persekutuan untuk dilaksanakan. • Petisyen boleh mengandungi permintaan yang menyarankan perbelanjaan dana awam.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
4.	Skop petisyen: Perkara yang dihadkan	Diperincikan: - Pemohonan yang meminta kerajaan untuk menanggung komitmen kewangan menggunakan dana awam, atau melepaskan atau mengurangkan hutang atau cukai yang terhutang kepadanya, atau mengubah/ membatalkan kadar, cukai atau duti, tidak dibenarkan kecuali dengan kelulusan kerajaan (Menteri Kewangan). - Petisyen tidak boleh merujuk kepada perbincangan yang sedang berlangsung di Dewan Rakyat atau Dewan Negara atau kepada mana-mana usul yang dimaksudkan kecuali notis usul tersebut terdapat dalam Buku Mesyuarat.	Diperincikan: Permohonan yang secara langsung meminta kerajaan untuk menanggung sesuatu pemberian atau caj tertentu tidak akan diterima kecuali jika disyorkan oleh kerajaan.	Diperincikan: - Permohonan yang meminta Dewan untuk mengambil tindakan yang <i>sub judice</i> tidak akan diterima. - Petisyen yang meminta pengusiran seorang Ahli Parlimen tidak akan diterima.
5.	Kandungan petisyen: Butiran pemohon	Tidak diperincikan: Butiran pengenalan pemohon yang mesti dimasukkan dalam petisyen (contohnya, nama penuh, alamat, dan lain-lain).	Diperincikan: Petisyen mesti memberikan penerangan ringkas mengenai pemohon.	Diperincikan: Petisyen mesti memberi penerangan ringkas mengenai pemohon.
6.	Kandungan petisyen: Maksud (tujuan)	Diperincikan: - Petisyen mesti menggunakan bahasa yang sopan. Tidak diperincikan: - Bahawa sebab-sebab untuk sesuatu petisyen mesti diperihalkan; - sebarang panduan mengenai cara untuk perihalkan sebab-sebab.	Diperincikan: - Sebab-sebab petisyen dikemukakan kepada Dewan. - Bahasa petisyen mesti bersopan dan berhemah, khususnya terhadap pemerintah berdaulat. Ia tidak harus membuat tuduhan yang menyinggung perasaan tentang nama baik atau kelakuan Parlimen, badan kehakiman, atau pihak berkuasa lain.	Diperincikan: - Pernyataan mengenai keluhan atau masalah yang ingin diatasi oleh pengadu. - Bahasa petisyen mesti bersifat sederhana dan hormat, khususnya terhadap pemerintah berdaulat. Ia tidak harus membuat tuduhan yang menyinggung perasaan tentang nama baik atau kelakuan Parlimen, badan kehakiman, atau pihak berkuasa perlembagaan lain.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
7.	Kandungan petisyen: Permohonan (seruan tindakan perundangan)	Tidak diperincikan atau disediakan: • Panduan atau parameter mengenai cara merangka permohonan petisyen, terutamanya bahawa ianya terhad kepada penyelesaian yang berada dalam bidang kuasa Dewan untuk mengambil tindakan.	Diperincikan: • Petisyen mesti mengandungi permohonan yang jelas untuk suatu penyelesaian yang berada dalam bidang kuasa Dewan untuk mengambil tindakan.	Diperincikan: • Petisyen mesti mengandungi permohonan yang menyatakan tindakan yang diinginkan oleh pemohon untuk diambil sebagai respons terhadap keluhan mereka.
8.	Kandungan petisyen: Penandatanganan (penyokong) petisyen	Diperincikan: • Bagaimana individu yang tidak dapat menulis boleh meletakkan tanda mereka pada petisyen. Tidak diperincikan: • Sama ada (dan berapakah) bilangan minimum tandatangan yang diperlukan; • butiran pengenalan seorang penandatanganan yang mesti disediakan dalam petisyen (contohnya, nama penuh, alamat, dan sebagainya).	Diperincikan: • Petisyen kertas mesti mengandungi nama, alamat, dan tandatangan asal para penandatanganan. • Tidak ada had minima bilangan tandatangan sokongan sebagai pra-syarat kepada keboleh terimaan petisyen kertas. • Butiran para penandatanganan mesti sepadan dengan deskripsi pihak pemohon. Contohnya, petisyen yang dinyatakan berasal dari penduduk UK hanya boleh mengandungi tandatangan dari penduduk UK.	Diperincikan: • Petisyen mesti mengandungi tandatangan asal dan alamat para penandatanganan. • Sesuatu petisyen memerlukan sekurang-kurangnya 25 tandatangan sokongan daripada warganegara atau permastautin Kanada (tidak termasuk Ahli-ahli Parlimen yang menyokongnya) untuk diterima di Dewan.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
9.	Format dan susunan petisyen	Diperincikan: - Permohonan perlu dimasukkan di bahagian atas setiap halaman tandatangan. Tidak diperincikan: - Sama ada petisyen mesti ditulis tangan atau ditaip; - sama ada dibenarkan jika terdapat sebarang pengubahsuaian atau suntingan yang ditandakan pada teks petisyen; - jika terdapat sebarang had mengenai panjang petisyen; - sama ada dibenarkan untuk menyertakan lampiran dalam petisyen.	Diperincikan: - Petisyen mesti ditujukan kepada House of Commons UK. - Petisyen mesti ditulis secara tangan atau dicetak di atas kertas. - Petisyen mesti mengandungi frasa penutup yang ringkas yang menunjukkan penghujung petisyen. - Halaman pertama petisyen perlu mengandungi teks penuh petisyen bersama beberapa tandatangan, manakala helaian berikutnya hanya perlu mengandungi permohonan petisyen di bahagian atas diikuti dengan tandatangan seterusnya. - Tiada sebarang pengubahsuaian atau penyuntingan bertanda boleh dibuat pada teks petisyen. - Tiada sebarang lampiran dibenarkan dalam petisyen, seperti surat atau affidavit. - Sebarang pemalsuan atau penipuan dalam penyediaan petisyen atau tandatangan mereka boleh dihukum sebagai penghinaan.	Diperincikan: - Petisyen mesti ditujukan sama ada kepada House of Commons Kanada, pihak kerajaan, seorang Menteri atau seorang Ahli House of Commons Kanada. - Petisyen mesti ditulis, ditaip atau dicetak di atas kertas. - Halaman pertama petisyen harus mengandungi teks penuh petisyen bersama sekurang-kurangnya tiga tandatangan, manakala helaian berikutnya hanya perlu mengandungi permohonan atau subjek petisyen di bahagian atas diikuti dengan tandatangan seterusnya. - Petisyen mestilah bebas dari sebarang pindaan atau suntingan bertanda pada teksnya. - Tiada lampiran yang dibenarkan dalam petisyen, seperti surat atau affidavit. - Sebarang pemalsuan/ penipuan dalam penyediaan petisyen atau tandatangan boleh dianggap sebagai pelanggaran hak istimewa.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
10.	Peranan wakil perundangan yang membentangkan petisyen	Diperincikan: - Ahli Parlimen yang akan membentangkan petisyen mesti menyerahkannya kepada Setiausaha Dewan. - Ahli Parlimen mesti mengesahkan bahagian atas petisyen dengan tandatangannya dan bilangan penandatanganan petisyen tersebut. - Ahli Parlimen mesti memastikan bahawa bahasa dalam petisyen tidak menghina Dewan Rakyat atau Dewan Negara.	Diperincikan: - Ahli Parlimen mesti menandatangani nama beliau di sudut kiri atas halaman pertama petisyen. - Ahli Parlimen mesti memastikan petisyen itu tidak mengandungi sebarang ketidakaturan.	Diperincikan: - Ahli Parlimen mesti menandatangani nama beliau di bahagian belakang muka surat akhir petisyen. - Ahli Parlimen bertanggungjawab terhadap sebarang kesilapan atau ketidakpatuhan dalam petisyen tersebut.
11.	Penyerahan petisyen kepada badan perundangan	Diperincikan: Tempoh notis minima untuk menyerahkan petisyen kepada Setiausaha Dewan ialah satu hari penuh sebelum hari yang Ahli Parlimen ingin membentangkannya di Dewan.	Diperincikan: - Tempoh notis minima untuk menyerahkan petisyen kepada Setiausaha Dewan ialah sehari sebelum hari yang Ahli Parlimen ingin membentangkannya di Dewan. - Ahli Parlimen yang akan membentangkan petisyen mesti menyerahkan sekurang-kurangnya halaman pertama petisyen kepada Setiausaha Petisyen Awam untuk semakan.	Diperincikan: Tiada tempoh notis minima yang ditetapkan untuk menyerahkan petisyen kepada Setiausaha Petisyen (<i>Clerk of Petitions</i>).

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia ^a	House of Commons UK	House of Commons Kanada
12.	Kelulusan administratif: Peranan Setiausaha badan perundangan	Diperincikan: • Setiausaha mempunyai kuasa untuk menyemak petisyen sebelum ia dikemukakan kepada Speaker untuk kelulusan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Peluang bagi pemohon atau Ahli Parlimen yang berkenaan untuk membetulkan ketidakaturan dalam petisyen.	Diperincikan: • Setiausaha Petisyen Awam akan menyemak petisyen sebelum mengeluarkan notis pembentangan rasmi. • Jika terdapat keraguan mengenai kesahihan mana-mana tandatangan, Ahli Parlimen masih boleh mengemukakan jika beliau mempunyai alasan untuk mempercayai bahawa tandatangan tersebut adalah tulen; bagaimanapun, Dewan harus dimaklumkan mengenai tuduhan tersebut.	Diperincikan: • Setiausaha akan memastikan sama ada petisyen memenuhi keperluan dari segi bentuk dan kandungan. • Jika petisyen tersebut mematuhi peraturan, Setiausaha akan mengesahkannya dengan menandatangani dan melampirkan sijil, dan mengembalikan petisyen kepada Ahli Parlimen yang akan membentangkannya. • Jika petisyen tidak boleh disahkan, ia akan dikembalikan kepada Ahli Parlimen bersama nota penjelasan.
13.	Kelulusan administratif: Peranan Speaker badan perundangan	Diperincikan: • Kelulusan dan pengesahan bertulis oleh Speaker ke atas petisyen diperlukan sebelum ia boleh dibawa ke Dewan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Bahawa Speaker mesti memberi sebab-sebab penolakan sesuatu petisyen.	Speaker tidak memainkan peranan secara langsung dalam proses pelulusan petisyen.	Speaker tidak memainkan peranan secara langsung dalam proses pelulusan petisyen.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
14.	Panduan dan nasihat	Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Sekretariat Dewan Rakyat tidak diwajibkan secara tersurat untuk memberi panduan kepada pemohon petisyen atau Ahli Parlimen yang meminta nasihat. • Tiada arahan bertulis, soalan lazim (FAQ), garis panduan atau templat yang tersedia (mudah diakses) untuk orang awam atau Ahli Parlimen untuk menjawab atau menangani kekaburan dan kekurangan di dalam peraturan mesyuarat.	Diperincikan: • Sekiranya petisyen telahpun menerima tandatangan tetapi mengandungi ketidakaturan dalam teks petisyen, Setiausaha boleh membantu Ahli Parlimen dalam menyusun semula teks bagi membetulkan ketidakaturan tersebut. • Petisyen yang telah disusun semula mesti ditandatangani sekali lagi oleh sejumlah penyokong. Semasa membentangkan petisyen tersebut di Dewan, Ahli Parlimen boleh merujuk kepada petisyen asal dan bilangan penandatanganan di dalam petisyen asal. • Satu struktur templat untuk petisyen serta garis panduan disediakan oleh badan pentadbiran House of Commons UK dan boleh diakses secara terbuka di laman web Parlimen UK.	Diperincikan: • Pemohon atau Ahli Parlimen yang membentangkan petisyen dibenarkan mendapat panduan daripada Setiausaha Petisyen mengenai pematuhan teks cadangan dengan peraturan dan prosedur Dewan semasa menyediakan petisyen tersebut. • Cadangan templat petisyen serta garis panduan disediakan oleh badan pentadbiran House of Commons Kanada dan boleh diakses secara terbuka di laman web Parlimen Kanada.
15.	Penjadualan petisyen untuk pembentangan dalam badan perundangan	Diperincikan: • Terdapat slot masa tetap di dalam Aturan Urusan Mesyuarat harian untuk membentangkan petisyen di Dewan.	Diperincikan: • Terdapat slot masa tetap dalam Aturan Urusan Mesyuarat harian untuk membentangkan petisyen di Dewan.	Diperincikan: • Terdapat slot masa tetap dalam Aturan Urusan Mesyuarat harian untuk membentangkan petisyen di Dewan.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
16.	Proses pembentangan petisyen dalam badan perundangan	Diperincikan: - Pada hari petisyen dijadualkan untuk dibawa ke Dewan, Ahli Parlimen yang membentangkan petisyen tersebut mesti berdiri dan menyatakan dengan ringkas tujuan petisyen itu. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Bahawa setelah dibentangkan, petisyen akan diterbitkan dalam penyata atau rekod rasmi Dewan.	Diperincikan: - Semasa membentangkan petisyen, Ahli Parlimen mesti memberi kenyataan ringkas tentang latar belakang pemohon, jumlah tandatangan dan kandungan petisyen, dan membaca permohonan. - Tiada perbahasan dibenarkan. - Selepas membuat kenyataan, Ahli Parlimen akan menyerahkan petisyen kepada Setiausaha (<i>Clerk of the Table</i>)²⁹ dan beliau akan membaca tajuk petisyen. - Semua petisyen rasmi diterbitkan dalam rekod rasmi Dewan.	Diperincikan: - Semasa membentangkan petisyen, Ahli Parlimen mesti memberi kenyataan ringkas mengenai sumber petisyen, perkara yang dibangkitkan, permohonan, dan jumlah tandatangan yang diterima. - Tiada perbahasan dibenarkan. - Selepas membuat kenyataannya, Ahli Parlimen akan menyerahkan petisyen kepada Pejabat Setiausaha (<i>Clerk at the Table</i>).³⁰ - Semua petisyen diterbitkan dalam rekod rasmi Dewan.³¹

29 D Natzler and M Hutton, *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament* (25th edn, paras 24.14, 24.15 and 24.19).

Terdapat juga proses penerimaan petisyen yang tidak rasmi, di mana Ahli Parlimen boleh meletakkan petisyen terus ke dalam beg petisyen. Petisyen tersebut tidak akan direkodkan sebagai petisyen yang telah dibentangkan.

30 M Bosc and A Gagnon (eds), *House of Commons Procedure and Practice* (3rd edn, Ottawa, House of Commons 2017) ch 22.

Terdapat juga proses untuk penyerahan petisyen secara tidak rasmi, di mana Ahli Parlimen terus mengemukakan petisyen kepada Pejabat Setiausaha (*Clerk at the Table*).

31 M Bosc and A Gagnon (eds), *House of Commons Procedure and Practice* (3rd edn, Ottawa, House of Commons 2017) ch 22.

Petisyen yang dibentangkan di dalam Dewan dan yang difailkan terus dengan Setiausaha akan dimasukkan ke dalam Jurnal Dewan. Ucapan Ahli Parlimen yang membentangkan petisyen di dalam Dewan akan direkodkan dan diterbitkan dalam Debat untuk hari tersebut.

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
17.	Proses untuk petisyen dibaca dalam badan perundangan	Diperincikan: • Mana-mana Ahli Parlimen boleh membawakan usul untuk membacakan petisyen di hadapan Dewan Rakyat. • Usul boleh dibawa tanpa notis, mesti disokong (<i>“seconded”</i>) dan diundi tanpa perbahasan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Langkah seterusnya jika usul untuk membaca petisyen diluluskan.	Tidak relevan: Peraturan dan amalan bertulis menetapkan bahawa setiap petisyen yang dibentangkan di House of Commons UK: • akan diterbitkan di dalam rekod rasmi Dewan (<i>Hansard</i> dan <i>Votes and Proceedings</i>); dan • akan dirujuk untuk tindakan susulan secara automatik kepada jawatankuasa perundangan dan badan kerajaan yang berkenaan (baca di bawah).	Tidak relevan: Peraturan dan amalan bertulis menetapkan bahawa setiap petisyen yang dibentangkan di House of Commons Kanada: • akan diterbitkan di dalam rekod rasmi Dewan (<i>Hansard</i> dan <i>Votes and Proceedings</i>); dan • akan dirujuk untuk tindakan susulan secara automatik kepada jawatankuasa perundangan dan badan kerajaan yang berkenaan (baca di bawah).
18.	Proses untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa perundangan	Tidak diperincikan: • Bahawa petisyen yang telah dibaca akan dirujuk secara automatik kepada satu jawatankuasa perundangan; • sama ada boleh atau tidak untuk Ahli Parlimen membawa usul untuk merujuk petisyen ke jawatankuasa perundangan, sejurus selepas usul untuk membaca petisyen itu di Dewan diluluskan. Diperincikan: • Usul untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa boleh dibawa tanpa notis.		

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
19.	Mekanisme maklum balas: Kewajipan badan perundangan untuk mengambil tindakan susulan	Tidak diperincikan: - Bahawa Dewan Rakyat mesti memberi maklum balas secara rasmi atau automatik terhadap sesuatu petisyen. Diperincikan: - Jawatankuasa-jawatankuasa Pilihan Khas Dewan Rakyat bagi Parlimen ke-15 diberi kuasa untuk mengkaji sebarang petisyen yang jatuh di bawah mandat bidang kuasa masing-masing.³²	Diperincikan: - Satu Jawatankuasa Pilihan berkenaan Petisyen menguruskan dan menyelia proses petisyen. - Jawatankuasa ini memutuskan petisyen yang harus dibahaskan oleh Dewan, dan petisyen yang memerlukan siasatan (inkuiri) lanjut oleh jawatankuasa. - Jawatankuasa juga akan menilai semua respons Kerajaan (baca di bawah). - Bagi petisyen yang dipilih untuk dibahas, terdapat slot masa tetap dalam Aturan Urusan Mesyuarat harian untuk pembentangan petisyen di Westminster Hall (setiap Isnin). Biasanya, usul untuk membahaskan petisyen akan dikemukakan oleh ahli jawatankuasa. Jawatankuasa ini boleh membenarkan pemohon dan pihak berkepentingan lain untuk berkongsi pandangan mereka dengan Ahli Parlimen sebelum perbahasan berlaku. Jawatankuasa juga diberi kuasa untuk mengambil bukti bagi memaklumkan perbahasan petisyen, serta menghasilkan laporan mengenai sesuatu petisyen.	Diperincikan: Jika kementerian yang berkaitan gagal memberi maklum balas kepada sesuatu petisyen dalam tempoh masa yang ditetapkan, jawatankuasa perundangan yang berkenaan boleh mengambil tindakan (baca di bawah).

32 Malaysia, Dewan Rakyat, Penyata Rasmi, DR.2.2023 (2023)

No.	Ciri	Peraturan dan panduan tertera dalam peraturan tetap dan amalan bertulis sedia ada badan perundangan		
		Dewan Rakyat Malaysia	House of Commons UK	House of Commons Kanada
20.	Mekanisme maklum balas: Kewajipan kerajaan untuk mengambil tindakan susulan	Tidak diperincikan: • Bahawa kerajaan mesti memberi maklum balas secara rasmi atau automatik terhadap petisyen.	Diperincikan: • Pejabat Setiausaha mengirinkan setiap petisyen kepada Menteri yang berkaitan. • Jabatan kerajaan yang berkenaan akan mengeluarkan maklum balas bertulis, kebiasaannya dalam masa dua bulan. • Maklum balas ini mesti mematuhi garis panduan Jawatankuasa Petisyen. • Setiap maklum balas menteri terhadap petisyen akan diterbitkan dalam <i>Penyata Rasmi (Hansard)</i>. Salinan maklum balas juga akan dihantar kepada Ahli Parlimen yang mengemukakan petisyen serta kepada jawatankuasa perundangan yang berkenaan. • Semua respons kerajaan akan dinilai oleh Jawatankuasa Petisyen, dan jika didapati respons tersebut tidak memenuhi garis panduan, jawatankuasa akan meminta kerajaan untuk memberi maklum balas yang lebih baik.	Diperincikan: • Setiausaha mengemukakan setiap petisyen kepada Pejabat Majlis Privy (<i>Privy Council Office</i>), yang mengaturkan agar jabatan kerajaan yang berkenaan menyediakan maklum balas terhadap petisyen tersebut. • Kementerian yang berkaitan mesti memberi maklum balas dalam masa 45 hari selepas petisyen dirujuk kepadanya. • Maklum balas kerajaan biasanya dibentangkan di Dewan tetapi juga boleh diserahkan terus kepada Setiausaha. • Jika kementerian gagal memberi jawapan dalam tempoh masa 45 hari yang ditetapkan, kegagalan itu akan dirujuk kepada jawatankuasa perundangan yang berkenaan, dan jawatankuasa tersebut wajib bersidang dalam masa 5 hari untuk membincangkan kegagalan itu.

Tatacara petisyen Parlimen di Dewan Undangan Negeri

Fakta yang menarik untuk diperhatikan ialah mekanisme petisyen juga termaktub dalam peraturan mesyuarat hampir semua badan perundangan subnasional di Malaysia. Untuk gambaran yang lebih jelas, satu kajian ringkas dijalankan ke atas skop, peraturan, dan prosedur petisyen di tiga badan perundangan subnasional, iaitu Selangor, Sarawak

dan Sabah – bagi membandingkan mekanisme petisyen masing-masing antara satu sama lain dan dengan tatacara di Dewan Rakyat. Ketiga-tiga DUN ini dipilih kerana DUN ini mewakili ketiga-tiga wilayah dalam persekutuan Malaysia, dan secara kolektif, DUN ini dapat menunjukkan kepelbagaian prosedur petisyen dalam badan-badan perundangan Malaysia.

Analisis perbandingan

Dalam mengaplikasikan kerangka ciri-ciri prosedur petisyen Parlimen daripada **Jadual 1** kepada perbandingan pada peringkat subnasional, didapati bahawa terdapat beberapa persamaan dan perbezaan substantif antara prosedur petisyen di Dewan Rakyat dan di tiga DUN yang dipilih. **Jadual 2** di bawah merumuskan ciri-ciri persamaan dan perbezaan, manakala **Jadual 3** pula memperihalkan dengan lebih mendalam perbezaan dalam prosedur petisyen antara ketiga-tiga DUN tersebut.

Jadual 2: Rumusan persamaan dan perbezaan secara substantif tatacara petisyen kertas antara Dewan Rakyat, DUN Selangor, DUN Sarawak dan DUN Sabah

Ciri-ciri tatacara yang sama secara substantif	Ciri-ciri tatacara yang berbeza secara substantif
• Mod • Penyertaan orang awam secara langsung • Skop petisyen: Perkara yang dibenarkan • Skop petisyen: Perkara yang dihadkan • Kandungan petisyen: Butiran pemohon • Kandungan petisyen: Maksud (tujuan) • Kandungan petisyen: Permohonan (seruan tindakan perundangan) • Peranan Ahli Dewan yang membentangkan petisyen • Panduan dan nasihat • Penjadualan petisyen untuk pembentangan di Dewan • Mekanisme maklum balas: Kewajipan kerajaan untuk mengambil tindakan susulan	• Kandungan petisyen: Penandatanganan (penyokong) petisyen • Format dan susunan petisyen • Tempoh penyerahan petisyen kepada Dewan • Kelulusan administratif: Peranan Setiausaha Dewan • Kelulusan administratif: Peranan Speaker Dewan • Proses pembentangan petisyen di Dewan • Proses untuk petisyen dibaca dalam Dewan • Proses untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa perundangan • Mekanisme maklum balas: Kewajipan Dewan untuk mengambil tindakan susulan

Analisis perbandingan

Persamaan

Dari segi ciri-ciri di lajur kiri **Jadual 2**, peraturan dan peruntukan prosedur petisyen yang digariskan dalam peraturan tetap Dewan Rakyat, DUN Selangor, DUN Sarawak dan DUN Sabah adalah hampir sama, iaitu:

- hanya petisyen kertas diterima di DUN-DUN tersebut;
- hanya Ahli Dewan Undangan Negeri (ADUN) yang boleh membentangkan petisyen di DUN;
- peraturan tetap DUN tidak menyatakan sama ada pemohon mesti dikenal pasti, dan jika ya, apakah butiran pengenalan yang diperlukan;
- peraturan tetap DUN juga tidak memperincikan tujuan dan jenis isu yang boleh dibangkitkan dalam sesuatu petisyen;
- tiada huraian atau batasan diberikan tentang jenis permohonan yang boleh diminta (iaitu permohonan mesti berkaitan perkara di bawah bidang kuasa DUN);
- peraturan tetap DUN juga tidak menyatakan bilangan minimum tandatangan yang diperlukan;
- peranan ahli badan perundangan yang membentangkan petisyen dijelaskan;
- tiada panduan dan nasihat yang disediakan secara terbuka kepada pemohon atau ADUN;
- pembentangan petisyen dijadualkan dalam aturan urusan mesyuarat DUN-DUN; dan
- tiada mekanisme disediakan untuk mendapatkan maklum balas daripada kerajaan kepada petisyen-petisyen yang diterima di DUN.

Perbezaan

Apabila terdapat perbezaan prosedur antara ketiga-tiga DUN yang dipilih (lihat jalur kanan **Jadual 2** dan **Jadual 3**) secara teoretikal,

peraturan dan peruntukan yang ditetapkan dalam peraturan mesyuarat DUN Sabah mendahului DUN Selangor, DUN Sarawak, dan Dewan Rakyat di bawah aspek-aspek yang berikut:

- Peraturan tetap DUN Sabah menetapkan maklumat utama yang perlu diberikan oleh seorang penandatangan petisyen.
- Peraturan tetap DUN Sabah menetapkan sekatan berkenaan dengan format dan susunan sesuatu petisyen.
- Sama seperti proses di House of Commons UK dan House of Commons Kanada, hanya Setiausaha sahaja (dan bukan Speaker) yang terlibat dalam proses kelulusan administratif petisyen di DUN Sabah. Namun, tiada keperluan untuk Setiausaha memberikan sebab jika petisyen ditolak.
- Juga seperti di UK dan Kanada, proses menerima dan merekodkan petisyen di DUN Sabah adalah automatik – sebaik sahaja petisyen dibentangkan, ia dianggap telah dibaca di Dewan kecuali seorang ADUN lain membawa usul untuk menolak penerimaan petisyen tersebut. Manakala, proses di Selangor dan Sarawak adalah serupa dengan di Dewan Rakyat, iaitu terdapat dua langkah proaktif yang perlu disempurnakan untuk memastikan petisyen direkodkan dan dianggap telah dibaca di Dewan.

Satu lagi perbezaan ketara adalah pada penyediaan mekanisme kewajipan memberi maklum balas. Mekanisme di Selangor adalah serupa dengan Dewan Rakyat yang mana tiada rujukan automatik sesuatu petisyen kepada jawatankuasa badan perundangan. Sebaliknya di Sabah dan Sarawak, sebaik sahaja petisyen dianggap telah dibaca di Dewan, ia akan dirujuk kepada jawatankuasa tetap DUN secara automatik.

Jadual 3: Perbandingan ciri-ciri khusus bagi tatacara petisyen kertas di Dewan Undangan Negeri (DUN) terpilih

No.	Ciri	DUN Selangor ³³	DUN Sarawak ³⁴	DUN Sabah ³⁵
1.	Kandungan petisyen: Penandatanganan (penyokong) petisyen	Diperincikan: • Bagaimana individu yang tidak dapat menulis boleh meletakkan tanda mereka pada petisyen. Tidak diperincikan: • Sama ada (dan berapakah) bilangan minimum tandatangan yang diperlukan; • butiran pengenalan seorang penandatanganan yang mesti disediakan dalam petisyen (contohnya, nama penuh, alamat, dan sebagainya).	Diperincikan: • Bagaimana individu yang tidak dapat menulis boleh meletakkan tanda mereka pada petisyen. Tidak diperincikan: • Sama ada (dan berapakah) bilangan minimum tandatangan yang diperlukan; • butiran pengenalan seorang penandatanganan yang mesti disediakan dalam petisyen (contohnya, nama penuh, alamat, dan sebagainya).	Diperincikan: • Petisyen mesti mengandungi tandatangan, nama, dan alamat para penandatanganan. Tidak diperincikan: • Sama ada (dan berapakah) bilangan minimum tandatangan yang diperlukan.

33 Data diperolehi dari Dewan Undangan Negeri Selangor, *Peraturan-peraturan Tetap Bagi Dewan Negeri Selangor 1965* (Pesuruhjaya Penyemak Undang-undang Negeri Selangor, 2023).

34 Data diperolehi dari Dewan Undangan Negeri Sarawak, *Peraturan-peraturan Mesyuarat Dewan Undangan Negeri Sarawak* (Sarawak, 2011).

35 Data diperolehi dari Dewan Undangan Negeri Sabah, *Standing Orders of the Legislative Assembly of the State of Sabah* (Sabah, 2019).

No.	Ciri	DUN Selangor	DUN Sarawak	DUN Sabah
2.	Format dan susunan petisyen	Diperincikan: ● Permohonan perlu dimasukkan di bahagian atas setiap halaman tandatangan. Tidak diperincikan: ● Sama ada petisyen mesti ditulis tangan atau ditaip; ● sama ada dibenarkan jika terdapat sebarang pengubahsuaian atau suntingan yang ditandakan pada teks petisyen; ● jika terdapat sebarang had mengenai panjang petisyen; ● sama ada dibenarkan untuk menyertakan lampiran dalam petisyen.	Diperincikan: ● Permohonan perlu dimasukkan di bahagian atas setiap halaman tandatangan. Tidak diperincikan: ● Sama ada petisyen mesti ditulis tangan atau ditaip; ● sama ada dibenarkan jika terdapat sebarang pengubahsuaian atau suntingan yang ditandakan pada teks petisyen; ● jika terdapat sebarang had mengenai panjang petisyen; ● sama ada dibenarkan untuk menyertakan lampiran dalam petisyen.	Diperincikan: ● Petisyen mesti ditujukan kepada Ahli-ahli DUN Sabah. ● Permohonan perlu dimasukkan pada penghujung teks petisyen dan di bahagian atas setiap halaman tandatangan. ● Setiap halaman mesti mengandungi sekurang-kurangnya satu tandatangan. ● Petisyen mesti dicetak atau ditaip. ● Tiada sebarang pemotongan atau penyuntingan bertanda boleh dibuat pada teks petisyen. ● Petisyen boleh dikemukakan sama ada dalam bahasa Melayu atau bahasa Inggeris. ● Tiada sebarang lampiran dibenarkan dalam petisyen, seperti surat atau affidavit. Tidak diperincikan: ● Jika terdapat sebarang had mengenai panjang petisyen.

No.	Ciri	DUN Selangor	DUN Sarawak	DUN Sabah
3.	Penyerahan petisyen kepada Dewan	Diperincikan: Tempoh notis minimum untuk mengemukakan petisyen kepada Setiausaha DUN ialah satu hari penuh sebelum hari yang ADUN ingin bantangkannya di DUN.	Diperincikan: Tempoh notis minimum untuk mengemukakan petisyen kepada Setiausaha DUN ialah satu hari penuh sebelum hari yang ADUN ingin bantangkannya di DUN.	Diperincikan: Tempoh notis minimum untuk mengemukakan petisyen kepada Setiausaha DUN ialah dua hari penuh sebelum hari yang ADUN ingin bantangkannya di DUN.
4.	Kelulusan administratif: Peranan Setiausaha Dewan	Diperincikan: - Setiausaha mempunyai kuasa untuk menyemak petisyen sebelum ia dikemukakan kepada Speaker untuk kelulusan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Peluang bagi pemohon atau ADUN yang berkenaan untuk membetulkan ketidakaturan dalam sesuatu petisyen.	Diperincikan: - Setiausaha mempunyai kuasa untuk menyemak petisyen sebelum ia dikemukakan kepada Speaker untuk kelulusan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Peluang bagi pemohon atau ADUN yang berkenaan untuk membetulkan ketidakaturan dalam sesuatu petisyen.	Diperincikan: - Setiausaha mempunyai kuasa untuk menyemak petisyen dan meluluskannya melalui pengesahan bertulis. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Bahawa Setiausaha mesti memberikan sebab-sebab penolakan sesuatu petisyen; - peluang bagi pemohon atau ADUN yang berkenaan untuk membetulkan ketidakaturan dalam sesuatu petisyen.
5.	Kelulusan administratif: Peranan Speaker Dewan	Diperincikan: - Kelulusan dan pengesahan bertulis oleh Speaker ke atas petisyen diperlukan sebelum ia boleh dibentang di Dewan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Bahawa Speaker mesti memberikan sebab-sebab penolakan sesuatu petisyen.	Diperincikan: - Kelulusan dan pengesahan bertulis oleh Speaker ke atas petisyen diperlukan sebelum ia boleh dibentang di Dewan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: - Bahawa Speaker mesti memberikan sebab-sebab penolakan sesuatu petisyen.	Speaker tidak memainkan peranan secara langsung dalam proses pelulusan petisyen.

No.	Ciri	DUN Selangor	DUN Sarawak	DUN Sabah
6.	Proses pembentangan petisyen di Dewan	Diperincikan: • Pada hari petisyen dijadualkan untuk dibawa ke Dewan, ADUN yang membentangkan petisyen tersebut mesti berdiri dan menyatakan dengan ringkas tujuan petisyen itu. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Bahawa setelah dibentangkan, petisyen akan diterbitkan dalam penyata atau rekod rasmi Dewan.	Diperincikan: • Pada hari petisyen dijadualkan untuk dibawa ke Dewan, ADUN yang membentangkan petisyen tersebut mesti berdiri dan menyatakan dengan ringkas tujuan petisyen itu. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Bahawa setelah dibentangkan, petisyen akan diterbitkan dalam penyata atau rekod rasmi Dewan.	Diperincikan: • Pada hari petisyen dijadualkan untuk dibawa ke Dewan, ADUN yang membentangkan petisyen tersebut mesti berdiri dan menyatakan dengan ringkas latar belakang pemohon, jumlah tandatangan dan inti pati petisyen, dan membaca permohonan. • Mana-mana ADUN lain boleh membawa usul untuk mencadangkan bahawa sesuatu petisyen tidak diterima atas alasan bahawa ianya tidak mematuhi peraturan. Usul tersebut boleh dibawa tanpa notis. Jika diluluskan, petisyen tidak akan diterima. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Bahawa setelah dibentangkan, petisyen akan diterbitkan dalam penyata atau rekod rasmi Dewan.

No.	Ciri	DUN Selangor	DUN Sarawak	DUN Sabah
7.	Proses untuk petisyen dibaca dalam Dewan	Diperincikan: • Mana-mana ADUN boleh membawakan usul untuk membacakan petisyen di hadapan DUN Selangor. • Usul boleh dibawa tanpa notis, mesti disokong (<i>seconded</i>) dan diundi tanpa perbahasan. Tidak diperincikan atau diperuntukkan: • Langkah seterusnya jika usul untuk membaca petisyen diluluskan.	Diperincikan: • Mana-mana ADUN boleh membawakan usul untuk membacakan petisyen di hadapan DUN Sarawak. • Usul boleh dibawa tanpa notis, mesti disokong (<i>seconded</i>) dan diundi tanpa perbahasan. • Jika usul diluluskan, Setiausaha mesti segera membaca usul tersebut.	Tidak relevan: • Peraturan bertulis menyatakan bahawa setiap petisyen yang berjaya dibentangkan di DUN Sabah akan dirujuk untuk tindakan susulan secara automatik kepada jawatankuasa perundangan (baca di bawah).
8.	Proses untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa perundangan	Tidak diperincikan: • Bahawa sesuatu petisyen yang telah dibaca akan dirujuk secara automatik kepada satu jawatankuasa perundangan; • sama ada boleh atau tidak untuk ADUN membawa usul untuk merujuk petisyen ke jawatankuasa perundangan, sejourus selepas usul untuk membaca petisyen itu di Dewan diluluskan. Diperincikan: • Usul untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa boleh dibawa tanpa notis.	Diperincikan: • Sekiranya usul untuk membaca petisyen diluluskan dan petisyen dibaca di DUN, ia akan secara automatik dirujuk kepada Jawatankuasa Petisyen Awam (satu jawatankuasa tetap). • Walaupun dengan penetapan di atas, ia juga dinyatakan bahawa usul untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa boleh dibawa tanpa notis.	

No.	Ciri	DUN Selangor	DUN Sarawak	DUN Sabah
9.	Mekanisme maklum balas: Kewajipan Dewan untuk mengambil tindakan susulan	Tidak diperincikan: ● Bahawa Dewan Rakyat mesti memberi maklum balas secara rasmi atau automatik terhadap sesuatu petisyen.	Diperincikan: ● Satu Jawatankuasa Petisyen Awam perlu ditubuhkan sebagai jawatankuasa tetap di DUN Sarawak. ● Jawatankuasa ini diberi kuasa untuk mempertimbangkan petisyen yang telah dibaca di DUN, termasuk untuk mengklasifikasikan petisyen, menyediakan abstrak, dan melaporkan balik kepada Dewan.	Diperincikan: ● Setiap petisyen yang berjaya dibentangkan akan dirujuk secara automatik ke Jawatankuasa Tetap DUN Sabah. ● Jawatankuasa ini diberi kuasa untuk mempertimbangkan petisyen, termasuk untuk mengklasifikasikan petisyen, menyediakan abstrak, dan melaporkan balik kepada Dewan.

Kesimpulan dan cadangan

Peraturan mesyuarat Dewan Rakyat adalah sangat ringkas dalam menerangkan objektif petisyen Parlimen, apatah lagi dalam memberikan set peraturan yang jelas mengenai cara penyediaan dan penyampaian petisyen, maklumat yang perlu diberikan, dan cara Parlimen akan memberi respons terhadap petisyen. Sebagaimana yang digambarkan dalam **Jadual 2** dan **Jadual 3**, ciri-ciri utama proses petisyen – termasuk jurang dan kekaburan dalam peraturan bertulis – hampir serupa dalam sekurang-kurangnya tiga badan perundangan subnasional, walaupun terdapat perbezaan ketara di DUN Sabah dan DUN Sarawak.

Walau bagaimanapun, faktor utama ialah proses petisyen Parlimen sememangnya wujud dalam leksikon parlimen kita. Pelaksanaan terbaik bagi mencetuskan reformasi proses petisyen Dewan Rakyat adalah melalui pembaharuan secara menyeluruh. Selain daripada ketiadaan butiran asas dan penting dalam PM 19 yang amat diperlukan untuk memastikan proses sedia ada boleh diguna pakai, susunan peruntukan dalam PM 19 juga adalah tidak intuitif dan tidak mesra pengguna. Oleh itu, adalah disyorkan agar sistem petisyen dibaik pulih secara menyeluruh seperti berikut:

(a) *Mewujudkan sistem e-petisyen di samping sistem petisyen kertas*

Prosedur sistem e-petisyen bukan topik utama kajian ini, memandangkan tatacara petisyen sedia ada di Dewan Rakyat terhad kepada prosedur petisyen kertas sahaja. Namun begitu, adalah disyorkan untuk mewujudkan kedua-dua sistem petisyen kertas dan e-petisyen, dengan mengambil kira kepentingan memperkenalkan pendigitalan dan mekanisme hibrid dalam sistem perundangan. Sistem e-petisyen harus membenarkan mana-mana rakyat Malaysia untuk membuat petisyen dan menandatangani sokongan kepada sesuatu petisyen dalam talian. Oleh itu, ianya penting untuk sistem e-petisyen mempunyai laman web yang dibina khas di bawah kawalan parlimen yang menyediakan perlindungan keselamatan dan privasi berkaitan penerimaan dan penyimpanan data peribadi pemohon dan penandatanganan petisyen.

(b) *Memperjelaskan tujuan dan permohonan petisyen*

Pemohon petisyen perlu diberi penjelasan tentang jenis isu yang boleh dibangkitkan dalam petisyen kepada Dewan Rakyat dan jenis tindakan yang boleh diminta daripada Dewan. Sebahagian daripada perkara ini wajar dimasukkan ke dalam peraturan mesyuarat, manakala yang lain boleh disediakan melalui garis panduan bertulis, templat, dan contoh, seperti yang diamalkan di parlimen-parlimen Westminster yang lain.

(c) *Memperincikan elemen dan syarat tipikal petisyen*

Ianya penting bagi bakal pemohon petisyen dan penandatanganan untuk dimaklumkan dengan jelas berkenaan butiran yang perlu disertakan dalam petisyen supaya ia tidak ditolak. Elemen utama yang wajib ada dalam borang petisyen mesti diperincikan dengan jelas, termasuk pengenalan pemohon petisyen, pernyataan alasan atau tujuan petisyen, serta permohonan tindakan legislatif yang diminta oleh pemohon petisyen.

Selain itu, peraturan mesyuarat harus menyatakan dengan jelas butiran pemohon utama yang perlu disertakan dalam petisyen serta butiran pengenalan yang diperlukan daripada penandatanganan. Peraturan mesyuarat juga harus memperincikan dengan jelas

ambang tanda tangan yang diperlukan untuk setiap peringkat proses, contohnya, jumlah minimum tanda tangan untuk petisyen dibentangkan, jumlah minimum untuk petisyen dirujuk kepada jawatankuasa, dan jumlah minimum untuk mendapatkan maklum balas bertulis daripada kementerian yang berkaitan.

(d) *Menyediakan saluran untuk panduan dan nasihat*

Sebuah proses parlimen yang memberikan manfaat terus kepada rakyat tidak sepatutnya dilihat sebagai proses yang bersifat adversarial; sebaliknya, pengetahuan dan kepakaran sekretariat Dewan Rakyat sepatutnya mudah diakses oleh semua pihak yang layak untuk mengambil bahagian dalam proses tersebut. Ianya dicadangkan agar templat dan nota panduan disertakan bersama peraturan baharu dan disediakan di laman sesawang parlimen. Apabila sesuatu petisyen ditolak, sebab-sebab penolakan tersebut perlu diberikan secara bertulis. Pemohon petisyen dan Ahli Parlimen sepatutnya mempunyai akses kepada nasihat dan panduan daripada jabatan parlimen yang berkaitan untuk penyediaan petisyen, seperti yang diamalkan di parlimen-parlimen Westminster yang lain.

(e) *Memperjelaskan dan mempermudah proses*

Adalah tidak perlu untuk memisahkan proses pembentangan petisyen dan pembawaan usul untuk petisyen dibacakan di Dewan Rakyat, dan juga mungkin tidak perlu mewajibkan usul dibawa ke Dewan untuk merujuk petisyen kepada jawatankuasa tertentu. Sebaliknya, ianya lebih efisien dan berkesan untuk menetapkan ambang (had minima) tandatangan, yang juga akan mengurangkan risiko terjadinya “floodgates effect”. Ambang tandatangan yang berlainan boleh ditetapkan untuk setiap peringkat penting. Sebagai contoh, semua petisyen yang memenuhi ambang minima untuk penyerahan/penerimaan sesuatu petisyen harus dianggap sebagai telah dibaca di Dewan dan direkodkan dalam prosiding Dewan secara automatik. Petisyen yang memenuhi ambang yang lebih tinggi seharusnya layak untuk dirujuk kepada jawatankuasa pilihan dan/atau menerima respons bertulis secara langsung daripada kementerian yang bertanggungjawab.

(f) *Menubuhkan Jawatankuasa Petisyen*

Darisegi mekanisme respons, adalah disyorkan untuk menubuhkan Jawatankuasa Petisyen yang baharu dan tetap. Bidang kuasa dan fungsi jawatankuasa tersebut harus merangkumi tanggungjawab untuk mengkaji petisyen yang dikemukakan kepada Dewan dan memutuskan kelayakan sesuatu petisyen; menyiasat dan memutuskan tindakan yang perlu diambil selepas petisyen dirujuk kepada mereka; memberikan nasihat ad hoc mengenai sistem petisyen kepada pihak-pihak yang berkenaan; dan menjalankan semakan sistem petisyen Dewan Rakyat secara berkala.

Dengan penambahbaikan yang betul, tatacara petisyen di Dewan Rakyat mampu bersiap sedia untuk kegunaan Ahli Parlimen dan masyarakat Malaysia, serta mampu memajukan politik penyertaan di Malaysia, yang dari dahulu lagi merupakan maksud asal dan teras utama mekanisme petisyen Parlimen.

References

- Australia, House of Representatives Standing Orders (Canberra, Department of the House of Representatives, 2019).
- Australia House of Representatives, Infosheet 11: Petitions (Canberra, Department of the House of Representatives, 2019).
- Balakrishnan, M., *Unlocking the Powers of the Dewan Rakyat: The Rule Revisions Needed Now* (Kuala Lumpur, BERSIH, 2023). <https://BERSIH.org/download/unlocking-the-powers-of-the-dewan-rakyat/> dicapai 30 Disember 2024.
- Bochel, C., 'Process matters: petitions systems in Britain's legislatures' (2016) 22(3) *The Journal of Legislative Studies*, 368-84.
- Bochel, C., 2020. 'Petitions Systems: Outcomes, 'Success' and 'Failure'' (2020) 73(2) *Parliamentary Affairs*, 233-52.
- Bosc, M. and Gagnon, A. (eds), *House of Commons Procedure and Practice*, (3rd edn, Ottawa, House of Commons, 2017) <<https://www.ourcommons.ca/procedure-book-livre/Document.aspx?sbdid=E4D62BC0-8E05-4542-B4A2-057BD1DB4A6F&sbspidx=1&Language=E&Mode=1>> dicapai 30 Disember 2024.

Canada, House of Commons Canada, Paper Petitions – Guide and Terms of Use, <https://www.ourcommons.ca/petitions/en/Home/AboutContent?guide=PIPaperGuide#appendix_a> dicapai 30 Disember 2024.

Canada, House of Commons, Standing Orders of the House of Commons, (Ottawa, House of Commons, 2021).

Canada, Privy Council Office, Guide for Parliamentary Secretaries, (Canada, 2015) <https://www.pm.gc.ca/sites/pm/files/inline-files/Guide_for_Parl_Sec_2015_Eng_3.pdf> dicapai 30 Disember 2024”,

Corbett, N., ‘Parliamentary Petitions: An Information Studies Perspective’. (2010) 60 Libri, 281-97.

Dewan Rakyat Select Committee, Penyata Jawatankuasa Pemilih, (DR2022- , DR.2/2023) (Parlimen Malaysia, 2023).

Elder, D. (ed.), House of Representatives Practice. (7th edn, Canberra, Department of the House of Representatives, 2018).

Harris, M. and Wilson, D., McGee Parliamentary Practice in New Zealand (4th edn, Auckland, Oratia Books, 2017).

Malaysia, Dewan Rakyat, Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat (14th edn, Kuala Lumpur, Percetakan Nasional Malaysia Berhad, 2018).

Malaysia. Perlembagaan Persekutuan Malaysia.

Matthews, F., ‘The value of ‘between-election’ political participation: Do parliamentary e-petitions matter to political elites?’ (2020) 23(3) The British Journal of Politics and International Studies, 410-29.

Myers, A.R., ‘Parliamentary Petitions in the Fifteenth Century: Part I: Petitions from Individuals or Groups’ (1937) 52(207) The English Historical Review, 385-404.

Natzler, D. & Hutton, M. (eds.), Erskine May’s Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament, 25th ed. (London, LexisNexis, 2019) <<https://erskinemay.parliament.uk/>> dicapai 30 Disember 2024.

New Zealand House of Representatives, Standing Orders of the House of Representatives, (Wellington, House of Representatives, 2020).

Parliament of New South Wales, 2022. Consolidated Standing and Sessional Orders and Resolutions of the House, 57th Parliament, (Sydney, NSW Legislative Assembly, 2022).

Reynolds, D. and Williams, G., 'Petitioning the Australian Parliament: reviving a dying democratic tradition' (2016) 31(1) Australasian Parliamentary Review, 60-79.

Scottish Parliament, Standing Orders of the Scottish Parliament, 2nd Edition, 2nd Revision (Edinburgh, Scottish Parliament, 2022).

Smith, M.M. and Balakrishnan, M., Malaysian Parliamentary Procedure: A Guide to the Standing Orders of the Dewan Rakyat (Kuala Lumpur, Parliament of Malaysia, 2020).

UK House of Commons Information Office, Public Petitions (UK, House of Commons, 2010), <<https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-information-office/P07.pdf>> dicapai 30 Disember 2024.

UK Parliament, Ask your MP to present a petition <<https://www.parliament.uk/get-involved/sign-a-petition/paper-petitions/>> dicapai 30 Disember 2024.

UK Parliament, Commons Select Committee: Petitions Committee <https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/> dicapai 30 Disember 2024.

United Kingdom Cabinet Office, Guide to Parliamentary Work (London, Cabinet Office, 2024).

United Kingdom House of Commons, Standing Orders of the House of Commons: Public Business (London, The House of Commons, 2024).

Social and Solidarity Economy (SSE) as a Vehicle for Building Local Economies and Accelerating the Localising of Sustainable Development Goals (SDGs): Global Policy Initiatives of the United Nations and Lessons for Malaysian Parliamentarians

*Prof. Datuk Dr. Denison Jayasooria**

Abstract

There is renewed interest in exploring alternative economic models that balance economic, social, and environmental concerns in line with the 2030 Agenda for Sustainable Development Goals (SDGs). The Social and Solidarity Economy (SSE) has been recognised as a key approach for inclusive and sustainable development, particularly by promoting decent work, reducing inequalities for vulnerable communities, and fostering social transformation. Consequently, SSE has been strongly promoted by the International Labour Organization (ILO). This paper aims to elucidate the transformative potential of SSE by exploring how it enhances SDGs delivery and fosters a more inclusive and sustainable development agenda, and examining how it challenges the prevailing emphasis on economic growth within dominant development theories. The implications of these global discussions for Malaysian policymakers, particularly Members of Parliament who advocate for equitable economic distribution in national planning such as the 13th Malaysia Plan, are also examined. Employing policy commentary approach, this paper systematically reviews key UN initiatives and documents, namely, the UN Taskforce on SSE (UNTFSSSE), initiatives by ILO, two pivotal UN Resolutions on SSE, and the UN Secretary-General's report on SSE. This approach is grounded by qualitative analysis, focusing on their contributions to

* Prof. Datuk Dr. Denison Jayasooria serves as the Head of Secretariat for the All-Party Parliamentary Group Malaysia on Sustainable Development Goals (APPGM-SDG) and is also the Chairperson of the Society for the Promotion of SDGs.

mainstreaming SSE as a viable alternative to traditional profit-driven business models. Essentially, this paper underscores SSE's capacity to promote social justice, resilience, and sustainability by highlighting best practices that can inform national development plans and strategies to ensure fair and equitable economic growth for all.

Keywords: Community-based economy, social and solidarity economy (SSE), social enterprises, alternative economic models, Sustainable Development Goals (SDGs)

Introduction

According to the UN SDGs Report for 2024, overall improvements in income have uplifted the poor, as measured by median income.¹ However, the way financial management is handled globally, nationally, and locally is causing “inequalities [to] keep growing.”²

The UN General Assembly's adoption of the 2030 Agenda for Sustainable Development³ on 25th September 2015 has, in this context, ushered in a new way of doing business that balances profits, people, and the planet. With an aim to correct the private corporate sector's failure to prioritise the common good, this Agenda promotes alternative business models that contribute to inclusive and sustainable development. Among the alternative business models are Social and Solidarity Economy (SSE), responsible business, synergies between human rights and business,⁴ and micro-, small and medium enterprises (MSMEs)⁵. Thus far, traditional corporate businesses have not proven to be well-equipped to implement socially inclusive policies and operations that generate inclusive development.

1 United Nations, *The Sustainable Development Goals Report 2024* <https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2024.pdf> accessed 8 October 2024.

2 Ibid 2.

3 United Nations, *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (UNGA Res 70/1, 21 October 2015) <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> accessed 8 October 2024.

4 United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework* <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/guiding-principles-business-and-human-rights> accessed 8 October 2024.

5 United Nations (n 3).

In December 2019, the UN adopted Resolution 74/119 on Cooperatives in social development⁶, which recognises cooperatives as customarily inclined to serve “socially excluded and vulnerable communities.”⁷ Here, there is an explicit acknowledgment of “cooperatives and social organisations [as] instrumental in promoting just transitions.”⁸

On 22nd July 2021, the UN Secretary-General released a report on Cooperatives in social development⁹ highlighting the work of the cooperatives in achieving the 2030 Agenda which distinctly made the “spirit of cooperation and mutual support”¹⁰ visible during the COVID-19 pandemic. The cooperative enterprises are recognised as “drivers of sustainable development”¹¹ as they take concrete actions towards achieving the SDGs and seen as a vehicle for “building a more inclusive, equitable, resilient and sustainable society.”¹²

Eventually, the UN General Assembly (UNGA) proclaimed 2025 as the International Year of Cooperatives.¹³ The UNGA called for a new social contract between and among the government, people, civil society, business, and other stakeholders in supporting cooperatives. It enjoined governments to build the capacity of cooperatives in the areas of management and financial skills, new technologies, gender equality, and community empowerment.

Methodology

This policy commentary adopts the methodology of reviewing all relevant UN initiatives and documents pertaining to the Social and Solidarity

6 United Nations, *Social Development: Social Development, Including Questions Relating to the World Social Situation and to Youth, Ageing, Persons with Disabilities and the Family* (UNGA Res 74/119, 21 June 2022) <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/422/40/pdf/n1942240.pdf> accessed 8 October 2024.

7 Ibid.

8 Ibid.

9 United Nations, *Social Development: Social Development, Including Questions Relating to the World Social Situation and to Youth, Ageing, Persons with Disabilities and the Family. Cooperatives in Social Development: Report of the Secretary-General* (26 July 2021) UN Doc A/76/209 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/202/17/pdf/n2120217.pdf> accessed 8 October 2024.

10 Ibid 4.

11 Ibid 6.

12 Ibid 16.

13 United Nations Department of Economic and Social Affairs, ‘UN General Assembly Announces Launch of the 2025 International Year of Cooperatives’ (UN DESA, 2023) <https://www.un.org/en/desa/cooperatives-launch-2025-international-year> accessed 8 October 2024.

Economy (SSE). These include two UN institutions, two UN resolutions, and one Secretary General's report which have significantly contributed to mainstreaming SSE for the localisation of the SDGs. These are:

- UN Taskforce on SSE (UNTFSSSE)
- Initiatives by the International Labour Organization (ILO)
- 1st UN Resolution on SSE
- UN Secretary-General's Report on SSE and
- 2nd UN Resolution on SSE

This gives rise to these policy research questions:

1. In what ways does SSE enhance SDGs delivery and foster a more inclusive and sustainable development agenda?
2. Does this approach challenge the dominant development theory's focus on economic development and growth?
3. What lessons can Malaysian Members of Parliament (MPs) draw from this global discussion to advocate for the fair and equitable distribution of economic growth in the formulation of development plans such as the 13th Malaysia Plan, as the country aspires to become a high-income nation?

SSE and un-related initiatives

UN taskforce on SSE (UNTFSSSE)

A rethinking of development was urgently needed in the context of "economic dynamism, social and environmental protection and socio-political empowerment." This rethinking took place at a conference hosted by the UN Research Institute for Social Development (UNRISD) from 6th – 8th May 2013 in Geneva.¹⁴ About 55 papers were presented on the theme "*Potential and Limitations of SSE*". Intense discussion on the definition of SSE led to the consensus that SSE is an umbrella term

14 United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), *Potential and Limits of Social and Solidarity Economy* <https://cdn.unrisd.org/assets/library/briefs/pdf-files/01-sse-event-final-pdf-for-web.pdf> accessed 10 October 2024.

encompassing different conceptualisations and strategies for achieving economic and social objectives. This consensus also underscored the importance of ethical values and social justice, and highlighted the central role of community-based or people's organisations in creating the SSE. Since 2013, the UNTFSEE has played a major role in mainstreaming the SSE in partnership with a multitude of UN agencies. UNTFSEE describes SSE as "fundamentally about crafting a form of economy that is centred on social protection and equality. Part of a rapidly growing worldwide movement, SSE organizations and enterprises attempt to reassert social control over the economy by prioritizing social objectives above profit maximization, recognizing the role of collective action and active citizenship for both economic and political empowerment of disadvantaged or fragile groups in society, and reintroducing notions of ethics, sharing, equity and democracy in economic activities."¹⁵ Several UN agencies have embraced the concept and practice of SSE and acknowledged TFSSE as "well-positioned to play a constructive role in [the] global partnership, acting not only as a hub for inter-agency coordination but also as a conduit for civil society voices to interface with policy making."¹⁶

It is important to note that the UNTFSEE and UNRISD established the SSE Knowledge Hub for the SDGs,¹⁷ an Open-Access Online Platform. The purpose of this platform is "to enhance awareness of and contribute to the body of knowledge on social and solidarity economy (SSE) as a means of implementation for the 2030 Agenda for Sustainable Development and its Sustainable Development Goals (SDGs). It fosters and convenes systematic analysis of the linkages between SSE practices and the SDGs."¹⁸ It is also a repository for research-based outputs. UNRISD has hosted three important global research conferences on SSE and SDGs namely:

15 UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSEE), *Position Statement of the UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy* https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2019/12/Final_Position-Paper-SSE-and-SDGs_UNTFSEE.pdf accessed 10 October 2024.

16 Ibid 2.

17 United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), *SSE Knowledge Hub for the SDGs* <https://www.unrisd.org/en/research/projects/sse-knowledge-hub-for-the-sdgs> accessed 10 October 2024.

18 Ibid.

- UNRISD 2013 Conference on the Potential and Limits of Social and Solidarity Economy, in collaboration with the International Labour Organization (ILO)¹⁹
- UNRISD 2015 Workshop on Social and Solidarity Finance: Tensions, Opportunities and Transformative Potential²⁰
- UNTFSSSE 2019 International Conference on Implementing the Sustainable Development Goals: What Role for Social and Solidarity Economy?²¹

Hosting international SSE conferences and establishing the SSE Knowledge Hub can be viewed as adopting an evidence-based approach to educating policymakers and national leaders on the SSE's potential as an alternative economic framework and its practical possibilities for improving the economic wellbeing of those being left behind.

In 2023, UNTFSSSE produced an SSE encyclopaedia.²² This open-access document serves as a “knowledge base of diverse actors of the SSE, including practitioners, activists and policymakers.”²³ It “is a comprehensive reference text that explores how the social and solidarity economy (SSE) plays a significant role in creating and developing economic activities in alternative ways.”²⁴ The encyclopaedia also emphasises SSE values such as “the place of ethics, social well-being and democratic decision-making in economic activities and governance.”²⁵

19 UNRISD, *Conference Presentation, Draft Papers, Podcasts and Videos: Social Dimensions of Sustainable Development* <https://www.unrisd.org/en/activities/events/potential-and-limits-of-social-and-solidarity-economy/conference-presentations-draft-papers-podcasts-and-videos> accessed 10 October 2024.

20 UNRISD, *Social and Solidarity Finance: Tensions, Opportunities and Transformative Potential* <https://www.unrisd.org/en/activities/events/social-and-solidarity-finance-tensions-opportunities-and-transformative-potential> accessed 10 October 2024.

21 UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSSSE), *Implementing the Sustainable Development Goals: What Role for Social and Solidarity Economy? International Conference* <https://unsse.org/2019/07/04/sdgs-sse-conference/> accessed 10 October 2024.

22 United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), *Encyclopaedia of the Social and Solidarity Economy: A Collective Work of the United Nations Inter-Agency Task Force on SSE*, ed Ilcheong Yi (Edward Elgar Publishing 2023) <https://www.elgaronline.com/display/book/9781803920924/9781803920924.xml> accessed 10 October 2024.

23 Ibid.

24 Ibid.

25 Ibid.

The UNTFSSSE has also developed a two-year strategic action plan (2024–2026)²⁶ with four priority areas namely policy coherence, education and research, access to financial and non-financial services, and improving SSE statistics. With these plans, the UNTFSSSE is well-equipped and committed to promoting the SSE among UN member states and relevant UN entities.

Initiatives by ILO

The ILO has played a major role in the promotion of cooperatives in the UN system and in the context of SDGs. In the area of SSE, the ILO is also instrumental in its promotion and mainstreaming as part of its mandate for decent work. Furthermore, the ILO serves as the secretariat, providing administrative and technical support to the UNTFSSSE. Its Chief of Cooperatives and SSE serves as Co-Chair alongside the Secretary General of UN Conference on Trade and Development (UNCTAD).²⁷

On 10th June 2022, the ILO adopted a resolution²⁸ on decent work and the SSE, which recognised the SSE's relevance to its mandate. The resolution also provided a definition of the SSE. It was considered “the first comprehensive deliberation on the social and solidarity economy at the International Labour Conference” and “the first high-level debate in the UN system on the subject.”²⁹ The ILO has played a pioneering role in increasing the visibility of SSE policy, which has enhanced the SSE's growing significance.

The ILO hosted educational and capacity-building programmes on SSE through its annual SSE Academy programmes.³⁰ Between 2010 and 2020,

26 UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSSSE), *UNTFSSSE Strategic Action Plan (2024–2026)* https://unsse.org/wp-content/uploads/2024/04/UNTFSSSE-Strategic-Action-Plan-Summary_EN_Final.pdf accessed 11 October 2024.

27 The chairmanship of UNTFSSSE is usually rotated among the member UN agencies, with an ILO Department Head serving as Co-Chair.

28 International Labour Organization (ILO), *Resolution Concerning Decent Work and the Social and Solidarity Economy (10 June 2022)* ILC.110/Resolution II https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_848633.pdf accessed 11 October 2024.

29 International Labour Organization (ILO), *Conclusions on Decent Work and the Social and Solidarity Economy Adopted at the 110th International Labour Conference* <https://www.ilo.org/resource/news/conclusions-decent-work-and-social-and-solidarity-economy-adopted-110th> accessed 13 October 2024.

30 ILO, The ILO Social and Solidarity Economy Academy (SSE Academy) <https://www.ilo.org/resource/other/ilo-social-and-solidarity-economy-academy-sse-academy> accessed 13 October 2024.

the ILO hosted 11 SSE Academies in 11 different countries. In 2021, the ILO introduced online trainings. The trainings had three key objectives:

- To contribute to a better understanding of the concept of SSE;
- To discuss the relevance of SSE as a new development alternative and how to relate it to the ILO's Decent Work Agenda;
- To strengthen the impact of SSE through the creation of a community of practice.

These trainings, conducted across all the continents, have brought together SSE academics, activists, policymakers, and practitioners. The academy also facilitated “sharing of experiences from different regions on the latest approaches, policies, initiatives and partnerships that promote SSE as a tool for promoting decent work in human-centred recovery and building back better from the COVID-19 pandemic.”³¹ These training programmes gave participants an opportunity to re-examine development and business in a more holistic way, thereby not only building the SSE knowledge base but also equipping a new generation of SSE actors.

The 1st UN Resolution on SSE

An earlier article³² with reference to UN Resolutions has noted the relevance of resolutions within the UN system. Resolutions are recommendations to member states and are not legally binding unless adopted by the Security Council. However, they are useful guiding frameworks for consideration by member states, for global cooperation, and for national implementation. “Resolutions are formal expressions of the opinion or will of UN organs.”³³

31 ILO International Training Centre, *Academy on Social and Solidarity Economy (12th edition): Building Back Better—The Role of Social and Solidarity Economy in a Human-Centred and Planet-Sensitive Recovery* <https://www.itsilo.org/courses/social-and-solidarity-economy> accessed 13 October 2024.

32 Denison Jayasooria, ‘UN Resolutions on the Role of Parliaments and Parliamentarians in Accelerating the Achievements of the SDGs’ (2024) 4 *Journal of the Malaysian Parliament* 203–22 <https://journalmp.parlimen.gov.my/jurnal/index.php/jmp/article/view/130/58> accessed 2 August 2023.

33 United Nations, *About UN Documents* https://research.un.org/en/docs/resolutions#:~:text=Resolutions%20and%20Decisions%20*%20Compiled%20at%20the,of%20the%20Official%20Records%20of%20the%20organ accessed 16 October 2024.

Therefore, the UN's discussion and adoption of the first resolution on SSE in 2023 is highly significant. Without this resolution, civil society found it difficult to secure this term to be incorporated into the 2030 Agenda during the drafting stage at the RIO +20 gathering in 2012.

The 18th April 2023 Resolution (77/281) on "Promoting the social and solidarity economy for sustainable development"³⁴ was sponsored by 15 countries,³⁵ and together with another 28 countries that voted in favour, a total of 43 countries voted in favour.³⁶ Based on the ILO resolution of June 2022, the UN Resolution (77/281) defined SSE as "enterprises and organizations and other entities that are engaged in economic, social and environmental activities to serve the collective and/or general interest."³⁷ SSE entities operate on the principles of voluntary cooperation and mutual aid, democratic and/or participatory governance, autonomy and independence. In addition, these organisations give primacy to people and social purpose over capital in the distribution and use of surpluses and/or profits, which is the core value of the SSE. Some examples of organisations that operate in accordance with the principles and values of the SSE are cooperatives, associations, mutual societies, foundations, social enterprises, and self-help groups.³⁸

The main theme of the resolution³⁹ is a call to member states and UN agencies to promote and implement national, local, and regional strategies, policies, and programmes to support and enhance the SSE. The resolution also called on UN agencies and other relevant institutions to support SSE initiatives and on the Secretary-General, in collaboration

34 United Nations General Assembly, *Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development*, UNGA Res 77/281 (18 April 2023) UN Doc A/RES/77/281 https://unsse.org/wp-content/uploads/2023/05/A_RES_77_281-EN.pdf accessed 16 October 2024.

35 United Nations General Assembly, *Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development*, UN Doc A/77/L.60 <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n23/086/72/pdf/n2308672.pdf> accessed 16 October 2024.

36 Yvon Poirier, 'The Adoption on 18 April 2023 of UN Resolution A/RES/77/281 "The Promotion of the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development"' (2024) https://base.socioeco.org/docs/p4_11_12_24en-un-resolution_history-final.pdf accessed 16 October 2024.

37 United Nations (n 34) 2.

38 While some cooperatives, associations, mutual societies, foundations, social enterprises and self-help groups may not adhere to and practice all of the SSE values and principles, these organizations generally put the primacy of people and social purpose in the use and distribution of profits.

39 United Nations (n 34) 3.

with the UNTFSSSE, to prepare a report detailing SSE contributions to the SDGs.

This resolution was hailed as a “historic moment”.⁴⁰ It is expected that the resolution will serve as a “key instrument in increasing the visibility of the SSE and providing the opportunity for a focused exchange of knowledge and learning by member states.”⁴¹

UN Secretary-General's report on SSE

The First UN Resolution on SSE called on the UN Secretary-General to prepare a report, in collaboration with the UNTFSSSE, on the contributions of SSE to the achievement of the 2030 Agenda.

The UN Secretary-General prepared a Report on SSE,⁴² which the ILO⁴³ presented on 10th October 2024 at the 79th Session of the UN General Assembly. A few days later, on 15th October 2024, the UNTFSSSE organised a public event titled “Unlocking the Social and Solidarity Economy Full Potential for Sustainable Development”,⁴⁴ to present the report.

This report serves to take stock of the impact of the UN Resolution 77/281 on “Promoting the social and solidarity economy for sustainable development” and to identify areas where further action is needed. This report “outlines good practices, lessons learned and challenges and recommendations while recognising the transformative potential of the social and solidarity economy in promoting the sustainable development goals.”⁴⁵

40 International Cooperative Alliance, *A Historic Moment as the UN General Assembly Adopts the First Ever Resolution on the Social and Solidarity Economy* <https://ica.coop/en/newsroom/news/historic-moment-general-assembly-adopts-first-ever-resolution-social-and-solidarity> accessed 16 October 2024.

41 Ibid.

42 United Nations General Assembly, *Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development: Note by the Secretary-General*, UN Doc A/79/351 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/266/89/pdf/n2426689.pdf> accessed 19 October 2024.

43 International Labour Organization (ILO), *On Behalf of the UNTFSSSE, ILO Presents Secretary-General's Report on the Social and Solidarity Economy at UN General Assembly's 79th Session* <https://www.ilo.org/resource/news/behalf-untfsse-ilo-presents-secretary-generals-report-social-and-solidarity> accessed 19 October 2024.

44 UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSSSE), *High-Level UNTFSSSE Event to Present the United Nations Secretary General's Report on Social and Solidarity Economy for Sustainable Development* https://unsse.org/wp-content/uploads/2024/10/PRESS-RELEASE_UNTFSSSE_Unlocking-the-social-and-solidarity-economy-full-potential-for-sustainable-development.pdf accessed 19 October 2024.

45 United Nations (n 42) 3.

The report acknowledges the work of the UNTFSSSE and highlights a number of significant findings as noted by the ILO:⁴⁶

- It highlights a collective global commitment to advancing the SSE by 17 governments, 8 UN entities, 6 international non-governmental organisations, and a variety of stakeholders.
- SSE entities address global challenges by advancing inclusive economic growth, promoting decent work, and fostering sustainable practices.
- SSE entities make local economies visible, resilient, and equitable while also addressing global challenges such as climate change.

The report also makes a number of recommendations to member states and international organisations that can serve as a practical pathway to build inclusive, resilient economies that prioritise people and the planet over profit.

- To harness the fullest potential of all types of SSE entities to contribute to sustainable development;
- To mainstream SSE in planning and programming;
- To create conducive environments for SSE development, including financial and non-financial support;
- To enhance training on the exchange of replicable good practices through South-South and triangular cooperations; and
- To recognise the contributions of SSE as a “vehicle to mobilize the furthest behind towards achieving inclusive and sustainable development.”⁴⁷

The 2nd UN Resolution on SSE

On 26th November 2024, the representative of Chile introduced a 2nd UN Resolution⁴⁸ on promoting SSE for sustainable development at the 24th

46 Ibid.

47 Ibid 19.

48 United Nations General Assembly, *Sustainable Development: Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development: Report of the Second Committee, UN Doc A/79/437/Add.11* <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/385/48/pdf/n2438548.pdf> accessed 19 October 2024.

meeting of the General Assembly. A total of 175 members states voted in favour of this resolution, with Argentina being the only country to abstain.

In the discussion that followed, Argentina explained its abstention on the grounds that it underlined the “key role of capitalism and free trade in ensuring sustainable development and ending poverty and hunger.”⁴⁹ In response, Senegal defended the SSE and affirmed that “SSE offers an alternative framework to capitalism that focuses on cooperation, equity and sustainability, and seeks to promote economic practices that favour social welfare over mere profit maximisation.”⁵⁰ Senegal further affirmed “that SSE enterprises have an essential role to play in advancing the Sustainable Development agenda to 2030, contributing to an inclusive, job-rich, resilient and sustainable recovery and that by fostering social entrepreneurship, initiatives and SMEs, SSE entities support local economies and contribute to economic diversification and resilience.”⁵¹

Furthermore, other states declared that “SSE is a crucial vehicle to accelerate our efforts towards the full achievement of the SDGs, in favour of economic prosperity and in social and environmental harmony, leaving no one behind’ and that the SSE is also by nature based on a strong partnership model, working with the variety of stakeholders.”⁵²

In other words, the adoption of SSE does not necessarily entail a repudiation of capitalism, much in the same way that generic medicines do not necessarily supplant brand-name medicines. They simply provide a similarly effective alternative to lower-income people. This is an important point, considering the constant ideological debate between capitalism and alternative forms of economic arrangement. It is, however, interesting to note that 175 member states voted in favour, which confirms their support.

It is also interesting to note that out of the 175 member states, all the 10 ASEAN member states voted in favour of this resolution, including Malaysia. This further illustrates how SSE, following the UN Secretary-General’s report, is now viewed as mainstream. It is anticipated that

49 Intercontinental Network for the Promotion of Social Solidarity Economy (RIPESS), *Once Again, the United Nations Has Adopted a Resolution to Promote the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development* <https://www.ripest.org/una-vez-mas-las-naciones-unidas-apoyan-una-resolucion-para-promover-la-economia-social-solidaria-en-favor-del-desarrollo-sostenible/?lang=en> accessed 22 October 2024.

50 Ibid.

51 Ibid.

52 Ibid.

national policies and legislation will eventually create an enabling environment for SSE initiatives to flourish.

The 2nd Resolution reaffirms the place and role of SSE in accelerating the SDGs for “inclusive and sustainable development.”⁵³ Similar to the 1st Resolution, there is a call to member states on a number of specific ways to promote the SSE at the national, local, and regional levels. Six key points,⁵⁴ which require institutional support from the state to nurture and ensure their execution, have been identified:

- *To develop specific legal frameworks for the SSE;*
- *To compile national statistics on SSE initiatives;*
- *To undertake capacity-building and research initiatives;*
- *To develop and provide financial services and funding;*
- *To organise consultative dialogues, in the policymaking and policy implementation process; and*
- *To encourage the participation of SSE actors.*

The resolution also places an expectation on UN country teams “to mainstream the social and solidarity economy as part of their planning and programming instruments.”⁵⁵ Similar to the 1st Resolution, it recognises the role of the UNTFSE and further acknowledges the SSE as “a tool for achieving the SDGs.”⁵⁶ Furthermore, the resolution calls on the UN Secretary-General to prepare a report by the 81st session of the UNGA in September 2026.

Policy research implications

The Social and Solidarity Economy (SSE), once a less popular term and not accepted in UN documentation, has now become mainstream due to the two resolutions and the UN Secretary-General report. In this regard, the important role played by UNTask Force on Social and

53 United Nations General Assembly, *Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development*, UNGA Res 79/213 (19 December 2024) UN Doc A/RES/79/213 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/417/48/pdf/n2441748.pdf> accessed 22 October 2024.

54 Ibid 3.

55 Ibid 4.

56 Ibid.

Solidarity Economy (UNTFSSSE) and Intercontinental Network for the Promotion of the Social and Solidarity Economy (RIPESS) in effectively advancing the SSE through the UN General Assembly (UNGA) cannot be overemphasised.

It was also noted that via the 2nd Resolution in late December 2024, all the ASEAN countries including Malaysia voted in favour. This international action will have positive implications for Malaysia in the months to come.

An ILO sponsored field study titled “Mapping the Social and Solidarity Economy Landscape in Asia Spotlight on Malaysia,” concludes that “the mapping of SSE in Malaysia identified three types of organizations that fit within this frame: cooperatives, social enterprises and certain faith-based initiatives. These models contrast with both ‘for profit companies’ which have profit as their major objective, with little or no social purpose or democratic governance, and non-profit organizations and companies that depend primarily on donations and grants.”⁵⁷

Malaysia launched the Social Entrepreneurship Action Framework 2030⁵⁸ (SEMy2030) in April 2022.⁵⁹ This framework provides a new national direction and will shape the development of social enterprises and social entrepreneurship in Malaysia.

In addition, Malaysia launched the Malaysia Cooperative Policy 2030 (DaKoM 2030)⁶⁰ on 12th October 2023. This is a roadmap until 2030, with a key target of achieving RM60 billion in revenue by 2025 and RM73 billion by 2030. It states that “DaKoM 2030’s framework is a strategic direction for the development of cooperatives in enhancing economic performance

57 International Labour Organization (ILO), *Strengthening Social and Solidarity Economy Policy in Asia: Mapping the Social and Solidarity Economy Landscape in Asia — Spotlight on Malaysia* https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_emp/%40emp_ent/%40coop/documents/publication/wcms_822183.pdf accessed 25 October 2024.

58 Ministry of Entrepreneur Development and Cooperatives, Malaysia Social Entrepreneurship Blueprint 2030 https://www.kuskop.gov.my/admin/files/med/image/portal/PDF/SEMy2030/SEMy2030_Booklet_ENG.pdf accessed 25 October 2024.

59 ILO, *Malaysia Launches New Social Entrepreneurship Development Framework* <https://www.ilo.org/resource/news/malaysia-launches-new-social-entrepreneurship-development-framework> accessed 25 October 2024.

60 Nabalu News, *Malaysia Cooperative Policy Launched to Map Out Direction of Cooperative Movement* <https://www.nabalu.com/post/malaysia-cooperative-policy-launched-to-map-out-direction-of-cooperative-movement#:~:text=The%20three%20main%20objectives%20to,position%20cooperatives%20as%20the%20preferred> accessed 25 October 2023.

and the social well-being of its members, with the vision of making this sector the main driver of Malaysia's socio-economic growth."⁶¹ There are 15,809 registered cooperatives nationwide in Malaysia, with a total membership of 7.2 million.⁶² These cooperatives have assets valued at RM165.8 billion and an overall revenue of RM64.5 billion.⁶³

Earlier in 2015, the Federal Government launched the Malaysian Social Enterprise blueprint, *Unleashing the Power of Social Entrepreneurship*.⁶⁴ This is one of the first documents that refers in a direct manner to social enterprises as "impact driven" and a "new form of enterprise." This document states that "social entrepreneurship is the only form of enterprise that has the potential to radically transform capitalism by resolving social or environmental issues that are neglected by the traditional sectors."⁶⁵

It is now estimated that there are 20,749 social enterprises in Malaysia. However, the number of accredited social enterprises is much smaller with only 414 establishments registered as social enterprises under the Ministry of Entrepreneur Development and Cooperatives. Of these, only 48 are accredited and therefore, the development is slow, even though the number of businesses claiming to have a social or environmental objective is high.

Recently, Malaysia's Minister of Economy made reference to social enterprises in a speech entitled '*Social enterprise is a new pillar of poverty eradication in Malaysia*'.⁶⁶ Minister Rafizi Ramli was quoted as saying that social enterprises are seen as having achieved the target of ensuring the success of poverty alleviation programmes. He added that social enterprises have a role in doing business, but they are not profit-oriented. Therefore, social enterprises have the ability to ensure that the designed poverty eradication programmes reach their target. He contrasted the

61 Ibid.

62 BERNAMA, Ewon: 15,809 Registered Cooperatives with 7.2mil Members <https://www.nst.com.my/news/nation/2024/08/1093214/ewon-15809-registered-cooperatives-72mil-members> accessed 25 October 2024.

63 Ibid.

64 Malaysian Global Innovation and Creativity Centre (MaGIC), *Unleashing the Power of Social Entrepreneurship: Malaysian Social Enterprise Blueprint (2015–2018)* <https://mymagic-misc.s3.amazonaws.com/SE%20BLUEPRINT.pdf> accessed 25 October 2024.

65 Ibid 9.

66 Berita Harian Online, *Perusahaan Sosial Tonggak Baharu Basmi Kemiskinan di Malaysia* <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2024/09/1304913/perusahaan-sosial-tonggak-baharu-basmi-kemiskinan-di-malaysia> accessed 25 October 2024.

role of non-governmental organisations (NGOs) as being different from social enterprises, noting that NGOs cannot do business. He recognised that social enterprises were a new pillar in this ecosystem, which needs to be further developed and strengthened.

In Malaysia, there is also reference to faith-based initiatives, specifically Shariah philanthropy and finance. A clear example is the extensive national network of pawnshops, Al-Rahnu.⁶⁷ Islamic pawn brokering, which began in 1992, today has an estimated 329 institutions with over 1.22 million clients. The accumulated loans amount to around RM 1.17 billion (approximately US\$ 308 million). These institutions offer a form of credit that is popular among the poor and low-income families who want to secure cash for their gold.

These three alternative business models present a significant opportunity within the Malaysian ecosystem to further rethink development and economic models, particularly as the 13th Malaysian Development Plan (2026-2030) is formulated.⁶⁸ There is a need to reflect on how national policies over the next five years can foster greater space for the SSE and promote institutions like cooperatives and social enterprises to be a key pillar in accelerating the SDGs over the next six years.

As Malaysia aspires to become a high-income country by 2028, the World Bank report⁶⁹ notes that the Malaysian aspiration is not just income growth, but shared with sustained growth. The report goes on to note that a new development model is needed, indicating “a different set of policies and institutions will be required to improve the quality, inclusiveness, and sustainability of economic growth in the future.”⁷⁰

It is significant that the recently launched 13th Malaysia Plan, presented in parliament on 31st July 2025, makes two specific references to the social economy and the third sector. These references are found in Chapter 2 (pages 2-36 and 2-38) and Chapter 4 (pages 4-15 and 4-16). The document includes specific policy recommendations and strategies for developing this sector to address socioeconomic problems and to generate alternative

67 ILO (n 57).

68 *Free Malaysia Today, Taking Malaysia to the Next Level of Development* <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2024/12/02/taking-malaysia-to-the-next-level-of-development-2/> accessed 26 October 2024.

69 World Bank Group, *Malaysia to Achieve High Income Status Between 2024 and 2028, but Needs to Improve the Quality, Inclusiveness, and Sustainability of Economic Growth to Remain Competitive* <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/03/16/aiminghighmalaysia> accessed 26 October 2024.

70 Ibid.

community-based economies through cooperatives, social enterprises, agricultural organisations, and CSOs/NGOs. This presents a significant opportunity to build the ecosystem and resilience of these organisations, thereby empowering the poorer sections of Malaysian society.

The APPGM-SDG (All-Party Parliamentary Group Malaysia on SDGs) provided micro-grants of RM30,000 – RM40,000 to 1,373 SDG projects at the grassroots level between 2020 and 2024 to undertake economic, social, and environmental projects. These also include 384 micro-community farms. The nurturing of grassroots organisations, from self-help groups and local community groups to social enterprises and cooperatives, is an empowering process that must build self-reliance. Building their capacity involves building institutional and financial literacy, as well as marketing of their products through digital markets. The values and principles of accountability, transparency, inclusivity, and sustainability are key to this socio-economic transformation at the grassroots level. Reaching a high-income society is not just about GDP and GNI, but also the empowerment and upliftment of the bottom sections of the society.

Here, Members of Parliament can play an oversight role in ensuring that the economic growth is for all sections of society and not just for the political and elite. The APPGM-SDG network of solution providers could become a catalyst for information dissemination at the grassroots level. There are 947 solution providers who undertook 1,373 micro socio-economic SDG projects. “[T]he focus is not just on building the income of the poor but also empowering them to address immediate needs as well as confront structural injustices through collective action.”⁷¹ Efforts must be undertaken to mobilise more grassroots movements to join SSE alternative economic initiatives as a vehicle to ensure *no one is left behind*.

Conclusion

The Social and Solidarity Economy (SSE) is now recognised as a vehicle for accelerating the SDGs, particularly in the crucial final five years from 2026 to 2030. The SSE mobilises grassroots communities through cooperatives, social enterprises, and community-based programmes, ensuring that economic development is inclusive and sustainable. This involves integrating the poor into development, shifting from dependency

71 D. Jayasooria and B.R. Quiñones Jr, *Building Inclusive Communities through SDGs and SSE Initiatives*. (Petaling Jaya, Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari, 2024) 5. <<https://appgm-sdg.com/wp-content/uploads/2024/05/Building-Inclusive-Communities-through-SDGs-and-SSE-Initiatives.pdf>> accessed on 26 October 2024.

(including handouts) to self-reliance, and prioritising environmental conservation and climate action. UN policy documents, to which Malaysia is a signatory, hold significant relevance for the country's development agenda. Applying these frameworks can further ensure that fair, just, and equitable development is upheld, particularly for the poor and marginalised in Malaysian society.

References

Berita Harian Online, 'Perusahaan sosial tonggak baharu basmi kemiskinan di Malaysia,' <<https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2024/09/1304913/perusahaan-sosial-tonggak-baharu-basmi-kemiskinan-di-malaysia>> accessed on 25 October 2024.

BERNAMA, 'Ewon: 15,809 registered cooperatives with 7.2mil members,' <<https://www.nst.com.my/news/nation/2024/08/1093214/ewon-15809-registered-cooperatives-72mil-members>> accessed on 25 October 2024.

Building Back Better: The Role of Social and Solidarity Economy in a Human-Centred and Planet-Sensitive Recovery,' <<https://www.itcilo.org/courses/social-and-solidarity-economy>> accessed 13 October 2024.

Free Malaysia Today, 'Taking Malaysia to the next level of development,' <<https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2024/12/02/taking-malaysia-to-the-next-level-of-development-2/>> accessed on 26 October 2024.

ILO International Training Centre, 'Academy on Social and Solidarity economy (12th edition)

ILO, 'Conclusions on decent work and the social and solidarity economy adopted at the 110th International Labour Conference,' <<https://www.ilo.org/resource/news/conclusions-decent-work-and-social-and-solidarity-economy-adopted-110th>> accessed 13 October 2024.

____ 'Malaysia launches new social entrepreneurship development framework,' <<https://www.ilo.org/resource/news/malaysia-launches-new-social-entrepreneurship-development-framework>> accessed on 25 October 2024.

____ 'On behalf of the UNTFSSSE, ILO presents Secretary-General's Report on the Social and Solidarity Economy at UN General Assembly's 79th Session,' <<https://www.ilo.org/resource/news/behalf-untfssse>>

ilo-presents-secretary-generals-report-social-and-solidarity> accessed on 19 October 2024.

— ‘Strengthening Social and Solidarity Economy Policy in Asia: Mapping the Social and Solidarity Economy Landscape in Asia - Spotlight on Malaysia,’ <https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_emp/%40emp_ent/%40coop/documents/publication/wcms_822183.pdf> accessed on 25 October 2024.

— ‘The ILO Social and Solidarity Economy Academy (SSE Academy),’ <<https://www.ilo.org/resource/other/ilo-social-and-solidarity-economy-academy-sse-academy>> accessed 13 October 2024.

Intercontinental Network for the Promotion of Social Solidarity Economy (RIPESS), ‘Once again, the United Nations has adopted a resolution to promote the Social and Solidarity Economy for sustainable development,’ <<https://www.ripest.org/una-vez-mas-las-naciones-unidas-apoyan-una-resolucion-para-promover-la-economia-social-solidaria-en-favor-del-desarrollo-sostenible/?lang=en>> accessed 22 October 2024.

International Cooperative Alliance, ‘A historic moment as the UN General Assembly adopts the first ever resolution on the social and solidarity economy,’ <<https://ica.coop/en/newsroom/news/historic-moment-general-assembly-adopts-first-ever-resolution-social-and-solidarity>> accessed on 16 October 2024.

International Labour Organization (ILO), ‘Resolution concerning decent work and the social and solidarity economy (10 June 2022). ILC.110/Resolution II. <https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_848633.pdf> accessed 11 October 2024.

Jayasooria, D., ‘UN Resolutions on the Role of Parliaments and Parliamentarians in Accelerating the Achievements of the SDGs’ (2024) 4 *Journal of the Malaysian Parliament* 203-22 <<https://journalmp.parlimen.gov.my/jurnal/index.php/jmp/article/view/130/58>> accessed 2 August 2023.

— and Quiñones Jr, B.R, *Building Inclusive Communities through SDGs and SSE Initiatives*. (Petaling Jaya, Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari, 2024) 5. <<https://appgm-sdg.com/wp-content/>

uploads/2024/05/Building-Inclusive-Communities-through-SDGs-and-SSE-Initiatives.pdf> accessed on 26 October 2024.

Malaysian Global Innovation and Creativity Centre (MaGIC), 'Unleashing the Power of Social Entrepreneurship: Malaysian Social Enterprise Blueprint (2015–2018),' <<https://mymagic-misc.s3.amazonaws.com/SE%20BLUEPRINT.pdf>> accessed on 25 October 2024.

Ministry of Entrepreneur Development and Cooperatives, 'Malaysia Social Entrepreneurship Blueprint 2030,' <https://www.kuskop.gov.my/admin/files/med/image/portal/PDF/SEMy2030/SEMy2030_Booklet_ENG.pdf> accessed 25 October 2024.

Nabalu News, 'Malaysia Cooperative Policy launched to map out direction of cooperative movement,' <<https://www.nabalunews.com/post/malaysia-cooperative-policy-launched-to-map-out-direction-of-cooperative-movement#:~:text=The%20three%20main%20objectives%20to,position%20cooperatives%20as%20the%20preferred>> accessed on 25 October 2023.

UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSSSE), 'Position Statement of the UN Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy,' <https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2019/12/Final_Position-Paper-SSE-and-SDGs_UNTFSSSE.pdf> accessed 10 October 2024.

United Nations Department of Economic and Social Affairs, 'UN General Assembly announces launch of the 2025 International Year of Cooperatives,' <<https://www.un.org/en/desa/cooperatives-launch-2025-international-year>> accessed 8 October 2024.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, 'Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework,' <<https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/guiding-principles-business-and-human-rights>> accessed 8 October 2024.

United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), 'Potential and Limits of Social and Solidarity Economy,' <<https://cdn.unrisd.org/assets/library/briefs/pdf-files/01-sse-event-final-pdf-for-web.pdf>> accessed 10 October 2024.

United Nations, 'About UN Documents,' <https://research.un.org/en/docs/resolutions#:~:text=Resolutions%20and%20Decisions%20*%20Compiled%20at%20the,of%20the%20Official%20Records%20of%20the%20organ> accessed 16 October 2024.

United Nations, 'Social development: social development, including questions relating to the world social situation and to youth, ageing, persons with disabilities and the family. Resolution adopted by the General Assembly on 21 June 2022. A/RES/74/119' <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/422/40/pdf/n1942240.pdf>> accessed on 8 October 2024.

— 'Social development: social development, including questions relating to the world social situation and to youth, ageing, persons with disabilities and the family. Cooperatives in social development: Report of the Secretary General. A/76/209' <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/202/17/pdf/n2120217.pdf>> accessed on 8 October 2024.

— 'Sustainable Development: 77/281. Promoting the social and solidarity economy for sustainable development. Resolution adopted by the General Assembly on 18 April 2023. A/RES/77/281,' <https://unsse.org/wp-content/uploads/2023/05/A_RES_77_281-EN.pdf> accessed on 16 October 2024.

— 'Sustainable Development: 79/213. Promoting the social and solidarity economy for sustainable development. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2024. A/RES/79/213,' <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/417/48/pdf/n2441748.pdf>> accessed on 22 October 2024.

— 'Sustainable Development: Promoting the social and solidarity economy for sustainable development. A/77/L.60,' <<https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n23/086/72/pdf/n2308672.pdf>> accessed on 16 October 2024.

— 'Sustainable Development: Promoting the social and solidarity economy for sustainable development: Note by the Secretary-General. A/79/351,' <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/266/89/pdf/n2426689.pdf>> accessed on 19 October 2024.

___ ‘Sustainable development: promoting the social and solidarity economy for sustainable development: Report of the Second Committee. A/79/437/Add. 11. <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/385/48/pdf/n2438548.pdf>> accessed 19 October 2024.

___ ‘The Sustainable Development Goals Report 2024,’ <<https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2024.pdf>> accessed 8 October 2024.

___ ‘Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1, 21 October 2015),’ <<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>> accessed 8 October 2024.

UNRISD, ‘Conference Presentation, Draft Papers, Podcasts and Videos: Social Dimensions of Sustainable Development’ <<https://www.unrisd.org/en/activities/events/potential-and-limits-of-social-and-solidarity-economy/conference-presentations-draft-papers-podcasts-and-videos>> accessed 10 October 2024.

___ ‘Social and Solidarity Finance: Tensions, Opportunities and Transformative Potential’ <<https://www.unrisd.org/en/activities/events/social-and-solidarity-finance-tensions-opportunities-and-transformative-potential>> accessed 10 October 2024.

___ ‘SSE Knowledge Hub for the SDGs,’ <<https://www.unrisd.org/en/research/projects/sse-knowledge-hub-for-the-sdgs>> accessed 10 October 2024.

___ *Encyclopaedia of the Social and Solidarity Economy: A Collective Work of the United Nations Inter-Agency Task Force on SSE (UNTFSSSE)*. Edited by Ilcheong Yi. (Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2023). <<https://www.elgaronline.com/display/book/9781803920924/9781803920924.xml>> accessed on 10 October 2024.

UNTFSSSE, ‘High-level UNTFSSSE event to present the United Nations Secretary General’s Report on Social and Solidarity Economy for sustainable development,’ <https://unsse.org/wp-content/uploads/2024/10/PRESS-RELEASE_UNTFSSSE_Unlocking-the-social-and-solidarity-economy-full-potential-for-sustainable-development.pdf> accessed on 19 October 2024.

_____'Implementing the Sustainable Development Goals: What Role for Social and Solidarity Economy? International Conference,' <<https://unsse.org/2019/07/04/sdgs-sse-conference/>> accessed 10 October 2024.

_____'UNTFSSSE Strategic Action Plan (2024 – 2026),' <https://unsse.org/wp-content/uploads/2024/04/UNTFSSSE-Strategic-Action-Plan-Summary_EN_Final.pdf> accessed 11 October 2024.

World Bank Group, 'Malaysia to Achieve High Income Status Between 2024 and 2028, but Needs to Improve the Quality, Inclusiveness, and Sustainability of Economic Growth to Remain Competitive,' < <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/03/16/aiminghighmalaysia>> accessed on 26 October 2024.

Poirier Y., 'The Adoption on 18 April 2023 of UN Resolution A/RES/77/281 "The Promotion of the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development"' (2024) <https://base.socioeco.org/docs/p4_11_12_24en-un-resolution_history-final.pdf> accessed on 16 October 2024.

From Vision and Mission to implementation: Strengthening District-Level Administration through a Multi-Stakeholder SDG Initiative – The APPGM-SDG Experience

*Paniirselvam Jayaraman**

Abstracts

Leaving no one behind is the key slogan of the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), and the formation of APPGM-SDG, the All-Party Parliamentary Group Malaysia for Sustainable Development Goals, has laid the foundation for implementing sustainable solutions towards ground needs. APPGM-SDG adopted a grounded research methodology, and through its issue-mapping process in 115 parliamentary constituencies from 2020 to 2024, it identified a strong need to strengthen local administration and adopt sustainable solutions involving multiple stakeholders. This paper focuses on the journey toward finding effective approaches for local administration and the implementation of the initiative in 2024. The district-level administrative offices, namely district offices and local governments, are the focal points in delivering sustainable solutions on the ground. These offices have been prominent since the 1950s, when Tun Abdul Razak, then Deputy Prime Minister and Minister of Rural Development, actively sought to strengthen district-level administration. He introduced the concept of the “operation room” to coordinate and deliver government development plans and launched the Red Book Program. The government’s continued commitment to this purpose is reflected in the 2021 Voluntary National Review (VNR) and its implementation in 2024. Malaysia recommended a multi-stakeholder engagement at the district administration level to resolve issues, and this 2021 VNR recommendation was implemented in 2024 by the government through a joint policy solutions initiative between APPGM-SDG and Yayasan Hasanah. This paper includes case studies from APPGM-SDG

* Paniirselvam Jayaraman is the Director of the Policy Solutions Unit of the Secretariat of All-Party Parliamentary Group Malaysia for Sustainable Development Goals (APPGM-SDG). Email: paniirj@gmail.com

grounded research methodology, which impactfully contributed to the formation of the policy solutions initiative, and covers details related to implementation and lessons learnt. The analysis combines APPGM-SDG grounded research, case studies, and secondary data to assess the impact of this multi-stakeholder initiative at the district-level.

Keywords: district office, local government, VNR, multi-stakeholder, policy solutions

Introduction

Malaysia was historically under colonial rule, with its administration system heavily influenced by the British administration. This ruling mechanism continues to shape many commonwealth countries, with some modifications based on local contexts. Colonial rule in Malaya began with the Pangkor Treaty in 1874. The British intervened in the sultanates' governance by installing British Residents to advise rulers on administrative affairs. Following this evolution, district offices were formed to oversee revenue collection, justice, land, and administration, with a district officer appointed as the key focal person. After independence, this practice continued, with district offices expanding their roles to include planning and development. When Tun Abdul Razak, then Deputy Prime Minister and Minister of Rural Development, strengthened the district offices by introducing the "Operation Room" concept, which enabled district offices to coordinate and deliver government development plans. Tun further introduced the "Red Book" program in the 1960s, streamlining national development through a 3-tier process (federal, state, and district) to better align with local needs and requests.¹ These initiatives empowered the district office as a premier government arm coordinating and addressing local governance and development issues.

These post-independence interventions and initiatives have significantly shaped our current government administration. The situations and issues faced today are far more complex and, in most cases, require cross-ministry and cross-agency mandates to resolve challenges and facilitate implementation. One notable example of such a mandate is the TVET education landscape in Malaysia. TVET education started in 1906 and was strengthened after independence with the formation

of Institut Latihan Perindustrian (ILP) and Institut Kemahiran Belia Negara (IKBN) in 1964. Today, TVET education is administered across 12 ministries, with over 1,300 institutions offering TVET courses. Only in 2020 was Majlis TVET Negara (MTVET) formed to streamline the ecosystem and coordinate activities across these 12 ministries. One of the key achievements of MTVET is the formulation of Dasar TVET Negara 2030, which strengthens the effort further.² Similarly, district-level cross-agency efforts are evident in areas such as poverty eradication, district infrastructure development, and disaster management, which are managed through multi-agency committees.

The need for multi-stakeholder initiatives at the districts level

The initiatives above demonstrate the need for cross-agency initiatives at the district level. The committees function effectively but remain limited to specific issues, such as poverty, development, and disaster management. The engagement primarily involves government agencies, members of parliament, and state assembly representatives. It does not involve other stakeholders, such as universities, experts in the locality, or policy organisations like APPGM-SDG.

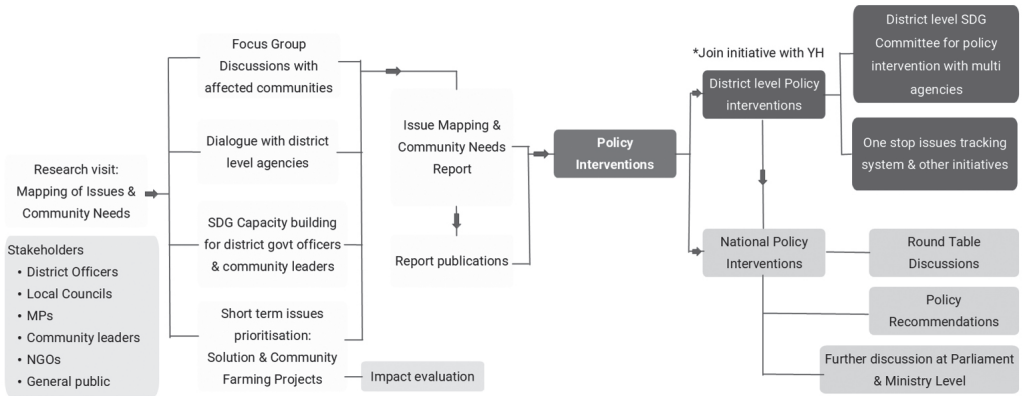
The objective of this paper is to document the process leading to the formation of the above-mentioned policy solutions initiative as a national program which streamlines input from district and state into the national policy-making process. In addition, the paper presents a case study on pilot-testing the concept of multi-stakeholder initiatives as a national policy intervention and highlights key best practices derived from the policy solutions initiative.

APPGM-SDG identified the need for a multi-stakeholder initiative at the district level through its issue-mapping process. This issue mapping process forms part of its grounded research methodology. This grounded research methodology begins with multi-stakeholder engagement. The researchers conduct focus group discussions with community members, JKKK/ JPKK/ KRT chairpersons, local solution partners, NGOs, MP & ADUNs, districts officers and other stakeholders. After this process concludes, government agencies validate the identified issues through inter-agency dialogues. Both sets of data are subsequently published as research reports and used for further analysis at the policy advocacy

2 Portal Rasmi TVET Madani, Portal Rasmi TVET Madani (31 December 2024) <https://www.tvet.gov.my/main/latar-belakang> accessed 31 December 2024.

and policy solutions level. Analysis of these reports shows that many issues on the ground require multi-agency engagement to resolve. Some issues require state and federal-level engagement for solutions. Flow chart 1 below shows the grounded research methodology adopted by APPGM-SDG, which serves as a primary source for this paper.

Flow Chart 1: APPGM-SDG Grounded Research Methodology for Policy Interventions

Case Study 1: The Petaling Jaya multi-stakeholders initiative

Petaling Jaya issue mapping in 2020 illustrated the importance of multi-stakeholder engagement to resolve issues on the ground. The issue mapping based on APPGM-SDG grounded research methodology, focused on selected locations involving vulnerable groups. Many issues were identified within Petaling Jaya's urban population, and one significant issue was the Lembah Subang 1 (LS1) PPR flats. Through the focus group discussion, it was established that LS1 is a rental scheme under the Ministry of Housing and Local Government (KPKT), which took over administration from the state government in 2017. LS1 faced numerous challenges, including infrastructure deficiencies, illegal renting, foreigners' occupation, waste management, parking shortages, and illegal electricity connections. The Flat Lembah Subang 1 Joint Management Body (JMB) struggled to address these issues due to the separation of power between state agencies, municipal council, and federal agencies. These issues clearly required cross-agency intervention for resolution.

In 2020, APPGM-SDG suggested the formation of a multi-stakeholder committee involving various parties to discuss and resolve the issues identified through the focus group discussion. The committee consisted

of the MP of Petaling Jaya, the Petaling Jaya Municipal Council, the district office, the LS1 JMB and the Selangor State Exco office for housing. APPGM-SDG served as the secretariat to the committee. A few engagements were held with local residents and JMB before the first formal meeting, chaired by a representative from the Selangor State Exco for Housing. The findings were presented during the meeting, followed by feedback and discussions with all attendees. After the Covid-19 PKP, the committee resumed physical meetings, where discussions became more substantive with the participation of state assembly members. Minutes of meeting with follow-up actions were prepared, and agencies agreed to address issues based on letters from the State Exco office. Some of the challenges faced at that time included limited cooperation from agencies in recognising this multi-stakeholder initiative, jurisdictional barriers, and inconsistent support from local stakeholders. These challenges were gradually overcome through continuous engagement. This experience helped establish a systemic solution for the cross-agency issues faced by residents in LS1 through a multi-stakeholder committee, which subsequently served as a model for similar solutions in other locations.

The VNR 2021 recommendation

The Petaling Jaya experience in 2020 demonstrated that multi-stakeholder engagement involving multiple agencies provides a critical mechanism for addressing many ground-level issues. By recognising the value of this approach, APPGM-SDG, in its engagement with the Economic Planning Unit (EPU) for Voluntary National Review (VNR) of SDGs in 2021, suggested a multi-stakeholder inter-agency task force as one of the key recommendations for resolving local issues and localising SDGs at the district level.

In localising SDGs, in addition to working with local authorities, efforts are being made to engage with the district offices. This is to ensure an inter-agency SDG delivery taskforce is organised at the district level to enhance the role of all agencies, including a multi-stakeholder group (civil society, private sector, and academic networks) in addressing economic, social, and environmental concerns at the grassroots level.
– Malaysia VNR 2021, page 120.³

3 Economic Planning Unit, Prime Minister's Department, Malaysia Voluntary National Review (VNR) 2021 (12 July 2021) https://ekonomi.gov.my/sites/default/files/2021-07/Malaysia_Voluntary_National_Review_%28VNR%29_2021.pdf accessed 31 December 2024.

This evidence-based recommendation paved the way for the formation of such initiatives at the federal and local levels. *MTVET*, *Jawatankuasa Basmi Kemiskinan Peringkat Daerah*, and the *Program Pembasmian Miskin Tegar* are examples of multi-stakeholder engagements implemented by the government to develop and implement solutions.

The *Program Pembasmian Kemiskinan Tegar Keluarga Malaysia* (BMTKM) is a clear example of a multi-stakeholder initiative, which includes lead organisations such as the Economic Planning Unit (EPU), the Implementation Coordination Unit (ICU), and the Prime Minister's Department. The initiative also involved the country's leading foundations, universities, and poverty experts. APPGM-SDG was actively involved, contributing model solutions from the ground and mobilising local resources. The government's commitment to implementing the VNR recommendation was reflected in this national initiative.⁴

Case Study 2: The Ipoh Barat multi-stakeholder experience

The 'multi-stakeholders' evidence-based recommendation in VNR 2021 by Malaysia was monumental. In the same year, APPGM-SDG conducted an issue-mapping exercise in Ipoh Barat, where a long-term issue affecting local livelihoods was identified in Kampung Tai Lee and Jalan Spooner, Ipoh. We recorded settlements classified as 'illegal' because the residents did not own the land. About 70 families were affected across these two locations, and relocation space was needed.

Following the multi-stakeholder footsteps and with efforts led by the Member of Parliament, YB. M. Kula Segaran, a proposal to form a multi-stakeholder committee was put forward. Prior to its formation, APPGM-SDG conducted a demographic study in the two settlements to identify the actual number of families, the issues affecting them, their history, and productivity capacity. Most of the residents were elderly and unable to work, which hindered their ability to relocate to housing areas, pay rent, or even purchase homes. The data was presented to the MP, and a suggestion was made to form a multi-stakeholder committee with the Ipoh City Council.

APPGM-SDG appointed a local solution partner to act as the secretariat for this initiative and convened the first meeting, which was chaired by the Mayor of Ipoh City Council. The Member of Parliament (MP) of Ipoh

4 Debbie Ann Loh and Hirzawati Atikah Mohd Tahir (eds), *Poverty Conversations in Sabah and Peninsular Malaysia: The APPGM-SDG Findings From Ground Realities* (Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari 2024).

Barat also participated in this engagement, along with representatives from 13 agencies, namely the State Economic Planning Unit (UPEN), the District Office, relevant departments of the Ipoh City Council, Railway Asset Management (RAC), the Land Office, the Police Department, and from the office of the State Assemblymen. The meeting agreed to establish a multi-stakeholder task force, and minutes were documented for further action. Several subsequent meetings and discussions were held, during which the task force deliberated on the issues and potential solutions. This process paved the way for the offer of a 1-acre plot by the Ipoh City Council to build houses for the settlers in these two villages. The task force continues to meet to discuss funding for housing development. While the discussions are ongoing, APPGM-SDG, together with the MP's office and the Ipoh City Council, initiated a temporary community garden project with community members on the allocated plot to utilise the land sustainably for the benefit of the settlers.

The fruit of the multi-stakeholder task force has benefited the community in many ways, and such a sustainable and continuous initiative demonstrates a viable way forward in addressing many cross-agency issues that require systemic intervention from multiple agencies. It represents a local solution driven by local stakeholders.

Formation of the policy solutions initiative

The multi-stakeholder engagements proposed and undertaken by APPGM-SDG in Lembah Subang 1, Petaling Jaya, and Kampung Tai Lee and Jalan Spooner, Ipoh Barat were clear testaments to the pursuit of sustainable solutions for local issues. These initiatives were subsequently highlighted as recommendations in the VNR 2021, submitted by the Malaysian Government to the United Nations.

To make this recommendation a reality, the Malaysian Government, through the Ministry of Finance, allocated RM 15million in the 2024 National Budget to Yayasan Hasanah to work hand in hand with APPGM-SDG in resolving local issues through the multi-stakeholder initiative. This initiative is designed to work with the District Offices as key players, together with other agencies and stakeholders, to provide sustainable solutions to local challenges.

This arrangement to work with District Offices creates a more streamlined coordination mechanism among APPGM-SDG, ministries, the state administration, district offices and relevant agencies and ultimately revives the original "Red Book" agenda introduced by Tun Abdul Razak.

The policy solutions initiative: resolving local issues through multi-stakeholder engagement - An impact-driven initiative between APPGM-SDG and Yayasan Hasanah

This project is a large-scale multi-stakeholder intervention involving 55 districts across Malaysia. The main aim is to establish an SDG Multi-Agency Committee at each District Office and to hold periodical meetings to deliberate on issues identified and validated by APPGM-SDG. This initiative builds upon APPGM-SDG's experience in facilitating multi-stakeholder engagement and resolving local challenges on the ground. It also seeks to strengthen the role of District Offices in coordinating systemic solutions to these challenges. In essence, the project represents a policy solutions initiative at the grassroots level, while also providing resources and knowledge support to stakeholders engaged in the solution process. The project has a few deliverables, which will be elaborated below.

The district-level SDG multi-agency committee

This committee will be facilitated by APPGM-SDG and chaired by the District Officer. The mandate to establish this committee will be based on approval from the State Secretary, and its members will comprise government agencies, local authorities, and relevant stakeholders. APPGM-SDG will serve as the resource partner, providing supporting documents, data, and facilitation through the appointment of a local coordinator. The primary objective of the committee is to resolve identified local issues within the jurisdiction of the district level. For issues that require state and federal intervention, the local coordinators will engage with the relevant authorities and present inputs during meetings, which will be formally recorded in the minutes.

Development of issues-tracking cloud system

This cloud-based system will be developed to monitor the progression of issues on the ground towards sustainable solutions. APPGM-SDG has identified more than 1,000 issues on the ground, and this project will address them through the District SDG Committee in 55 locations nationwide. The system will provide comprehensive information for researchers and analysts on the process of issue resolution, including the technical details involved and the best practices derived from implementation.

Capacity building of local leaders and district government officers

This deliverable aims to strengthen the capacity of local leaders and district-level government officers in contributing to policy formulation and implementation. For local community leaders, the focus will be on enhancing their ability to engage effectively with government agencies during consultation sessions, provide informed input for local government planning, interpret and analyse local development plans, and utilise e-government platforms. Government officers, on the other hand, will be trained on SDG awareness and the application of a multi-stakeholder approach to resolving local issues.

Poverty study

A poverty profiling study will be conducted using a multidimensional poverty approach to deepen the measurement of poverty dimensions and strengthen ongoing efforts on poverty eradication. The study will validate the dimensions included in the Multidimensional Poverty Index and develop recommendations for the government on additional dimensions proposed by APPGM-SDG.

Policy roundtable discussion and publications

The project will also convene policy roundtable discussions at the state level and produce policy briefs at the regional level for the benefit of all project stakeholders. In addition, publications highlighting best practices will showcase the effective work undertaken by District Office in resolving local issues through a multi-stakeholder approach.

The initiative will be implemented in 55 locations, with 65 APPGM-SDG full-time and contract-based personnel engaged over a two-year period. Several positive outcomes have already been observed, most notably the establishment of multi-stakeholders SDG Committees in all 55 districts; measurable progress in identifying and implementing sustainable solutions to numerous data-backed local issues recorded by APPGM-SDG; the capacity building of local leaders to strengthen their engagement in *libat urus* sessions with agencies; and the enhanced role of District Offices in coordinating solutions to multi-faced issues on the ground.

Lessons in implementation

This initiative represents a large-scale implementation that requires “punca kuasa” to commence groundwork. wherein this regard, the

role of Pusat SDG Negara (PSN) is pivotal. PSN issues a support letter for the initiative, enabling APPGM-SDG to engage State Secretaries with the letter to seek approval to establish the SDG Committee within distinct offices. The challenges encountered in forming this initiative have provided valuable lessons in developing a unique multi-stakeholder framework across 55 locations.

Strategic partnerships

This initiative has fostered strategic partnerships with agencies and organisations at the state level, advancing the localisation of the SDGs to a new stage. In Kedah, APPGM-SDG will collaborate with the Greater Kedah Initiative in its implementation, with anticipated exchanges of knowledge and expertise. In Sabah, APPGM-SDG is working with the Institute of Development Studies Sabah (IDS) and the Secretariat Sabah Maju Jaya (SMJ), a collaboration that enables the sharing of resources and expertise to generate meaningful solutions on the ground. In Sarawak, the Economic Planning Unit (EPU) serves as APPGM-SDG's strategic partner, with the Divisional Residents' Office as the focal point. Here, the SDG Committee will be integrated with the existing Divisional Development Committee (DDC). In Terengganu, the State Secretary has proposed implementing the initiative through the Jawatankuasa Basmi Kemiskinan, an existing multi-agency committee.

State-Level Engagements

The initiative is also emerging as a focal point for the establishment of state-level SDG initiatives under the purview of the State Secretary. This was first demonstrated in Perlis, where a state-level SDG Committee has been formed. The progress of this initiative will be reported through the committee at the state level and subsequently streamlined with updates to the National SDG Steering Committee. Sabah and Penang have also expressed interest in establishing state-level SDG committees, with APPGM-SDG as a strategic partner in their state-level SDG efforts. This development marks a significant breakthrough for the Malaysian Government, as it enables engagement with a body under the Malaysian Parliament while integrating the contributions of CSOs at the state level in advancing the SDG agenda.

Major milestones of the initiative by Malaysian government and APPGM-SDG

Implementation of the VNR 2021 Recommendation.

This initiative stems from a key recommendation in VNR 2021. Malaysia is committed to localising the SDGs at the district level and implementing this recommendation to strengthen district administrations in resolving local issues through a coordinated national effort. This initiative is expected to generate numerous success stories and best practices on the ground, which can serve as lessons for replication in other locations and administrations.

Distinct Multi-Stakeholder Engagement at the District Level- A First in the Country

Malaysia has reached a significant milestone in delivering local solutions to the identified issues through the formation of multi-stakeholders engagements at the district administration level, coordinated with parallel effort at the state and federal levels. This initiative involves not only government agencies but also the Parliamentary body (APPGM-SDG), local leaders, CSOs, resource persons, and Yayasan Hasanah. This partnership is unique and represents the first of its kind in the country.

Best practices from district leadership

APPGM-SDG has implemented numerous programmes with district agencies and documented valuable experiences and recommendations for addressing issues on the ground. One notable example comes from an environmental officer, who suggested that all district-level decisions concerning communities and development plans should first be reviewed in a multi-stakeholder meeting involving all relevant departments, similar to the OSC in councils. As departments are directly or indirectly interconnected in most development efforts, obtaining input from all departments would ensure more sustainable and accountable decision-making. Such recommendations, derived from practical experience and professional expertise on the ground, will be systematically recorded and shared as best practices. This initiative has created a valuable ecosystem for district leaders to share their recommendations based on expertise, enabling others to replicate and implement effective solutions.

Development of local leadership to support district administration in drafting and delivering better policy

Local leadership development and community organising are the key lesson of this multi-stakeholder initiative. The development of this group will ensure that targeted solutions are carried out based on input from the communities.⁵ A specific component proposed in this Policy Solutions Initiative is the policy advocacy capacity building, which will definitely enable local leaders to engage more effectively with agencies during *libat urus* sessions and to provide adequate feedback for these engagements. This element is critical and aligns with the SDG principle of “leaving no one behind” in policy solutions.

Conclusion

Leaving no one behind, the central slogan of the SDGs, can be truly achieved if district-level administration and delivery are strengthened. The experiences in Lembah Subang, Petaling Jaya, and in Ipoh Barat, together the implementation of similar initiatives in 55 districts across Malaysia, is a “walk the talk” action by the Malaysian Government and demonstrate its commitment to resolving local issues that affect people and their livelihoods.

What began before the formalisation of the SDGs under the leadership of Tun Abdul Razak is now being given a new dimension of focus through this multi-stakeholder initiative undertaken by APPGM-SDG in collaboration with Yayasan Hasanah, the Malaysian Parliament, the Ministry of Finance, and the Ministry of Economy. This represents a coordinated national effort to strengthen district administrations and to enable intelligence sharing across institutions for the greater good.

This initiative, which is currently being implemented, will ensure sustainable local development through multi-stakeholder involvement and deliver positive change for communities. As articulated by Amartya Sen in *Development as Freedom*, true development encompasses not only economic growth but also social inclusion, security, transparency, and political empowerment. In line with Sen’s perspective, this initiative seeks to promote sustainable local development through collaborative multi-stakeholder engagement, thereby bringing meaningful improvements to community well-being.

References

- Ann Loh, Debbie and Hirzawati Atikah Mohd Tahir (eds), *Poverty Conversations in Sabah and Peninsular Malaysia: The APPGM-SDG Findings From Ground Realities* (Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari 2024)
- Economic Planning Unit, Prime Minister's Department, *Malaysia Voluntary National Review (VNR) 2021* (12 July 2021) https://ekonomi.gov.my/sites/default/files/2021-07/Malaysia_Voluntary_National_Review_%28VNR%29_2021.pdf accessed 31 December 2024
- Eruthaiaraj K, 'Solution Providers as Grassroots Mobilisers in Localising SDGs' in Teo Lee Ken and Debbie Loh (eds), *SDG Policies and Practices in Malaysia* (Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari 2023) 375
- Portal Rasmi TVET Madani, *Portal Rasmi TVET Madani* (31 December 2024) <https://www.tvet.gov.my/main/latar-belakang> accessed 31 December 2024
- Teo Lee Ken, 'Empowering Development Planning and Implementation at the District Level of Governance in Peninsular Malaysia' (2024) 4 *Journal of the Malaysian Parliament* 271

The Economic and Regulatory Landscape of Nuclear Power: Implications for Malaysia

Leong Yuen Yoong and Lee Chean Chung***

Abstract

As Malaysia reconsiders integrating nuclear power into its energy mix, this paper advances the national discourse by analysing the critical economic and regulatory dimensions of its development. Drawing on a comprehensive literature review and field interviews, the study first delineates the prevailing legal, policy, and administrative environment for energy projects. Within this context, it identifies specific market and operational challenges and risks pertinent to nuclear power and proposes eight mitigation strategies. These strategies are strategically linked with the Four Symbols (四象) of Chinese cosmology, presenting a comprehensive, interdependent, and balanced policy framework. The paper further examines the establishment of a robust and efficient regulatory framework for nuclear power, guided by international best practices. Based on this analysis, the study offers recommendations for Malaysia, encompassing areas such as market and operational risks, regulatory frameworks, public engagement and communication, geopolitical realities and strategic partnerships, crucial for navigating nuclear power integration amidst a dynamic energy transition.

Keywords: Nuclear power; Malaysia; Energy transition; Risk mitigation; Regulatory framework.

Introduction

Under the Paris Agreement, Malaysia has pledged to achieve net-zero greenhouse gas emissions by 2050, alongside a 45% reduction in carbon intensity compared to 2005 levels by 2035. To meet these ambitious targets, the country has committed to halting new coal-fired power plant construction and seeks to mitigate overreliance on natural gas.

* Leong Yuen Yoong is affiliated with the UN Sustainable Development Solutions Network (SDSN), Asia Headquarters based in Sunway University.

** B Lee Chean Chung, Member of Parliament for Petaling Jaya, Malaysia.

This necessitates the exploration of cleaner and more sustainable energy sources to support Malaysia's long-term decarbonisation goals.

A significant policy shift occurred in late 2024 with the Malaysian Cabinet's approval of a nuclear roadmap, prepared by the National Energy Council. This roadmap identifies nuclear energy as "one of the options for electricity generation" post-2035. Furthermore, MyPOWER has been designated as Malaysia's Nuclear Energy Programme Implementation Organisation (NEPIO), serving as the national focal point for coordinating the preparatory work to eventually commission nuclear power plants under the International Atomic Energy Agency (IAEA) framework (Teoh, 2024).

Following the recent conclusion of the nuclear power pre-feasibility studies, which yielded encouraging findings and prompted the government to explore implementation pathways aligned with global safety, security, and non-proliferation standards, this paper aims to advance the national discourse. It achieves this by analysing the economic and regulatory dimensions of nuclear power development - critical yet often underexamined aspects of energy policy planning in Malaysia. While these crucial topics are routinely addressed within specialised nuclear energy circles, their complex interdependencies, long-term implications, and intricate details frequently remain underexplored or inadequately integrated into broader energy policy planning, particularly in nations new to or reconsidering nuclear energy. To address this gap, the paper proposes comprehensive recommendations encompassing market and operational risks, regulatory frameworks, public engagement and communication, geopolitical realities, and strategic partnerships.

Regulatory landscape and energy project timelines

Impact of regulatory landscape

Investment in infrastructure usually requires a substantial amount of resources. Throughout the lifecycle of a project, various shocks could occur, and these risks must be mitigated to ensure a return on investment. These risks can include complex regulatory frameworks, evolving government policies, and technological advancements that necessitate major project modifications. For investors and owners, such shocks could create budgetary shortfalls and exacerbate schedule constraints. The pace of energy project implementation is significantly influenced by national regulatory environments. This is evident in a comparison of Germany and the Philippines. Germany's decentralised system,

characterised by varying state-level regulations, has historically led to lengthy approval processes for renewable energy projects due to bureaucratic hurdles (KPMG, 2020). In contrast, the Philippines has generally maintained a more streamlined regulatory environment.¹

Germany is undertaking significant regulatory reforms to accelerate project approvals, with changes commencing in 2025 to streamline bureaucratic procedures for major projects like industrial plants and infrastructure. Key developments include the new Spatial Planning Act, introducing a six-month cap on procedures, eliminating redundant cross-authority reviews, and adopting digital processes to improve efficiency. Furthermore, in 2024, Germany's federal cabinet approved draft legislation to implement the European Union's 2023 Renewable Energy Directive, introducing acceleration areas and streamlined approvals for wind and solar parks, energy storage, and electrolyzers for hydrogen production.²

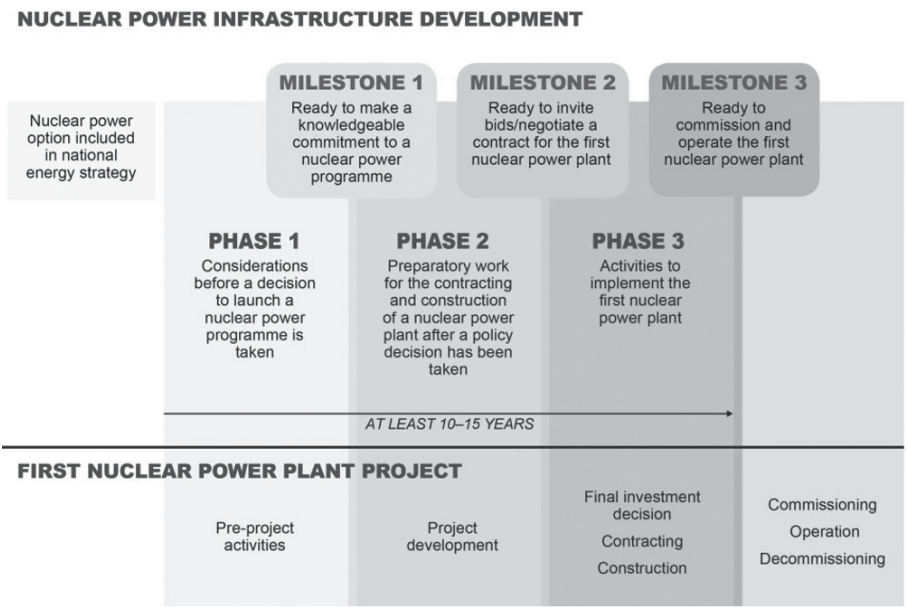
Preparing the regulatory landscape for nuclear power in Malaysia

Malaysia's pursuit of nuclear energy, though initially promising, has not led to operational deployment. Following the establishment of the Nuclear Power Development Steering Committee in 2008, a proposal for a small-scale reactor was announced in 2009. This commitment was further solidified in 2011 with the creation of the Malaysia Nuclear Power Corporation (MNPC) under the Prime Minister's Department, which, as the Nuclear Energy Programme Implementing Organisation (NEPIO), superseded the Steering Committee. By 2014, the government had announced plans to commission its first nuclear power plant within a decade. However, this initiative was abruptly halted in 2018 when Prime Minister Mahathir Mohammad reversed the policy direction, declaring a moratorium on nuclear power development and subsequently disbanding the MNPC.³

-
- 1 Presidential Communications Office, 'Integration of Energy Project Applications, Permitting Processes in Virtual One-Stop Shop Pushed' (1 October 2024) https://pco.gov.ph/news_releases/integration-of-energy-project-applications-permitting-processes-in-virtual-one-stop-shop-pushed/ accessed 30 December 2024.
 - 2 COMAN Software, 'New 2025 Rules: Faster Approvals for Major Projects' (2024) <https://blog.coman-software.com/en/blog/neue-regeln-2025-schnellere-genehmigungen-f%C3%BCr-gro%C3%9Fprojekte> accessed 30 December 2024.
 - 3 S Surendran, 'Dr M: Nuclear Power Is a No-No for Malaysia' *The Edge* (19 September 2018) <https://theedgemalaysia.com/article/dr-m-nuclear-power-nono-malaysia> accessed 2 January 2025.

Within the International Atomic Energy Agency (IAEA) Milestones Approach framework (Figure 1), Malaysia had progressed beyond Milestone 1 fourteen years prior and had entered Phase 2 before this policy reversal. Despite the programmatic changes, the regulatory body, the Department of Atomic Energy Malaysia (Atom Malaysia), formerly known as the Atomic Energy Licensing Board (AELB), continues its operations. Established in 1985 under the Atomic Energy Licensing Act (Act 304), Atom Malaysia remains responsible for overseeing safety and ensuring compliance with the relevant legal and regulatory frameworks.⁴

Figure 1: Three phases and three milestones for nuclear power infrastructure development (International Atomic Energy Agency)

Despite moving away from nuclear power generation, Malaysia continues to advance nuclear technology for other purposes. Malaysia’s National Nuclear Technology Policy 2030⁵ prioritises six non-power

4 Wikipedia, ‘Department of Atomic Energy (Malaysia)’ (20 November 2024) [https://en.wikipedia.org/wiki/Department_of_Atomic_Energy_\(Malaysia\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Department_of_Atomic_Energy_(Malaysia)) accessed 11 January 2025.

5 Ministry of Science, Technology and Innovation, *Dasar Teknologi Nuklear Negara 2030* (Putrajaya, 2023) https://www.mosti.gov.my/en/dasar-teknologi-nuklear-negara-dtnn-2030/#flipbook-df_73771/5/ accessed 16 December 2024.

application areas – medicine and health care; food and agriculture; device and equipment manufacturing; environmental and natural resource management; industrial applications; as well as nuclear safety and security.

Concurrently, spurred by a renewed interest in nuclear power generation, the Malaysian government is actively engaged in a multi-faceted preparatory phase. This phase involves conducting feasibility studies, addressing public perception, establishing the requisite regulatory, governance, and policy frameworks, and cultivating international partnerships. Notably, the Ministry of Energy Transition and Water Transformation (PETRA) and the Ministry of Science, Technology and Innovation (MOSTI) are collaborating to develop a comprehensive legal and regulatory framework to govern the potential utilisation of nuclear energy.⁶

Aligning this framework with international best practices and standards, including International Atomic Energy Agency (IAEA) safety standards covering all stages of a nuclear facility's lifecycle (site selection, design, construction, operation, and decommissioning), is crucial. Ratification of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) serves to build trust (addressing perception) and to put in place verifiable mechanisms against actual diversion (addressing realities).

The existing Atomic Energy Licensing Act 1984 (Act 304) currently governs atomic energy activities, primarily addressing safety, security, and safeguards. However, as Malaysia advances its nuclear energy considerations, this foundational framework must evolve to incorporate crucial elements such as regulatory efficiency, a dimension increasingly underscored by international examples (as discussed in Section 2.1). Furthermore, recent controversies such as the Lynas radioactive materials handling case, have publicly raised concerns regarding the independence and impartiality of the regulatory body. This underscores the critical need for a new or revised regulatory structure that explicitly prevents conflicts of interest and fosters robust public confidence in governance mechanisms for future nuclear energy projects.

6 *The Edge Malaysia*, 'Government to Include Nuclear Energy Policies in 13th Malaysia Plan — Rafizi' (5 November 2024) <https://theedgemalaysia.com/node/732817> accessed 30 December 2024.

Market and operational risks and mitigation strategies

Market risks and mitigation

With their high fixed costs and low variable costs, nuclear power plants are well-suited to serve as baseload power suppliers. Unlike generating facilities with low fixed costs and high variable costs—such as natural gas-fired plants, which can readily respond to short-term market fluctuations—nuclear facilities, designed for consistent output, are particularly vulnerable to financial risk when prices fluctuate, even if efficiency remains unaffected (Nuclear Energy Institute, 2023).

The operational strategy of nuclear power plants - whether to operate as baseload resources or engage in load following - is often determined by their proportional contribution to a nation's energy mix. In contexts where nuclear power constitutes a substantial share of the national electricity generation portfolio, utilities have been compelled to implement or significantly enhance the operational flexibility of their nuclear fleets to accommodate diverse variations in electricity demand, including daily and seasonal fluctuations. France serves as a prime example, where nuclear power generates approximately 70% of the nation's electricity, leading some reactors to routinely operate in load-following mode.⁷

Regulatory frameworks are likewise pivotal in shaping a nuclear power plant's load following capability, with critical determinations established during the design and licensing phases. The licensing process is fundamental in defining a plant's operational mode and mandates a comprehensive analysis of all anticipated operational transients. In France, for example, load cycling is not only explicitly addressed within the nuclear power plant operating manuals, but operating licenses also precisely specify the maximum permissible number of load cycles based on the original plant design and the characteristics of anticipated transients (e.g., magnitude and rate of power variation). Conversely, certain countries, such as the United States, impose explicit regulatory limitations on manoeuvring within automatic control modes.⁸

Recent premature nuclear reactor retirements over the past decade have been attributed, at least in part, to market pressures, including

7 A Lokhov, *Load-Following with Nuclear Power Plants* (Nuclear Energy Agency, 2011) <https://www.oecd-neo.org/nea-news/2011/29-2/nea-news-29-2-load-following-e.pdf> accessed 11 January 2025.

8 Ibid.

suppressed wholesale electricity prices due to sustained low natural gas prices and increased penetration of variable renewable energy sources.⁹

These market pressures are particularly relevant in Malaysia, where the power sector relies heavily on subsidised natural gas. Domestic piped gas supplied to the power sector, primarily sourced from Petronas, is subject to a price cap linked to the Malaysia Reference Price (MRP), which is determined by export prices to Japan. A fixed discount and a price cap of RM30 per million British thermal units (MMBtu) for the first 1,000 million standard cubic feet per day (MMSCFD) further reduce domestic prices.

By contrast, Tier 2 pricing for additional volumes averaged RM62.1 per MMBtu in Q1 2023, while the MRP averaged RM48.14 per MMBtu in Q2 2023 during periods of international gas price volatility.¹⁰

Given the challenges that fully deregulated electricity markets pose for long-term investment in and operation of nuclear power plants, Malaysia must carefully structure its partially liberalised electricity market to support the integration of nuclear power into its energy mix, while ensuring cost-effectiveness and reliability for consumers.

In the United States, electricity utilities operate under diverse market structures, which differ by state. In fully deregulated markets, utilities are typically restricted from owning generation and transmission assets, and instead focus on distribution, operations and maintenance from the point of grid interconnection to the consumer meter, and billing. Conversely, regulated markets are characterised by vertically integrated utilities that own or control the entire electricity supply chain, from generation to the consumer meter.¹¹

Capacity markets, such as the one administered by the Pennsylvania-Jersey-Maryland (PJM) Interconnection in the US, utilise auction mechanisms to determine capacity prices. PJM's annual base residual auctions (BRAs) procure capacity three years in advance of its delivery day. Historically, relatively low-capacity prices in PJM have resulted in some generators, particularly those with inflexible minimum offer

9 Nuclear Energy Institute, *Nuclear Costs in Context* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/nuclear-costs-in-context> accessed 30 December 2024.

10 A Adam, 'Gas Pricing Model Key for Sustainable Power Generation in Malaysia's Energy Transition, Says MGA Chief' *The Edge Malaysia* (23 August 2023) <https://theedgemaalaysia.com/node/680457> accessed 30 December 2024.

11 US Environmental Protection Agency, 'Understanding Electricity Market Frameworks & Policies' (26 July 2024) <https://www.epa.gov/greenpower/understanding-electricity-market-frameworks-policies> accessed 30 December 2024.

price rules, failing to secure capacity obligations. This inability to obtain capacity contracts can contribute to generation asset owners' decisions regarding unit retirements.¹²

In contrast to capacity markets, the Electric Reliability Council of Texas (ERCOT) operates an energy-only market, and has relied on market-based energy pricing since 1999. This structure makes ERCOT the only deregulated electricity market in the US operating without Federal Energy Regulatory Commission oversight.¹³

The ERCOT design assumes that sufficiently high energy prices will incentivise investment in, and retention of, generation capacity, including baseload resources such as nuclear power. Prices have at times reached the market's offer cap of \$9,000/MWh, although annual averages typically range between from \$25-\$50/MWh.¹⁴

While the ERCOT market demonstrated resilience for over two decades in accommodating occasional demand spikes,¹⁵ its inherent vulnerability to extreme events was tragically exposed during the February 2021 winter storm. The absence of forward-procured capacity undermined grid stability, leading to widespread blackouts and contributing to an estimated 250 fatalities in the state. This event underscored the limitations of relying solely on energy-only pricing to ensure resource adequacy during extreme weather conditions.

Subsequently, in 2023, Texas implemented a new out-of-market mechanism for procuring firm capacity resources: the \$10 billion Texas Energy Fund (Walton, 2023). This marks a significant departure from the pure energy-only market design and reflects recognition of the need for supplemental measures to ensure grid reliability.

Some states, such as Virginia, operate under hybrid or mixed market structures that incorporate elements of both regulation and competition.

12 E Howland, 'PJM Capacity Prices Fall 32% with More Nuclear, Solar Capacity Clearing in the Latest Auction' (22 June 2022) *Utility Dive* <https://www.utilitydive.com/news/pjm-capacity-auction-nuclear-solar-coal-prices/625861/> accessed 30 December 2024.

13 State Energy Conservation Office and the Texas Industrial Energy Efficiency Program, 'The \$9,000 Cap: A Webinar on ERCOT Electric Prices TIEEP Webinar Series' (12 February 2020) University of Houston, Division of Energy and Innovation <https://www.uh.edu/uenergy-innovation/uenergy/educational-programs/industrial-energy/tieep/the-9000-cap/> accessed 30 December 2024..

14 Ibid

15 M Hourihan, 'Why Doesn't Texas Have a Capacity Market?' (10 April 2019) CPower <https://cpowerenergy.com/why-doesnt-texas-have-a-capacity-market/> accessed 30 December 2024.

These mixed markets often employ specific mechanisms to support the viability of baseload generation resources, such as nuclear power, in recognition of their unique operational characteristics and long-term investment needs.

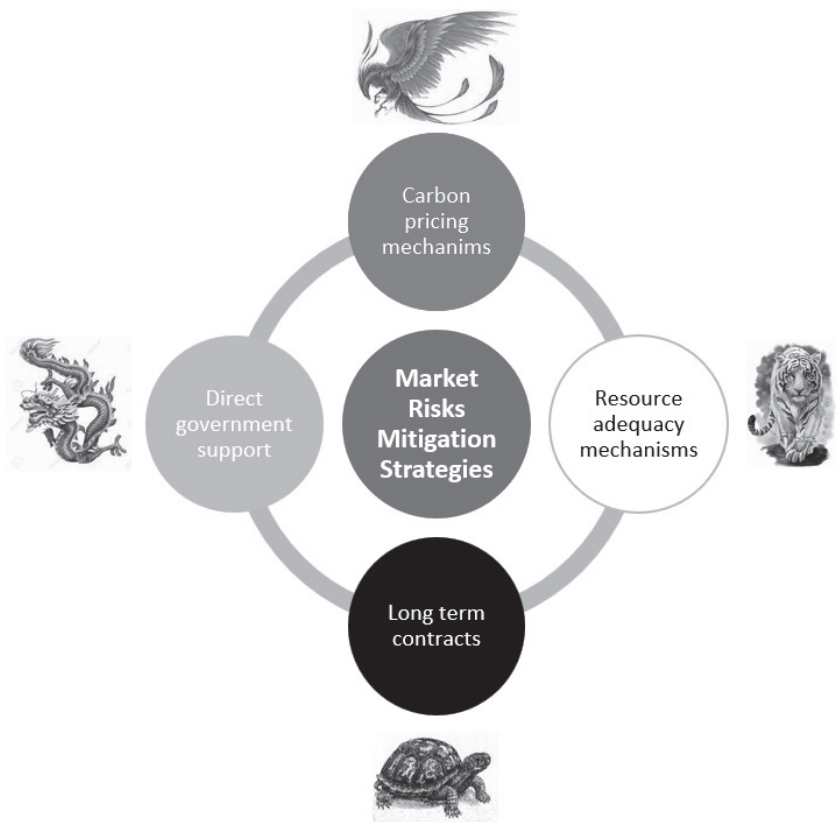
Figure 2 summarises four interconnected and mutually reinforcing mitigation strategies to address these market challenges, several of which have been illustrated in this section. These four strategies are not standalone tools but components of a comprehensive and balanced approach to mitigating market risks. By drawing an association with Chinese cosmology, the framework is transformed into a culturally resonant narrative that enhances its clarity, memorability, and perceived holism for policymakers.

Carbon pricing mechanisms, such as carbon taxes or cap-and-trade systems, place a price on carbon emissions. By internalising the external environmental costs of fossil fuel combustion, these mechanisms incentivise decarbonisation and create a more equitable competitive landscape. This transformative potential, which reshapes markets by phasing out polluting practices and enabling cleaner industries, is aptly symbolised by the Phoenix, representing rebirth and transformation.

Resource adequacy mechanisms, such as capacity market designs, are policy instruments designed to ensure sufficient generation capacity to meet electricity demand, thus maintaining grid reliability and averting power outages. These mechanisms can provide compensation to nuclear generators for their essential grid reliability and stability services. The White Tiger, a symbol of protection and guardianship, represents resource adequacy mechanisms by embodying the strength and defence required to safeguard critical resources and ensure a stable electricity supply.

Long-term contracts are agreements that provide stable pricing and guaranteed supply or demand over long periods, mitigating price volatility and enhancing investment and revenue certainty for large, capital-intensive projects. Examples include Contracts for Difference (CfDs) and Power Purchase Agreements (PPAs). The Tortoise, a symbol of longevity, stability, and foundational strength, represents long-term contracts by embodying the endurance, solid foundation, and predictability they provide in volatile markets.

Figure 2: Four interconnected and mutually reinforcing nuclear power market risk mitigation strategies

Direct government support, delivered through diverse financial instruments such as grants, subsidies, or tax credits, can mitigate the substantial upfront capital costs of nuclear power plants. Such support is particularly vital for emerging industries or strategic national goals, especially in markets where competing generation technologies also receive similar assistance. The Green Dragon, a symbol of power, growth, and benevolent authority, symbolises direct government support by reflecting the powerful role governments play in initiating and nurturing crucial developments.

Operational risks and mitigation

Operational risks fundamentally impact the economic viability of nuclear power. As fixed-cost assets with minimal variable operating costs, nuclear

plants face substantially higher per-megawatt hour (MWh) costs during unplanned outages, owing to lost generation. Furthermore, contractual obligations often require procuring replacement power at premium market prices, further compounding financial losses.

Figure 3 presents a comprehensive framework for mitigating operational risks in nuclear power plants. This framework delineates four key strategic pillars, each symbolically aligned with a creature from Chinese cosmology, consistent with Figure 2, and collectively underscoring a holistic and balanced approach to risk management.

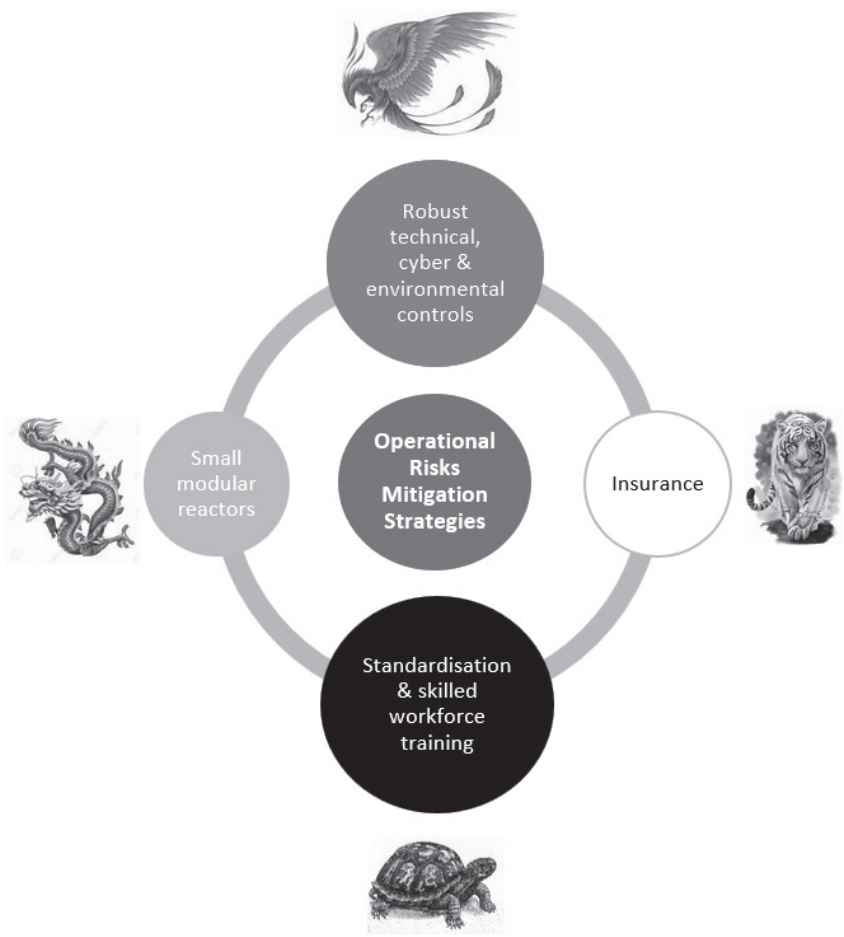
The first strategic pillar for operational risk mitigation encompasses robust technical, cybersecurity, and environmental controls, comprising three critical domains:

- **Robust maintenance programme:** This ensures the physical integrity and optimal performance of plant components through rigorous and routine upkeep.
- **Advanced security measures:** Safeguarding the plant's digital infrastructure requires network segmentation, regular system audits, and advanced threat detection measures that are increasingly vital amid the rise of cyberattacks and vulnerabilities in outdated control systems of conventional plants. The 2010 Stuxnet attack on Iranian nuclear facilities, which exploited industrial control system vulnerabilities to damage centrifuges, powerfully exemplifies this persistent threat.¹⁶
- **Environmental impact management:** Cooling towers regulate discharge water temperature, while online monitoring enables continuous oversight of critical operational parameters. These measures allow swift anomaly detection and help mitigate risks to aquatic ecosystems from heated water discharge.

This comprehensive pillar, which emphasises vigilance and proactive adaptation to threats, is aptly symbolised by the Phoenix. Representing renewal and the active management of powerful forces, the Phoenix conveys the continuous effort required to operate complex systems safely and adapt to emerging challenges.

16 J Alvarez, 'To Zero Day' (3 February 2015) Stanford Centre for International Security and Cooperation <https://cisac.fsi.stanford.edu/news/stuxnet> accessed 30 December 2024.

Figure 3: Interdependent and mutually reinforcing nuclear power operational risk mitigation strategies

Insurance functions as a financial risk transfer mechanism, providing a vital safety net of protection and compensation in the event of unforeseen operational incidents or disasters. The White Tiger, a symbol of protection and guardianship, represents the role of insurance in guarding against the catastrophic financial consequences of operational risks.

The third strategic pillar for operational risk mitigation – standardisation and skilled workforce training – emphasises foundational stability and the development of human capital. The Tortoise, known for its longevity, stability, and enduring foundation, aptly embodies these

principles, representing the long-term, unshakeable bedrock crucial for safe and reliable nuclear operations. This pillar is underpinned by two core components:

- **Design and process standardisation:** Ensuring consistency and predictability across maintenance, training, construction, and operation throughout a nuclear plant's lifecycle, thereby reducing the likelihood of errors.
- **Skilled workforce training:** Developing and maintaining a highly competent and well-trained workforce is paramount, since human error is a critical factor in operational safety. In Malaysia, existing nuclear science programmes in public universities focus primarily on non-power applications (Nahrul & Ainul, 2009), and often lack specialised subjects essential for operating power plants, such as reactor design, nuclear safety engineering, nuclear fuels and materials. This gap highlights an important educational challenge requiring strategic attention.

Small modular reactors (SMRs) represent a technological and design innovation aimed at inherent risk mitigation. They offer potential cost advantages through modularity and factory fabrication. Owing to their smaller size and incorporation of advanced passive safety features, SMRs are designed for simpler operation, enhanced safety, and distributed deployment with potentially lower individual risk profiles than conventional large-scale reactors. The Green Dragon, symbolising growth, innovation, and potent yet benevolent power, aptly represents SMRs as a new wave of nuclear technology that promises safer, more flexible, and more sustainable energy development.

The circular arrangement in Figure 3 underscores the interdependence of the four strategies, which together form a comprehensive system for managing operational risks in nuclear power. The framework spans a wide range of risk mitigation measures, from active technical management and cybersecurity to financial protection, foundational human and process excellence, and innovative technological design. The integration of the four symbols highlights the goal of a harmonious and robust system crucial for ensuring safety and reliability in this highly critical industry.

The value of nuclear and policy support

The economic viability of nuclear power is strongly influenced by inherent market and operational risks, as evidenced in Sections 3.1 and 3.2. While economies of scale, particularly at multi-unit sites, offer significant cost mitigation-evidenced by 2022 average total generating costs for multi-unit plants (\$28.64 per MWh) being substantially lower than those of single-unit plants (\$41.08 per MWh)¹⁷- current market designs often do not provide sufficient compensation to nuclear power generation for its firm, baseload, and carbon-free attributes.

To bridge the gap between abstract planning and operational realities, power system and sectoral models should incorporate a negative feedback loop based on outage costs. Such a design elevates reliability from a purely technical consideration to a core economic and social variable, thereby directly influencing investment decisions, policy formulation, and long-term strategic planning, including the appraisal of capital-intensive nuclear power projects. Consequently, preserving the resilience and zero-emission characteristics of nuclear power necessitates an appropriate market valuation. This valuation must accurately reflect both the positive externalities of carbon-free generation and the associated market and operational risks.¹⁸

To bridge the gap between abstract planning and operational realities, power system and sectoral models should incorporate a negative feedback loop based on outage costs. Such a design elevates reliability from a purely technical consideration to a core economic and social variable, thereby directly influencing investment decisions, policy formulation, and long-term strategic planning, including the appraisal of capital-intensive nuclear power projects in an era of extensive variable renewable energy deployment.¹⁹

Policymakers are increasingly recognising the broader value of nuclear energy. This is evident in the United States, where federal legislation such as the Bipartisan Infrastructure Law, the Inflation Reduction Act, and the Nuclear Fuel Security Act aims to foster a more stable long-term business environment for the nuclear sector. Properly valuing nuclear power's social and environmental benefits is crucial not only for

17 Nuclear Energy Institute, *Nuclear Costs in Context* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/nuclear-costs-in-context> accessed 30 December 2024.

18 Ibid.

19 YY Leong and LM Feng, *The ASEAN Power Grid Tree of Life: A Living Blueprint for Regional Energy Integration* (Working Paper, June 2025).

preserving existing carbon-free generation capacity but also for enabling future expansion and contributing to broader clean energy goals.²⁰

Countries like France and South Korea, which depend heavily on nuclear power, demonstrate the technology's feasibility through robust policy frameworks. Emerging economies, including India and China, are also expanding their nuclear capacity to meet growing energy needs while reducing carbon emissions. Therefore, in the transition to a low-carbon future, nuclear power warrants proactive and sustained policy support as a crucial bridge between fossil fuels and renewable energy.

Regulatory efficiency and international cooperation

Regulatory challenges

The crucial role of efficient regulatory frameworks in enabling the widespread deployment of nuclear technologies for climate change mitigation and energy security has gained increasing international recognition.²¹ The World Nuclear Association's Harmony programme, targeting 25% of global electricity generation from nuclear sources by 2050, necessitates the construction of approximately 1000 GWe of new nuclear capacity.²²

However, the industry's performance over the past decade, averaging approximately 6.7 GWe (equivalent to about seven new reactors) connected annually, highlights a significant gap. Assuming a 50/50 split between gigawatt-scale reactors and small modular reactors (SMRs) contributing to the 1000 GWe target, achieving this goal would require connecting approximately twenty gigawatt-scale reactors and seventy 300 MW SMRs to grids annually for the next 25 years—a total of 2,250 new reactors.²³ This starkly underscores the substantial acceleration in reactor deployments required to realise these ambitious objectives.

20 Nuclear Energy Institute, *Nuclear Costs in Context* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/nuclear-costs-in-context> accessed 30 December 2024.

21 A Carson, M Nichols and S Mirmiran, *A Framework for International Regulatory Efficiency to Accelerate Nuclear Deployment* (World Nuclear Association, 2023) <https://cna.ca/wp-content/uploads/2023/09/A-Framework-to-Accelerate-Nuclear-Report.pdf> accessed 27 December 2024.

22 A Rising, 'Harmony — The Future of Electricity' (November 2017) *IAEA Bulletin* 58(4), 24–25 <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull58-4/5842425.pdf> accessed 30 December 2024.

23 A Carson, M Nichols and S Mirmiran, *A Framework for International Regulatory Efficiency to Accelerate Nuclear Deployment* (World Nuclear Association, 2023) <https://cna.ca/wp-content/uploads/2023/09/A-Framework-to-Accelerate-Nuclear-Report.pdf> accessed 27 December 2024.

A key factor hindering progress is the complexity and inefficiency of existing regulatory frameworks. While rigorous, independent safety regulation is paramount, several challenges related to regulatory efficiency must be addressed to facilitate timely and cost-effective deployment.

Solutions

Regulatory control is critical to nuclear power plant development and operation, ensuring safety and environmental protection but it can also slow progress and increase costs. These challenges include varying levels of nuclear expertise and regulatory capacity among national bodies, which can lead to project approval delays, particularly for international operators. Divergent national safety codes and standards pose obstacles for international vendors, increasing costs and potentially compromising safety. Furthermore, a significant impediment is the persistent duplication of regulatory review efforts in the localisation of previously approved designs, stemming from a lack of mutual recognition of safety assessments and limited international regulatory cooperation. This duplication inflates project costs, delays crucial carbon emissions reductions, and compels costly and time-consuming country-specific design modifications.²⁴

To address these challenges and streamline deployment, two key objectives must be prioritised: minimising the time and cost of adapting previously licensed designs for new jurisdictions and modernising existing regulatory frameworks. The former can be achieved through enhanced international regulatory cooperation and harmonisation, facilitating the leveraging of expertise and reducing redundant review processes. The latter requires updating regulations, key policy and technical positions, and licensing and oversight processes to effectively reflect the innovative features and inherent safety characteristics of advanced reactor technologies, ensuring efficient and timely approval of safe designs while maintaining rigorous safety standards.²⁵

24 Canadian Nuclear Association and Nuclear Energy Institute, *Canadian and United States Regulatory Cooperation for New Nuclear Deployment* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/canadian-and-us-reg-cooperation-new-nuclear> accessed 25 December 2024.

25 Ibid.

Recommendations for Malaysia

In light of the foregoing analysis, the following recommendations are advanced, integrating key strategic considerations, analytical approaches, and operational initiatives essential to shaping Malaysia's energy future.

Addressing market risks

- ***Natural gas price sensitivity analysis***

A comprehensive analysis of natural gas price sensitivity, incorporating potential carbon pricing mechanisms and other market interventions, is crucial for accurately assessing the long-term economic viability of nuclear power in Malaysia. This analysis should consider the impact of existing natural gas subsidies and evaluate scenarios involving the reduction or removal of such subsidies.

- ***Explore and adapt suitable market mechanisms***

To ensure fair compensation for nuclear power's baseload generation and carbon-free attributes, Malaysia should conduct a thorough assessment of various market mechanisms, including contracts for difference (CfDs), capacity market designs, and carbon pricing schemes. These mechanisms should be adapted to the specific context of the Malaysian electricity market, which currently lacks a fully developed capacity market and an established framework for CfDs in the power sector.

- ***Establish strategic international partnerships for market design***

Establishing strategic partnerships with nations possessing extensive experience in operating nuclear power plants within competitive electricity markets is crucial. These collaborations offer critical guidance on the design and implementation of effective market mechanisms and robust regulatory frameworks tailored to the specific context of Malaysia.

Addressing operational risks

- ***Prioritising operational excellence***

Malaysia should prioritise developing a highly skilled nuclear workforce and establishing robust operational and maintenance programmes to minimise unplanned outages and ensure plant reliability. Collaboration with international partners that possess strong operational track records can support knowledge transfer and the adoption of best practices.

- ***Evaluating advanced reactor technologies***

A comprehensive evaluation of advanced reactor technologies, particularly SMRs, is crucial for Malaysia's future energy landscape. SMRs offer several potential advantages over conventional large-scale reactors, including: enhanced safety (e.g., passive safety systems), deployment flexibility (e.g., suitability for smaller grids and diverse locations), improved load-following capabilities (e.g., integrating with intermittent wind and solar), expanded value streams (e.g., providing process heat for decarbonising heavy industry, generating high temperature steam for cost-effective hydrogen production, and enabling co-generation applications), and the potential for reduced capital and operational costs compared to conventional large-scale reactors.²⁶

Several SMRs, such as X-energy's Xe-100, a Generation IV High-Temperature Gas-Cooled Reactor (HTGR), and TerraPower's Sodium reactor, are projected for deployment within this decade. Adopting pre-approved SMR designs could streamline regulatory approval processes, while fostering international collaborations may further accelerate deployment in Malaysia.

Establishing a robust regulatory framework

- ***Streamlining licensing and regulatory processes***

Malaysia should develop a clear, efficient, and internationally harmonised regulatory framework for nuclear power based on international best practices. Collaboration with experienced and credible regulatory bodies is crucial to ensure safety, build regulatory capacity, and minimise licensing costs and timelines. For example, the UK's Office for Nuclear Regulation (ONR) developed the Generic Design Assessment (GDA) process for pre-approving reactor designs before site-specific applications, and the United States Nuclear Regulatory Commission (NRC) has implemented a similar licensing framework for SMRs to accelerate approvals.

- ***Promoting multi-unit deployment, regional collaboration and shared oversight***

Multi-unit nuclear power plant deployments offer the potential for significant cost reductions and improved efficiency through learning-

26 X Energy, 'High-Temperature Gas-Cooled Reactors (HTGRs)' (2024) <https://x-energy.com/resource/htgr> accessed 11 January 2025.

curve effects. This is evidenced by the Vogtle project in the United States, where Unit 4 achieved a reported cost reduction of 40% compared to Unit 3.²⁷ Similarly, at the Barakah Nuclear Power Plant in the United Arab Emirates, successive units have demonstrated increasing construction efficiency. Unit 3, for instance, was completed four months ahead of the Unit 2 schedule and five months ahead of the Unit 1 schedule, highlighting the benefits of phased, multi-unit construction.²⁸

Recognising the significant economies of scale associated with multi-unit nuclear power plants, Malaysia could consider pursuing collaborative ventures with other Southeast Asian nations to establish a shared nuclear power site. This regional approach would distribute costs, enable shared regulatory oversight, enhance economic viability, and maximise the utilisation of generated power. Advancements in low-loss, long-distance transmission technologies, particularly those developed in China, further enhance the feasibility of such regional energy sharing.

• *Adopting risk-informed regulation*

Recognising that regulatory standards often evolve in response to new technologies or incidents (e.g., Fukushima), a shift from prescriptive, one-size-fits-all regulations to risk-informed approaches is crucial. These approaches tailor requirements to specific technologies and their respective risk profiles.

Fostering public engagement and communication

A critical element of successful nuclear power development in Malaysia lies in proactively addressing public concerns about plant siting. This requires a long-term and transparent public engagement strategy encompassing the entire project lifecycle, from planning and construction through operation and decommissioning. This principle of “engage early, think long-term” is crucial for building public trust, mitigating anxieties, dispelling misconceptions, and minimising opposition.

27 J Krellenstein, ‘Vogtle Part 4: Can Positive Learning Happen Next?’ (16 April 2024) *Decouple* <https://www.decouple.media/p/vogtle-part-4-can-positive-learning-6a5> accessed 30 December 2024.

28 *Nuclear Newswire*, ‘Barakah-4 Is Connected to the UAE Grid’ (27 March 2024) <https://www.ans.org/news/article-5897/barakah4-is-connected-to-the-uae-grid/> accessed 30 December 2024.

- ***Emphasising the socioeconomic and environmental benefits***

The public engagement strategy should effectively communicate the socioeconomic and environmental advantages of nuclear power. Highlighting the industry's contributions to the national economy, such as job creation, local tax revenue, and GDP growth, can foster public acceptance. Additionally, emphasising the environmental benefits of nuclear power, such as clean air and reliable baseload generation, can position it as a viable strategy for decarbonisation. To illustrate the economic advantages, quantitative data from reliable sources should be incorporated.^{29 30}

- ***Enabling stakeholder participation through democratic institutions***

Strategically engaging stakeholders through newly established democratic institutions can facilitate informed decision-making. Platforms like the Parliamentary Special Select Committee (PSC) on Environment and Science and the All-Party Parliamentary Group Malaysia on Sustainable Development Goals and Disaster Risk Management offer valuable avenues for public participation.³¹

Navigating geopolitical realities and strategic partnerships

Nuclear power presents a complex and contentious energy landscape. Since 2000, 96 nuclear reactors have been connected to electricity grids across 13 countries. Notably, China has constructed 45 of these reactors domestically, while Russia has built 12. Furthermore, four Chinese-designed reactors and seven Russian-designed reactors have been deployed in five additional nations. This signifies that approximately 71% of global reactor deployments since 2000 have been directly attributable to either domestic construction within China and Russia or the export of their reactor designs. This trend is further amplified by the current construction landscape: of the 54 reactors presently

29 Nuclear Energy Institute, *Nuclear Costs in Context* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/nuclear-costs-in-context> accessed 30 December 2024.

30 US commercial nuclear industry contributes approximately \$60 billion to the US GDP and generates \$2.2 billion in state and local taxes, offering high-quality, long-term employment with significantly higher wages than the national median.

31 Parliament Malaysia, 'All-Party Parliamentary Group Malaysia (APPGM)' (10 January 2025) <https://www.parlimen.gov.my/kumpulan-rentas-parti-parlimen-malaysia-krppm.html?uweb=dr&lang=en> accessed 10 January 2025.

under construction in 20 countries, over half involve either Chinese or Russian technology.³²

This dominance has prompted calls from within the United States for the formation of a coalition of allied nations to compete with China and Russia in providing nuclear technology, fuel, and services, particularly to emerging economies experiencing rapid growth in energy demand and seeking international partnerships.³³

In this context, Malaysia's evaluation of potential international partners for nuclear power development requires careful consideration. The nation stands to gain most from partnerships that offer substantial advantages in technology transfer, regulatory frameworks, financing, market design, and project management, while minimising the risk of undue influence on domestic political processes.

When a major power offers to fully fund and operate a large, strategic infrastructure project such as a nuclear power plant, the underlying intent is often less about delivering the lowest-cost or most efficient electricity to the recipient nation (a practical concern) and more about advancing geopolitical influence, securing long-term economic engagement, and demonstrating technological capabilities on the global stage (political objectives). Consequently, Malaysian leaders, drawing upon a comprehensive understanding of the economic and regulatory landscape of nuclear power, must critically assess whether the political significance of these offers outweighs their practical benefits.

Acknowledgements

The authors express gratitude for the invaluable contributions and discerning insights provided by: Siti Safinah binti Salleh (MyPower); John Kotek and Ted Jones (Nuclear Energy Institute); Professor Woo Wing Thye (UN Sustainable Development Solutions Network; Liaoning University; University of Hong Kong); and Dr. Feng Limin (Global Energy Interconnection Development and Cooperation Organisation). Their collective wisdom and expertise greatly enhanced the quality of this paper.

32 M Wooten, 'UGA Researchers Call for New International Coalition of Civilian Nuclear Partners' (7 December 2020) College of Engineering, University of Georgia <https://engineering.uga.edu/uga-researchers-call-for-new-international-coalition-of-civilian-nuclear-pa/> accessed 30 December 2024.

33 Ibid.

The authors are also grateful for the professional proofreading provided by Noor Haimiakhtar binti Abu Bakar.

References

- A Adam, 'Gas Pricing Model Key for Sustainable Power Generation in Malaysia's Energy Transition, Says MGA Chief' *The Edge Malaysia* (23 August 2023) <https://theedgemalaysia.com/node/680457> accessed 25 December 2024.
- J Alvarez, 'To Zero Day' (3 February 2015) Stanford Centre for International Security and Cooperation <https://cisac.fsi.stanford.edu/news/stuxnet> accessed 25 December 2024.
- Canadian Nuclear Association and Nuclear Energy Institute, *Canadian and United States Regulatory Cooperation for New Nuclear Deployment* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/canadian-and-us-reg-cooperation-new-nuclear> accessed 25 December 2024.
- A Carson, M Nichols and S Mirmiran, *A Framework for International Regulatory Efficiency to Accelerate Nuclear Deployment* (World Nuclear Association, 2023) <https://cna.ca/wp-content/uploads/2023/09/A-Framework-to-Accelerate-Nuclear-Report.pdf> accessed 27 December 2024.
- COMAN Software, 'New 2025 Rules: Faster Approvals for Major Projects' (2024) <https://blog.coman-software.com/en/blog/neue-regeln-2025-schnellere-genehmigungen-f%C3%BCr-gro%C3%9Fprojekte> accessed 25 December 2024.
- EnergyTrend*, 'Germany Drafts New Bill to Speed Up Approval Process for PV, Wind Power, Energy Storage' (28 July 2024) <https://www.energytrend.com/news/20240729-48046.html> accessed 30 December 2024; also available at https://mp.weixin.qq.com/s/KyGofOTF_pbji1T8iOclYQ.
- M Hourihan, 'Why Doesn't Texas Have a Capacity Market?' (10 April 2019) CPower <https://cpowerenergy.com/why-doesnt-texas-have-a-capacity-market/> accessed 30 December 2024.
- E Howland, 'PJM Capacity Prices Fall 32% with More Nuclear, Solar Capacity Clearing in the Latest Auction' (22 June 2022) *Utility Dive* <https://www.utilitydive.com/news/pjm-capacity-auction-nuclear-solar-coal-prices/625861/> accessed 30 December 2024.

International Atomic Energy Agency, *Milestones in the Development of a National Infrastructure for Nuclear Power* (Vienna International Centre, Publishing Section, n.d.) <https://www.iaea.org/publications/15516/milestones-in-the-development-of-a-national-infrastructure-for-nuclear-power> accessed 10 January 2025.

KPMG, *Greenfield Development in Germany* (July 2020) <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/de/pdf/Themen/2020/07/greenfield-development-in-germany-sec.pdf> accessed 30 December 2024.

J Krellenstein, 'Vogtle Part 4: Can Positive Learning Happen Next?' (16 April 2024) *Decouple* <https://www.decouple.media/p/vogtle-part-4-can-positive-learning-6a5> accessed 30 December 2024.

YY Leong and LM Feng, *The ASEAN Power Grid Tree of Life: A Living Blueprint for Regional Energy Integration* (Working Paper, June 2025).

A Lokhov, *Load-Following with Nuclear Power Plants* (Nuclear Energy Agency, 2011) <https://www.oecd-neo.org/nea-news/2011/29-2/nea-news-29-2-load-following-e.pdf> accessed 11 January 2025.

Ministry of Science, Technology and Innovation, *Dasar Teknologi Nuklear Negara 2030* (Putrajaya, 2023) https://www.mosti.gov.my/en/dasar-teknologi-nuklear-negara-dtnn-2030/#flipbook-df_73771/5/ accessed 16 December 2024.

K b Nahrul and HH Ainul, 'Prospect for Nuclear Engineering Education in Malaysia' (2009) International Conference on Engineering Education (ICEED 2009), Kuala Lumpur http://irep.iium.edu.my/9735/1/Prospect_for_nuclear_engineering_education_in_Malaysia.pdf accessed 7 January 2025.

Nuclear Energy Institute, *Nuclear Costs in Context* (2023) <https://www.nei.org/resources/reports-briefs/nuclear-costs-in-context> accessed 30 December 2024.

Nuclear Newswire, 'Barakah-4 is Connected to the UAE Grid' (27 March 2024) <https://www.ans.org/news/article-5897/barakah4-is-connected-to-the-uae-grid/> accessed 30 December 2024.

Parliament Malaysia, 'Special Select Committee on Environment, Science and Plantation' (18 January 2024) <https://www.parlimen.gov.my/senarai-jkdr.html?view=1860&uweb=dr&> accessed 10 January 2025.

Parliament Malaysia, 'All-Party Parliamentary Group Malaysia (APPGM)' (10 January 2025) <https://www.parlimen.gov.my/kumpulan-rentas-parti-parlimen-malaysia-krppm.html?uweb=dr&lang=en> accessed 10 January 2025.

Presidential Communications Office, 'Integration of Energy Project Applications, Permitting Processes in Virtual One-Stop Shop Pushed' (1 October 2024) https://pco.gov.ph/news_releases/integration-of-energy-project-applications-permitting-processes-in-virtual-one-stop-shop-pushed/ accessed 30 December 2024.

A Rising, 'Harmony — The Future of Electricity' (November 2017) *IAEA Bulletin* 58(4), 24–25 <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull58-4/5842425.pdf> accessed 30 December 2024.

State Energy Conservation Office and the Texas Industrial Energy Efficiency Program, 'The \$9,000 Cap: A Webinar on ERCOT Electric Prices TIEEP Webinar Series' (12 February 2020) University of Houston, Division of Energy and Innovation <https://www.uh.edu/uenergy-innovation/uenergy/educational-programs/industrial-energy/tieep/the-9000-cap/> accessed 30 December 2024.

SSurendran, 'Dr M: Nuclear Power Is a No-No for Malaysia' *The Edge* (19 September 2018) <https://theedgemalaysia.com/article/dr-m-nuclear-power-nono-malaysia> accessed 2 January 2025.

S Teoh, 'Malaysia Readies Itself for Nuclear Power after 2035' (20 December 2024) *The Straits Times* (Singapore) <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysia-readies-itself-for-nuclear-power-after-2035> accessed 30 December 2024.

The Edge Malaysia, 'Government to Include Nuclear Energy Policies in 13th Malaysia Plan — Rafizi' (5 November 2024) <https://theedgemalaysia.com/node/732817> accessed 30 December 2024.

The Star, 'Fadillah Assures Careful Review before Nuclear Power Commitment' (11 November 2024) <https://www.thestar.com.my/business/business-news/2024/11/11/fadillah-assures-careful-review-before-nuclear-power-commitment> accessed 30 December 2024.

US Environmental Protection Agency, 'Understanding Electricity Market Frameworks & Policies' (26 July 2024) <https://www.epa.gov/>

greenpower/understanding-electricity-market-frameworks-policies accessed 30 December 2024.

R Walton, 'Texas Voters Approve \$10B Energy Fund, with Most Going to Build Gas-Fired Power Plants' (8 November 2023) *Utility Dive* <https://www.utilitydive.com/news/texas-voters-approve-energy-fund-gas-power-plants-proposition-7/699110/> accessed 30 December 2024.

Wikipedia, 'Department of Atomic Energy (Malaysia)' (20 November 2024) [https://en.wikipedia.org/wiki/Department_of_Atomic_Energy_\(Malaysia\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Department_of_Atomic_Energy_(Malaysia)) accessed 11 January 2025.

M Wooten, 'UGA Researchers Call for New International Coalition of Civilian Nuclear Partners' (7 December 2020) College of Engineering, University of Georgia <https://engineering.uga.edu/uga-researchers-call-for-new-international-coalition-of-civilian-nuclear-pa/> accessed 30 December 2024.

X Energy, 'High-Temperature Gas-Cooled Reactors (HTGRs)' (2024) <https://x-energy.com/resource/htgr> accessed 11 January 2025.

PARLIAMENT OF MALAYSIA

ARTICLES

Pemerkasaan Belia untuk Pembangunan Negara: Peranan PLKN 3.0 dalam Melahirkan Pemimpin Masa Depan

Empowering Youth for National Development: The Role of PLKN 3.0 in Shaping Future Leaders Tan Sri Sri Dato' (Dr.) Johari bin Abdul, Emilya Elmy Mat Deris, Nurrul Saffida Kusaini

Akta Perkhidmatan Parlimen 2025: Reformasi dalam Institusi Parlimen Malaysia

The Parliamentary Services Act 2025: Institutional Reform in the Malaysian Parliament Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman

Who Controls Time Controls Parliament: The Case for Shared Control of Parliamentary Time in the Dewan Rakyat

Maha Balakrishnan

Tatacara dan Prosedur Parlimen di Malaysia: Ayat Mengundang-Undangkan dalam Undang-Undang

Procedures in Parliament of Malaysia: Enacting the Formula of Bills

Jackie Mary Fernandis, Mohamad Tarmizi bin Ahmad dan Wan Noorzaleha binti Wan Hasan

Kemampuan Pendidikan Malaysia semasa Era Pasca-Normal: Analisis Faktor, Kesan dan Tindakan dalam Isu-isu Pendidikan di Parlimen

The Sustainability of Malaysian Education during the Post-Normal Era: Analysis of Factors, Effects, and Action Issues in Malaysian Parliament

Muhammad Qhidir bin Mat Isa and Dr Zuraini Seruji

Petisyen Parlimen di Dewan Rakyat: Analisis Perbandingan dan Cadangan untuk Memperkasakan Penyertaan Awam di Parlimen Parliamentary

Petitions in the Dewan Rakyat: Comparative Analysis and Proposals for Strengthening Public Participation in Parliament

Maha Balakrishnan

Social and Solidarity Economy (SSE) as a Vehicle for Building Local Economies and Accelerating the Localising of Sustainable Development Goals (SDGs): Global Policy Initiatives of the United Nations and Lessons for Malaysian Parliamentarians

Prof. Datuk Dr. Denison Jayasooria

From Vision and Mission to implementation: Strengthening District-Level Administration through a Multi-Stakeholder SDG Initiative – The APPGM-SDG Experience

Paniirselvam Jayaraman

The Economic and Regulatory Landscape of Nuclear Power: Implications for Malaysia

Leong Yuen Yoong and Lee Chean Chung

Barcode

ISSN 2773-4897